SHOUT
SHARE
IT

Sm
2

BUTLLETÍ
DE LA
INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

.I5E

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY XI - (2.ª ÉPOCA)
1914

236558

LOCÀL SOCIAL
CARRER DEL PARADÍS, 10, 2.on, 2.ª
BARCELONA

Segona època. Any II.è - Núm. I   Janer de 1914

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Cnost. de Fid. cath. c. IV.

Smithsonian Institution
MAY 20
National Museum

SUMARI

Secció Oficial: Concell Directíu. Concell de redacció. Llista de socis.
Sessió ordinaria del 4 de Janer de 1914.
Memoria informativa de l'estat de la "Institució" al finalitzar l'any 1913.
Pau, Dr. D. Carles.—Cuatro palabras sobre la *Euphrasia olotensis Pourret*.
Tomás, Ll. i Folch, J.—Les sals de potassi de Suria, la *Almeraita?* esp. nov ?
Notes bibliogràfiques.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d' Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Janer 1914 Any XI — Núm. 1

SUMARI: Secció Oficial: Concell Directiu. Concell de redacció. Llista de socis.— Sessió ordinaria del 4 de Janer de 1914 —Memoria informativa de l'estat de la «Institució» al finalitzar l'any 1913 —Cuatro palabras sobre la *Euphrasia olotensis Pourret,* pel Dr. D. *Carles Pau.*—Les sals de potassi de Suria, la *Almeraita?* esp. nov.?, per *D. Ll. Tomás i D. J. Folch.*—Notes bibliogràfiques.

SECCIÓ OFICIAL

CONCELL DIRECTIU

R. P. Joaquím M.ª de Barnola S. J., President.
D. Josep Maluquer i Nicolau, Vis-president.
D. Miquel Ferrer i Dalmau, Secretari.
D. Joaquím Folch i Girona, Vis-secretari.
D. Ascenci Codina i Ferrer, Tresorer.
D. Llorens Tomás, Bibliotecari.
D. Ignasi de Sagarra i de Castellarnau, Conservador del Museu.
D. Rossendo Fábregas i Puig, Conceller.
D. Odon Carles Rosset, Conceller.

CONCELL DE REDACCIÓ

R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.—Miquel Ferrer i Dalmau.—Salvador Maluquer.—Ignasi de Sagarra.—Joan Bta. de Aguilar Amat.

LLISTA DE SOCIS

SOCIS HONORARIS

M. Iltre. Sr. D. Jaume Almera i Comas, Pbre.—Sagristans, 1, 1er *Barcelona.*—GEOLOGÍA.

Ilm. Sr. Dr. D. Ignasi Bolívar i Urrutia.—Paseo de Martínez Campos, 17.—*Madrid.*—ENTOMOLOGÍA-ORTÓPTERS.

Dr. D. Manel de Chía.—Bruch, 69, pral., 2.ª.—*Barcelona.*—MALACOLOGÍA Y PREHISTORIA.

Dr. D. Joan Cadevall i Diars.—*Tarrassa.*—BOTÁNICA.

Dr. D. Agustí M.ª Gibert.—Rambla Sant Joan, 72, pral.—*Tarragona.*—ICTIOLOGÍA Y PREHISTORIA.

Rvnt. Josep Gelabert i Rincón, Pbre.—Llagostera (*Girona*).—GEOLOGÍA.

Iltre. Sr. Dr. D. Joaquím González e Hidalgo.—Fuentes, 9, 2.º, izquierda.—*Madrid.*—MALACOLOGÍA.

R. P. Longinos Navás, S. J.—Colegi del Salvador, Apartat, 32.—*Zaragoza.*—NEURÓPTERS.

R. P. Josep Pantel, S. J.—Castel Gemert, per Helmond *(Brabant septentrional)* Holanda.—ANATOMÍA Y BIOLOGÍA DELS INSECTES.

Dr. D. Carles Pau.—Segorbe *(Castellón).*—BOTÁNICA.

Ilm. Sr. D. Lluís M.ª Vidal i Carreras.—Diputació, 292, pral.—*Barcelona.*—GEOLOGÍA.

SOCIS NUMERARIS (1)

(*) Aguilar-amat i Banús; Joan Bta. de.—Enginyer.—Diputació, 273, 3.er 1.ª—*Barcelona.*—VERTEBRATS Y MOLUSCS.

1909. Alexandre i Cases; Miquel.—Trafalgar, 6, 1.er, 1.ª—*Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1906. Artigas i Castelltort; Josep M.ª—Carme, 43.—*Barcelona.*—QUÍMICA.

1905. Ateneo Barcelonés.—Canuda.—*Barcelona.*

1904. Barnola, S. J.; Rvnt. P. Joaquím M.ª de.—President.—Col·legi de Sant Ignasi.—*Sarriá* (Barcelona)—BOTÁNICA (FALGUERES).

1912. Bassegoda i Musté; Pere.—Lauria, 7, 3.er, 2.ª.—*Barcelona.*—MINERALOGÍA.

1905. Barrera i Arenas; Jacinto.—Doctor en Ciencies y en Farmacia.—*Teyá* (Barcelona).—ORNITOLOGÍA.

---

(1) El nombre que precedeix al nom de cada soci indica l'any de son ingrés en la Institució, y l'asterisc, els socis fundadors.

1913. Beché i Estrada; Jordi Raul.—Salmerón, 13, 1.er.—*Barcelona.*—Entomología.

1912. Bertrand i Musitu; Francesc.—Claris, 21.—*Barcelona.*—Geología.

1911. Bofill i Poch; Artur.—Provença, 256, 3.er, 2.a—*Barcelona.*—Malacología.

1913. Brunet i Bellver; Francesc.—Lauria, 26, 3.er, 1.a.—*Barcelona.*—Biología, Histología.

1905. Cabrera i Diaz; Anatael.—Doctor en Medicina.—Hotel Agüere et Continental.—*La Laguna de Tenerife* (Isles Canaries).—Himenópters (Véspids, Euménids i Masárids).

1908. Camprubí i Alumó; Joan.—Pelayo, 52, 1.er, 1.a—*Barcelona.*—Geología.

1908. Casanova de Parrella; Ramón de.—Casp, 41, pral.—*Barcelona.*—Botánica forestal.

1913. Cirera i Salse; Lluis,—Metje electricista.—Fontanella, 19.—*Barcelona.*

1908. Codina i Ferrer; Ascenci.—Tresorer.—Sors, 35.—*Barcelona.*—Entomología.

1904. Concabella, E. P., Josep.—Collegi de les Escoles Píes.—*Tarrassa* (Barcelona).

1913. Cuyás; Narcís.—Paradís, 10, 2.on, 2.a—*Barcelona.* — Microfotografía.

1910. Degollada; Manel.—Llicenciat en Farmacia.—Concell de Cent, 314, entressol.—*Barcelona.*—Botánica.

1912. Dossat; E.—Plaça de Santa Ana, 9.—Llibrería.—*Madrid.*

1904. Dusmet i Alonso; Josep M.a—Doctor en Ciencies.—Plaça de Santa Cruz, 7.—*Madrid.*—Himenópters.

1904. Fábregas i Puig; Rossendo.—Conceller.—Advocat.—Corts Catalanes, 583, 4.rt—*Barcelona.*—Botánica.

1904. Farriols i Centena; Josep.—Rambla Sant Josep, 25, 1.er—*Barcelona.*—Lepidópters.

1906. Faura i Sans, Pbre.; Mariàn.—Plaça d'en Comas, 2.—Las Corts de Sarriá.—*(Barcelona).*—Geología.

* Ferrer i Dalmau; Eugeni.—Enginyer Industrial.—Escola Superior d'Industries.—*Tarrassa* (Barcelona).—Coleópters.

1908. Ferrer i Dalmau; Miquel.—Secretari—Comte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.a—*Barcelona.*—Entomología.

* Ferrer i Vert; Felip.—Comte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.a—*Barcelona.*—Entomología.

1913. Ferret, Pbre.; Pau.—Parroquia de Sant Antoni.—*Vilanova i Geltrú* (Barcelona).—Geología.

1909. Folch i Girona; Joaquím.—Vis-Secretari.—Santa Rosa, 15 i 17 (Quinta Amelia).—*Sarriá* (Barcelona).—Mineralogía.

1909. Font i Quer; Pius.—Llicenciat en Ciencies Químiques.—Farmacia del Hospital Militar.—*Mahó.*—BOTÁNICA.

1911. Fournier i Cuadros; Adolf. — Ecole d'Agriculture. — *Veauvais* (Fransa).

1905. Galera i Planas; Ramón.—Baixada de Cervantes, 7, entressol, 2.ª—*Barcelona.*

1905. Garcías i Font; Llorens.—Llicenciat en Farmacia.—*Artá* (Mallorca).—BOTÁNICA I ENTOMOLOGÍA.

1909. Gibert i Millet; Manel.—Passeig Verdaguer, 8.—*Sitjes* (Barcelona.)—MALACOLOGÍA.

1904. Guitart, Pbre.; Josep.—Talamanca, 1, 2.on, 2.ª—*Manresa* (Barcelona).

1907. Jordá i Perelló; G. Joan.—Convent de Sant Alfons Maria de Ligori.—*Montesión de Pollensa.*—(Mallorca).

1910. Juncadella i Vidal-Ribas; Emili.—Enginyer Industrial.—Rambla de Catalunya, 26.—Barcelona.—ENTOMOLOGÍA (HIMENÓPTERS I CARABUS).

1905. Llenas i Fernández; Manel.—Doctor en Ciencies Naturals i Farmacia.—Passeig de la Diputació, 5, pral.—*Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Malgá, Pbre; Andreu.—*Sant Pere de Ribas* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1904. Maluquer i Maluquer; Lluís. — Doctor en Medicina. — *Balaguer* (Lleida).

1907. Maluquer i Nicolau; Joaquim.—Córcega, 413.—*Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

* Maluquer i Nicolau; Josep.—Vis-President.—Enginyer Industrial.—Esperansa, 31.—*Sarriá* (Barcelona).—MOLUSCS.

* Maluquer i Nicolau; Salvador.—Advocat.—Córcega, 413.—*Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.

1912. Maluquer i Rosés; Joan.—Córcega, 413.—*Barcelona.*

1904. Marcet O. S. B.; Rvd. P. Adeodat Francesc.—*Monastir de Montserrat.*—BOTÁNICA.

1913. Margineda i Durán; Ramón.—Administrador del Manantial *Vilajuiga* (Girona).—MINERALOGÍA.

1908. Mata; Lambert.—Tantarantana, 9, 1.er—*Barcelona.*

1911. Mir i Ráfols; Pau.—*Sant Sadurní de Noya* (Barcelona).—GEOLOGÍA.

1906. Noguera i Casabosch; Raimond.—Llicenciat en Medicina i Cirugía.—Plaça dels Angels, 4, 1.er, 1.ª—*Barcelona.*—GEOLOGÍA.

1913. Nogués Ferré; Antoni.—Trinquet Nou, 15.—*Tarragona.*—BOTÁNICA I GEOLOGÍA.

1904. Palet i Barba; Domingo.—Elisabets, 3, pral., 1.ª—*Barcelona.*—GEOLOGÍA.

1905. Palau, Pbre; Joan.—Plaça de Tetuan, 4, 2.on, 1.ª—*Barcelona.*

1913. Perez de Olaguer-Feliu; Francesc.—Diagonal, 510.—*Barcelona.*—MINERALOGÍA.

1913. Pujadó; Josep M.ª—Enginyer Agrónom.—Trafalgar, 36.—*Barcelona.*

1904. Ragué i Camps; Joan.—*Gualba* (Barcelona).

1906. Rector del Col·legi del Sagrat Cor; Rvd. P.—Lauria, 13.—*Barcelona.*

1912. Riera i Sans; Tomás.—Advocat.—Ganduxer, 12.—*Barcelona-Sant Gervasi.*—Entonología (Dipters).

1905. Roigé; Ramón.—Llicenciat en Farmacia.—*Prat del Llobregat.*—(Barcelona).

1904. Romaní i Guerra; Amador.—Monserrat, 43.—*Capellades.* (Barcelona).—Prehistoria.

1907. Romañá i Pujó; Josep M.a.—Avinyó, 20, 2.on.—*Barcelona*—Lepidópters.

1905. Rosals i Corretjer; Joan.—Portaferrissa, 30.—*Barcelona.*—Malacología i Geología.

1912. Roset; Odón Carles.—Vocal.—Professor d'idiomes.—Consell de Cent, 306, 4.rt, 1.a—*Barcelona.*—Lepidópters.

1905. Sagarra i de Castellarnau; Ignasi de.—Conservador del Museu.—Mercaders, 33, 1.er.—*Barcelona.*—Lepidópters.

1010. Sagarra i de Castellarnau; Xavier de.—Mercaders, 33, 1.er.—*Barcelona.*—Química.

1909. Samá; Antoni.—Mas Bonavista.—*Calafell* (Barcelona).—Malacolagía.

1912. Sennen; Germá.—Escoles Cristianes.—Passeig de la Bonanova, 12—*Barcelona.*—Botánica.

1904. Solé i Plá; Joan.—Doctor en Medicina.—Ronda de Sant Pere, 6, pral.—*Barcelona.*—Geología.

* Soler i Pujol; Lluís.—Naturalista-preparador.—Raurich, 16 i 18—*Barcelona.*—Ornitología.

1904. Tarté i Tarré; Emili.—Sobradiel, 4, pral.—*Barcelona.*—Ornitología.

1906. Tomás; Llorens.—Bibliotecari.—Advocat.—Claris, 43, pral.—*Barcelona.*—Minerología.

1908. Valls i Ventura; Camil.—Santa Ana, 30, duplicat.—*Barcelona.*—Geología.

1905. Vantalló i Vergés; Domingo.—Llicenciat en Farmacia.—Rosselló, 168, 2.on, 1.a—*Barcelona.*—Botánica.

1907. Wyn i Ellis; Frederich.—Corts Catalanes, 458.—*Barcelona.*—Geología.

1909. Xammar; Eduard de.—Bruch, 19, entressol 2.a—*Barcelona.*—Botánica.

1913. Zariquiey i Alvarez; Ricart.—Mallorca, 237, entressol.—*Barcelona.*—Entomología (Lepidópters i Coleópters).

Sessió ordinaria del 4 Janer 1914

A les onze i quart del matí i assistint-hi els socis senyors Bèche, Codina, Ferrer Dalmau (M.), Faura, Llenas, Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Maluquer (Salvador), Rosset, Sagarra (Ignasi), Soler, i Tomàs, el President R. P. Barnola obre la sessió, llegint seguidament el Secretari, l'anterior acta que per unanimitat és aprovada.

Prenen possessió dels respectius càrrecs els nous individuus de la Junta Directiva elegits en la passada sessió, aprofitant-ho el senyor President per a pronunciar afectuoses paraules recomanant a tots els consocis que trevallin amb el dalit possible per a contribuir al màxim enlairament de nostra Institució, recordant al ensemps, la proposició que feu l'any passat, de donar conferencies públiques; prenent-se en consideració aquestes importants indicacions.

Elecció del Concell de Redacció.—Unànimament se designen els següents senyors per a constituir el d'enguany: President i Secretari, els de l'Institució; D. Joan Bta. de Aguilar-amat, D. Salvador Maluquer i D. Ignasi de Sagarra.

Proposta de socis.—D. Manuel Cazurro, Catedràtic de l'Institut d'aquesta ciutat, Presentat pels senyors Llenas, Faura i Barnola.

D. Eugeni Audet, Pvre., Catedràtic d'Historia Natural de l'Institut General i Tècnic de Tarragona; se dedica a cristal·lografía i és proposat pels senyors Faura, Barnola i Soler.

R. P. Frederic Vila, Missioner del Inmaculat Cor de María i professor d'Historia Natural a Cervera. El presenten els senyors Barnola, Rosals i Ferrer Dalmau.

Comunicacions.—El R. P. Barnola diu que amb motiu de les fortes baixes de temperatura dels jorns precedents, es proposà provar l'exactitut de les afirmacions d'alguns autors (les quals fins s'ensenyen en alguns libres de text) respecte de que en les plantes glassades no's poden formar cristalls de glas. Doncs bé: en moltes plantes comprovà la falsetat de dita afirmació. Altra cosa es que sigui la sava la que's glassa; lo que en devé és la desorganització del protoplasma i líquids vegetals, coagulant-se les materies albuminoides i aleshores l'aigua separada es congela. Cita un experiment del gran mestre de Fisiología vegetal Detmer en apoiament de dita hipòtesi i promet explanar més aquestes idees en un trevall per a el Butlletí.

Ocupa la presidencia el Vis-president D. Josep Maluquer, que manifesta que en l'elecció de vocals tènics per a formar part de la Junta Municipal de Ciencies Naturals, foren designats el R. P. Joaquim de Barnola i D. Llorens Tomàs, President i Bibliotecari respectivament de nostra Institució, i se felicita del bon acert que ha planat en aquests nomenaments.

D. Assenci Codina presenta quatre exemplars del *Tenebrio Codinae* Reitter n. sp. Wien Eut. Zeitg 1912, p. 310, insecte coleòpter de la familia dels Tenebrionits aplegat en l'excursió entomològica a Setcases en 1 al 15-8-11 acompanyant exemplars del *T. molitor* L. i *T. obscurus* Fabr. per a que se noti la diferencia i manifesta que oportunament comunicarà a l'Institució una detallada nota amb la descripció d'aquesta interessant especie.

El secretari llegeix una memoria-ressenya del moviment social en l'any 1913.

El senyor bibliotecari anuncia que la biblioteca estarà oberta els dijous de les 21 a les 22 i els diumenges de 10 a 11.

Sens res més de que tractar, a les dotze i deu se donà la sessió per finida.

Memoria informativa de l'estat de nostra Institució al finalitzar l'any 1913. Llegida pel secretari don Miquel Ferrer Dalmau en la sessió de 4 Janer, 1914.

SENYORS:

Al finir aquest any nostra Institució està constituída per 88 socis que se classifiquen de la següent manera: 11 honoraris, 2 protectors i 75 numeraris, havent-ne ingressat, enguany, 14 d'aquests últims.

Han sigut presentats 21 trevalls científics originals, tots ells molt interessants i alguns d'una alta importancia. Ens plau fer constar el publicat en el Butlletí del passat Octubre «Bryozaires fossiles de terrains eocèniques du Pla de la Gárgara, près Aiguafreda (Lutecien)» degut al distingit geòlec francès Mr. F. Canu, en el qual se citen dues especies noves per a la ciencia.

Mantením canvi de publicacions amb 89 societats científiques, pertanyents als següents paissos:

Alemanya	7	França	11
Austria	2	Italia	9
Argentina	2	Mèxic	1
Anglaterra	2	Mónaco	1
Bèlgica	5	Portugal	2
Brasil	2	Rusia	3
Canadà	2	Suecia	2
Espanya	18	Suiça	2
E. U. de Nort-Amèrica	13	Transval	1
Egipte	1	Uruguay	1
El Salvador	1	Xile	1

Molt temps feia que entre nosaltres s'alimentava l'idea de dotar a nostra Societat d'una altra mena de publicacions en les que poguessin tenir cabuda trevalls de més extensió de la que necessariament han d'esser els publicats en nostre butlletí mensual. Per fi, enguany nostres aspiracions han pres forma corpòrea, sortint a llum el primer volum de memories de l'Institució, compost de 152 pàgines, tot el lloc dedicat al extens estudi del soci Dr. Manuel Llenas «Contribución al estudio de la Flora del Pirineo Central (Valle de Arán)».

Aquesta societat que sempre s'ha significat per preocupar-se preferentment de tot lo que—dintre son radi d'acció—pugui contribuir al enaltiment de nostra patria, ha demostrat ben rescentment aquesta dedicació encomanant a dos distingits consocis l'anàlisi de les sals potàsiques fa poc descobertes a Suria; havent redactat al ensemps, amb data 30 d'Octobre, una documentada exposició endreçada al President de l'Excma. Diputació Provincial de Barcelona, en la que se remarca l'importancia que'ls jaciments de dites sals podríen tenir per a nostra terra, recomanant també que en el cas que se decideixi explotar-los ho emprengui la Diputació mateixa a esser possible, o sinó preferentment per medi de capitals catalans.

Segons manifesta el senyor Tresorer, el moviment de caixa en el transcurs de l'any, ha sigut el següent:

Entrades	Pessetes	1376'68
Sortides	»	1312'91
Remanent en efectiu	Pessetes	63'77

L'anterior resum demostra que l'estat financier de nostra entitat és molt satisfactori; havent-se de tenir present el gran esforç pecuniari que representa la publicació del primer volum de memories.

El Conservador del Museu diu que aquest està format dels següents exemplars:

Geología, Mineralogía i Paleontología.

Roques, minerals i fòssils	342

Botánica.

Una colecció de Criptogames.
» » » Panerógames.

Zoología.

Celenteris, Espongiaris, Equinoderms, Vermes. . .	56
Crustacis	18
Insectes	1060
Moluscs	423

Protocordats	4
Peixos	46
Batracis	14
Reptils	36
Aus	90
Ous i Nius de Aus	8
Mamífers	16

El raconte verificat pel Bibliotecari mostra que la biblioteca està constituída per 211 volums formats de publicacions rebudes a canvi i per donatius.

De les manifestacions que resten apuntades pot deduir-se l'envejable grau d'importancia adquirit per nostra colectivitat al acomplir-se el catorzè any de la seva fundació.

Barcelona, 31 Decembre, 1913.

Cuatro palabras sobre la "Euphrasia olotensis" Pourret

Bubani, *Flora pyrenaea*, I, p. 278, describe tan latamente esta forma, que no puedo asimilarla a las muestras de mi herbario; tampoco las afinidades específicas no aclaraban la cosa, así es que, víme obligado, para salir de dudas, a dirigirme al Herbario de Bolós, y ved la amabilidad de su nieto D. Ramón Bolós, en la siguiente contestación a mi consulta, según carta fechada el 19 Diciembre del 1910.

«Para esclarecer lo que a V. interesa, le acompaño una nota de las especies del Gén. *Euphrasia* que constan en el herbario de mi abuelo D. Francisco Bolós. Este herbario, de 22 tomos, está arreglado por el sistema de Linneo y las plantas están pegadas a las hojas, y los datos geográficos muy incompletos.

»Las plantas de Olot están señaladas con una cruz (✠), y sin indicar otros detalles, parte de la comarca, etc.

»En el mismo herbario hay muchas especies remitidas por Pourret y sus corresponsales, que lo fueron Gouan, Draparnaud, Rouviere y otros. De Bubani también hay algunas y con mi Padre se escribieron sobre especies raras de aquí.

»Como ya le he dicho, las especies del herbario están pegadas, he buscado en mi colección la planta más parecida a la de mi abuelo y por este mismo correo, en paquete aparte, se la remito. Según las obras de Costa y Vayreda es la *Odontites lanceolata* Rchb., que vive en los montes vecinos de esta comarca. Si le ocurre a V. duda y le precisa la hoja del herbario, se la mandaría otro día. En época oportuna, puedo también mandarle planta viva».

Como existía completa identidad entre las plantas recolectadas por el Hno. Sennen, las de mi herbario de Vayreda y Costa, y la muestra remitida por Bolós, no fué necesario pedir la hoja con el tipo auténtico. Resulta, pues, según esta comparación, que la planta repartida por el Hno. Sennen, representa fielmente la *Euphrasia Olotensis* Pourret, y que la verdadera *Odontites lanceolata* Rchb. no está en España y que habrá que suprimirla de nuestra flora. Pero, esta forma no es específica, hay que formularla así: *Odontites lanceolata* Rchb. v. *Olotensis* (Pourr.) Y si admitiéramos los nuevos fraccionamientos del género, siguiendo a modernos autores *(Odontites* Boehmer, *Orthantha* Kerner y *Dispermotheca* Beauverd), habrá que exponerla bajo *Orthantha lanceolata* v. *Olotensis.*

Por ser curiosa la relación de las plantas que del gén. existen en el Herbario de Bolós, me permito trasladarla aquí, pues creo que la religiosidad con que la familia Bolós guarda estas reliquias, merece ser conocida y aplaudida, que a cada paso no encontramos sentimientos tan delicados.

«Especies de *Euphrasia* que constan en el Herbario Bolós».

Euphrasia longiflora P. e Monserrato.
— viscosa L. e Monserrato-Olot.
— olotensis P. Olot.
— odontites H.
— scoparia P. flor. Galloecieœ (E. spiralis P. var).
— grandiflora Pourr. fl. Galloeciæ (Bartsia Pourret).
— lutea L. Olot.

Entre las plantas de Galicia veo indicadas una *Euphrasia scoparia* Pourret, y como variedad de la *E. spiralis* Pourret. Poseo de Galicia dos formas muy parecidas a la *O. tenuifolia;* pero no puedo asegurar nada, sin ver los ejemplares auténticos.

En cuanto a la *Bartschia grandiflora* Pourret, no encuentro en la flora gallega ninguna especie a cual asimilarle.

Lange conoció la *E. olotensis* Pourret, como puede verse en Wt. et Sge. *prod. Fl. Hisp.* II, 618, en la observación al n.º 2799; pero, le dió bajo O. lancelata Rohb.

Carlos Pau.

Segorbe, 1-XI-1913.

Les Sals de Potassí de Suria

La Almeraíta? esp. nov.?

Mercès a les gestions del nostre benvolgut President, P. Joaquím M.ª de Barnola, s'ha pogut obtenir una mostra del mineral trobat, (i per cert, semble en gran abundor), a Suria, (provincia de Barcelona), població propera a Cardona, aon, com se sap, existeix el gran jaciment de Sal gemma: i que segons se diu, se pensa esplotar per a l'aprofitament industrial del potassi que conté.

Se m'encarregà pels companys, que, junt amb l'amic i consoci D. Joaquím Folch i Girona, fessim el seu anàlisi qualitatiu i quantitatiu i la consegüent determinació mineralògica, i en aquesta nota donèm compte del resultat obtingut.

El mineral, quand menys en la mostra examinada, està format per un agregat granellut de petits elements cristallins, semi-trasparents, de color rosat: sa duresa, pareix ser 2; no havent-nos sigut possible determinar el sistema cristallí a que pertany, donada la manera com se presenta la mostra examinada: se fón facilment, amb petita decrepitació al principi, tranquilament després: dóna aiga en el tubo tancat; i se disol en aquesta, quedant un petit sediment que resulta també insoluble en els àcits.

L'anàlisi qualitatiu, fet prenent per guía l'obra de Fresenius, demostrà tot seguit que's tractaba de clorurs amb gran abundor i que contenía els cossos següents, que enumerem per a l'ordre de major a menor quantitat en que's presentan:

Potasi,
Sodi,
Magnesi;

trobant-se, ademés, una petita quantitat de calç, e indicis de ferro: el sediment insoluble, no'l determinarèm, per més que creiem fundadament, que's tracta d'una petita cantitat d'argila que hi ha barrejada.

L'anàlisi quantitatiu donà el següent resultat:

Cloro	50,70
Acit sulfúric	0‘92
Potasi	20,47
Sodi	16,32
Magnesi	3,89
Materia insoluble	2,65
Aiga i altres cossos no determinats	5,05
Total	100,00

Tenint en compte el pès atòmic d'aquests diferents cossos per a la seva combinació, resulta:

Clorur de potassi (ClK)	39,03
Clorur de sodi (ClNa)	37,13
Clorur de magnesi (Cl^2Mg)	15,12
Materia insoluble	2,65
Aiga i altres cossos no determinats	5,15
Acit sulfúric	0,92
Total	100,00

Amb seguritat que l'àcit sulfúric resulta combinat amb la calç, formant el sulfat (el guix); substancia que amb relativa abundor se troba a Cardona amb la sal gemma; i els indicis de ferro que apareixen, esplican la coloració rosada del mineral. Com se veu, els dos anàlisis qualitatiu i quantitatiu van d'acort, completant-se.

El Professor de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona, D. Antoni Ferràn, nos digué que, fà algun temps, se l'hi và enviar una mostra d'aquest mateix mineral, per a el seu anàlisi, que feu, donant-l'hi per resultat la troballa dels mateixos cossos que'ls que acabem d'enumerar, si bé en cantitats diferentes, principalment, l'aiga i el potasi; lo que pot esplicar-se, per ser dita mostra de la superficie del jasiment, essent l'examinada per nosaltres de més profonditat. en la que, el mineral, perdent aiga s'enriqueix en potasi: com això mateix esplicaría el que fins are hagués passat desapercebuda la seva existencia, per haver-se examinat solzament el mineral que's trobava a la superficie. També trobà una petita cantitat de materia insoluble, que està conforme amb nosaltres, que's segurament una petita cantitat d'argila; com creu també, en l'existencia d'una petita cantitat de sulfat de cals. Els resultats obtinguts per persona tan competent com es aquesta, es una garantía de no ser errats els que deduirem nosaltres dels nostres treballs. Dit anàlisi, fet amb la finalitat principal de sapiguer la cantitat de potasi que contenía el mineral, no s'estengué a la determinació mineralògica del mateix.

Resumint, doncs, tot lo dit, veiem que's tracta d'un mineral que ha de tenir per fórmula

$$\mathrm{ClK + ClNa + Cl^2Mg + H^2O;}$$

sense que sia d'apreciar la petita cantitat de sulfat de cals i d'argila que conté, ni els indicis de ferro.

La fórmula anterior no pot referir-se a cap dels minerals de sodi i de potassi que's conexen determinats: ni a la sal gemma, que's ClNa; ni a la Carnalita, $\mathrm{ClK + Cl^2\,Mg + 6H^2O}$; ni, finalment, a la Sylvina, ClK. Si realment, doncs, no'ns havèm equivocat, com creièm, i els examens posteriors d'altres mostres, confirman els resultats per nosaltres obtinguts, se tractaría d'un mineral nou, i com a tal tindría que donarse-l'hi un nom; i en aquest cas, creiem que amb tot dret nosaltres podríam donar-l'hi, puix que seríam els primers que l'hauríam classificat (al menys no'ns consta lo contrari fins are): proposèm, doncs, per aquest cas, el nom d'*Almeraita*, dedicant-lo a'n el Dr. D. Jaume Almera, Pbre., com a testimoni d'admiració i reconeixement per els grans treballs que ha fet sobre la Geología i Mineralogia de Catalunya, de tots ben coneguts, que han fet coneixer, enaltint la nostra terra, a tots els sabis del món, que's dediquen a n'aquestes ciencies.

Barcelona, Octubre de 1913.

LL. TOMÁS I JOAQUIM FOLCH.

CRÓNICA

El día 27 del Desembre prop passat tingué lloc l'escrutini per a la renovació de la Junta Municipal de Ciencies. Designats per a compromisaris, en representació de nostra Societat, els Srs. Maluquer (Josep) i Sagarra (Ignasi), tingueren l'acert de fer nombrar com a vocals técnics a D. Joaquím M.ª de Barnola, S. J., president de l'Institució i a don Lloréns Tomás, actual Bibliotecari. Derrerament foren elegits per part del Excm. Ajuntament, D. Ignasi de Sagarra, conservador del Museu i el Dr. D. Joan Cadevall, soci honorari de la mateixa. L'Institució està doncs d'enhorabona.

Notes bibliográfiques

FLORA DE CATALUNYA, per Joan Cadevall (1)

L'estàvem esperant; sospiravem amb delit per l'instant de tenir-la entre nostres mans, llegir-la amb prestos ulls i gaudir de sa lectura. Gran, molt gran fou el goig amb que reberem l'anunci d'un estimat consoci:—¡Ja la tenim a casa; al cap d'avall ja n'es arrivada!—¿De què's tracta?—La *Flora de Catalunya* de nostre consoci honorari, el Dr. Cadevall (2).—Anem a estudiar-la.

La *Flora de Catalunya*'s distingeix per la precisió dels termes tècnics i per l'amplia erudició que l'autor i son digne col·laborador En Angel Sallent hi vessan a doll; al ensemps que demostra una asiduitat de trevall digna de l'admiració, simpatíes i concurs de tot bon català.

---

(1) Publicacions de l'*Institut de ciencies.* L' obra va acompanyada de grabats i làmines en color dels que parlarém detingudament un altre día, puig l'espai d'aquet número no'ns ho permet avui.

(2) V. nostre derrer «Butlletí.—Nov. Dec., 1913, p.

Per a poguer apreciar degudament son mèrit fóra precís haver anat seguint pas per pas la vida científica del Dr. Cadevall, desenrotllada entremig del trevall jamai interromput de la tasca d'ensenyar, de l'estudi i comprobació d'especies, i el de recullir-les en excursions les més variades, ara reduídes, ara llunyanes, per una munió d'indrets i encontrades de nostre terrer. Sols el qui's dediqui a sistemàtica podrà fer-se càrrec convenientment de'l que suposa una sola plana de la *Flora*, tal com se'ns presenta. Per altra part, les publicacions tan erudites que el Dr. Cadevall per tants anys ha vingut estampant en la majoría de les revistes científiques de nostra patria, l'han habilitat per a fer-ho amb la seguritat de criteri d'un mestre consumat en la materia.

Lo dit no'ns priva de fer qualques observacions.

Verament es llàstima que tractant-se d'una obra que no precisament per l'anomenada de que vingué precedida, mes per son veritable mèrit, per ésser del qui tením com el gran mestre, del primer botànic de nostra terra en sistemàtica; s'escampi la seva *Flora* sense cap mena de pròlec, sense un mot de presentació, sense un esquema del plan que porta, sense indicació del desenrotllo que pensa donar-li, sense poguer esbrinar perquè's conserva una classificació que ve a ésser una antigalla en fitografía, sense tenir la cita de les fonts i documents de que se'n és servit l'autor. Lo que sabèm es que aital fet és plenament contrari a l'intenció del Dr. Cadevall; pro també és un obstacle gaire bé insuperable per a fer com cal una nota bibliogràfica amb les requisitories que la bona crítica demana. Ens dol tan més aquesta circunstancia per quan la *Flora de Catalunya* destinada per son autor i amb perfecte dret, a esser una obra monumental, una gran gloria per a nostra terra, per a ell i per a nostra cultura; perilla de perdre molt (tant de bó que'ns equivoquessim) per eixa manca, en el concepte dels botànics extrangers.

Analitzant la que's presenta com una Flora complerta de Catalunya, ens havem fet expontaniament la pregunta: ¿per què no se són posats a contribució els elements força valiosos que hi ha escampats arreu, sintetisant-los amb criteri perfectament científic? D'aquesta sort l'enumeració de puestos (geografia) fóra més complerta per a qualques provincies i, adhuc podría no mancar cap especie de les que s'han trobat i no's citen. Però fins d'això no'ns és pas fàcil judicar amb prou fonament per la mateixa raó avans dita.

En la part d'erudició se'ns permetrà també una observació. La etimología de *Hepàtica* (pàg. 20), ¿no fóra més llògic deduir-la de l'us que's feia, i encara's fa, per a guarir afeccions del fetje, i adhuc de la color, que presenta lo revers de les fulles tant semblant a'n el de dita glàndula, més que no pas «per la semblança que tenen amb aquesta entranya els tres lòbuls de les fulles»? Si's troban reparos en la nota de la pàgina 46, també s'en poden retraure a'n el terme de comparació aduit. ¿Per quína raó's deu escriure *Phagopyrum* en contes de *Fagopyrum?* Tant si's vol derivar del nom del faig, *Fagus,* com de l'arrel d'aquest nom xago (fago) menjar, no veiem per quin motiu es tenen de canviar de com els escribí en Tournefort, primer botànic que'ls aplicà tenint en compte que'ls compostos de l'arrel fago s'escriuen amb *f*, no *ph,* ni sempre la φ (f) es trasposa per ph. I posats en lo terrer filològic, pensem que'l canbi d'ortografía en els fascicles vinents (1), pot semblar no prou justificat, tot cas que les «Normes» tenen segurament un caràcter provisional. El jorn que la *Flora de Catalunya* estigui finida, es notarà encara més lo que podrà tenir-se per certa mena d'inconstancia i incoherencia.

Mes deixades eixes minucies, que segons es veu pertanyen més al domini de la llingüística que no pas al de la Fitografía, benvinguda sía la *Flora de Catalunya,* i pugui son il·lustrat autor gaudir ben aviat del fruit de sos afanys i llarga carrera científica, en la complerta i ràpida publicació d'aquella.

J. M. DE B.

---

(1) V. lo revés de la primera fulla de la portada.

LLISTA

de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural

Espanya

Real Sociedad Española de Historia Natural.—*Madrid.*
Revista de Menorca.—*Mahón.*
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—*Zaragoza.*
Centre Excursionista de Lleida.—*Lleida.*
Centre Excursionista de la Comarca de Bages.—*Manrèsa.*
Facultad de Ciencias.—*Zaragoza.*
Arxíu d'estudis del Centre Excursionista de *Tarrassa.*
Revista Montserratina.—*Monestir de Montserrat.*
Arxíus de l'Institut de Ciencies. (Institut d'Estudis Catalans).—*Barcelona.*
Real Academia de Ciencias exactas, físicas y naturales.—*Madrid.*
Club Montanyenc.
Butlletí del Diccionari de la llengua catalana.—*Palma (Mallorca).*
Broleria.
Centro Escursionista.—*Zamora.*
Centro Excursionista.—*Vich.*
Societat Protectora dels Animals i de les Plantes de Catalunya.—*Barcelona.*
Real Academia de Ciencias y Artes.—*Barcelona.*
Estudis Universitaris Catalans.—*Barcelona.*

Fransa

Société entomologique de France.—*París.*
Société zoologique de France.—*París.*
Société d'Études scientifiques de l'Aude.—*Carcassonne.*

Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—*Nantes.*
La Feuille des Jeunes Naturalistes.—*París.*
Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle.—*París.*
Miscellanea Entomologica.—*Uzés.*
Bulletin de l'Enseignement professionel et technique des Pêches maritimes.—*París.*
Station Entomologique de la Faculté des Sciences a *Rennes.*
Bulletin de la Société des Naturalistes des Alpes-Maritimes.—*Nice.*
Musée d'Histoire Naturelle.—*Marseille.*

Portugal

Comissao do Serviço Geologico de Portugal.—*Lisboa.*
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—*Lisboa.*

Italia

Reale Accademia dei Lincei.—*Roma.*
Reale Scuola Superiore di Agricoltura.—*Portici.*
Accademia Gioenia di Scienze Naturali.—*Catania.*
Societá di Naturalisti in *Napoli.*
Musei de Zoologia et Anatomia comparata della R. Université di *Torino.*
Museo Civico di Storia Naturali.—*Genova.*
Pontificia Accademia Romana dei Nuovi Lincei.—*Roma.*
Reale Stazione di Entomología Agraria «Redia».—*Firenze.*
Societá Zoologica Italiana.—*Roma.*

Alemanya

Deutsche Entomologische Mitteilungen.—*Berlin-Dahlem.*
Deutsche Entomologische Zeitschrift.—*Berlin-Friedenau.*
Naturwissenchaftlichenverein.—*Hamburg.*
Naturae Novitates.—*Berlin.*
Zeitschrift fur Wissenschaftliche Insektenbiologie.—*Berlin-Schönenberg.*
Entomologische Rundschau.—*Berlin-Friedenau.*
Kaiserlichen-Leop-Carol. Deutschen Akademie der Natursforscher.—*Halle am Saale.*
Sesellschaft naturforschender Freunde.—*Berlin.*

Austria

K. K. Zoolohisch-Botanischen Gessellschaft in *Wien.*
Polyxena.— *Wien.*

Mónaco

Musée Océanographique.—*Mónaco.*

Suissa

Institut National Genevois.—*Genève.*
Societé Entomologique *Berne.*

Bélgica

Société Belgue de Géologie, Paleontologie el d'Hydrologie.—*Bruxelles.*
Société Entomologique Namuroise.—*Saint Servais.*
Société Royale de Botanique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Entomologique de Belgique.—*Bruxelles.*

Inglaterra

Conchological Society of Great Britain and Ireland.—*Manchester.*
Zoological Society of London.—*London.*

Suecia

Université de Upsala.—*Upsala.*
Entomologisk Tidskrift-Entomologiska Förening f.—*Stockholm.*

Russia

Revue Russe d'Entomologie.—*St-Pétersbourg.*
Société des Naturalistes de Kiew.—*Kiew.*
Institut Zootecnique f.—*Jurgen.*

E. U. d'América del Nort i Canadá

The University of Illinois.—*Urbana.*
Illinois State Laboratory of natural History.—*Urbana.*
University of California.—*California.*
Unitet States National Museum.—*Washington.*
Smithsonian Institution.—*Washington.*
American Museum of Natural History.—*New-York.*
Boston Society of Natural History.—*Boston.*
Missouri Botanical Garden.—*Saint Louis.*
The Lloy Library.—*Cincinati.—Ohio.*
The Academy of Natural Sciences *Philadelphia.*
The Chicago Academiy of Sciences.—*Chicago.*
Academy of Sciences, Arts and Lettres.—*Madison-Wis.*
United States Geological Survey.—*Washington.*
Entomological Society of Ontario.—*Toronto.*
The Canadian Entomologist.—*Toronto-London.*
Zoological Society, The Zoological Park.—*New-York.*
Entomological Society.—*Ontario-London.*

Africa

Institut Egyptien.—*Cairo.*
Museum and Zoological Gardens.—*Pretoria.*

América del Sut

Museo Nacional.—*San Salvador.*
Museo Nacional.—*Buenos-Aires.*
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—*Montevideo.*
Revista Chilena de Historia Natural.—*Valparaiso.*
Museo Paulista.—*Sao Paulo.* (Brasil).
Sociedade Scientifica de Sao Paulo.—*Sao Paulo.* (Brasil).
Centro de Sciencias Letras e Artes.—*Campinas.*
Instituto de pesca.—*Montevideo.*
Revista Chilena de Historia Natural.—*Santiago.*

América Central

Instituto Geológico de México.—*México.*

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural,** te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se farà quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona época. Any II.è - Núm. 2 Febrer de 1914

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Cnost. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

Smithsonian Institution
MAY 20 1915
National Mu

Secció Oficial:
Sessió ordinaria de 1 de Febrer de 1914.
Esmena.
Barnola, S. J., Joaquim M.ª de. — La calor i les plantes.
Sagarra, Ignasi de. — Excursió lepidopterològica a Nuria.
Pérez de Olaguer-Felíu, Francisco. — Oro nativo. Historia de un ejemplar y localidad nueva en Cataluña.
Crónica.
J. M. de B. — Bibliografía.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Febrer 1914 — Any XI — Núm. 2

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 1 de Febrer de 1914.—Esmena.—La calor i les plantes, pel *R. P. Joaquim M.ª de Barnola,* S. J.—Excursió lepidopterológica a Nuria, per *D. Ignasi de Sagarra.*—Oro nativo, historia de un ejemplar y localidad nueva en Cataluña, por *Francisco Pérez de Olaguer-Feliu*.—Crónica.—Bibliografía

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 1 de Febrer de 1914

PRESIDENCIA DEL R. P. JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA, S. J.

A les onze i deu minuts i assistint-hi els socis senyors Bassegoda, Codina, Ferrer Dalmau (M.), Ferrer Vert, Maluquer (Josep), Rosals, Rosset, Sagarra (I.) i Tomás; El senyor President obre la sessió, llegint-se seguidament l'anterior acta que és aprovada.

Socis admesos.—Per unanimitat son admesos els senyors Cazurro, Vila i Aulet, presentats en la passada sessió.

Proposta de soci.—D. Josep M.ª Homs Hernàndez, estudiant de Medicina. Presentat pels socis senyors Bassegoda, Barnola i Tomás.

Donatiu.—El senyor President cedeix per a el museu, un exemplar de pissarra maclífera rublerta de pirita, i calco-pirita procedent de la foradada de Vallvidrera.

Comunicacions.—D. Llorenç Tomás se felicita de que l'Ajuntament hagi designat per a formar part de la Junta Municipal de Ciencies Naturals, al soci honorari de nostra Institució, Dr. Joan Cadevall i a nostre conservador del Museo D. Ignasi de Sagarra.

El senyor Rosset comunica haver trovat sobre unes fulles d'arbós, orugues mortes del *Charaxes jasius* L., degut al fret intens d'aquestos dies.

Se presenten els següents trevalls científics:

«Curta noticia sobre qualques insectes procedents de l'exploració de l'avenc de Castellsapera» per D. Ascensi Codina.

«Oro nativo, historia de un ejemplar y localidad nueva en Cataluña» per D. Francesc Pérez i Olaguer Feliu.

El R. P. Barnola presenta dues noticies per a la crònica científica, dues notes bibliogràfiques, una comunicació sobre la presencia d'algunes curioses aus a Sarrià i un estudi titulat «La calor i les plantes».

Sens res més de que tractar a les dotze i quinze minuts s'aixeca la sessió.

ESMENA.—En la llista dels socis de la «Institució», publicada en el darrer número, s'omití, per error de imprenta, al soci fundador don Antoni Zulueta i Escolano i per lo tant deu afegirsi:

* Zulueta i Escolano; Antoni de.—Museu de Ciencies Naturals; Hipodrom.—Madrid.—*Zoología.*

La calor i les plantes

Tot sovint els conexements qu's tenen per més certs i fixos, en el camp de la ciencia, cedexen al cap de temps la suposada preeminencia, enderrocats per altres més conformes a la crítica actual i exposats tal volta a caurer, somoguts com els primers, per altres en lo pervindre; axís, com els límits en les riberes sorrenques, són constantment esborrats i desfets per la continua successió de les variables ones.

Es cosa per demés sapiguda l'influencia indispensable de la calor en la vegetació, dés que comença la manifestació de la vida, avans ensopida en la llavor, mitjansant el procés germinatíu. En aquesta influencia, de la qual sabem, per exemple, que hi ha un grau màxim, un de mínim i l'entremitj (òptim); que les funcions vegetatives en necessiten de determinats; que a l'interior dels texits de la planta hi produex complicades síntesis orgàniques;... desconexén, en cambi en un tot, qual sía la seva condició.

Se té per axiomàtica la teoría de la variació de l'influxe tèrmic; atesa la perpendicularitat o la oblicuitat amb que els raigs solars incideixen sobre dels vegetals: sent aixís que a distancies tan colossals, reduida la terra a un punt en la inmensitat dels espais, se comprèn perfectament que no existeixen pas raigs oblícuus o perpendiculars. La verdadera condició còsmica de la calor es l'aire. Per aónt se comunica, en efecte la calor, si no es atravessant les capes atmosfèriques? Les radiacions tèrmiques no's comuniquen per un espai privat d'aire; contrariament la intensitat de la calor en sa transmisió es trova en proporció directa del gruix de la capa d'aire per que deu comunicar-se. Quan es més gran la que atravessa, per més forta atracció, tenim l'istiu; com que es més petita al passar l'astre rei per l'hemisferi austral, ens vé l'hivern. Semblantment s'expliquen una munió de fenòmens observats en les zones tropicals. Aitals son: lo trovarse els tons vius de color tant-sols en les parts més enlairades; lo decreixement característic de la vegetació; la elaboració més activa de la sava; la més gran energía de les plantes medicinals; i, la evolució més ràpida de la vida vegetal.

Els datos antecedents no són pas inventats. Els cita en lo «Bulletin de Gèographie botanique» H. Lévillé, secretari perpetuu de la *Academie Internationale de Botanique*, com a resultat de nombroses i repetides observacions fetes en diverses montanyes: Himalaya, Ghattes orientals i occidentals, Alpes, Pirineus i altres. Ara se cerca la solució de molts problemes científics fora d'Europa, principalment a l'Asia, i particularment a la Xina, Indostà e Indochina. Per aquesta raó s'es escullit el terrer de Pondiehery, car es un dels punts més xardorosos del món, per a l'estudi de l'acció de la calor solar a través de les capes d'aire, envers la activitat que manifesta en la vida de les plantes.

JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA, *S. J.*

Sarrià, Desembre 1913.

Excursió lepidopterològica a Nuria

A les dotze del matí del día 7 de Agost de 1909 arribarem a Ribas; després de haver dinat i arreglat els equipatges, sortirem cap al tard, seguint en direcció nort de la vila, pujant després per un camí entre bosc de pins joves i prat que cobreixen un macís de roques, punt dominant de la reclosa vall. Tot pujant vaig trobar un exemplar del *Aphantopus hiperanthus* L., a qui alguns autors li senyalen una altitut límit de 600 metres en la vesant francesa del Pyrineu; endintzant-me en el bosc, s'alsá un vol de geometres, dominant la *Ortholitha bipunctaria* Schiff., *O. limitata* Sc., *Pseudoterpna coronillaria* Hb., i *Aspilates gilvaria F.*. Els microlepidopters hi eren també abundosos, *Crambus pinellus* L., *C. tristellus F.* i *C. inquinatellus* Schiff., *Ephestia elutella* Hb., *Pyrausta aurata* Sc., i *Euxanthis zoegana* L.

CAMÍ DE NURIA

A l'endemà de bon matí sortirem en direcció de Nuria; la primera part o síen uns vuit kilometres de carretera particular, fins al peu de Queralps, la ferem en carruatge. Com fosquejava no poguerem observar gaires lepidopters en els marges florits del tragecte, però de retorn hi recullirem bastantes especies, abundant els *Satyrus briseis meridionalis* Stgr., *Melanargia* i *Epinephele* i grans voliors de la *Lycaena corydon* Poda.

Després de una pujada de mitja hora, arribarem a Queralps; com el día avençava apareixíen gran quantitat de lepidopters, a més dels indicats anteriorment, volaven els següents: *Papilio machaon* L., *Pieris brassicae* L., i *P. rapae* L., *Colias Croceus* Fourc., *Gonepteryx cleopatra* L., *Vanessa io* L., *Argynnis aglaja* L., *Satyrus* i *Epinephele,* sobretot la var. *hispulla* Hb. i *tithonus* L., *Coenonympha arcania* L. i *pamphilus* L. gen. aest. *lyllus* Esp. *Pararge maera* L. var. *adrasta* Hb., *Chrysophanus phlaeas* L., *Lycaena icarus* Rott., L. *astrarche* Bgstr., i *L. corydon* Poda.

Desde Queralps el camí va enlairant-se i s'oviren cada vegada més extenses les fondalades dels rius de Nuria i Fresser; després de una bona pujada s'arriba a la font de la Ruira, punt de descans doncs ara comensa la part més abrupte del trajecte fins arribar a Nuria. De la font de la Ruira, al comens de les gorges de Cremal, els lepidopters aumenten en quantitat, mes regna encara la mateixa característica en ses especies, encara no hem observat cap *Erebia* ni altres representants de les altituts superiors.

GORGES DE CREMAL

A mitja hora de la font de la Ruira el camí tomba la serra i es presenten al enfront els tallats cingles de les gorges de Cremal; el paisatge cambia per complert axís com també llur fauna. Arreu domina la color grisa de la pedra nua, se veuen volar alguns *Parnassius apollo pyrenaicus* Harc., que segueixen l'espadat de les cingleres. (Aquest lepidopter és molt freqüent tant com s'avença dins la gorja fins al salt del Sastre, remontant desde aquest punt escasseja per rahó de la altitut, i son molt pocs els exemplars que's troven en la mateixa vall de Nuria).

Després d'entrar en l'engorjat, se presenten algunes *Erebia stygne* O. var. *pyrenaica* Rühl. volant sobre els codols del riu i parades en el relleig de les roques; prop del pont del Cremal recullirem un exemplar del *Chrysophanus virgaureae* L. (tipu) i l'*Euchloë euphenoides* Stgr. que és el darrer que hem trobat; de tant en tant s'aixequen de sota les pedres, grosses Geometres. Seguint amunt, prop del salt del Sastre, volaven les *Erebia tyndarus* Esp. var. *pyrenaica* Heyne-Rühl i la *E. stygne* O. var. *pyrenaica* Stgr.; a poca distancia, i als costats del corriol recullirem també la *Erebia manto* Esp., bastant deteriorada.

No tardarem gaire en arrivar al Pla de Sallent, on s'aixampla l'engorjat, formant un prat extens a les dues vores del riu; allí la vegetació se mostra més esplendent destacant-se el morat intens del aconits sobre la distinta coloració del prat. En els llocs florits hi volaven la *Lycaena hylas* Esp. i *L. corydon* Poda., *Vanessa urticae* L. i *Argynnis,* tot sovint creuava alguna *Zigaena*, les *Erebia* abundoses, dominant la forma *pyrenaica* Heye-Rühl, de *tyndarus* Esp. En les ortigues i recullirem gran nombre de orugues i crisalides de la *Vanessa urticae* L., resultant parassitades en sa major part.

Ja prop de la Vall de Nuria, volaven en els marges del riu, el *Chrysophanus hippothoë* L., *Coenonympha iphis* Schiff. i la *Larentia dotata* L.

VALL DE NURIA

A mitg día arribarem a la Vall. Aquesta ens oferí un aspecte ben particular i contrastant amb el paisatge fins ara engorjat i abrupte. La vall s'obre ample i vorejada de suaus pendents covertes de verda gleva. En la part inferior i han alguns aigua-molls, la part alta se divideix en tres depressions que donen pas a les deus d'aigua que la crehuen en tota sa extensió, originant el riu de Nuria. Després de passar un petit pont que dona entrada a la Vall, se veyen volar amb abundor l'*Argynnis pales* Schiff., que més endevant comprobarem era una de les especies dominants, recullirem també magnifics exemplars de la V*anessa urticae* L.

Després de dos díes de recorrer la Vall poguerem formar-nos concepte dels lepidopters que hi romaníen en aquella època. El nombre de especies era reduit, en cambi aquestes a més de pertanyer a una fauna de altituts superiors, moltes d'elles se'ns oferíen per primera vegada, resultant no citades encara en nostra regió.

Dels papilionits, sols vegerem un mascle del *Parnassius apollo* var. *pyrenaicus* Harc., parat sobre una mata de acónit, per raó de la altitut és molt escàs en la Vall. Del *P. mnemosyne* L., no en vegerem cap rastre, creiem deu trovar-se en els cims que dominen la vall.

Els Pierits estaven representats per *Pieris rapae* L., que es remonta fins a 2.500 metres, resultant exacte amb la forma típica de la plana, la *Colias croceus* Fourc. volaba amb la anterior, els exemplars són molt grans i de una coloració magnífica; L'*Argynnis pales* Schiff. i sa forma *isis* Hb. i la *Vanessa urticae* L., foren les úniques Nimfalides que vegerem, en cambi la primera es un dels lepidopters més característics de la vall. El genre *Erebia* estava ben representat, són les especies propies de la regió. La *Erebia epiphron* Kn. var. *pyrenaica*, H. S. se trova vorejant tota la vall, més freqüent en vers Finestrelles. *E. lefebverei* Dup. var. *intermedia* Obthr., un exemplar recullit prop del bosquet de la Mare de Deu, frequenta els llocs elevats, sol parar-se en els munts de roques i tarteres dels prats superiors, te un vol sostingut i es difícil de agafar per son caràcter esquerp. *E. stygne* O., un exemplar cassat en la vall, se trova més freqüent en els corriols del Salt del Sastre, per la reducció de la franja bruna pertanyen a la forma *pyrenaica* Stgr., presentant una fascies ben distinta de *Stygne* O. del nostre Montseny. *E. tyndarus* Esp. var. *dromus* H. S., un dels lepidopters més abundants de la vall, la majoría dels exemplars pertanyen a la forma dels Pirineus Orientals o sía la forma *pyrenaica* de Heyne-Rühl. Dels Licenits recullirem el *Chrysophanus hippothoë* L. i les *Lycaena icarus* Rott., *L. hylas* Esp., *L. semiargus* Rott. i *L. corydon* Poda, totes elles bastant escasses i l'*Augiades comma* L. var. *alpina* Barth., del grupu dels Espérits. En els capitols de les compostes i principalment en els *Carduus* hi recullirem gran nombre de noctues heliofiles de la familia *Trifinae* totes elles molt interessants. com *Agrotis alpestris* B., *A. ocellina* Hb., *A. recussa* Hb., *A. cuprea* Hb., *A. fatidica* Hb., *Charaeas graminis* L. i sa var. *tricuspis* Esp., *Mamestra próxima* Hb., *Dianthoecia magnolii* B., *Hadena zeta* Tr. *var. pernir* HG.

En quant a les geometres, foren poques les especies recullides, pertanyents a la familia *Larentinae; Larentia cyanata* Hb., parada en les parets del Santuari, és especie de altures superiors a 1.500 metres. L. *verberata* Sc., especie també de molta elevació, se alssa dels matolls de *Rhododendron* i aglevats. L. *bilineata* L. bastant freqüent i *L. dotata* L., i L. *montanata* Schiff. en els mateixos llocs. Recullirem també un *Gnophos* que sembla ésser l'*Gnophos myrtillata* var. *obfuscaria,* si bé per son mal estat no's pot determinar amb certesa.

Com pot veurers el nombre de especies citades es bastant reduit, no obstant, per ésser la majoría d'elles propies de les altes serralades i no esmentades encara de localitats catalanes, creiem d'útil sa publicació, contribuint aixís al coneixement biològic de nostres vesants pyrinenques.

Llista de les especies recullides

1.ª part.—Macrolepidodopters

Papilio machaon L.—Prop de la font de la Ruira.

*(1) *Parnassius apollo var. pyrenaicus Harc.*—Es freqüent en les cingleres, prop del Salt del Sastre.—Nuria, un sol exemplar parat sobre un acònit.

---

(1) Les especies senyalades amb un asterisc són citades per primera vegada de localitats catalanes.

Pieris rapae L.—Vall de Nuria, l'hem trovat fins a 2.500 metres; es igual que la forma de la plana.

Euchloë euphenoides Stgr.—Camí de Nuria, prop del pont de Cremal, a 1.500 metres.

Colias croceus Fourc.—Vall de Nuria, vola en els mateixos llocs que'l *P. rapae* L. Els exemplars recullits són de gran tamany i de color molt viva.

Vanessa io L.—Font de la Ruira.

Vanessa urticae L.—Vall de Nuria, abunda en la vall i rasos prop del bosc de la Mare de Déu. Tots els exemplars tenen la color molt viva i alguns s'assemblen a la forma *turcica Stgr.* per la reducció de les taques negres.

* *Argynnis pales Schiff.*—Tota la vall; alguns exemplars pertanyen a la * *ab. isis Hb.*

Argynnis aglaja L.—Camí de Nuria.

* *Erebia epiphron Kn. var. pyrenaica H. S.*—Freqüent en la vall, vers Finestrelles.

* *Erebia manto Esp.*—Un exemplar cassat a les gorges de Cremal sembla pertanyer a n'aquest grupu, mes degut a son mal estat no's pot precisar bè.

* *Erebia lefebvrei Dup. var. intermedia Obth.*—Rasos aglavats sobre de Nuria. Sol parar-se en els tarterars y codols; es difícil d'agafar per son vol sostingut i caràcter esquerp.

* *Erebia styngne* O. *var. pyrenaica Rühl.*—Per la reducció de la faxa fulva, tots els exemplars de la vall pertanyen a dita var.

* *Erebia tindarus* Esp. *var. pyrenaica Heyn.—Rühl.*—Es la forma més abundosa d'aquest genre en la vall i sos alrededors.

* *Satyrus briseis L.* var. *meridionalis* Stgr.—Camí de Queralps.

Pararge maera L. *var. adrasta Hb.*—Camí de Nuria.

A phantopus hyperanthus L.—Un exemplar cassat sobre de Ribas, a una altura de 900 metres. A la vessant francesa dels Pyrineus, no puja més amunt de 600 metres, segons Rondou. (1)

---

(1) P. Rondon.—Catalogue Raissonné des Lépidoptères des Pyrénées Bordeaux 1902.

Epinaphele jurtina L. *var. hispulla* Hb.—Ribas-Camí de Nuria.

Epinephele tithonus L.—Ribas-Camí de Nuria. Aquesta especie no es citada en la vesant francesa.

* *Coenonympha iphis. Schiff.*—Dos exemplars prop de la Vall de Nuria. Mr. de Graslin (1) fa remarcar la diferencia del tipu del pyrineu amb el dels Alps. En nostres exemplars no's veu tant clarament per estar molt deteriorats.

Coenonympha arcania L.—Camí de Nuria.

Coenonympha pamphilus L. gen. aest. *lyllus* Esp.—Camí de Nuria.

Chrysophanus virgaureae L.—Un exemplar prop del pont de Cremal.

* *Chrysophanus hippothoë L.*—Un exemplar a la entrada de la Vall de Nuria.

Chrysophanus phlaeas L.—Camí de Nuria.

Lycaena astrarche Bgstr.—Queralps.

Lycaena icarus Rott.—Queralps.

Lycaena hylas Esp.—Un exemplar, Vall de Nuria.

Lycaena semiargus Rott.—Un exemplar, Vall de Nuria.

Lycaena corydon Poda.—Queralps-Nuria. En tots els exemplars s'orbserva la reducció de les taques oculars, i la color més clara en el revers de les ales. Aquest tipu de *corydon Poda* l'hem trovat també a les serres de Montgrony i a Set Cases (A. Codina). Alguns exemplars recullits en la Vall de Nuria, estàn afectats de melanisme en l'envers de les ales.

* *Augiades comma L. var. alpina Bath.*—Vall de Nuria.

Macroglossa stellatarum L.—Parada en les habitacions del Santuari, Nuria.

* *Agrotis cuprea Hb.*—Vall de Nuria, dos exemplars parats en els capitols dels *Carduus.*

* *Agrotis ocellina Hb*,—Vall de Nuria, se troba en les mateixes condicions que l'anterior, devegades i han varis individuus en una mateixa flor.

---

(1) A^a de Graslin.—Résnltats de mes chasses dans les Pyrénées Orientales en 1847 et 1857. Bull. de la Soc. Ent. de France 186'.

* *Agrotis alpestris B.*—Vall de Nuria. Se trova juntament amb l'anterior, si bé, més escassa.

* *Agrotis recusa Hb.*—Vall de Nuria, sobre els capitols de les compostes. Es especie alpina.

* *Agrotis fatidica Hb.*—Vall de Nuria, un exemplar parat sobre un *Carduus.*

* *Charaeas graminis L.*—Vall de Nuria, també es especie heliofila, se para en els capitols de les compostes; juntament amb lo tipu se trova la * *var. tricuspis Esp.*

* *Mamestra proxima Hb.*—Vall de Nuria.

* *Dianthoecia magnolii D.*—Vall de Nuria.

* *Hadena zeta Tr. var. pernix H. G.*—Prop de la Vall de Nuria i parada sobre un *Carduus.*

Ortholitha limitata Sc.—Ribas, camí de Nuria; boscos de pins i erba alta.

Ortholitha plumbaria F.—Ribas, en iguals llocs que la anterior.

Ortholitha bipunctaria Schiff.—Ribas, juntament amb les anteriors especies i més abundosa.

* *Larentia dotata L.*—Vores del riu de Nuria, prop de la Vall.

* *Larentia montanata Schiff.*—Vall de Nuria; s'alsa dels matolls de *Rhododendron*

* *Larentia cyanata Hb.*—Nuria.—Parada en les parets del Santuari. Aquesta especie es característica de les altes montanyes.

* *Larentia verberata Sc.*—Vall de Nuria; es propia de les grans altures. Està parada en els *Rhododendron.*

* *Gnophos myrtillata Thnbg. var. obfuscaria Hb.*—Vall de Nuria; un exemplar parat en el rellex de una roca; per son mal estat no's pot determinar amb certesa.

Aspilates gilvaria S. V.—Ribas.—Vall de Nuria. Vola entre l'erba dels boscos.

IGNASI DE SAGARRA.

Barcelona, Octubre 1913.

ORO NATIVO

Historia de un ejemplar y localidad nueva en Cataluña

Cuando contaba la edad de 7 años estudiando mis primeras nociones en el colegio de los Rdos. Hermanos Maristas de la Garriga, se me despertó la afición al estudio de los minerales, recogiendo todas las piedras y pedruscos que se me venían a las manos y áun los que por la calle encontraba, no conociéndolas más que por el nombre común que la gente del pueblo me decía; llegando con eso a reunir un cajón bien provisto, con alguna variedad de ejemplares, pero todo sin orden ni concierto, como es de suponer en aquella edad.

Más tarde empecé a fijarme en lo que tenía y los nuevos minerales que iba adquiriendo, los procuraba clasificar en cuanto me era dado con su nombre técnico; cuando al cabo de un tiempo aumentando más y más el número de ellos, se me ocurrió ordenarlos de una vez metódicamente, junto con los que en aquel cajón de marras guardaba, consultando mis clasificaciones con mis profesores Rdos. Padres de Barnola y Prat.

Poco podía yo figurarme el gran tesoro que allí precisamente se encontraba! Nada menos que entre aquellos abandonados pedruscos, testigos de infantiles entusiasmos, se hallaba un verdadero tesoro. En efecto, en un aglomerado de cuarcita y caliza espática, en algunos de cuyos angulosos extremos y someras oquedades brillaban puntos y pequeñísimas inclusiones resplandecientes de color amarillo y otros blancos menos abundantes, por comparación con otros ejemplares, llegué a sospechar si se trataría de oro y plata, tal vez platino, nativos. El análisis no ha dejado duda respecto del primero; las pequeñísimas porciones blanco-argentinas, no me han permitido asegurar lo que haya de cierto respecto de los otros dos metales nobles sospechados; tan escasa es la cantidad que el ejemplar ofrece.

Ahora bien; juzgando por importante este hallazgo, me complazco en comunicarlo a la «Institució,» como primicias de mis trabajos científícos, por cuanto es una nueva localidad, tal vez no sospechada, que hay que citar, de la presencia del rey de los metales en nuestra patria y añadirla a otras ya descubiertas, aumentando las de antiguo conocidas.

Hojeando los números anteriores de nuestro «Butlletí» he encontrado un trabajo muy provechoso para los principiantes, intitulado «Minerals de Catalunya», debido a nuestro actual Bibliotecario Don Lorenzo Tomás, que en la 1.ª clase *Elements* cita las siguientes localidades del Principado al reseñar el *or nadiu* (1):

«Ormoyer (Pr. Girona),

S. Miquel de Culera (Pr. Girona),

Vall de Ribes, en les pirites arsenicals que 's troben en els marges del riu Fresser,

Montanya de Montseny en les pirites, en porcións microscòpiques.

Sant Aniol de Finestres,

Set Cases, etc.»

Ahora me toca precisar con la exactitud posible la localidad de mi hallazgo. Este tuvo lugar en una corta excursión en las cercanías mismas de la muralla de mi casa (2) y tocando a ella, en el barranco que va a casa «Poy,» recogiendo seguramente el ejemplar aun desconociendo del todo su valor, por las puntas resplandecientes que en él observára; pues por lo demás lo hubiera tomado como una *pedra foguera* blanca, según llama la gente del campo a la cuarcita.

Finalmente debo hacer constar que por falta de práctica no me ha sido dado, hacer esta pequeña nota en el idioma oficial de la «Institució».

FRANCISCO PÉREZ DE OLAGUER-FELÍU.

Sarriá 23-Enero-1914.

---

(1) Butlletí de l' Institució Catalana d'Historia Natural n. 2 Febrer 1910.

(2) Torre del Padró (La Garriga).

CRÓNICA

El senyor President fent una excursió botànica amb els seus deixebles per els voltants de Sarrià trova en el barranc anomenat de «can Soca» la var. *incisi-crenata* Aschers, de l'*Asplenium trichomanes*. Es verament distinta del tipo i no per un caracter accidental, car el presentaven totes les frondes del exemplar observat i no cap dels molts altres peus que'l voltaven. No ha sigut citada encare de Catalunya. En presenta dos frondes per a que's pugui apreciar la diferencia amb altres varietats, per ex. l'*incisa* Moore de l'avenc de «Castellsapera».

El mateix senyor dona compte d'altre escursió que feu amb els seus deixebles an el torrent «Pujal», prop de la «Torre Melina» (no «Marina», segons equivocadament se vé publicant), aont reculliren un cargament de fóssils marins del *astiá* (V. «Curs de geología per Mossèn Norbert Font i Sagué», p. 433 i 434).

⁂

Comunicacions.—El senyor President comunica qu'amb ocasió dels grans frets d'enguany ha observat a Sarrià mateix, en els jardins, algunes aus que no s'acostumen a veurer per aitals indrets. L'endemà de la gran nevada (16 de Janer) unes aurenetes cendroses l'*Riparia rupestris* Scop., que s'hostejaren gaire bé una semana en les finestres de les golfes del Col·legi, no fàcils de confondre per les taques blanques enrodonides de les pennes de la cúa; el 19 se passejava tranquilament pel demunt del glas del lago gran una «becada» *Scolopax rusticola* L., cercant per son marge cucs i larves. Uns jorns avans rondaba per les branques dels arbres despullats el «bec gros» *Coccothraustes coccothraustes* L.

BIBLIOGRAFÍA

Fauna ictiològica de Catalunya

PER

AGUSTÍ M.ª GIBERT

Per els qui hagin vist nostre Butlletí d'ençà tres anys, no'ls hi vindrà de nou el llibre qu'anèm a ressenyar. A les 96 pàgines de text, amb 10 figures que'n aquell se publicaren hi ha afegit l'autor una «addenda», aont cita cuatre especies més i l'índex dels noms vulgars, formant un regular volum, de qual edició amb patriòtic altruisme n'ha fet donació a nostra societat (1).

Poquíssim se coneixía de peixos a Catalunya, essent el catàlec anterior que més especies citaba fins 247. El del Dr. Gibert arriba a 326. Entre aquestes la *Cernua Cathalonica* Gibert, nova per a la ciencia, i per ell descrita; 6 no citades del mediterrà i 62 de Catalunya.

El trevall del Dr. Gibert, nostre consoci honorari, no es solsament un catàlec amb més o menys cites de localitats i noms vulgars. Se fan en ell observacions notables unes i curioses altres, totes instructives i que demostran palesament l'erudició de nostre ilusrre patrici. Axís parla per ex. de les malaltíes produides per la carn de peixos (p. 83), d'altres que ells mateixos pateixen (p. 85); cita casos de parasitisme intern, com el produit per cucs *nematodes* (p. 48), o extern, com el degut a diversos crustacis: *lernœa* (p. 69) i poll de mar (p. 62); nota costums o fenómens tal volta encare no observats (p. 68, 81, 91, 94); adueix cualques notes històriques (p. 53, 82); i s'ocupa de moltes aplicacions de la carn de peix.

---

(1) Se ven a can Lluis Soler (Raurich, 16, Barcelona), Biblioteca de l'Institució i moltes llibreríes al preu de 2 ptes.

Meritíssima es l'obra del Dr. Gibert envers la ciencia i envers la patria; molts anys de vida li desitjém per a continuar esmersant son clar talent i fermes energíes en l'avançament d'aquella i enaltiment d'aquesta.

J. M. de B.

Recherches sur les diptères a larves entomobies

II

Les enveloppes de l'oeuf avec leurs dépendances, les dégâts indirects du parasitisme, par

J. PANTEL, S. J.

En lo núm. 3 del Butlletí de l'any prop passat donavem compte d'haver ingressat en nostra Biblioteca, lo donatíu del nostre consoci honorari, que porta l'epígraf que acabem de transcriurer. Es el segón volúm, força abultat, que sobre dípters, quals larves són peràsites de les d'altres insectes, porta escrit el conegut biòlec i entomòlec, confinat a Holanda per la ira revolucionaria de la república transpirenàica. Ve a ésser continuació i complement del primer, en que tractà preferentment de la ecología de tan singulars paràssits, relacionada amb lo modo d'invasió de la víctima i punt de fixació acomodat a sa vida parasitaria. En aquest se fixa en dos punts en certa manera independents del mateix tema. Descríu en primer terme les capes que embolcallen l'ou. La membrana vitel·lina d'en Meissmer, fins ara no estudiada, diu que no's pot admetre com una formació exclusiva del òvul, ans bé deu considerar-se com de procedencia mixta, *epitelial* i *ovacitaria* al ensemps; parla després de les particularitats del *corion*, i sa part adhesiva, amb les variants més notables que presenta; estudia l'*aparell micro-pilar,* la penetració de les *espermies* i darrerament la funció respiratoria. La segona part es refereix al consúm del teixit adipós; retart o avenç ontogenètic; castració parasitaria indirecta, ja per degeneracions locals, forma que anomena *atròfica,* ja per destrucció més o menys general, de que'n diu forma *necròtica,* admetent formes intermitjes. Examina acabat les pérdues sofertes per l'ovocit, per les cèlules nutricies i les epitelials, i les alteracions ovàriques no parasitaries, comparades amb les d'alguns himenòpters.

El llibre té en conjunt 289 pàgines en 4 major i 7 planxes dobles de grabats, de la més fina anatomía, dibuxades del natural amb lo primor d'un mestre en aitals materies, mérit que amb raó li ha proporcionat altres voltes alguns d'eixos premis notables que s'estilen al estranger per a atiar l'esperit investigador.

La circunstancia de que bona part del material de estudi del R. P. Pantel va esser recullit pels voltants de Barcelona, els anys que tinguerem el plaer de que visqués entre nosaltres, dóna una importancia peculiar a una obra que posa a n'el séu autor entre els primers citòlecs del món.

J. M. DE B.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Müseu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural**, te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors*, aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 3 **Març de 1914**

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Smithsonian Institution
MAY 20 1915
National Museum

SUMARI

Secció Oficial:
Sessió ordinaria de 1 de Març de 1914.
Codina, Ascensio.—Curta noticia sobre qualques insectes procedents de l'exploració de l'avenc de Castellsapera.
Rosals, Joan.—Notes malacològiques. Catàlec dels moluscs vivents en lo terme de San Feliu de Llobregat.
Crònica.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Març 1914 Any XI — Núm. 3

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 1 de Març de 1914.—Curta noticia sobre qualques insectes procedents de l'exploració de l'avenc de Castellsapera, per *Ascensio Codina* —Notes malacológiques: Catàlec dels moluscs vivents en lo terme de Sant Feliu de Llobregat, per *Joan Rosals*.—Crónica.

MAY 20 1915
National Mus

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 1 de Març de 1914

Presidencia del R. P. Joaquim M.ª de Barnola

A les onze i deu minuts, amb assistencia dels socis senyors Bassegoda, Codina, Ferrer i Vert, Folch, Ferrer i Dalmau, Maluquer, (S.), Maluquer (J.), Maluquer (Joaquím), Rosals i Tomàs. El senyor President dóna començ a la sessió, llegint-se l'acta anterior que és aprovada.

Admisió de soci.—Unanimament s'admet com a soci numerari a don Josep M.ª Oms Hernàndez, presentat en la sessió passada.

Donatius.—D. Joaquím Folch cedeix per a el museu un hermós exemplar de caliça cristal·litzada en escalenoedres amb pirita, procedent de la mina «Eugenia» de Bellmunt (Tarragona).

El R. P. Barnola dóna amb igual destí un exemplar pulit, de guix rogenc, trovat a Pontons.

Comunicacións.—El senyor Rosals, presenta una serie d'Aragonit fibrós pseudomòrfic, precedent dels terrenys cretaci, miocènic i actual, en conquilles de *Ostrea*. Amb aquesta ocasió el senyor Tomàs fa remarcar els caràcters que separen l'Aragonit de la vera Calcita, fent constar que pot ésser molt bé que no sía indispensable la presencia de la Estroncianita, segons assegura, entre altres, el senyor Calderón, trovar-se en els aragonits naturals. El senyor President observa que pot molt bé esser excepció la formació de l'Aragonit en els sers orgànics, com en les conquilles dels moluscs. Exibeix també exemplars d'uns minerals amb apariencies de Turquesa, procedents de Gavà i notables, a esser cert, per no haver-se citat encara de Catalunya. Procedents de dit lloc mostra uns silexs prehistòrics paleolítics.

D. Salvador Maluquer explicà un curiós cás de partenogenessis observat en una *Paludina vivipara,* L.

El senyor President cita haver trovat en lo jorn 2 del p. p. Febrer, els neuròpters: *Sympyena fusca* Van der Linden (Odonat, Agrionit) i *Cloeon dipterum* L., subimago (Efemerit). La primera especie ja's coneix com hivernant, no aixís la segona, que és ademés cosmopolita, per lo qual es força interessant senyalar-la com a capturada en aquest temps.

Se llegeixen els segŭents trevalls «La tridimita» per don Llorens Tomàs. —«Sobre dípteros catalanes» per don Ascensi Codina.

Sens res més que tractar, fineix la sessió a les dotze i quart.

Curta noticia sobre qualques insectes procedents de l'exploració de l'avenc de Castellsapera.

Després de la relació fidel i atractívola de l'excursió al avenc de Castellsapera prop de la «Barata» (Tarrasa), que nostre digne president i bon company R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J., dóna en el BUTLLETÍ DE L'INSTITUCIÓ, de Novembre-Desembre de 1913, pàgines 116-120, comunicant unes interessants observacions fitostàtiques deduides de l'exploració de l'avenc i que'm dispensa de revenir sóbre detalls hasta nostra arribada a la boca del mateix; daré jo qualque noticia sóbre 'ls pocs insectes rebuts d'aquella procedencia.

La meva arribada allí arborant el salabret, delatà al moment, entre amics i excursionistes, les meves aficions entomològiques, de manera, que tot seguit ja·m parlaren d'una munior de mosques que fins a les hores havien vist volar al bell mig de la boca de l'avenc, però que de moment havien desaparegut: eran més aviat petites i amb ventre groc. Sentí no poguer veure cap de les mosques en qüestió i com els insectes escassejaven i el terreny que trepitjavem éra géns apropòsit per aventurar-se a perseguir-los, i per altre part, el desig de saber noticies del avenc, féu que determinés de asseure-m'hi ben apropet i esperar, més sens oblidar d'encomanar als que hi devallaven, de pujar-me els insectes qu'eventualment trobassen. Al devallar-hi el P. de Barnola, tingué l'impressió de que no pujaría sens qualque insecte. Efectivament, al exir de l'avenc ja la seva mà dreta que no s'assegurava bé a la corda de l'escala, me'n dava fundades sospites. Moments després me donà un insecte llarc i prim, escamarlat, de figura llastimosa cóm un bastonet amb cames, éra un insecte ortópter de la familia dels Mantíts; la *Phthoa hispanica* Bol. L' havía trobada a molt poca profunditat, entre la vegetació de les parets de l' avenc. L' *Phthoa espanyola* no es insecte de costums cavernícoles, la seva presencia allí era purament accidental, molt probablement el séu quartel d'hivern, ben arrasserada, ben provehida d'herba tendra, esperava 'l bon temps per a sortir a gaudir del sol gronxant-se en el branquilló de qualque petit arbust. Sens esser comú a Catalunya, no hi ha exploració entomològica una mica detinguda que no s'el trobi, principalment a l'estiu i a la tardor. Verossímilment les larves adultes jóves passen l'hivern en els avencs, coves, grutes, etz., costum general dels insectes que no s'enterren.

Atenció a la boca del avenc! Se sent una veu del fóns que demana qualque cosa. Fét el silenci, es posa en clar que 'l senyor Có de Triola vol un pot per a posar-hi uns insectes que ha vist. L'esperança se'ns reanima. Doní una de les ampolletes per a que l'hi fessen a màns. Es va fent tard i els escursionistes desfilen, cal no mancar al tren ¡encara qualques exploradors permaneixien al fons del avenc. De sopte 'ls més propers de la boca, s'adonen de que novament les mosques amb ventre groc tornen a deixar-se veure com al matí, volant a l'entrada del avenc. M'hi acostí i amb molts afanys, puix el méu bastó mànec del salabret resultava curt, puc aplegar-ne quatre individuus que son immediatament traspassats amb agulles i clavats a la capsa. Comparats amb altres eczemplars de Montserrat i de Masnou, resulten esser dipters de la familia dels Anthomyits: *Pegomyía nígritarsis Ztt.*

La *Pegomya de tarses negres* es comú a Catalunya. En el Butlletí de l'Institució 1912, p. 131, doní noticies biològiques sobre aquesta mosca que acostuma romandre dissimulada de día, posant-se quieta en les fulles dels arbres, generalment aquells quals fulles poden ésser pastura de llurs larves minadores i solament al dematí o de cap vespre's que s'esbargeixen volant en llocs ombrívols i frescos. Els quatre individuus aplegats són tots mascles, proba de que aquestos hi èren allí en majoria i que'l bullici l'ocasionava el voler-se supplantar mútuament prop de qualque solicitada femélla. Pocs jorns després rebí la meva ampolleta que contenía un eczemplar del Ortòpter de la familia dels Blattits: *Ectobia livida* Fabr. comú a Catalunya i qual circunstancia de trobar-se al avenç pot comparar-se a la de *Phthoa hispanica*, Bol. Sempre l'he cassada al parassol batent els arbusts a l'estiu i tardor. També hi havía a l'ampolleta tres eczemplars del coleopter de la familia dels Silfits *(Bathysciini): Perrinia Kiesenwetteri* Dieck, silfit cavernicola probablement de la majoría d'avençs i coves de Catalunya. En les coves de Collbató s'hi troba abundós, allí l'he cassat a milers en 22. VII. 10. Viu dels vertebrats morts, especialment de rates-pinyades i s'agafen amb apats animals. Més tart rebí un túbus de M. Mariàn Faura preparat amb cotó al èter acètic del qual preparí ademés de catorze *Perrinia Kiesenwetteri*, Dieck, dos neuròpters, Tricòpters, Limnofilits: *Mesophylax adspersus* Ramb. conegut de Barcelona, Sarrià, Masnou i freqüent a Catalunya i *Micropterna fissa* Mac Lachl. conegut de Bilbao (Mac Lachlan) i del Escorial (Lauffer) segóns fa constar el P. Navàs, S. J., en el séu «Catálogo sinóptico de los Neurópteros de España y Portugal» 1908, p. 165, i sería per tant nou per a Catalunya, si el P. Navàs que ha vist i determinat l'insecte no m'escrigués que no està del tot segur de que ho siga. Jo he comprobat l'eczemplar amb la descripció que'll dóna del *Micropterna fissa* en l. c. i l'he trobada molt adoptable. De tots modos amb un sol eczemplar es fà difícil pronunciar-se en cas de dubte. Els *Tricópters limnofilits* especialment s'els veu sovint en les entrades de les coves, grutes, etc., en llocs humits y ombrívols, i també prop de corrents d'ayga, fonts, etc. en llocs de fresca llum. La seva presencia en els avencs es cosa corrent sense esser exclusiva.

Es d'esperar qu'els ardits conresadors de l'espeleología catalana no seràn negligents en recollir tota classe d'insectes dels avencs, coves, etc., a fí d'anar formant el Catàlec de llur faunula natural o adventicia, amb la seguritat de que'ls que s'interessen per l'entomología Catalana els ho agrairàn infinit.

ASCENSIO CODINA.

Barcelona Gracia, 31 de Janer de 1914.

NOTES MALACOLÓGIQUES

Catàlec dels moluscs vivents en lo terme de Sant Feliu de Llobregat

Al empendre'ns fa alguns anys la rebusca de les especies de moluscs viventes en dit terme, poc pensarem que la llista s'allargués fins al punt de poguer citar quaranta cinc especies, per lo que, podem assegurar que en el cas de citar sols especies ben determinades, com creiem haver fet, poques poblacions del voltant de Barcelona poden presentar tant nodrida llista de moluscs com Sant Feliu de Llobregat.

Me cal fer constar, que totes les especies que citaré, han estat trovades, no en la extensió del Partit Judicial de dit nom, sinó sols en l'espai que comprèn el municipi de son cap de partit, que de no ser axís, alguns més hi caldría afegir.

Serà útil coneixer la situació i naturalesa dels terrenos que componen lo terme que anem a estudiar, per lo que indiquem a continuació. Confronta aquest municipi amb els de Santa Coloma de Cervelló, Sant Joan Des-Pí, Sant Just Des-Vern, Santa Creu de Olorde i Molins de Rei, seguint una línia que comensa al S. del Riu Llobregat, segueix pel pla i fruiterars de Sant Joan Des-Pí, puja pels límits de Sant Just Des-Vern, i s'enfila per la montanya de Santa Creu de Olorde seguint per la carena fins a trovar lo Torrent del Terme per ahont baixa fins a la vorera del Llobregat, la que segueix fins al terme de Santa Coloma de Cervelló, anant a trovar altra vegada lo punt de partida. La naturalesa de sos terrenos és bastant variada, lo que contribueix sens dupte a donar-li la varietat observada en especies de moluscs, varietat que verosimilment deu també trovar-se-hi en altres branques de la zoología i botànica. La part alta està formada per pissarres precàmbriques i primaries i per calissa *griotte* del devònic. Dita part està atravessada en sa base per diversos filons de la roca bàsica anomenada diabassa. Segueixen més avall els marges pliocèniques, que afloren en major o menor quantitat en casi tots els torrents que del macu arcaic baixen al pla, les que estàn més avall recobertes per potents dipòsits d'argiles atribuides al pleistocènic. A continuació, en havent atravessat la vía férrea, se arriba al pla, sobre la que està sentada la població, constituhit en gran part pels sediments que hi depositá en època molt reculada lo riu Llobregat, els que en les inmediacions de sa ribera esdevenen sorrencs. Una divisió semblant i relacionada amb els terrenos, s'observa en la vegetació. En la part superior abunden els boscos de pins i mata baixa, tant comuns en totes les montanyes que envolten nostra ciutat. En la part mitja se hi troven abundants vinyats, i en la inferior fins al riu, se hi extenen sos famosos fruiterars ahont milers de presseguers, tarongers, pereres i pomeres, surteixen de quintars i quintars de rica fruita no sols les taules de nostra capital, sino també las de nombroses ciutats franceses, angleses i suisses.

Veus aquí lo teatre de mos rebuscaments i recolecció. Los detritus aluvials de alguna de ses rieres, me han proporcionat bon nombre de especies de petit tamany, que en altre lloc difícilment hauría trovat. No son aquests, llocs recomanables, dec confessar-ho, per la recolecció ja que les especies que se hi troven, si la riera és llarga, poden procedir de considerables distancies. No obstant en mon cas, me ha permés assegurar-me de tenir habitat totes elles en aquell terme municipal, lo fet de que les citades rieres llargues de dos o tres kilometres desde son naixement a sa confluencia no surten del límit de l'espai estudiat. Abundants i variades especies de moluscs se troven també en les capes superiors de son cuaternari lo qual prova que de antic és aquesta localitat rica en tal fauna, essent digne de notar-se que ni una sola de aquestes especies semifòssils deixa de pertanyer a la fauna actual.

Tant com abundant es aquest terme en moluscs terrestres, és escàs en moluscs aquàtics i se compendrà que no síen aquests abundants, si s'observa lo fet de que fora les petites fontetes que afloren en lo contacte dels terrenos primari i terciari, les soles aigues que hi han en lo terme son les del riu Llobregat i les del Canal de la Infanta Carlota, no molt riques en especies i les que per altra part no considerem com a viventes en lo terme, sinó com a transportades de llocs més llunyans. De pas podem citar que en dit Canal i en els diferents recs que derivats d'ell reguen la part baixa de la localitat, se hi troben habitant lo fons llotós la *Limnœa Limosa,* Lin.; en els marges sumergits la *Limnœa Truncaluta,* Müll; entre lss fulles depositades al fons la

Phisa Acuta, Drap. i sota les fulles inmediates la *Succinea Pfeifferi,* Rossm. essent aquesta darrera molt rara.

Al volguer trassar lo plan de llista y nomenclatura de les especies recullides, havem seriosament meditat quín fora lo millor a seguir, i havent-nos semblat que los de Fischer, Pœtel, Chenú i altres eren antiquats i poc clars, nos havem decidit a seguir lo acordat en la importantíssima obra monumental «Manual of Conchology» publicada per Pilsbry y continuada per Tryon, divisió avui aceptada per anglesos i nortamericans, aixís com per molts francesos i alemanys com a més científica.

Sols ens cal afegir avans de comensar la llista, que aquesta havía estat més perllongada si haguessin citat com a especies, algunes varietats de formes o coloració dels *Helicellas Auigonis, Carthusiana*, *Variabilis* i altres, que havem refusat, per no reunir, a nostre entendrer, els verdaders caracters d'especies, creien que tots els que 'ns dediquem a aquesta important branca de la Historia Natural devem seguir aquest criteri, si no volem que los que anys a venir dirigeixin ses aficions vers aquest estudi l'abandonin desencoratjats, per les dificultats que trovaríen en la distinció de especies que alguns autors poc escrupulosos han creat per a diferencies insignificants.

Veusaquí la relació de les especies trovades:

I.—TESTACELLA *(Cuvier, 1800).*

1. TESTACELLA HALIOTOIDEA, *Drap.* Aquesta especie, esencialment subterrània, la he trovat viventa rares vegades sota les pedres amagades pels detritus i depositades al peu dels marges dels Torrents del Roure y del Terme. No és raro trovar en dits llocs conxes soltes de aquest animal.

II.—LIMAX *(Linneo, 1758).*

2. LIMAX VARIEGATUS, *Drap.* Especie poc abundant que he trovat algunes vegades en els camps de fruiters, entre les fulles seques caigudes dels arbres i plenes de humitat.

3. LIMAX (AGRIOLIMAX), AGRESTIS, *Lin.* Més abundant que l'anterior. Se trova en les hortes inmediates a la població, principalment en els llocs humits o ombrejats.

Ademés d'aquestes dos especies me sembla haver-hi trovat alguna altra que no cito, per no haver pogut clasificar-la amb certitut.

III.—AMALIA *(Moquin-Tandon, 1855).*

4. AMMALIA GAGATES, *Drap.* Sols he trovat tres exemplars de aquesta especie junt als murs de algunes hortes de prop del Canal de la Infanta Carlota.

IV.—HYALINIA *(Ferussac, 1819).*

5. HYALINIA CELLARIA, *Müll.* Se trova en regular abundancia en lo fons humit de les torrenteres que baixen del macís de Santa Creu d'Olorde.

6. HYALINIA LUCIDA, *Drap.* No tant abundant com l'anterior, se trova en los mateixos llocs y morta en els detritus de les torrenteres.

7. HYALINIA NITIDA, *Müll.* Junt amb l'anterior però amb major abundancia, la he recullida en tots sls torrents, entre els detritus vegetals.

8. HYALINIA CRISTALLINA, *Müll.* Aquesta bonica especie se trova en regular quantitat en els llocs més recondits i humits dels boscos que cobreixen les terrers primaris.

V.—EUCONULUS *(Reinhardt, 1883).*

9. EUCONULUS FULVUS, *Müll.* L'he trovat, amb relativa escasetat entre les fulles mortes i llocs més humits dels boscos de les

montanyes del terme. Se trova en més abundancia mort, entre els detritus vegetals dels torrents.

VI.—ARION *(Ferussac, 1819)*.

10. Arion hortensis, *Ferussac*. Abunda en els jardins i hortes que volten la població, particularment en sa part baixa.

VII.—PYRAMIDULA *(Fitzinger, 1833)*.

11. Pyramidula (gonyodiscus) rotundata, *Müll*. Se troba rarament en aquest terme. Viu sota les pedres en llocs un poc humits del fons dels boscos de Santa Creu d'Olorde.

VIII.—LEUCOCHROA *(Draparnaud, 1805)*.

12. Leucochroa candidisima, *Drap*. Molt abundant en tota la çona de les marges pliocèniques i dipòsits quaternarí-pleistocènics. Tots les exemplars trovats aquí són de gran tamany.

IX.—HELICELLA *(Ferussac, 1819)*.

13. Hlicella variabilis, *Drap*. Aquesta especie és comuníssima en tot el terme, desde'ls llocs més alts als més baixos. Se hi troven una munió de varietats, amb diferencies de coloració, mida, alsada d'espina, etc. però en totes elles se hi descobreix unitat de forma general, descubridora dels caracters de la H. variabilis.

14. Helicella arigonis, *Rossm*. Abunda extraordinariament per tot, junt amb la especie anterior, particularment en los vinyats i prats de tot lo terme. La major part dels exemplars són

típics i de gran tamany, trovant-sen alguns que semblen lo trànzit entre aquesta especie i l'anterior, poguent de tots modos notar-se ben bé que perteneixen al H. ARIGONIS.

15. HELICELLA CARTHUSIANA, *Müll.* Se trova en abundancia en els marges de les torrenteres, horts, vinyats, etc. No és raro trovar les lleugeríssimes varietats SARRIENSIS i CARTHUSIANELLA elevades per alguns a la categoría d'especies.

16. HELICELLA PYRAMIDATA, *Drap.* Aquesta bonica especie, de quina trovalla vaig donar compte en la sesió de nostra «Institució», del darrer Novembre se trova en relativa abundor en el marge de la dreta de la vía férrea prop del lloc conegut per «Pont dels Tres-Arcs».

17. HELLICEA CONOIDEA, *Drap.* Especie abundant, trovada en diferents llocs, particularment en les vores del Llobregat.

18. HELICELLA TERRESTRIS, *Rossm.* Se trova en els llocs àrits i secs, i en les vores arenoses del Llobregat. Es bastant rara.

19. HELICELLA CONSPURCATA, *Drap.* N'he recullit una dotzena d'exemplars entre les herbes que tapissen la cuneta de la vía férrea en lo citat lloc dels Tres Arcs. Són un poc més grans que'l tipo, del que's distingeixen també per tenir la color un poc més fosca i l'ombligo un poc més ample.

20. HELICELLA PENCHINATI, *Bgt.* Abunda, principalment en els llocs ombrejats, trovant-se en molta més abundor en alguns sediments quaternaris, lo que prova sa gran dispersió en altres èpoques.

21. HELICELLA (COCHLICELLA) BARBARA, *Lin.* En les parets dels horts i marges secs dels torrents se trova aquesta especie, que no és de les més abundants en el terme. Alguns dels exemplars recullits arriben a medir més de dos centímetres; la majoría no passen de un quart.

22. HELICELLA (COCHLICELLA) VENTROSA, *Risso.* El lloc en que més abunda aquesta especie és al peu dels arbustes i arbres plantats en les vores arenoses del Llobregat.

X.—VALLONIA *(Risso, 1826).*

23. VALLONIA PULCHELLA, *Müll.* Poques vegades he lograt trovar aquest menut molusc i totes elles sols la conxa, però el fet de trovar-lo en dos diferentes rieres que naixen i desboquen en lo terme, me permet assegurar-me que no ha vingut de fóra d'ell.

XI.—HELICODONTA *(Risso, 1826).*

24. HELICODONTA LENTICULA, *Fer.* Se trova rarament viva aquesta especie, amagada entre la fullaraca i sota les pedres en els llocs humits dels boscos i garrigues del terme. Molt més freqüent es troven sols les conxes en els detritus vegetals que baixen de les montanyes vehines.

XII.—HELICIGONA *(Risso, 1826).*

25. HELICIGONA LAPICIDA, *Lin. Var.* ANDORRICA, *Bgt.* Els dos exemplars trovats en aquest terme, consistents en conxes velles i rodades, me hauríen fet dubtar de l'habitat de aquesta especie en la localitat que descric, però lo fet de haver-la trovat vivent en les localidats inmediates de Vallvidrera, Molins de Rei i Papiol, me fa creurer que pot també trobar-s-hi viva com sens dupte se hi trovarà després de més detingudes exploracions.

XIII.—HELIX *(Linneo, 1758).*

26. HELIX ASPERSA, *Müll.* Aquesta vulgar especie, la més perseguida, a causa de ser la millor i la major de les comestibles, se troba a pesar de això en gran abundor particularment entre

les herbes i carts del peu dels murs de hortes i jardins del terme.

27. HELIX VERMICULATA, *Müll.* Aquest helix se trova en la mateixa forma i en los mateixos llocs que l'anterior encara que en menos abundor.

28. HELIX PUNCTATA, *Müll.* Es molt abundant aquesta especie en els vinyats i en els marges de tota la çona.

29. HELIX NEMORALIS, *Lin.* Aquesta especie propia de la alta Catalunya, és raríssima en aquest terme, havent-la trovada vivent una sola vegada en la Riera de la Salut prop de Can Parellada.

30. HELIX PISANA, *Müll.* En els terrers arenosos de prop del riu i en marges secs d'argiles quaternaries, entre les herbes hi viuen abundants exemplars de aquesta especie,

31. HELIX SPENDIDA, *Drap.* Es aqüesta una de les especies més abundants de Catalunya, com també ho és de les de Sant Feliu de Llobregat. Viu per tot, peró principalment en els esbarzers i etzevares. La majoría dels exemplars recullits en aquest terme porten una sola faixa negre i són de major tamany que'ls que he trovat en altres localitats.

XIV.—BULIMINUS *(Ehrenberg, 1831).*

32. BULIMINUS (CHONDRUS) QUADRIDENS, *Müll.* Especie relativament abundant. Se trova sota les pedres en la major part de prats i terrers imcultes. Abundantíssim entre'ls detritus vegetals dels torrents.

XV.—PUPA *(Draparnand, 1805).*

33. PUPA (TORQUILLA) MONTSERRÁTICA, *Fagot.* Aquesta *Pupa* una de les més exteses per tot Catalunya, se trova, encara que no en gran abundor, sota les pedres, en los boscos de les mon-

tanyes properes a la població, de ahont devallen els exemplars morts que's troben en els detritus de les torrenteres.

34. PUPA GRANUM, *Drap.* Abunda extraordinariament en la cuneta de la via-férrea en lo citat lloc del Pont dels Tres-Arcs, junt amb la *Ferussacia folliculus* i la *Helicella conspurcata.* Se trova també entre'ls aluvions i detritus vegetals de totes les torrenteres.

35. PUPA BRAUNI, *Rossm.* Més rara que les dos especies anteriors, se trova sota les pedres en els llocs ubacs, un poc humits, dels petits torrents.

36. PUPA (PUPILLA) MUSCORUM, *Lin.* Se trova entre la fulleraca humida de les vinyes, en la part alta del terme. No abunda.

37. PUPA (PUPILLA) UMBLICATA, *Drap.* Rara com l'anterior, se trova en els mateixos punts i en la mateixa forma. Més freqüent és trovar les conxes de abdues especies entre'ls detritus vegetals que's depositen en època de plujes fortes en els marges de les toroenteres.

XVI.—CLAUSILIA *(Draparnand, 1805).*

38. CLAUSILIA RUGOSA, *Drap.* Aquesta especie encara que amb molta escasetat, se trova en els llocs humits de la part baixa dels boscos inmediats a la població, de ahont devallen mortes les conxes que's roben entre'ls detritus de les torrenteres.

XVII.—STENOGYRA *(Shuttleworth, 1854).*

39. STENOGYRA (RUMINA) DECOLLATA, *Lin.* Aquesta especie vulgaríssima en tot lo Sut d'Europa i Nort d'Africa, és també molt comú en aquest terme, poguent observar-se que'ls individuus que viuen en llocs humits conserven la conxa i transparent, mentres que'ls que habiten llocs secs tenen la conxa calcaria i groixuda.

XVIII.—FERUSSACIA *(Risso, 1826).*

40. Ferussacia folliculus, *Lmk.* Abunda per tot el terme, poguent-se recullir per centenars en la citada cuneta del Pont dels Tres-Arcs, de la vía férrea.

41. Ferussacia lubrica, *Drap.* Se troven rarament algunes conxes de aquesta especie en els detritus vegetals dels Torrents del terme i de l'Albareda. Fins avui no he lograt trovar-la en estat vivent, peró per les rahons apuntades més amunt no dupto deu habitar en aquest terme.

XIX.—CÆCILIANELLA *(Ferussac, 1817).*

42. Cæcilianella acicula, *Müll.* Aquesta elegant especie se ha trovat rarament en aquest terme en estat vivent, havent-la jo recullida en aquest estat entre la terra humida i abundant en restos vegetals en descomposició a sis o set centímetres de profunditat en els marges de les rieres de la Salut i del Roure. Les conxes mortes abunden relativament entre'ls detritus vegetals de totes les torrenteres.

XX.—ANCYLLUS *(Geoffroy, 1767).*

43. Ancylus fluviatilis, *Müll.* En el comensament de algunes de les rieres que desde lo massís montanyós porten les aigues pluvials al riu, en el contacte mateix de les pissarres amb la çona litoral del pliocènic, hi broten unes fontijoles quines aigues alguns metres més avall absorbeix el sorral del llit de dites rieres. En els petits gorcs que formen dites aigues se hi troven aquesta especie i la inmediata que citarem, les dos úniques aquàtiques que havem trovat en aquest terme. Havem trovar l'*Ancylus fluviatilis,* en relativa escasetat, agafats a sota i sobre de les pedres que cubreix l'aigua.

XXI.—LIMNÆA *(Lamark, 1799).*

44. Limnæa limosa, *Lin.* Se trova també, un poc mes freqüent que l'anterior, en les fons llotoses dels mateixos llocs que acabem de citar.

XXII.—CYCLOSTOMA

45. Cyclostoma elegans, *Müll.* Aquesta és la sóla especie de operculats terrestres que's troba en la baixa Catalunya i per conseqüent en lo terme que estudiem. Abunda per tot, especialment en els llocs ombrívols i entre les fulles seques en descomposició.

No és aquesta llista la impressió de una o dues excursions, sino fruit de l'observació de tres o quatre anys, creient en ella casi havem citat tota la fauna malacològica del terme de Sant Feliu de Llobregat. Diem casi tota i no tota en absolut, car alguns pagesos de la població nos han indicat la presencia de tres especies que per la mida, coloració i altres detalls semblen referir-se als Arión tenellus, Müll; Limax variegatus, Drap. i Limax (krinickia) brun, Drap., però com fins ara personalment no'ls havem trovat, deixem de citar-los entre les especies recullides.

També diferentes vegades havem trovat entre'ls detritus vegetals depositats pels recs de rego, conxes de l'Helicella strigella, Drap., especie que habita l'alta Catalunya per lo que tampoc ens atrevím a creurer que visqui en lo terme, sinó que deu haver estat arrastrada per les aigues del riu i conduhida pels canals de rego fins al lloc en que ha sigut depositada.

Joan Rosals.

Barcelona, 1 de Febrer de 1913.

CRÓNICA

En una excursió feta per els Sr. President amb el consoci Sr. Sagarra i uns quants estudiants universitaris trobaren prop de les oficines de la Soc. anom. «Tranvíes del Tibidabo» la *Globularia alypum* L. var., *pyguantha* Sen. et Pau, quals flors eren ja passades, i més amunt fragments de mica. muscovita fins de 2 cm. de llargada màxima. La var. susdita de *Globularia,* que vulgarment s'anomena «Fuxarda», creada per nostres consocis Germà Sennen i Dr. Pau, es distingeix segons datos publicats en el «Bulletín de Geographie botanique» per la llargaria dels tanys, que són ademés fluxuosos; per els capítols petits fasciculats, principalment en les extremitats d'aquells, i més o o menys claviformes; derrerament per les fulles més estretes que en l'especie tipu i per qualques dents fines i escasses de son marge (1). Sembla que totes les plantes de dita especie, abundosa per nostra costa i localitats veines, deuen referir-se a dita varietat; per això havèm fet avinents els seus caràcters distintius.

El soci Sr. Sagarra reculli en els marges de la carretera que va a «Can Gomis» un magnífic exemplar del reptil *Hemidactylus turcicus* L.

El mateix P. Barnola amb els seus deixebles arrivà el 19 a Santa Creu d'Olorde. La varietat qu'ara mateix s'acaba de citar se trobava encara en estat de floració. Recullíren hermosos fragments de pirita i petites estalactites de sofre nadiu, provinent de la descomposicio d'aquella, en lo conegut jasciment d'ampelita.

---

(1) V. «Bulletín de Geographie botanique», Janv., Febr., Mars, 1913, p. 45.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural**, te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 4 **Abril de 1914**

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c: IV.

Smithsonian Institution
MAY 20 1914
National Museum

SUMARI

Secció Oficial:

Sessió ordinaria de 5 d'Abril de 1914.

Barnola, S. J., P. Joaquim M. de—Es formen o no cristalls de glas en el interior de les plantes a conseqüencia de les mínimes de temperatura?

Tomàs, Ll.—La tridimita.

Chía, Manel de—Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos. (Continuació).

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Abril 1914 Any XI — Núm. 4

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 5 d'Abril de 1914. — Es formen o no cristalls de glas en el interior de les plantes a conseqüencia de les mínimes de temperatura?, per *P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.* — La Tridimita, per *Ll. Tomás.* — Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos, per *Manel de Chia.*

SECCIÓ OFICIAL

Smithsonian Institution
MAY 30 1914
National Museum

Sessió ordinaria de 5 d'Abril 1914

PRESIDENCIA DEL R. P. JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA

A les onze i quart, assistint-hi els socis senyors Aguilar-amat, Casanova, Codina, Faura, Folch, Ferrer Dalmau (M.), Juncadella, Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Rosals, Sagarra (I.) i Tomàs; s'obre la sessió llegint-se seguidament l'acta anterior que resta aprovada.

Proposta de socis.—El R. P. Barnola, D. Llorenç Tomàs i Ferrer Dalmau proposen per a socis numeraris a D. Jaume Sivatte de Bobadilla, estudiant que's dedica a Botànica i D. Joan Antòn Margarit Duràn, estudiant, qui s'ocupa també d'estudis botànics.

Donatiu.—El soci D. Pius Font Quer cedeix per a la biblioteca un exemplar de l'obra «Flórula de Menorca» per D. Joaquim Rodríguez Femenías.

Nomenament.—S'acorda nomenar una ponencia formada del R. P. Barnola, D. Josep Maluquer i D. Ignasi de Sagarra, que cuidarà de redactar una memoria endressada a la Comissió Consistorial encarregada d'acollir tota mena d'iniciatives amb motiu de la propera Exposició d'Industries

Elèctriques, en la qual seràn detallades aquelles idees que se creguin factibles i útils per a el major embelliment i prestigi de nostra Barcelona. La susdita ponencia està encarregada d'atendre i examinar les indicacions que en aquest sentit vulguin fer-li els senyors socis.

Necrología.—El Sr. President dóna compte de la mort de dos benvolguts socis de nostra Institució D. Camil Valls Ventura i D. Antoni de Samà (A. C. S.) El Senyor Codina comunica també la del eminent poeta provençal i entusiasta naturalista Frederic Mistral; acordant-se fer constar en acta el sentiment amb que aquesta societat s'ha enterat de perdues tan doloroses.

Comunicacions.—El senyor President participa que ha rebut un ofici del Govern Civil de la provincia notificant-li que la Excma. Diputació Provincial acordà refusar l'invitació feta per nostra entitat per a que dita Corporació emprengués pêl seu compte l'explotació de les sals potàsiques de Suria.

Celebrant-se l' 11, 12 i 13 del present mes el «Tercer Congrés Escursionista Català», a Tarragona; s'acorda adherir-se al mateix i designar al consoci D. Joan Rosals per a que porti la representació oficial d'aquesta societat.

D. Ascensi Codina presenta un exemplar viu de *Scutigera coleoptrata,* Fabr., artròpod de la classe dels Miriapods o mil-peus que dupta siga citat de Catalunya, el qual és hoste de nostres cases i fà una sagnanta guerra a petits insectes, especialment a les mosques, que les ataca de nit quand reposen, de manera que cal considerar-lo com animal útil encara que per llur facíes siga més aviat repulsíu.

D. Llorenç Tomàs diu amb referencia a lo que's tractà en la sessió anterior sobre els exemplars de Sant Sadurní de Noia, Vilafranca i altres llocs, de si se podíen considerar o no com Aragonit perquè continguessin o manqués l'estronciana, que aquest carbonat de calç fibro-sedós format per transformació de bivalves fossils forma la varietat mineralògica anomenada *Conchita* i que P. Groth en la seva obra «Tableau Sistematique des Mineraux» edició de 1914 diu que la *Conchita* «ne deffère pas essentiellement de l'Aragonit» poguent ésser la diferencia accidental entre aquesta i l'Aragonit la presencia o carencia de l'estronciana, lo que s'explicaría per la diferenta formació de l'un i l'altre com indica el R. P. Barnola.

D. Joan Rosals presenta, entre varis curiosos minerals que resten pendents d'estudi, l'*Haloysita*, que manifesta no haver sigut citada encara a Catalunya.

El Sr. President participa haver recullit el día 13 a Sarrià la *Morchella cònica*, Pers., al igual qu'anys enrera, després de la pluja forta (12'21 mm.) del jorn 11, donant-ne dos exemplars per a el museu conservats en alcofoll de 70°. Totes les especies d'aquest gènero anomenades vulgarment «Múrgules» són comestibles i se desenrotllen en la primavera.

Se presenten els següents trevalls: «Els aucells també saben curar se dels seus mals» per D. Jacinto Barrera.

«¿Es formen o nó cristalls de glas en l'interior de les plantes a conseqüencia de les mínimes de temperatura?» i «Altra volta les sals potàsiques de Suria» essent autor d'ambdós trevalls el R. P. Barnola.

D. Ignasi de Sagarra llegeix una nota sobre alguns lepidòpters diurns de la familia *Hesperiidae,* nous per a la fauna catalana.

Sens altra cosa per a tractar, a les dotze i trenta s'aixeca la sessió.

Es formen o no cristalls de glas en el interior de les plantes a conseqüencia de les mínimes de temperatura? (1)

Les mínimes extraordinaries registrades els primers jorns d'aquest mes em proporcionàren ocasió d'investigar la resposta a la pregunta que serveix d'epígraf a aquesta nota, i que d'ençà molts anys volía cercar per a mi mateix.

Era la matinada del 2, quan seguint la distribució que'm tinc establerta, sortí al voltant de les vuit per a arrancar unes motes d'escarola, part de la racció alimenticia diaria amb que peixo una cria de rates blanques, (*Mus ratus,* L., var. *alba*) amb objecte de tenir material per a estudis i observacions biològics; havía fet una glaçada de les fortes; arribo al bancal de les escaroles, m'ajupo per a arrancar una mota, i se'm queda a la mà feta troços, talment com si fos de vidre, o com si vingués de sortir d'un bany d'aire líquit. No cal dir que per tots els punts per aont se trencaren llurs fulles saltàren cristalls de glàç perfectament transparents. La sola observació superficial de'ls vegetals glassats ja deixaba entreveure els cristalls, com tumors que haguessin produit una turgescencia exagerada en la epidèrmis, en els punts aont s'en eran formats. La impossibilitat de dita formació per causa de circular la sava dins de vasos capilars, i per la densitat i consistencia d'aquella, raons aduides per alguns autors, demostra la observació i experiencia que no tenen prou fonament.

---

(1) V. n. Butlletí de Janer, p. 6.

Sembla esser un fet indiscutible lo de la separació de les materies albuminoses i altres, que constituexen la sava, restant l'aigua aillada; la que arribada a n'el seu punt crític, vençuda la resistencia que pogués oferir per a conseguir-ho, la protecció o abric dels teixits dins dels quals se trova. es glassa tant perfectament com pot esdevenir en qualsevol recipient dintre d'una habitació. La separació dita ens pot explicar també la congelació a troços, deguda a n'els espais ocupats per la aglomeració dels altres components de la sava plegat amb els compostos albuminosos. Ho comproba un experiment citat per el gran mestre de fisiologia vegetal en W. Detmer (1). Un troç de remolatxa roja de cualques cms. de gruix, col·locada al demunt d'una placa de vidre i coberta amb un cristal·lisador, se subjecta a la congelació; una volta obtinguda aquesta complertament, s'observa que son interior està plé de cristalls de glàs del tot transparents; gens en participan del colorant roig de la planta; proba palesa de que tan sols l'aigua s'es glassada. La observació microscòpica ens demostrà axís mateix la separació previa dels materials que integran la sava, dels cristallets de glàs formats. En conseqüencia no cal cap mena de dubte en donar una resposta afirmativa a la questió proposada al comensament d'aquesta nota.

Les plantes en que troví cristalls de glàs foren: escarola (*Cichorium endivia)*, ensiam *(Lactuca sativa* L.), llacsò *(Sonchus oleraceus* L.), rabanissa blanca *(Diplotaxis erucoides* DC.), sarronets (*Capsella bursa-pastoris* L.), bleda (*Beta vulgaris* L.), col verda (*Brassica oleracea* L.), bròquil (id., var.: *botritis*), coliflor (id., var.: *cauliflora)*, plàtano d'Amèrica (*Musa paradisiaca* L.), i varies crasulàcees i geraniàcees conreuades.

Derrerament ferem observar que dit jorn la mínima va ésser segons indicacions del termòmetre registrador Richard—2'5, i en lo d'observació directa (d'argent viu)—3'7, com consta en les fulles meteorològiques del Col·legi.

P. JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA, S. J.

Sarrià, Janer de 1914.

---

(1) «Das kleine pflanzenphysiologische Praktikum.» p. 72.

La tridimita

En el meu treball «Minerals de Catalunya», publicat l'any 1910, en l'ultim paragraf, diguí que estant-se a punt d'acabar la seva impresió, tinguí noticia de que podiam afegir aquest mineral a la llista dels trobats a Catalunya: sense que allí'm fos possible donar-ne més detalls: crec que, malgrat el temps transcorregut, es d'interès el donar-los.

La *Tridimita* es, com se sap, un raro mineral o forma de quarç, que sols s'ha trobat fins ara en estat microscòpic, formant part d'algunes roques: se presenta en plaques exagonals maclades, unes dintre les altres, dos o tres, a lo més.

El Dr. D. Salvador Calderón, en la seva magistral obra, «Los Minerales de España», la cita com formant part d'unes roques volcàniques, unes andesites, del «Cabo de Gata», Almería, com única localitat d'Espanya.

Com en aquell treball diguerem, el Dr. D. Jaume Almera (al que l'Institució s'envaneix de tenir-lo per soci), amb motiu de'ls seus estudis per a la formació del Mapa geològic de la Provincia de Barcelona, reculli a Premià de Dalt una mostra d'un porfit quarçòs que s'envià, amb altres roques, per a el seu estudi, al Dr. D. Ramon Adam de Jarza, Profesor de l'Escola d'Inginyers de Madrid, i aquest hi reconeguè tot seguit la tridimita perfectament caracterisada.

Lo que dóna una importancia escepcional a la troballa, es que tots els autors amb Mr. de Lapparent, diuen que la tridimita sols se troba en les roques volcàniques i en aquet càs s'ha trobat en una roca eruptiva, essent la primera vegada que succeeix.

Recordant que, com diuen els autors, la tridimita té el mateix pès específic que'l quarç fós, 2, 2, pot sentar-se l'hipòtesis de que es producte de fusió natural d'un quarç preexistent, i en aquest supost, rès té de particular que trobant-se en les roques volcàniques, se trobi també en les eruptives o hipabissals, com els pòrfits, per les relacions que tenen de similitut en la seva formació; que essent en ambdues posterior a la de les roques plutòniques o abissals i consolidant-se més a la superficie, esplicaría aital formació de la tridimita amb la seva forma cristallina diferenta de la del quarç, per les condicions també en que recristalliçà; de lo que depèn induptablement el dimorfisme que s'observa en alguns minerals de idèntica composició química.

Ll. Tomás.

Barcelona, Febrer de 1914.

Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya

i catálec provisional dels mateixos

PER

MANEL de CHIA

(Continuació)

Gén. HOLOCHITON, Fischer.

cajetanus, Poli.
Vilassar (Col. del A.)

Gén. ACANTHOCHITES, Leach.

discrepans, Brown.
Mataró (Hidalgo), Vilassar (Tomás), Masnou (Maluquer), Vilanova (Samá).

fascicularis, Linné.
Vilassar (Tomás), Vilanova (Samá).

ACTAEONIDAE

Gén. ACTAEON, Montfort.

tornatilis, Linné.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomás), Mataró (Martorell, Salvañá), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.
globulina, Forbes
citada a Vilassar (Tomás), se la considera per molts com la primera edad del tipo.

BULLIDAE

Gén. Bulla, Bruguière

striata, Bruguière.
Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samá).

utriculus, Brocchi.
Pineda (Tomás).

Gén. Haminea, Leach

hydatis, Linné.
Llansá (Bofill), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

navicula, Da Costa.
Barcelona (Bofill).

TORNATINIDAE

Gén. Tornatina, Adams

mammillata, Philippi.
Vilassar (Col. del A.).

Gén. Volvula, Adams

acuminata, Bruguière.
Vilanova y Calafell (Samá).

RINGICULIDAE

Gen. Ringicula, Deshayes.

auriculata, Menard.
Mataró (Salvañá), Barcelona (Elera).

PHILINIDAE

Gén. PHILINE, Ascanias

aperta, Linné.

Llansá (Maluquer), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañá), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samá).

Monterosatoi, Jeffreys.

Pineda (Tomás), Vilanova y Calafell (Samá).

scabra, Müller.

Vilanova y Calafell (Samá).

SCAPHANDRIDAE

Gén. SCAPHANDER, Montfort

lignarius, Linné.

Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Tomás),

Gén. CYLICHNA, Lovén

cylindracea, Pennant.

Vilanova y Calafell (Samá).

obtusa, Montagu.

Vilasar (Tomás).

truncatella, Locard.

Calafell (Samá).

APLYSIDAE

Gén, APLYSÍA, Linné

depilans, Linné.

Barcelona (Hidalgo, Martorell).

punctata, Cuvier.
Barcelona (Martorell).

UMBRELLIDAE

Gén. UMBRELLA, Lamarck

mediterranea, Lamarck.
Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañá), Barcelona (Hidalgo, Tomás).

SCAPHOPODA

DENTALIDAE

Gén. DENTALIUM, Linné

dentale, Linné.
Llansá (Maluquer), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Masnou (Maluquer), Calafell (Samá).

inaequicostatum, Dautzenberg.
Pineda (Tomás), Calafell (Samá).

novemcostatum, Lamarck.
Pineda (Tomás), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Martorell).

rubescens, Deshayes.
Vilanova y Calafell (Samá).

strangulatum, Deshayes.
Pineda (Tomas), Vilanova (Samá).

vulgare, Da Costa.
Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Caldetas (Hidalgo), Mataró (Salvañá), Vilasar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer).

Gén. SIPHONODENTALIUM, Sars

lofotense, Sars.
Calafell (Samá).

Aquesta forma sembla ser sols una var. del *S. quinquangulare*, Forbes. Ha sigut senyalat amb signe dubitatíu.

PELECYPODA

OSTREIDAE

Gén. OSTREA, Linné.

cochlear, Poli.
Vilanova (Samá)

edulis, Linné.
Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samá).

Se han citat las var.
cristata, Born.
Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilassar (Tomás), Barcelona (Martorell).
depressa, Philippi
Pineda (Tomás) y
lamellosa, Brocchi.
Vilanova y Calafell (Samá).

La primera d'aquestes varietats es molt posible que ho sia de la O. stentina, Payr.

stentina, Payraudeau.
Pineda (Tomás), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.
Pepratxi, B. D. D.
ha sigut recullida a Castelldefels per el Sr. Tomás.

ANOMIDAE

Gén. ANOMIA, Linné.

ephippium, Linne.
Llansá (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomás), S. Pol (Hidalgo, Elera), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samá).

Les vars.
electrica, Linné y
radiata, Brocchi
han estat citades, la primera a Pineda y a Vilanova y Calafell, respectivament per el Sr. Tomás y Samá, y l'ultima a Tosa per el Sr. Tomás.

patelliformis, Linné.
Pineda (Tomás), Vilanova (Samá).

SPONDYLIDAE

Gén. Spondylus, Linné.

gaederopus, Linné.
Llansá (Maluquer), Port de la Selva (Col. del A.), De Rosas al Cap de Creus (Tomás), Mataró (Tomás), Visassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Vilanova y Calafell (Samá).
El Sr. Maluquer cita a Llansà la var.
aculeata, Philippi.

RADULIDAE

Gén. Radula, Rumphius.

hians, Gmelin.
Lloret (Tomás), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Col. del A.), Vilanova y Calafell (Samá).

inflata, Chemnitz.
Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

linna, Linné.
Llansá (Bofill, Maluquer), Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Vilanova y Cafafell (Samá).

sub-auriculata, Montagu.
Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo).

PECTINIDAE

Gén. CHLAMYS, Bolten.

Bruei, Payraudeau.
Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

clavata, Poli.
Pineda (Tomás), Barcelona (Martorell).
Se han trobat las vars.
Dumasi, Payraudeau
a Pineda, y la
inflexa, Poli
a Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá) y Vilassar (Zulueta).

commutata, Monterosato.
Rosas (Tomás), Calafell (Samá).

flexuosa, Poli.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvaña), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Hidalgo).

glabra, Linné.
Calafell (Samá),
Se citan las vars.
distans, Lamarch.
Calafell (Samá) y la
sulcata, Born.
Vilassar (Col. del A.) y Calafell (Samá), qu'en algunes col·leccions figura amb el nom de *C. grisea,* Lam.

hyalinia, Poli.
Llansá (Maluquer), Rosas (Hidalgo), La Escala (Tomás) Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell), Vilanova (Samá).

incomparabilis, Risso.
Caldetas (Martorell), Mataró, Barcelona (Hidalgo).

multistriata, Poli.

Llansá (Bofill, Maluquer), De Rosas al Cap de Creus, Pineda (Tomás), S. Pol (Martorell), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvaña), Vilassar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

Las vars.

sentis, Reeve.

L'han citat de Rosas al Cap de Creus y a Pineda (Tomás) a Mataró (Salvañá, Hidalgo) y a Barcelona (Hidalgo) y la

distorta, Da Costa (*C. sinuosa*, Gmelin).

a Barcelona (Tomás). Es aquesta una forma oceànica, fins avuy no trobada en el Mediterrani, no obstant lo molt qu'abunda l'especie.

opercularis, Linné.

Llansá (Bofill, Maluquer), Llafranch (Col. del A.), Pineda (Tomás), Çalella (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.

Andouini, Payraudeau *(P. Andouini,* Payr.)

ha sigut recullida a Llansá (Bofill, Maluquer), Llafranch (Col. del A.), Pineda (Tomás), Vilassar (Col. del A.) y Barcelona (Bofill).

pes-felis, Linné.

Rosas (Hidalgo), Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Calafell (Samá).

similis, Laskey.

Vilanova (Samá). Un sol exemplar.

striata, Müller.

Barcelona (Hidalgo).

variá, Linné.

Llansá (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.

rotundata, Locard.

ha sigut citada a Pineda (Tomás).

Gén. PECTEN, Belon

jacobaeus, Linné.

Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilasar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

Hi ha una var. d'aqueste especie amb les costelles de la valva de sobre estirades. Crec qu'aquesta circunstancia ha donat lloc a que se la confongués amb el *P. maximus,* Linné, que es una forma del Atlantic.

El Sr. Zulueta y Maluquer citan aquesta especia, per mi erradament, a Vilassar, Llansá y Masnou.

AVICULIDAE

Gén. AVICULA, Klein

hirundo, Linné.

Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Masnou (Maluquer), Badalona (Faura), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samá).

Gén. PINNA, Linné

nobilis, Linné.

Cadaqués (Tomás), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Vilanova y Calafell (Samá).

pectinata, Linné.

Pineda (Tomás), S. Pol (Hidalgo, Martorell), Barcelona (Hidalgo), Sitges (Martorell).

Se han citat las dos vars.

spinulosa, B. D. D.

a Pineda (Tomás) y la

truncata, Philippi.

a Pineda (Tomás), Vilanova y Calafell (Samá), poc diferenta del tipo.

pernula, Chemnitz.

Pineda (Tomás), Vilanova y Calafell (Samá).

MYTILIDAE

Gén. MYTILUS, Linné

africanus, Chemnitz.

Barcelona (Hidalgo, Samá).

Se trova aclimatat y espontani, diferenciantse notablement els individuos d'ambdos clases, podense en general referirse tots els de la darrera a la var.

picta, Born (*M. pictus*, Born).

exustus, Lamarck.

Barcelona (Jeffreys, Monterosato, Bucquoy, Dollfus y Dauzenberg, Martorell, Salvañá).

Especie qu'expontaneament aclimatada en el port de Barcelona, durant alguns anys, avuy semble haber desaparescut. No deu incloures entre les de la fauna catalana.

gallo-provincialis, Lamark.

Llansá (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Masnou (Maluquer), Barcelona (Bucquoy, D. y D., Martorell, Elera, Tomás), Costas de Garraf (Almera y Bofill), Vilanova (Samá), Tarragona (B. D. D.).

Especie molt polimorfa, de la qu'es troban, entr'altres, les seguents vars.

angustata, Philippi.

entre Barcelona y Tarragona (B. D. D.), Costa de Llevant (Col. del A.).

acrocyrta, Locard.

Costa de Llevant (Col. del A.).

dilatata, Philippi.

Pineda, Calella (Tomás), Barcelona (B. D. D.), Vilanova (Samá).

glocinia, Locard.

Barcelona (Tomás), Vilanova (Samá).

herculea, Monterosato *(M. herculeus,* Mont.)

Barcelona (B. D. D.), Vilanova (Samá).

pelecina, Locard.

Vilanova (Samá).

Se troban nombrosas formas de transits d'unes vars. a les altres y entr'aquestes y el tipo.

L'extrem polimorfisme d'aqueste especie ha fet qu'es confongués ab el *M. edulis*, Linné, citat a Catalunya (Graells) en general, y determinadament a Llansá (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Calella (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer) y Vilanova (Samá).

Com a vars. del *M. edulis*, se han citat les seguents, qu'equivalent a altres del *M. gallo-provincialis*:

abbreviata, Lamarck; *dilatata*, Philippi.
Barcelona (Tomás).

petasunculina, Locard; *pelecina,* Locard.
Cadaqués (Tomás), Vilanova (Samá).

retusa, Lamarck; *angustuta*, Philippi y *acrocyrta*, Locard.
Barcelona (Tomás).

spatulina, Locard; *hesperiana,* Lamarck.
Calella (Tomás).

minimus, Poli.

Llansá (Bofill), Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilassar (Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Tomás), Vilanova (Samá).

solidus, Martín.

Vilanova (Samá).

Gén. MODIOLA, Lamarck.

adriàtica, Lamarck.

Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

El Sr. Tomás ha recullit a Pineda les vars.
ovalis, Sowerby.
radiata, Hanley y
strangulata, Lacord.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sem pre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Sens cobertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**5 ptes.**	**8 ptes.**
5 - 8 »	**8** »	**15** »
8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural**, te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 5 Maig de 1914

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

> *Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.*
> *Const. de Fid. cath. c. IV.*

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió ordinaria de 3 de Maig de 1914.
Barnola, S. J., Joaquim M. de—Altra volta les sals potàsiques de Suria.
Chía, Manel de—Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos. (Continuació).
Necrología de Don Ramón de Bolós i Saderra (A. C. S.)
Crónica.

Smithsonian Institution
MAY 20 1915
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1,er - 2,a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Maig 1914 Any XI — Núm. 5

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 3 Maig de 1914.—Altra volta les sals potàsiques de Suria, per *Joaquím M.ª de Barnola, S. J.*—Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos, per *Manel de Chía.*—D. Ramón de Bolós i Saderra —Crónica.

SECCIÓ OFICIAL

Smithsonian Institution
MAY 20 1915
National Museum

Sessió ordinaria de 3 Maig 1914

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze i quart, assistint-hi els socis senyors Aguilar-amat, Codina, Ferrer Vert, Ferrer Dalmau (M.), Maluquer (S.), Maluquer (Josep), Rosals, Sagarra (I.) i Tomàs, el senyor president obre la sessió llegint-se seguidament l'anterior acta que resta aprovada.

Admisió de socis.—Són admesos per unanimitat D. Jaume Sivatte de Bobadilla i D. Joan Antón Margarit Durán.

Donatius.—D. Joaquím Folch Girona cedeix per a el museu vuit ampolles d'alcofoll de 90°.

D. Joan de Samá, Marqués de Samá fà present a nostra entitat d'un interessant aplec de moluscs que havíen pertenescut a nostre malaguanyat consoci D. Antoni de Samá. (A. C. S.).

Necrologia.—D. Salvador Maluquer llegeix una nota necrològica sobre el conegut botànic olotí D. Ramón de Bolós Saderra. (A. C. S.).

Comunicacións.—El Sr. Codina presenta el raro insecte *Ophonus Cunii* Fairm, coleópter de la familia dels Carabits, trovat abundós pel Sr. Mas de Xaxars en els turons calcaris de Mongat a Tiana 22-3-14 i 13-4-14.

El R. P. Barnola mostra l'interessant exemplar de quarcita i caliça espàtica amb inclusions d'or i platí, trovat pel Sr. Pérez Olaguer-Felíu, el qual es l'orígen del trevall qu'en el butlletí del passat febrer publicà dit senyor, amb el títol de «Oro nativo».

Els Srs. Tomàs i Rosals llegeixen respectivament llurs respostes a les obgeccions que sobre moluscs els feu Mr. Caziot.

El senyor president dóna lectura a varies notes per a la crònica científica i ademés a un notable trevall del soci honorari D. Carles Pau, titulat «Sobre algunas plantas menorquinas».

D. Ignasi de Sagarra presenta alguns lepidòpters diurns de la familia *Lycaenidae,* nous per a Catalunya i assenyala les localitats ahont foren trovats, afegint algunes noticies biològiques com a complement del estudi que feu anteriorment sobre els esmentats insectes.

Sens res més de que tractar a les dotze i deu minuts fineix la sessió.

Altra volta les sals potàsiques de Suria

Quan pel Octobre prop passat reprenguerem les tasques normals de nostra Institució, ensopides en els mesos de l'istiu, férem coneixer el descobriment d'un notable jasciment de sals de potassi a Suria i encontorns (1), férem present de cualques petits exemplars per a nostre Museu, com aixís mateix en donàrem an els socis que'n demanàren per a les seves col·leccions particulars, cedint una major cuantitat de les mostres a nostres consocis en Llorenç Tomás i en Joaquím Folch, a qui s'encomanà la tasca de fer l'anàlisi cualitatiu i cuantitatiu respectivament, qual resultat es publicà en lo BUTLLETÍ de Janer d'enguany. En la propia sessió comunicàrem an els socis presents l'acord prés en la sessió de la Junta Directiva d'enviar una solicitut a nostra Excma. Diputació demanant que vista l'excepcional importancia de la trovalla per a nostra terra, i adhuc per a tota Espanya, prengués pel seu compte l'explotació de les noves mines, cas d'esserli possible, o bé's dirigis altrament al Gobern de la Nació, a fi de conseguir la dita explotació directa per elements nacionals, deslliurantnos de pas, de la servitut actual per la qual tením que acudir a la producció extranjera, important anyalment cantitats considerables de sals potàssiques, majorment en lo concepte d'adobs químics, o primeres materies per a fabricar-los. La dita solicitut elevada a nostra primera entitat gubernativa regional va esser desestimada. No havem rebut de nostre afany patriòtic i desinterés econòmic altre nota complaent, ni altre resó encoratjador que un ofici de la «Federación Agraria Catalana Balear» fet a instancies del «Sindicat de Lloret de Mar», felicitant-nos per la solicitut de que'n fem esment, segons donarem compte en una sessió anterior.

---

(1) BUTLLETÍ DE L'INSTIT. CATAL. D' IST., Oct. 1913, p 98.

Ara sols afeigirem quatre mots sobre eixa nova jauja dels minaires, segons anomenan a Suria els enginyers extranjers que hi sovintejen les visites. Constituida ben aviat una societat francesa adquirí les pertenencies propiament del terrer surienc, obrinthi pous i més pous a fí de precisar amb la major exactitut la potencia de les capes qu'inclouen les sals potàsiques, sa extensió, gangues que les acompanyen i altres semblants caracters geològics indispensables de coneixer avans de començar una explotació en regla. La fama del nou jaciment de minerals potàsics s'escampà per Europa i fins per Amèrica, haventhi ara constituides, a més de la dita, una societat italobelga, que demana les concessions que puguin obtindrer-se passat lo terme municipal de Suria i unaltra de yanki, que va molt més lluny, i ja lloga quan se denuncii aprofitable, fins a les fites de la plana de Vich. Les perforacions a que per ara's redueix el trevall d'explotació son arribades fins a 200 m. de fondaria, habentse extret mostres virolades, com la que puc oferir a l'Institució, encare que's tan lo que's vigila per a que no s'escampin mostres, que fins se regiren les butxaques dels obrers al finalisar lo jornal, sal gema, *Almeraita* i derrerament petroli. Les empreses explotadores pensen arribar encare fins als 400 m., esperant trovar noves sorpresses mineralògiques de valiosa quantía.

Oferím la mostra dita a nostres consocis en Ll. Tomás i J. Folch per a que si's creu convenient reprenguin l'anàlisis i's decideixi de treurer l'interrogant a nel títol de l'artícle en que donaben compte del primer que féren, per a la per ells anomenada *Almeraita*, cosa que tenim per necessaria, si's confirma sa presencia, si ha qualque nou mineral o be observació qu'afeixir. Ara's veurà també si'ns mancaba raó al denunciar com tant important la trovalla de les sals potàsiques de Suria.

JOAQUIN M.ª DE BARNOLA, S. J.

Sarriá, Abril 4, 1914.

Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya

i catálec provisional dels mateixos

PER

MANEL de CHIA

(Continuació)

barbata, Linné.

Llansà (Maluquer), Rosas (Tomás). Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).

Crech que la *M. phaseolina,* Philippi, que cita a Vilassar el Sr. Tomàs ha de referirse a aquesta especie: l'examen d'un considerable nombre d'exemplars d'aquella procedencia, aixís ho proba, puig tots tenen les barbes verament denticulades.

Martorelli, Hidalgo.

Costas de Garraf (Almera y Bofill), Ampordà (Tomàs).

Gén. LITHODOMUS, Cuvier.

lithophagus, Linné.

La-Escala (Tomàs), Barcelona (Hidalgo).

Gén. MODIOLARIA, Beck.

costulata, Risso.

Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Vilanova y Calafell (Samà).

mormorata, Forbes.

Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Llobregat (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samà).

Per a designar aquesta especie o sencilles varietats d'ella, s'han usat les denominacions de *M. discors,* Linné y *Crenella discrepans*, Montagu que són sinònimes, y que s'aplican a una especie dels mars boreals. Amb el primer nom s'ha citat a Pineda y a Vilassar (Tomàs), y amb el segón a Barcelona (Martorell).

sulcata, Risso.

Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).

ARCIDAE

Gén. ARCA, Linné.

barbata, Linné.

Catalunya (Graells), Llansà (Maluquer), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Salvañà, Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell), Calafell (Samà).

El Sr. Maluquer cita a Llansà la var.
elongata, B. D. D.

Diluvii, Lamarck.

Sitjes (Hidalgo, Martorell).

Crech que l'*A. antiquata*, Linné citada a Mataró pel doctor Hidalgo, deu ser una var. d'aquesta especie. L'*A. antiquata*, L. es una especie exòtica.

lactea, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Martorell, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Tomàs), Vilanova y Calafell (Samà).

Se han trobat les vars.
Gaymardi, Payraudeau.
Vilanova y Calafell (Samà),
obliqua, Philippi.
en les mateixes localitats y pel propi recolectó, y
Quoyi, Payrandeau.
Pineda y Vilassar (Tomàs), Vilanova y Calafell (Samá).

D'aquestes vars. la segona sembla qu'ofereix diferencies ben marcades, que permeten erigirla en especie; l'última es presa per molts com forma típica de l'*A. lactea*, S.

Noae, Linné.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Calafell (Samà).

Polii, Mayer.
Vilassar (Tomàs), Vilanova (Samà).
Especie molt pròxima al *A. diluvii*. Lam., y pot ser solsament var. d'ella.

pulchella, Reeve.
Llansà (Bofill), Vilanova (Samà).

scabra, Poli.
Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Elera), Garzof (Hidalgo).

tetragona, Poli.
Rosas (Tomàs), S. Pol (Hidalgo, Martorell), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Tomàs), Badalona (Hidalgo), Vilanova (Samà).

Gén. PECTUNCULUS, Lamarck.

cmabiulatus, Poli.
Llansà (Maluquer), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Fontanes, Martorell).

glycimeris, Linné.
Pineda (Tomàs), Barcelona (Martorell, Elera).
Es possible que alguna o algunes de les cites de l'especie anteríor se refereixin a aquesta o al contrari. Dels *Pectunculus* de nostres costes es solsament de fàcil determinació el *P. violacescens,* Lamarck.

pilosus, Linné.
Llansà (Maluquer), Mataró (Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Lacase-Duthiers, Hidalgo, Martorell, Monterosato), Calafell (Samá).

Lacaza-Dutiers cita a Barcelona la forma
lineata, Philippi
que no es altre cosa que la primera edat d'aquesta especie.

violacescens, Lamorata.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Montesvato, Elera), Costas de Garraf (Almera y Bofill), Sitjes (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samà), Tortosa, S. Carlos de la Ràpita (Hidalgo).

La forma, y sobretot la coloració d'aquesta especie es molt variable.

NUCULIDAE

Gén. Nucula, Lamarck.

nucleus, Linné.
Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.
radiata,
se cita de Mataró (Hidalgo, Salvañà) y de Barcelona (Hidalgo).

nitida, Sowerby.
Rosas (Tomàs), Vilanova y Calafell (Samà).

sulcata, Bronn.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Calella (Martorell), Mataró (Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samà).

tenuis, Montagu.
Vilassar (Tomàs).

Gén. Leda, Schumacher.

fragilis, Chemnitz.
Pineda (Tomàs), Vilanova y Calafell (Samà).

pella, Linné.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).

SOLENOMYDAE

Gén. SOLENOMYA, Lamarck.

togata, Poli.
Vilanova (Samà).

CHAMIDAE

Gén. CHAMA, Linné.

gryphina, Lamarck.
Port de la Selva (Col. del A.).

gryphoides, Linné.
Llansà (Bofill, Maluquer), De Rosas al Cap de Creus, Pineda (Tomàs), Vilassar Zulueta, (Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).

CARDIIDAE

Gén. CARDIUM, Linné.

aculeatum, Linné.
Llansà (Maluquer), Rosas (Hidalgo, Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samà), Tarragona (Hidalgo).

Deshayesii, Payraudeau.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà).

Especie pròxima al *C. echinatum*, Linné, però ben distinta d'ell, per ses costelles més nombroses y per la forma de les papiles, que son grans, copiliformes y laminoses. En el Museo Martorell hi ha un exemplar perfectament típich procedent de Mataró.

echinatum, Linné.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Martorell), Barcelona (Elera).

La var.

mucronata, Poli, (*C. mucronatum*, Poli)

que molts consideren com especie diferenta, se troba a Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell) y Vilanova y Calafell (Samà).

edule, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Rosas (Hidalgo, Bofill), La Escala (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Elera), Calafell (Samà).

Se han citat les vars.

Lamarcki, Reeve.

a Pineda (Tomàs) y Calafell (Samà) y la

belgica, Malzine—*obtrita*, Locard

a Barcelona (Tomàs) y Vilanova (Samà).

erinaceum, Lamarck.

Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

exiguum, Gmelin.

Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Martorell).

La var.

commutata, B. D. D.—*parva,* Philippi

ha sigut trobada a Calafell (Samà).

fasciatum, Montagu.

Vilassar (Tomàs).

minimum, Philippi.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs).

norwegicum, Spengler,

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova (Samà).

Aquesta especie y la següent formen part del génre *Laevicardium*, Swainson.

oblonqum, Chenvita.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), S. Pol (Martorell), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Col. del A.), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Eleva), Calafell (Samà).

vapillorum, Poli.
Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).
El Sr. Maluquer ha recullit a Llansà les var.
aurea, B. D. D. y
maculata, Brusina,

vaucicostatum, Sowerby.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samà).

roseum, Lamarck.
Calafell (Samà).

tuberculatum, Linné.
Pineda (Tomàs), S. Pol (Elera), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samà), Tarragona y S. Carlos de la Ràpita (Hidalgo).
Se han citat les vars.
alba, Monterosato.
a Pineda (Tomàs).
zonata, Monterosato)
a Llansà (Maluquer) y
rustica, Linné (C. rusticum, L.)
a les costes de Garraf (Almera y Bofill).

LUCINIDAE

Gén. LUCCIN, Bruguiene.

borcalis, Linné.
Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà).

spinifera, Montagu.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

Gén. LORIPES, Poli.

fragilis, Philippi.

Barcelona (Hidalgo).

lacteus, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs) Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samà).

La *L. Desmaresti*, Payraudea citada a Vilanova (Samà) y Salou (Tomàs), crec que deu ser considerada com una var. d'aquesta especie. La verdadera *L. Desmaserti*, Paytier. es de Alger.

Gén. FAGONIA, Recluz.

reticulata, Poli.

Llansà (Bofill, Maluquer), Rosas (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

La *Lucina transversa* Brown citada a Vilassar es una *Fagonia*, que pel seu estat de conservació no crec fàsil de determinar.

Gén. DIVARICELLA, Martens.

divaricata, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Calafell (Samà), Salou (Tomàs).

Gén. AXINUS, Sowerby.

flexuosus, Montagu.

Pineda (Tomás).

UNGULINIDAE

Gén. DIPLODONTA, Bronn.

rotundata, Montagu.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Tomàs), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

ERICINIDAE

Gén. KELLYA, Turton.

sabetia, Costa.
Rosas (Hidalgo), Mataró (Salvañà), Vilassar (Tomàs).

Gén. LASAEA, Leach.

subra, Montagu.
Mataró (Salvañà).

GALEOMMIDAE

Gén. GALEOMMA, Turton.

Turtoni, Sowerby.
Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo).

ASTARTIDAE

Gén. ARTASTE, Sowerby.

fusca, Poli.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova (Samà).

sulcata, Da Costa.
Llansà (Maluquer), Mataró (Martorell, Salvañà).

triangularis, Montagu.
Vilassar (Tomàs).

ISOCARDIIDAE

Gén. Isocardia, Lamarck.

cor, Linné.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samà).

Gén. Coralliophaga, Blainville.

lithophagella, Lamarck.
Barcelona (Hidalgo).

El Dr. Hidalgo no l'inclou en son darrer Catálech, i per lo tant es de creure que té per errada sa primera cita. Els autors de «Les Mollusques marins du Roussillon» la senyalen a Banyols, Paulilles y Colliure, localitats les més pròximes de la costa francesa.

CARDITIDAE

Gén. Cardita, Buguière.

aculeata, Poli.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova (Samà).

antiquata, Linné.
Mataró (Salvañà).

La separen alguns de los demés *Cardita* pera formar el génre *Venericardia*, Lamarck.

calyculata, Linné.
Llansà (Bofill, Maluquer), Rosas, La Escala, Lloret, Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo).

El Sr. Maluquer cita a Llansà les vars.
oblonga, Réquien y
unicolor, B. D. D.

trapezia, Linné.

Sols se ha citat d'aquesta especie la var. *muricata*, Poli (*C. squamosa,* Lamarck).

a Barcelona (Martorell).

VERENIDAE

Gén. MERETRIX, Lamarck

Chione, Linné.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Calella (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Eleva), Vilanova y Calafell (Samà).

rudis, Poli.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Calafell (Samà).

S'han citat les vars.

gracilenta, Locard (*M. gracilenta,* Loc.).

Barcelona (Tomàs) y Vilanova (Samà);

mediterranea, Tiberi,

rugosa, Locard

abdós a Pineda (Tomàs).

Gén. GOULDÍA, Adams.

minima, Montagu.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

El Sr. Tomàs ha recullit a Pineda la var.

striata, Locard.

Gén. DOSINIA, Linné.

exoleta, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera).

lupinus, Linné.

Llansá (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Paetu), Calafell (Samà).

La var.

lincta, Pulteney

se cita a Mataró (Hidalgo), Barcelona (Graells, Hidalgo).

†

Don Ramón de Bolós i Saderra

(A. C. S).

Lo dia 2 de Febrer passat morí en sa vila d'Olot D. Ramón de Bolós, fill segón de l'antiga i distingida familia dels Bolós, entusiasta naturalista dedicat desde sa joventut al estudi de les ciencies naturals y molt especialment de la Botànica, continuant també en això la gloriosa tradició de sa familia.

Estudià la carrera de Farmacia en aquesta Universitat, essent deixeble del eminent botànic D. A. C. Costa.

Era tanta la seua afició a l'Historia Natural, que entremitx dels horrors i etzars de la guerra civil en que, portat per ses idees polítiques, figurà en l'exércit carlista, trovaba temps de recullir exemplars amb que aumentar ses coleccions de Botànica, Malacología, Mineralogía, etc., etc.; de manera, que al final de la campanya, estant al front de la farmacia del hospital de Camprodón, va entrar en aquella vila considerada neutral, lo general Chacón y quedà admirat, al visitar l'hospital, de les col·leccions del Sr. Bolós, elogiantles en gran manera y ordenant que tot li fos respectat.

Acabada la guerra s'establí a sa ciutat nadiua y allí transcorregué sa vida entre l'exercici de sa carrera y sos estudis científics, especialment la Botànica, en que adquirí merescut renòm.

Formà un interessant Herbarí y diferentes col·leccions de mineralogía, entomología y malacología que cuidaba amorosament y tenía sempre a disposició de sos colegues.

Home modest, perfecte cavaller y ferm cristià, honrà, amb sa amistat, a molts sabis nacionals y estrangers, amb els quals corresponía.

Havía nat a la esmentada vila d'Olot lo dia 31 d'Agost de 1852.

Descansi en pau.

CRÓNICA

El soci D. Ramón de Casanova en una excursió feta al Vallés amb nostre President pels voltants de Sta. Eularia de Ronçanes, trovaren en un pou de can Ros l'interessanta falguera *Phyllitis hemionitis* (Lag.) O. Ktze., més comunment coneguda per la denominació sinonímica: *Scolopendrium sagittatum* D. C.; els masovers dels voltants la anomenen *Herba melsera,* nom donat a forces punts de nostra terra a l'especie congénere: *Phyllitis scolopendrium* (L.) New., que també, conservant una nomenclatura, que deu passar a la sinonimía, han clasificat fins ara nostres botánics com *Scolopendrium officinale* Sm., i que aixís mateix trovaren en una mina de pou propera. Els hi digueren qu'n hi había en la boca d'una mina del vehí poble de Bigas i enlloc més, en tota la comarca. Les escasses cites e insegures que de dita especie porten els autors que s'han ocupat de la Flora de Catalunya, i la comunicació de nostre erudit consoci honorari Dr. Pau en el Butlletí de Novembre (v. secció oficial) de 1912, donen particular interés a nostra trovalla.

⁂

Comunicacions.—El Sr. President participa haber retrovat d'ença el jorn 8 d'Abril la curiosa falguera anyal *Anogramma leptophylla* (L.) Link, en els indrets assenyalats en lo Butlletí de Juny de 1912, pro els exemplars molt esquifits per la seca persistent que patim; al ensemps que 'ls peus de *Convolvulus altheoides* L. amb flors blanques de que doná compte l' any passat, en el Butlletí del mes de Maig; *albinisme* congénit i que no s'observa mes qu' en els mateixos peus, donat que l'especie es açí perenne, encare que no floreix a l'hivern.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de treballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural,** te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari,* però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si nò tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número dè socis superior a deu.

Segona època. Any II.è-Núm. 6 Juny de 1914

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et ratio-
nem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

MAY 20 191

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:

Sessió ordinaria de 7 de Juny de 1914.
Sagarra, Ignasi de. — Contribució a un Catàleg dels Lepidòpters de Catalunya. Enumeració crítica de les especies catalanes dels genres CARCHARODUS Hb. i HESPERIA F.
Cadevall, Joan; Sallent, Angel.—Aclaracions.
Chía, Manel de. — Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos. (Acabament).
Tomàs, L.—Nota malacològica.
Crónica.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Juny 1914 — Any XI — Núm. 6

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 7 de Juny de 1914.—Contribució a un Catàleg de Lepidòpters de Catalunya. Enumeració crítica de les especies catalanes dels genres Carcharodus Hb. i Hesperia F., per *Ignasi de Sagarra*.—Aclaracions, per *Joan Cadevall.-Angel Sallent* —Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya i catálec provisional dels mateixos, per *Manel de Chia*.—Nota malacològica, per *L. Tomás* —Crónica.

SECCIÓ OFICIAL

Smithsonian Institution
MAY 20 1915

Sessió ordinaria de 7 de Juny de 1914.

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze i quart, assistint-hi els socis senyors President, Codina, Cuyás, Ferrer Vert, Ferrer Dalmau (M.), Folch, Sagarra (I.), Soler, Tomás i Xaumar, queda oberta la sessió, i després de llegida l'anterior acta, resta aprovada.

Admisió de soci.—Per unanimitat es admès com a soci protector el Doctor D. Salvador Andreu.

Donatiu.—D. Joaquím Folch cedeix per a el Museu un exemplar de *Prehenita* procedent del Tibidabo.

Presentalla.—S'en fà de la medalla conmemorativa del cinquantenari de la «Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», com a recort de les festes celebrades per dit motíu.

Comunicacions.— El senyor President participa qu'entremitj d'altres minerals estrets de la foradada de Vallvidrera i acquirits pêl consoci senyor Pérez, hi descubrí hermosos cristalls de caliça en la forma poc abundosa denominada «Dodecaedre de Haüy», dels que'n procurará algún exemplar per a el museo de l'Institució.

La ponencia encarregada de redactar una memoria informativa endressada a la Comissió Consistorial de millores urbanes, dóna lectura a la que amb data de 15 de Maig và esser enviada a dita Comissió.

D. Joaquím Folch llegeix els seus dos trevalls titolats «Les sals potàsiques de Suria» i «L'Halloisita a Santa Creu d'Olorde».

El senyor Codina manifesta qu'entre 'ls insectes coleopters que ha rebut últimament per a estudi hi ha vist algunes especies interessants de consignar, i dues d'altres noves per a Catalunya, mostrantles als presents. Aquestes son: el colós *Lucanini, Pseudolucanus barbarossa* Fabr., en tres individuus mascles, i el *Tenebrionidae, Osidini, Asida hispanica* Sob., en cinq exemplars entre'ls dos sexes, capturats pels voltants de Cervera (Ll.) per nostre consoci R. P. Frederic Vila, M. J. C. M., una i altra especie són noves per a Catalunya, la primera es citada principalment de Portugal, i de la segona diu el senyor Codina que ja'n coneixía un individuu de Mongat, on sembla esser molt rara; després l'*Oedemerini, Oncomera femorata* Fabr., conegut com molt raro de Montserrat i capturat a Lés (Vall d'Aran), 18. IX. 13, pel Germà Léon Hilaire, E. C.; i finalment el *Carabidae, Brachyninae, Aplinnus pyrenaeus* Dej., conegut fins are de la regió pirenenca i subpirenenca i pres a San Genis (Barcelona), IV. 14, pel Germà Benito, de les E. C. de la Bonanova.

El mateix senyor llegeix la segona nota de la serie titolada «Sobre Dípteros Catalanes» mostrant al ensems alguns exemplars de les families Asilidae i Tachinidae, dels quals tracta en la susdita nota.

Sens altre cosa de que tractar, a les dotze i mitja fineix la sessió.

Contribució a un Catàleg dels Lepidòpters de Catalunya

Enumeració crítica de les especies catalanes dels genres CARCHARODUS Hb. i HESPERIA F.

La familia *Hesperiidae*, forma una agrupació de lepidòpters ben poc coneguts en sa major part. La resolució de molts problemes biológics intimament relacionats amb la sistemàtica es recentíssima en aquests insectes; això explica les greus confusións que trobem en les millors obres de Lepidopterología al tractar dels *Hesperiíts,* adhuc en aquelles especies mes freqüents.

Aquesta dificultat en el reconeixement de les especies se feu sentir imperiosament en la confecció de Catàlegs o faunules locals, particularment en els països que, com Catalunya, tenen una gran riquesa lepidopterológica poc explorada.

Els dos trevalls que citen major nombre de *Hesperiídae* son: El «Catálogo razonado de los Lepidópteros del Principado de Cataluña» de M. Cuní i Martorell, (any 1874), i els «Catálogos de los insectos encontrados en Cataluña» de M. Martorell i Peña (any 1879). El primer conté 10 especies i el segón cita ademés el *C. morpheus* Pall, que posteriorment no hem pogut comprovar sa existencia a Catalunya. Als esmentats catàlecs, seguiren algunes llistes locals, aumentant-se el nombre abans indicat amb tres especies més (1). El «Catalogue des Lépidoptères des Pyrénées» de P. Rondou (1903), es el primer estudi que's refereix a una fauna veina i tracta a les *Hesperiídae* amb major amplitut i detenció, no obstant existeixen confusions en algunes de les especies esmentades.

Actualment, tant el catàleg d'en Cuní com el d'en Martorell i Peña sols tenen un valor històric, per lo qu'es refereixen al grupu que'ns ocupem, contenint veritables enigmes i greus errors, com demostrarém al tractar de les *H. alveus* Hb., *H. Serratulae* Rbr., *H. malvae* L.

Sols la tasca de recullir la major quantitat possible de material de estudi podía portar-nos al coneixement de les especies que formen nostra fauna, tasca que emprengueren amb altres benvolguts companys. Mentrestant aparegueren nous trevalls que modificaven per complert els coneixements de aleshores. Mabille publicava en el «*Genera Insectorum*», els facicles referents a les *Hesperiídae;* explanant, després, en la obra de Seitz, la part corresponent a la Fauna Paleartica. Ch. Oberthür tractava dels *Syrichtus* del grupu *alveus* Hb., donant a coneixer noves formes com *fulquieri, bellieri* i *armoricanus.* Ultimament, el Dr. J. Reverdín de Ginebra, eminent especialista de les *Hesperiídae,* publicà sos estudis anatómics, demostrant la gran importancia que té l'aparell genital com a base de una segura determinació específica, viarany obert per Rambur fa més de tres quarts de segle.

---

(1) S. Maluquer. Lepidopters d'una Excursió al Ubach (Tarrassa) —Butll. Inst. Cat. d'Hist Nat., any 1904, n.º 5.

D. Ventalló.—Contribució al estudi de la Fauna Lepidopterològica de Tarrassa, any 1905, n.º 5.

R. S. Standen.—Rhopalocera at Barcelona, Montserrat and Vernet-les. Bains.—The Entomologist, vol. XXXVIII, Oct. Dec. 1905.

Entre altres lepidòpters enviats en consulta al nostre autoritzat colega R. Verity, hi havíen algunes *Hesperia;* referint-se a les mateixes m'escrigué lo següent: «... La determination de ce groupe a été fait avec beaucoup d'exactitude avec le concours du Dr. Reverdin de Gèneve, spécialiste de ce groupe, et d'après les découvertes de ces dernières anées,.. C'est la première fois que les *Hesperia* d'Espagne ont été étudieés ainsi;... Le classement et la détermination son fait d'après les *genitalia*, et les numéros que portent les individus manquant d'abdomen correspondent au numéro de la préparation microscópique faite et conservée par Reverdin...»

D'aquesta manera comensaren nostres relacions amb el savi professor de la facultat de Ginebra, i al primer envíu seguiren altres remeses de material dificultós; mercès a sa amabilitat se pogueren determinar les especies duptoses, per medi de preparacions microscòpiques, tasca qu'ens encoratjà a redactar una llista preliminar de les especies catalanes dels genres *Carcharodus* i *Heperia*, amb l'esperança de motivar posteriors estudis més endintzats, sobre tant interessants lepidòpters.

Abans de començar la tasca ens plau testimoniar el nostre agrahiment envers el Dr. Reverdin, qui amb tanta sol·licitut ha estudiat gran nombre d'especies desconegudes per nosaltres. Fem constar també nostra gratitut al il·lustrat colega R. Verity, per ses noves de molta utilitat en el present trevall, i al amic i consoci O. C. Rosset qui ens oferí tota sa colecció de *Hesperiits* per a son estudi. En el text següent farem constar la col·laboració d'altres companys, proporcionantnos datos o exemplars. Les cites de localitats o aquells datos que no van acompanyats dels noms de aitals colaboradors, són fruit de nostra propia observació.

Familia HESPERIDAE

Genre CARCHARODUS, Hubner 1816

SPILOTHYRUS, Dup.

C. **lavaterae,** Esp.

Juny-Agost.

Vola preferentment en les regións montanyoses.

Guardiola-Bagà, 30-VI-10; Tagamanent, 10-VI-12 (O. C. Rosset); als Pyrineus s'eleva fins a 1,600 metres (P. Rondou).

C. **alceae,** Esp.
Malvarum Ill. (Catàlec de'n Cuní i Martorell).
Alceae, Esp. (Cat. de'n Martorell i Peña).

Març-Setembre.

Te dues generacions i es la més abundosa en les parts baixa i mitja de Catalunya; pel contrari, escaseja als Pyrineus. Vola ràpidament a ran de terra com les altres especies del genre.

Per a donar una idea de lo molt extesa que's troba, citem les següents localitats: Gavà, 24-III-07 (S. Maluquer); Pla de les Basses (O. C. Rosset); Santa Coloma de Gramanet, 20-VII-08; Sant Pere de Vilamajor, 5-VIII-13; Tarrassa (D. Ventalló); Tagamanent, 10-VI-20 (C. O. Rosset); Calella, Rosas, Cerdanya (Cuní i Martorell),

var. **australis** Z.

Segona generació del mitjdia d'Europa quins exemplars presentan la coloració més rojenca, i generalment són de tamany més reduit.

C. **altheae,** Hb.

Abril-Setembre.

Se troba en les mateixes regións del *C. lavatherae*, Esp.

Tarrassa, 7-IV-03 (S. Maluquer); Sant Pere de Vilamajor, 16-VI-12 i 9-IX-12; Tagamanent, 3-VII-12 (O. C. Rosset); Guardiola-Bagà, 30-VI-10; Sant Pere de Montgrony, 24-VII-12 (O. C. Rosset).

C. **baeticus,** Rbr.
Marrubii, Rbr. (Cat. Cuní i Martorell).
Altheae, Hb. var. *Baeticus*, Rbr. (Cat. Martorell i Peña).

Maig-Juliol.

Aquesta especie es molt semblant a la anterior, no obstant aquella es més propia de les regións montanyoses, mentres que *baeticus,* Rbr., vola als voltants de Barcelona, a Sarrià; Can Borrell 28-7-11 y Can Pasqual, 25-V-11 (O. C. Rosset).

Cuní i Martorell, la cita dels pobles veins de Barcelona, Calella i Malgrat. Sa oruga, diu, se trova en el *Marrubium vulgare* L.

Genre HESPERIA, Fabricius 1793.

PYRGUS, Hb.

SCELOTRIX, Rbr.

H. **sao,** Hb.

Abril-Setembre.

Està extesa per tota la regió Catalana, desde la Costa fins als Pyrineus aont és abundosa, principalment en les parts superior de les valls, fins a 2,200 metres (P. Rondou). Generalment els exemplars Catalans tenen les taques blanques del anvers de les ales ben marcades, resultant intermediaris entre'ls exemplars de la Europa central i els del mitjdia d'Italia. Per la coloració del revers de les ales inferiors, la major part formen trancisió a l'aberració següent.

ab. **eucrate,** O.

(Revers més pàlit, amb la color fonamental de les ales inferiors bruna en lloc de cinabri.)

Juntament amb el tipu volen exemplars de transició i ben caracterizats.

H. **proto,** Esp.

Abril-Juliol.

Especie poc freqüent.

Calella-V, Santa Coloma de Gramanent Besós, 15-IV, Font d'en Xirot (Gracia) 12-IV, Vayreda, en l'alta montanya; Montserrat i Calella, Cerdenya (cites de Cuní i Martorell). Vallcarca, costes del Garraf, 3-IV-08. Font de Mitja-Costa, Moncada, 13-VII-10 (O. C. Rossset). L'última localitat sembla esser una de les millors per a trovar aquesta especie.

H. **carthami,** Hb.

Juny-Agost.

Sols se trova en les regions montanyoses i elevades.

Atmetlla, 22-VI-13 (O. C. Rosset); Tagamanent 29-VI-12 (O. C. Rosset; Camí Roca-roja, S. Pere de Vilamajor. 1200 metres 7-VII-12; Guardiola-Bagá, 30-VI-10, abundant; S. Pere de Montgrony, 9-VIII-07, molt abundosa en altres localitats pyrinenques aont puja en les parts superiors de les valls, a 2000 metres (Rondou); Vall d'Arán (M. Llenas).

Ab. (var.) **Möeschleri,** Herr. Schäff.

(Generalment de major tamany, les taques blanques mes grosses i la color fonamental del anvers i revers mes clara).

Alguns exemplars de Guardiola-Bagá, podríen referir-se a n'aquesta forma).

serratulae, Rbr.

Sols l'hem observada en el maciu del Montseny i als Pyrineus. La indicació de Cuní i Martorell, que fa en son «Catálogo razonado», referent a n'aquesta especie «Alrededores de Barcelona. En Agosto muy abundante cerca de los Pirineos» la creyem equivocada en sa primera part.

Sta. Fe, Montseny, 1300 metres; Guardiola-Bagá, 18-VIII-07; Vall de Nuria, 9-VIII-12; Vall d'Arán (M. Llenas).

H. **alveus,** Hb.

Alveus, Hb.=Carthami Hb. (Cat. de Cuní i Martorell).

Alveus, Hb.=Carthami Hb. (Cat. de Martorell i Peña).

La denominació de *alveus,* ha estat usada equivocadament fins ara en la major part dels trevalls referents als nostres lepidopters. En primer lloc hem de esmenar la confusió de les especies del grupu *Alveus*, Hb. amb la H. *Carthami,* Hb. Aquest últim lepidopter, está molt ben caracteritzat i es fácil de distingir de totes aquelles, i no obstant figura com a sinónim en els catàlecs de Cuní, i Martorell i Peña.

En segón lloc, la denominació *alveus*, Hb. se ha aplicat a un grupu de lepidopters que, per oferir grans afinitats en son aspecte, han restat confosos amb la veritable *alveus,* Hb. o considerats com a varietats de la mateixa. Actualment, totes aquelles especies han conquerit sa veritable consideració, mercés als estudis biológics i anatómics de J. Reverdin, Ch. Oberthür, etc.

La lliberació d'aquest error ens obre el viarany per a rependrer l'estudi de *alveus,* Hb. i de ses especies vehines, comensant per a esbrinar sa veritable aria de dispersió en la nostra terra. Per a aquesta tasca sols podrém donar lleugeres indicacions, degut a la insuficient quantitat de material de estudi que disposem.

Hb. **alveus,** Hb.

Maig-Agost.

Alveus (vera) l'havem observat amb frequencia al Camí i Vall de Nuria, 7 a 10-VIII-12; Guardiola-Bagá, 6-VIII-07; Setcases, 1-VIII-11. (A. Codina). Montanyes de sobre l'Atmetlla, 22-VI-13 (O. C. Rosset).

Per les localitats esmentades pot deduirse que *alveus,* Hb. es un lepidopter de les regions montanyoses, com el considera Mr. Obertühr. El Dr. Reverdin ens comunica que a Suissa sols se trova als Alps, al peu del Jura i al Jura del Cantó de Berna.

H. **onopordi,** Rbr.

Juliol-Agost.

Regions montanyoses.

Abundosa a Guardiola-Bagá, 6-VIII-07; La Atmetlla, 13-VII-13 (O. C. Rosset).

H. **fritillum,** Hb.
cirsii, Rbr.

Agost.

Regions montanyoses.

Abundosa a Guardiola-Bagá, Vores del Bastareny, 6 a 18-VIII-07; Serres de Bertí, 16-VIII-13 (O. C. Rosset); Puig-graciós, 28-VIII-13 (O. C. Rosset); Vernet (O, Struve) (1).

H. **armoricanus,** Obth.

Maig-Setembre.

A Catalunya s'observen clarament les dues generacions de *armoricanus,* Obth. Els primers individuus han sigut cassats al mes de maig, als voltants de Barcelona, recullint novament exemplars frescos pel agost i setembre a Sta. Coloma de Gramanet i St. Pere de Vilamajor.

Es la única especie del grupo *alveus*, Hb. que's troba freqüentment pel plá i voltans de Barcelona, sembla mancar en nostres regións montanyoses. L'exemplar que hem vist procedent de major elevació, fou cassat a la serra de Bertí, 900 metres, per nostre amic i company O. C. Rosset, el dia 6-VIII-13.

1.ª gen. St. Genís-V-14 (O. C. Rosset); Moncada, 2-VI-09; Serres de Bertí, 6-VIII-13 (O. C. Rosset).

2.ª gen. St. Pere de Vilamajor, 18-VIII-13; Sta. Coloma de Gramanet, IX-08; Prat del Llobregat, 5-IX-10 (O. C. Rosset); Casa Antunez, 16-IX-11 (O. C. Rosset); Can Borrell, 28-IX-10 (O. C. Rosset).

H. **foulquieri,** Obth.

Aquesta interesant especie ha sigut trovada a les serres de Bertí, pel nostre company O. C. Rosset, el 16-VIII-13. Segurament deu trobarse també en altres serres que vorejen el riu Congost.

---

(1) *Drei Sommer in den Pyrenäen, von Dr. Oscar Struve in Leipzig* Entomologische Zeitung, Stettin 1882.

H. **cacaliae,** Rbr.

Juliol-Agost.

Sols s'ha citat de la serralada Pyrinenca; Von Caradja (1) la reculli al Port de Benasque. Deu trovarse en altres llocs dels Alts Pyrineus.

H. **malvae,** L.

Abans de parlar d'aquest lepidopter debem aclarar un greu error contingut en els esmentats catàlecs de Cuní, i de Martorell i Peña. En el primer se trova en el número 99 «*Alveus,* Hb.—Carthami, Hb» i diu «Parecida a la anterior.» Común en los Prados de Casa Antúnez y y abundante por la parte de Vich. Agosto.

En el Rosellón la oruga se alimenta de *gramíneas* y *malváceas.*»

En el manuscrit de'n Cuní, oríginal de son «Catálago razonado», actualment propietat de nostre amic Salvador Maluquer, hi llegim la descrípció anteriorment transcrita, encapsalant-la les següents denominacións *Syricthus Alveolus,* God.; Hb. *Hesperia alveolus,* Hubn. Are bé, l'*alveolus,* Hb. és sinònim de *malvae,* L. Ademés, el dibuix colorit que acompaña a la descripció que'ns referim, recorda, encar que imperfecte, la ab. *tararas,* Meig. de *malvae,* L., però mai cap especie del grupu *alveus,* Hb. Les plantes que s'indiquen com alimentícies de la oruga, ens confirmen també, que's tracta de *malvae*, L.

Se veu clarament que Cuní es refería a la H. *malvae,* L. i que al imprimir son catàleg sofrí un doble equívoc, al cambiar el nom *alveolus* per *alveus,* i en segon lloc, posant com a sinònim d'ella, la especie *carthami*, *Hb.*. Martorell i Peña, a més de cometre les mateixes faltes, i afegeix la forma «? *Fritíllum,* O.»' resulta doncs que's reuneixen a un sol individuu tres denominacions usades per a distingir altres tantes especies diferentes.

H. **malvae,** L.

Aquesta especie i sa vehina *Malvoides*, Elw. &. Edw. = *fritillum,* Rbr. son molt semblantes, essent la causa de que's prenguin per *malvae,* L. aquells individuus pertanyents a *malvoides*, Elw. &. Edw. i en consequencia resulti equivocada la biología de les mateixes. El Dr. Reverdin en un important estudi sobre aquesta questió (1) ha revisat grant nombre d'exemplars d'Espanya, Italia, Pyrineus, Alps del Valais i Tessino, no trovant cap individuu pertanyent a *malvae*, L., ahont tantes voltes se havía citat.

---

(1) *Beitrag zur Kentniss der Grossschmetterlinge des «Département de la Haute-Garonne»* Iris, Dresden 1894.

H. **malvoides**, Elw. &. Edw.
fritillum, Rbr.

Mars-Setembre.

Al contrari de lo observat amb *malvae*, L., aquesta especie te dugues generacions anyals. Sa aria de disperssió, és més meridional que aquella, comprenent Portugal, Espanya, mitjdía de França fins una part dels Alps, l'Italia i Sicila. A Catalunya està extesa per tot arrèu. La primera generació

gen. vern. **pseudoalvae,** Verity.

Vola en algunas localitats primer que cap altre Hesperia. Tibidabo, III-06; St. Pere de Vilamjor, 28-V-12; Farell-IV-12; Tarrassa, 18-IV-05 (S. Maluquer); Vallvidrera, 8-V-06 (O. C. Rosset).; St. Medí, 4-V-07 (O. C. Rosset).; St. Llorens del Munt, 29-VI-11 (O. C. Rosset).

2.ª generació: St. Pere de Vilamajor, VIII-13; Guardiola-Bagà 6-VIII-07; St, Vicens de Rus, 7-VII-07; Sta. Coloma de Gramanet, 10-IX-9.

Ab. **semi-confluens**, Reverdín.

(Semblant a la aberració *Tararas*, Mieg., de *malvae*, L.)

L'exemplar de St. Vicens de Rus pot referirse a n'aquesta forma axís com també el dibuix que's trova en les notes manuscrites de Cuní i Martorell i alguns exemplars dels Pyrineus, fins are anomenats *tararas*, Mieg.

Ignasi de Sagarra.

---

(1) Dr. Jaques L. Reverdín-*Hesperia malvae*, L. H. *fritillum* Rbr. *Hesperia melotis* Dup. Butlletín de la Societé lèpidoptérologique de Genéve. Agost 1911.

ACLARACIONS

En el Butlletí corresponent al mes de Janer, que rebem ara meteix, apareix un article sobre la *Flora de Catalunya,* que demana de part nostra les següents aclaracions, no sense abans declinar per inmerescuts els elogis que l'articulista dedica benevolament al nostre modest treball.

Primera: no ha de mancar a l'obra un senzill pròlec abans de que acabi la publicació del primer volúm, no considerant nosaltres una greu falta aquest involuntari retràs, imposat per les circunstancies.

Segona: en lo dit pròlec podrà veure l' articulista les rahons que sucintament anem a estractar aquí del mètode adoptat; amb lo qual advertirá que havíem previst ja un dels principals càrrecs que en contra d'aqueix plan podríen formular-se.

«No mancarà segurament qui, al notar que comencem l'estudi de les plantes vasculars per aquelles que estàn considerades fins avui d'una organisació més complicada, ens califiqui de antiquats, per no haver seguit en aquesta materia la corrent de la moderna escola alemanya.

»Mes no havem obrat axís sense un madur examen. Es veritat que en la esposició de tota doctrina deu passar-se de lo més senzill a lo més complicat; però tampoc es menys evident la conveniencia de procedir de lo més conegut a lo que ho és menys, a fí de no ofegar desde un principi els generosos entusiasmes dels neòfits. I certament que al començar l' estudi taxonomic de les plantes tenim algun major coneixement, per exemple, de les roselles i ravanisses dels nostres camps que de les *Agrostis* i *Festucas* dels Pirineus; i que el principiant se familiarisa més prompte i amb menys esfors amb els sèpals, pètals, fruits i llevors de les papaveracies i crucíferes que amb les glumes, glumeles i glumèlules de les graminies, o amb els esporangís i espores de les falgueres i *Equisetums,* que per apreciar-ho degudament exigeixen el continuo ausili del microscopi i fins preparacions adequades.

»Pocs són per desgracia en aquest país els que tenen la suficient abnegació per a dedicar les seves energíes als preteríts estudis botànics i zoològics; però creiem que si havíen de començar pels ultims sers de la respectiva serie, el número dels cultivadors sería molt més reduit encara.

»Ademés, quan se tracta de inventariar i coneixer les plantes que constitueixen la nostra Flora, treball molt superior a la vida d'un home, es just i necessari utilisar els materials acumulats pels nostres abnegats predecessors, i creiem que és més util anar-los aumentant i depurant que no cap-girar-los i ordenar-los de cap i de nou, moguts per controvertibles ventatges.

»Quant la *Flora de Catalunya* sigui totalment coneguda, per a lo qual caldrá el concurs d'algunes generacions encara, aleshores serà arrivada la ocasió de empendre amb més coneixement i oportunitat que avui un treball de agrupació racional, fundat en un seriós estudi de lo nostre i en harmonía, si es possible, amb el criteri unánim dels botànics.

»No deurà pas ser tan dolent aquest mètode — que l'articulista, portat pels seus entussiasmes de novetats, califica de *antigalla fitográfica* — quant amb ell acaben de publicar-se les monumentals flores de Coste i de Rouy, i d'altres de mèrit ben remarcable.

»Finalment, devots admiradors com son del nostre insigne mestre, l'eximi botànic Ciprià Costa, de gloriosa memoria, havem volgut seguir fidelment les seves petjades, per a que a cada moment se pugui apreciar el procés que a Catalunya han tingut els estudis fitogràfics».

Tercera: també's veurà en el propi pròlec i pot deduir-se ja de la geografía botànica, que havèm aprofitat amb tota cura els treballs dels nostres il·lustres predecessors, els quals no són per desgracia ni tants ni tan valiosos com creu l'articulista; a no ser que's prengui tambè per tals les produccions de botanòfils o *amateurs,* i ad-huc les cites d'algun botànic que han merescut ben poca confiansa. Atenentnos al esposat criteri, sí que havèm omitit deliberadament les indicacions d'algunes plantes; de la mateixa manera que l'any 1904 varem espurgar la Flórula Montserratina d'unes trescentes especies que graciosament li atribuien diferents botànics, a canvi de les que, essent-hi, no van sapiguer veure-hi.

Podrà aixís i tot succeir molt bé que, a pesar del nostre bon desitg i afany, s'hagi escapat alguna especie, i haurem d'agrahir moltíssim que se'ns fassi notar la omissió; puix com no volem pas escriure una obra merament personal sino eminentment patriòtica, lluny de defugir tota intervenció, solicitém el concurs de tots els que verdaderament estimém la terra catalana.

Quarta: els noms com *Hepática, Scrofularia, Pulmonaria* y altres, no s'han donat pels usos medicinals que s'hagin fet o es fan d'aquestes plantes, sino senzillament per lo que'n diuen *Signatura,* conforme a les observacions de la major i millor part dels autors, i com pot veurers per exemple, a l'obra de Mrs. Loudon, al parlar de la Scrofularia (1).

La aplicació medicinal s'ha deduit generalment de la relació que s'ha volgut establir entre certes malaltíes del cos humà i la particularitat dels organs de determinades plantes, que ve a ser ja el *similia similibus curantur* d'aquells temps.

Quinta: al afirmar incidentalment que el genre *Fagopyrum* deuria escriure's amb *ph* i no amb *f*, no atenem precisament a la seva etimología grega o llatina, que lo mateix significaría; sino que pretenem evitar l'hibridisme d'aquest nom, format en part del grec y en part del llatí; cosa sempre censurable en el llenguatje científic o tecnic. Podent fugir d'aquesta anomalía, formant-lo totalment del grec i escribint *Phagopyrum* amb *ph*, opinem que la innovació es aceptable.

I si la forma usada es imperfecta o incorrecta o bàrbara, lo mateix serà que sigui de Tournefort que d'un altre; que les coses són bones o dolentes *per se*, i no per la major o menor autoritat de qui les digui per primera vegada (2); criteri aquest nostre, que és el generalment admés i seguit en el món científic. També Decandolle va escriure *Cerasus Caproniana* i *C. Juliana*, i no obstant la seva autoritat botànica, se li ha corretgit i ha quedat restablert *C. Aproniana* y *C. Juniana*, que és tal com diu el text de Plini.

Desgraciadament, en aquesta materia, hi ha molt per corretgir encara; puix si be ja no's veu gaire escrit avuy el nom especific *silvaticus,* amb *y* sino amb *i (silva)*, ni els generics *Scrofularia i Pyrus,* s'escriuen gaire amb *ph* o *y* com si derivessin del grec; i tenim *Kentranthus*, mes conforme que *Centranthus* a la seva etimología i pronunciació grega, etc., etc.; queden encara noms com *Chamaebuxus* per *Chamaepyxos* o *humibuxus*, com tenim *chamaepitys, hypophegea;* amb molts altres ben criticables i dignes d'esmena i corrección. I consti, per ultim, que nosaltres més que atrevir-nos a corretgir errors, ens anem limitant a senyalar-los.

---

(1) *Scrophularia:* So named from the roots having a resemblance to *scrophulous* tumours, sohicthey were, by the peculiar mode of induction of the dark ages, therefore supposed to cure.

(2) Aquest fou el pecat de *Espronceda* amb l'adjectiu *espurio,* que a imitació seva, mes que per respecte de cap classe s'ha anat perpetuant en la forma *espureo,* sense advertir el disbarat.

La materia es molt estensa i fort interessant; però per dissort nostra disposem de poc temps, i de no gaire salut, per lo qual havem de posar punt final a n'aquestes ratlles, agraint una vegada més al articulista la ocasió que'ns ha proporcionat de donar aquestes senzilles esplicacions, encara que no les conceptuavem pas necesaries.

Joan Cadevall.—Angel Sallent.

Tarrasa 18 de mars de 1914.

Aplec de noticies sobre'ls Moluscs de Catalunya

i catálec provisional dels mateixos

PER

MANEL de CHIA

(Acabament)

Gén. Venus, Linné.

casina, Linné.

Tosa, Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

fasciata, Da Costa.

Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañà), Vilanova y Calafell (Samà).

La var.

gradata, Deshayes (*V. gradata,* Desh.)

l'han citada a Mataró (Salvañà) y a Barcelona (Hidalgo). Dintre les estrelles de mar l'he trobada a Vilassar, perfectament caracterisada «per ses costelles girades cap a munt y per la petita dent que formen aquestes costelles al acabarse en la part posterior» (Hidalgo).

gallina, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Calella (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Costas de Garraf (Almera y Bofill), Vilanova y Calafell (Samà).

El Sr. Maluquer ha trobat a Llansà la var.
radiata, Requien.

Multillamella, Lamarck.

Mataró (Hidalgo, Salvañà). Barcelona (Hidalgo).

ovata, Pennant.

Pineda (Tomàs), Calella (Martorell), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova y Calafell (Samà).

verrucosa, Linné

Llansà (Bofill, Maluquer), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Martorell, Bofill), Vilanova y Calafell (Samá).

La var.
tumida, B. D. D.
la he recullida á Vilassar, ahont abunda.

Gén. LUCINOPSIS, Forbes y Hanley.

Lajonkairei, Payraudeau.

Mataró (Hidalgo), Barcelona (Martorell), Vilanova (Samà).
El Dr. Hidalgo cita á Mataró y Barcelona la var.
decussata, Philippi.

undata, Pennant.

Pineda (Tomàs), Calafell (Samà).

Gén. Tapes, Megerle von Muhlfeldt.

aureus, Ginelin.

Aquesta especie es extremadament polimorfa, haventse'n descrit moltes de ses numeroses formes com a especies independents.

Agruparé, seguint als autors de «Les Mollusques du Rousillon», les que han sigut citades a Catalunya en seccions encapzalades pel tipo y per les varietats fonamentals.

Tapes aureus, Gmelin (tipo).

Llansà (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Pineda y Vilassar (Tomàs),

Mutació ex-forma *aenea,* Turton *(T. aeneus.* Turt.), Llansà (Bofill), Barcelona (Tomàs).

Mut. ex-forma *Servaini,* Locard *(T. Servaini).* Barcelona (Tomàs).

Var. *catenifera*, Lamarck *T. catenifera*, Lamark *anthemodus*, Locard = *florida*, Lamarck = *laeta*, Poli. Llansà (Bofill), (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Mataró (Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Tomàs). A n'aquesta mateixa secció correspòn la var, citada pel Sr. Tomàs a Barcelona amb el nom de *T. lucens*, Locard.

Com a varietats de la que denominen *T. anthemodus*, Loc. els Srs. Bofill y Maluquer citan a Llansà les sigüents sub-var.

ex-forma: *depresia*, *elongata*, *minor*, *chomboidea.*

ex-colore: *albida*, *brunnea*, *fulva*, *maculata*, *marmorea*, *subradiata.*

Mut. ex-forma *Grangeri*, Locard (*T. Grangeri*, Loc.) Barcelona (Tomàs).

Mut. ex-colore *bicolor,* Lamarck *(T. bicolor,* Lamarck).

Pineda, Barcelona (Tomàs), Calafell (Samà).

Mut. ex-colore *marmorata*, Philippi *(T. marmoratus* Phil). Vilassar (Tomàs).

Mut. ex-colore *petalina,* Lamark (*T. petalinus,* Lamarck) (*T. Beudanti*, Payraudeau).

Mataró (Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Tomàs), Calafell (Samà).

var. *teturata,* Lamarck (*T. texiuratus,* Lmk.) *T. nitidosa,* Locard.

Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Tomàs), Calafell (Samà).

Mut. ex-forma et colore *floridella,* Lamarck (*T. floridellus*, Lamark).

Barcelona (Tomàs).

Mut. ex-forma et colore *Mabillei,* Locard (*T. Mabillei,* Locard).

Barcelona (Tomàs).

Mut. ex-forma et colore *retorta,* Locard (*T. retortus*, Locard).

Barcelona (Tomàs).

Mut. ex-forma et colore *rostrata,* Locard (*T. rostratus,* Locard).

Barcelona (Tomàs).

var. *pulchella*, Lamarck (*T. Pulchellus,* Lamarck).

Lloret (Tomàs).

decussatus, Linné.

Catalunya (Graells), Llansà (Bofill, Maluquer). Cadaqués (Tomàs), Caldetas (Salvañà), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera, Tomàs), San Carlos de la Ràpita (Hidalgo).

El Sr. Maluquer ha recullit a Llansà les vars.

lactea, Philippi i

Radiata, B. D. D.

pullastra, Montagu.

El tipo d'aquesta especie viu al Atlàntic, essent representat en nostres costes per la var.

geographica, Gmelin.

citada a Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Mosnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

El Sr. Tomàs indica a Pineda la var.

saxatilis, Fleuriau—*perforans,* Montagu.

Amb aquest últim nom la señala el propi Sr. Tomàs com trobada per el Sr. Samà a Vilanova, inclouent-la en el género *Venerupis.* No he vist els exjemplars de Vilanova, però sí, el de Pineda i tinc la seguritat de que ha estat mal determinat.

rhomboides, Pennant.

S. Pol (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Barcelona (Hidalgo).

Gén. VENERUPIS, Lamarck.

vius, Linné.

Llansà (Bofill, Maluquer), Cadaqués (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova i Calafell (Samà).

El Sr. Maluquer ha citat a Llansà la var.
bicolor, Monteosato.

PETRICOLIDAE

Gén. PETRÍCOLA, Lamarck.

lithophaga, Retruis.

La Escala (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Tomàs), Barcelona (Martorell), Vilanova (Samà).

En la derrera localitat ha recullit el Sr. Samà la var.
ruperella Lamarck.

MACHIDAE

corallina, Linné.

Llansà (Maluquer), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Lacase-Dathiers, Hidalgo, Martorell, Elera, Tomàs), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Vilanova i Calafell (Samà).

La var.
stultorum, Linné.—*inflata,* Bronu
abunda més que'l tipo, i amb aquest nom han designat l'especie la majoría de'ls autors precitats.

La var.
Bourguignati, Locard
l'ha recullida a Vilanova i Calafell el Sr. Marquès de Samà.

glauca, Born.

Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Llobregat (Zulueta), Calafell (Samà).

subtruncata, Da Costa.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Calafell (Samà).

Gén. LUTRARIA, Lamarck.

lutraria, Linné.
Rosas, Pineda (Tomàs), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Calafell (Samà).

oblonga, Chemnitz.
Vilassar (Zulueta, Tomàs), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

TELLINIDAE

Gén. TELLINA, Linné.

balaustina, Linné.
Llansà (Bofill, Maluquer), Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

crassa, Pennaut.
Vilassar (Col. del A.) Tres valves soltes en la platja.

cumana, Costa.
Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Calafell (Samà).

distorta, Poli.
Calafell (Samà).
Forma de transit entorn l'especie següent i la
T. Pulchella, Lamarck.

donacina, Linné.
Llansá (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

He trobat a Vilassar les vars.
Lautirgi, Payraudeau y
majoi, Monterosato.

fabula, Gronovius.
Pineda (Tomàs), Vilassar (Col. del A.), Calafell (Samà).

incarnata, Linné.
Llansà (Maluquer), Rosas (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

El Sr. Tomàs cita a Pineda les var.
compressa, Brocchi y
squalida, Pulteney
ambdos son formes atlàntiques. He recullit a Vilassar la var.
pallida, Monterosato.

nitida, Poli.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

Ouclordi, Payraudeau.
Barcelona (Martorell).

planata, Linné.
Llansà (Maluquer), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

pulchella, Lamarck.
Llansà (Bofill, Maluquer), Cadaqués (Salvañà), Rosas (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

pusilla, Philippi.
Vilassar (Tomàs).

Crec que s'ha pres per aquesta especie una var de la *T. donacina,* Linné i son precises noves troballes avans d'atmétrela definitivament en la fauna catalana.

serrata, Renieri.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Col. del A), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova (Samà).

tenuis, Da Costa.
Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Hidalgo, Martorell).
Se citan les vars.
commutata, Monterosato.
Pineda, Vilassar (Tomàs) i Vilanova (Samà) i
exigua, Poli.
Pineda (Tomàs) i Barcelona (Hidalgo).

Gén. GASTRANA, Schumacher.

fragilis, Linné.
Cadaqués (Tomàs), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera).

PSAMMOBIDAE

Gén. PSAMMOBIA, Lamarck.

costulata, Turton.
Mataró (Hidalgo, Martorell), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Hidalgo).

depressa, Pennant.
Llansà (Bofill, Maluquer), Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

faeroeensis, Chemnitz.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Martorell), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Salvañà).

SCROBICULARIDAE

Gén. SCROBICULARIA, Schumacher.

Cottardi, Payraudeau.

Golf de Rosas (Salvañà), La Escala (Col. del A.), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Barcelona (Tomàs), Calafell (Samà).

plana, Da Costa.

Llansà (Bofill, Maluquer), Mataró (Salvañà), Pineda (Tomàs), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

Gén. SYNDESMYA, Recluz.

alba, Wood.

Llansà (Bofill, Maluquer), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Bofill, Elera, Tomàs).

La var.

occitanica, Recluz

l'ha trobada a Calafell el Sr. Samà, i la

Renieri, Philippi—*apelina*, Renieri

en la propia localitat el mateix recolector i en la desembocadura del Llobregat el Sr. Salvañà.

prismatica, Laskey.

Pineda (Tomàs).

El Sr. Samà ha recullit a Calafell la var.

fragilis, Risso.

ovata, Philippi.

Mataró (Salvañà), Vilassar (Tomàs), Vendrell (Hidalgo, Martorell).

tenuis, Montagu.

Vilassar (Tomàs).

MESODESMIDAE

Gén. DONACILLA, Lamarck.

cornea, Poli.

Llansà (Bofill, Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Costes de Garraf (Almera i Bofill), Calafell (Samà).

El Sr. Maluquer cita a Llansà la var.
albo-radiata, B. D. D.

DONACIDAE

Gén. DONAX, Linné.

semistriatus, Poli.

Llansà (Maluquer), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Vilanova i Calafell (Samà).

trunculus, Linné.

Llansà (Maluquer), Rosas (Hidalgo, Tomàs), Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Lacase-Duthiers, Hidalgo, Martorell, Elera), Castelldefels (Tomàs), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Sitjes (Hidalgo), Vilanova i Calafell (Samà).

variegatus, Grmelin.

Llansà (Maluquer), Calella (Martorell, Elera), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo).

SOLENIDAE

Gén. SOLEN, Linné.

marginatus, Pennaut.

Mataró (Hidalgo), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Barcelona (Hidalgo), Vilanova i Calafell (Samà).

Gén. EUSIS, Schumacher.

ensis, Linné.
Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova i Calafell (Samà).

siliqua, Linné.
Catalunya (Graells), Ampurias (Col. del A.), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Vilanova i Calafell (Samà).

Gén. PHASUS, Leach.

tegumen, Linné.
Vilassar (Zulueta, Tomàs), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Costas de Garraf (Almera i Bofill), Vilanova i Calafell (Samà).

Gén. SOLECURTOS, Blainville

antiquatus, Pulteney.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samà).

candidus, Renieri.
Pineda (Tomàs), Arenys de Mar (Hidalgo), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo, Martorell).

strigillatus, Linné.
Rosas (Hidalgo), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Zulueta, Tomàs), Masnou (Maluquer), Vilanova i Calafell (Samà).

MYIDAE

Gén. CORBULA, Bruguiere.

gibba, Olivi.
Llansà (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova i Calafell (Samà).

Se han recullit les vars.
curta, Locard. (*C. curta*, Loc.)
a Vilanova (Samà) i la
rosea, Brown
a Mataró (Salvañà).

Gén. CORBULOMYA, Nyst.

mediterranea, Costa.
Rosas (Tomàs), Mataró (Salvañà), Vilanova i Calafell (Samà).

CUSPIDARIIDAE

Gén. CUSPIDARIA, Nardo.

costellata, Deshayes.
cuspidata, Olivi.
rostrata, Spengler.
Totes tres a Pineda (Tomàs).

THRACIDAE

Gén. THRACIA, Leach.

papyracea, Poli.
Calella (Martorell), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Col. del A.), Barcelona (Hidalgo), Calafell (Samà).

pubescens, Pulteney.
Calafell (Samà).

villosiuscula, Macgillirray.
Pineda (Tomàs).

ANATINIDAE

Gén. POROMYA, Forbes.

granulata, Nyst i Westendorp.
Pineda (Tomàs), Calafell (Samà).

PANDORIDAE

Gén. PANDORA, Bruguiere.

inaequivalvis, Linné.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo), Vilassar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Calafell (Samà).

piuna, Montagu.
Pineda (Tomàs).

LYONSIDAE

Gén. LYONSIA, Turton.

norvegica, Chemnitz.
Pineda, (Tomàs), Barcelona (Hidalgo).

GLYCIMERIDAE

Gén. SAXICOVA, Fleuriau.

arctica, Linné.
Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Vilassar (Zulueta). Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova i Calafell (Samà).

rugosa, Linné.
Pineda (Tomàs), Vilanova i Calafell (Samà).

GASTROCHAENIDAE

Gén. GASTROCHAENA, Spengler.

dubia, Pennaut.
Mataró (Salvañà), Vilassar (Tomàs), Barcelona (Hidalgo).

PHOLADIDAE

Gén. PHOLAS, Linné.

dactylus, Linné.

La Escala (Tomàs), Vilassar (Zulueta), Vilanova i Calafell (Samà).

parva, Pennaut.

Pineda (Tomàs).

Gén. BARNEA, Leach.

candida, Linné.

Rosas (Tomàs), Pineda (Tomàs), Barcelona (Hidalgo), Vilanova i Calafell (Samà).

Gén. XYLOPHAGA, Turton.

dorsabi, Torton.

Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Barcelona (Hidalgo).

TEREDUIIDAE

Gén. TEREDO, Linné.

norvegica, Spengler.

Mataró (Salvañà), Barcelona (Martorell).

He trobat algun *Pholadidae* i *Taredividae* en forses flotants, i per lo tant de dubtosa procedencia; per aquest motiu, i fins, que troballes *in situ* que permeten afirmar que les especies de referencia viuen a Catalunya, me absting de considerar-les com de nostres faunes.

APENDIÇ I

Moluscs pelagics recullits a Catalunya

JANTHINIDAE

Gén. Janthina, Lamarck,

nitens, Meuke.

Catalunya (Tomàs), Rosas, Blanes (Maluquer), Vilassar (Zulueta, Maluquer), Masnou, Barcelona, Sitjes, Salou (Maluquer), Altafulla (Tomàs).

La var.

splendens, Monterosato.

ha sigut recullida a Pineda i Vilassar (Tomàs) i a Vilanova i Calafell (Samà).

Sol apareixer de tant en tant en nostres costes, a fins d'agost o primers de septembre.

pallida, Harvey.

Pineda (Tomàs), Vilassar (Col. del A.), Calafell (Samà).

El Sr. Tomàs cita a Pineda la var.

lacta, Monterosato.

CARINARIIDAE

Gén. Carinaria, Lamarck.

mediterranea, Perou.

Pineda (Tomàs), Mataró (Salvañà), Badalona (Col. del A.).

JIROLIDAE

Gén. Jirola, Jorskal.

coronata, Forskal.

Rosas, Barcelona, Salou (Maluquer).

ATLANDIDAE

Gén. ATLANTA, Lesueur.

Peroni, Lesueur.
Calafell (Samà).

CAVOLINIIDAE

Gén. CRESEIS, Rang.

acicula, Rang.
Vilanova i Calafell (Samà).

Gén. CLEODORA, Peron i Lesueur.

pyramidata, Linné.
Vilanova (Samà).

Gén. CAVOLINIA, Gioeni.

gibbosa, Rang.
Calafel (Samà). Recullit un sol ejemplar.

longirostri, Lesueur.
Barcelona (Maluquer).

tridentata, Forskael.
Cadaqués (Maluquer), Pineda (Tomàs), Mataró (Hidalgo, Salvañà), Barcelona (Maluquer), Vilanova i Calafell (Samà), Salou (Maluquer).

vaginella, Contraine.
Vilanova (Samà).

APENDIÇ II

Braquiópods citats a Catalunya

TEREBRATULIDAE

Gén. Terebratula, Llhywd.

vitrea, Born.
Rosas (Hidalgo).

Gén. Terebratulina, Orbigny.

caputserpentis, Linné.
Rosas, Canet de Mar (Hidalgo), Barcelona (Martorell).

Gén. Megerlia, King.

truncata, Linné.
Rosas, Canet de Mar (Hidalgo).

Nota malacològica

El conegut malacòlec de Niça, comandant Caziot, en carta dirigida al President de nostra Societat, en primer d'Abril darrer, fà referencia al treball que's publicà, en el nombre de Maig del any passat, sobre l'*Helix nemoralis*; per lo que he cregut molt interessant donar-n'he compte, transcribint el troç corresponent de dita carta. Diu axís: «J'ai d'abord pris connaissance de sa note malacologique portant (Bull. n.° 5 de Maig 1913) simplifications de l'h. nemoralis. Je le prie de se raporter au Bulletin n.° 1 de «Riviera scientiphique», (Naturalistes de Nice), pour constater que nous avons emis sensiblement les mêmes idees au sujet de cette vieille espace, quoique je mantienne l'h. vindobonensis C. Pfeiffer, qui differe notablement de l'h. nemoralis. (Je dis vindobonensis au lieu de austriaca, parce suite de l'anteriorité de vindobonensis). Le n.º 4 de la planche de Mr. Rosals, est ma varieté Combai».

Dec fer present que dit senyor s'equivocà atribuint aquell treball i la làmina que l'acompanya al consoci i company senyor Rosals, essent abdós del sotscrit.

Es per a mi una satisfacció el que malacòlec de l'autoritat de Mr. Caziot, estigui conforme ab les idees que vaitg esposar en aquella nota; agrahint-li hagi tingut a be ocupar-se del meu petit treball.

Barcelona, Maig de 1914.

L. Tomás.

CRÓNICA

Dies 11, 12 i 13. Concorreix al 3.er Congrès d'Excursionisme, celebrat a Tarragona el soci senyor Rosals, qui porta la representació oficial de l'Institució.

⁂

El senyor President participa la trovalla de diverses especies botàniques i zoològiques, en excursions fetes amb els seus deixebles, qual cita pot esser d'interès.

El dia 14 a Castelldefels; la vegetació era tota abrusada per la seca persistent, en les dunes venía retrassada. Pot citarse la cucurbitacia *Ecballium elaterium* Rich., en el paviment d'una de les torres del senyorial Castell, qual arrel formaba un abultat tubèrcul, que havía arribat a aixecar algunes rajoles; en les pinedes properes lluía ses colors l'*Ophris Scolopax* Cav. Allí mateix reculliren els moluscs: *Helix terrestris* Chemn., var. *trochoides* M. T. *Clausilia Penchinati* Bourg. y *Pupa polyodon* Drap. El 30, en les derreres vesants del Pantano de Vallvidrera trobaren una preciosa *noya de serp, Anguis fragilis* Dum., abundoses larves de *Salamandra maculosa* Laur., i l'*Agelastica Alni* L., hermós crisomèlid que rosega les llustroses fulles del *vern*, *Alnus glutinosa* Gaertn.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

Art. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural,** te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

Art. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors*, aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

Art. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se farà quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 7 Octubre de 1914

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Smithsonian Institution
MAY 20 [illegible]
National Museum

SUMARI

Secció Oficial:
Sessió ordinaria de 4 d'Octubre de 1914.
Barnola, S. J., Joaquim M.ª de — Notes botàniques. Sàmares triples de la "Blada" *Acer pseudo-platanus*, *L.*,
Codina, Ascensi. — Sobre biología de *Brachycerus undatus* Fabr.
Aguilar-Amat, J. B. de — La *Helix Companyoi* Aleron, de Santa María del Mar, de Barcelona.
Rosals, Joan. — Aclaració.
Tomàs, L. — Bibliografía. Algunes observacions sobre un treball del Dr. Pardillo; publicat en els "Arxius" del "Institut d'Estudis Catalans.

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Octubre 1914 Any XI — Núm. 7

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 4 d'Octubre de 1914. — Notes botàniques. Sàmares triples de la «Blada» Acer pseudo-platanus, L., per *Joaquim M.ª de Barnola, S. J.* — Sobre biología de «Brachycerus undatus» Fabr., per *Ascensi Codina.*—La «Helix Companyoi» Aleron, de Santa María del Mar, de Barcelona, per *J. B. de Aguilar-Amat.* — Aclaració, per *Joan Rosals.* — Bibliografía. Algunes observacións sobre un treball del Dr. Pardillo, publicat en els «Arxius» del «Institut d'Estudis Catalans», per *Ll. Tomás.*

Smithsonian Institution
MAY 20 1915

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 4 d'Octubre de 1914

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze i assistint-hi els socis senyors Codina, Folch, Faura, Ferrer Vert, Ferrer Dalmau (M.), Gibert, Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Maluquer (S.), Rosals, Roset, Soler, Sagarra (I.), Tomàs i Zariquiey, el senyor President obre la sessió llegint-se seguidament l'acta anterior que resta aprovada.

Proposta de socis.—Els senyors Barnola, Codina i Ferrer Dalmau proposen per a socis numeraris a D. Enric Roig Valls, que's dedica a Zoología, i a D. Jordi Gallart Folch, que s'ocupa d'Entomología.

Els senyors Barnola, Tomàs i Ferrer Dalmau, presenten a D. Francesc Calzado Barret, que's dedica a Mineralogía.

Donatius.—Per a la biblioteca «Ensayo Fitotopográfico de Bages», per D. Pius Font Quer.

Mapes geològics de Catalunya (regions 4.ª i 5.ª), pel M. I. Canonge Dr. Jaume Almera.

«Algunas Hepáticas de Orihuela (Alicante) y sus contornos», pel Reverent P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

Per a el museu. Un exemplar de Galena en grans octaedres maclats, coberts en part per dolomita, procedent de Bellmunt (Tarragona), cedit per D. Joaquím Folch Girona.

Un exemplar de la xancuda *Ardea purpurea* L. caçat al Prat del Llobregat, Estany de l'Illa, donat per D. Antón Olivar.

Un aplec d'insectes de varis ordres, donatiu de D. Joan A. Margarit Duràn.

Comunicacions.—El senyor President aprofita l'oportunitat de trovar-se present nostre distingit consoci honorari el Dr. Agustí M.ª Gibert, de Tarragona, per a remerciar-li els esforços qu'en l'ordre intelectual i moral ha fet en bé de nostra entitat.

A continuació exposa que durant gaire bé tot el mes de Juliol, feren una serie d'excursions amb els consocis R. P. Navàs, Codina i Pérez de O. F., força profitoses per el molt material recullit. Espera que els companys aniràn fent coneixer els resultats de son estudi. Avui sols dóna compte d'una Falguera africana la *Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl, segons el doctor Christ, *(Pteris Codinae* Cadevall et Pau), trovada en els cingles del Pasteral, per el metje de La Sellera D. Joaquím Codina, de la que mostra unes fotografíes. Exposa no estar en consonancia amb la descripció del mateix Christ, i d'altres autors, molts dels caràcters de la planta, més semblanta a altres especies veínes a la dita, com explanarà més detalladament en una nota.

Amb aquesta ocasió diu que reculliren a Olot en unes roques ixentes en la carena, qual direcció es E.O., a la Garrinada, la falguera *Notholaena Marantae* (L.) R. Br., trovada en dit indret per en Vayreda l'any 1890, i no tornada a trovar per en Pau i en Cadevall, per lo qual es donava com especie d'existencia dubtosa a Catalunya. Enguany no era pas escassa, creixent plegada amb la *Cheilanthes pteridioides* (Reich.) C. Chr. (1), i al veinatje del *Ceterach officinarum* D. C. i *Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.

Darrerament recomana que havent denunciat nostre consoci Sr. Cazurro, a la sessió de Setembre de la Junta Municipal de Ciencies Naturals, una malaltía de les fulles dels Plátanos produida segurament per un *cóccid,* i el senyor Director del Parc Zoològic en Francesc Darder l'abundosa aparició d'un arvicòlit, a diversos indrets de la provincia de Girona, principalment a Banyoles, aont constitueix una terrible plaga per a l'agricultura, procurin els socis especialistes reconeixer ambdugues especies i adquirir algún exemplar del derrer per a el Museu.

El senyor Codina llegeix la tercera nota sobre Dípters catalans, mostrant als presents els exemplars descrits en aquest trevall.

---

(1) Més coneguda per la sinonimia: *Ch. odora Sw.*

D. Joan Rosals mostra un exemplar d'Opal blanc i un altre d'Amatista procedents de Caldas de Malavella. Llegeix després un trevall titolat «Presencia de la Dialaga en els voltants de Barcelona», presentant també una mostra d'aquest mineral trovada en la foradada de Vallvidrera.

D. Josep Maluquer llegeix una nota bibliogràfica sobre l'estudi titolat «Beiträge zur Kenntnis der Iberich-Balearischen Triasprovinz» per A. Wurm, publicat en les Actes de la societat de Ciencies Naturals de Heidelberg.

D. Llorenç Tomàs dóna lectura a un estudi crític sobre un trevall publicat en els «Arxius del Institut de Ciencies» per el Dr. Pardillo.

El Dr. Gibert llegeix el prefaci de l'obra sobre crustacis de Catalunya propera a publicar-se, mostrant fotografíes de gaire-bé totes les especies citades.

El mateix senyor presenta i dóna a nostre president una falguera i una molsa recullides en l'avenc de la Febró. La primera es una fronda jove de la «llengua de cervo» *Phyllitis scolopendrium* (L.) New. (més coneguda per la sinonimia *Scolopendrium officinale* Sm.) i la segona l'*Hypenum alopecurum* L., especie trovada i citada de l'avenc de Castell Sapera (1).

Sens res més per a tractar, a les 13 hores el senyor President dóna la sessió per finida.

NOTES BOTÁNIQUES

Sàmares triples de la "Blada" Acer pseudo-platanus, L.

Tot cercant llavors per a les col·leccions del Col·legi i les particulars d'alguns dels meus deixebles, trovarem l'any darrer qualques sàmares triples de «Blada» *Acer pseudo-platanus,* L., entremitj de les moltes normals, o sía dobles, apilonades en el raser per les corrents d'aire. Conservarem tots els exemplars que trovarem, més com a curiositat, que com anomalía de forma digna d'estudi més seriós. Prò fixant-nos en els pocs raims encara no aventats de l'arbre per la tramontana, poguerem observar que totes o gaire bé totes les sàmares terminals eren trialades, o parlant amb més propietat i exactitut científica, eren *sàmares triples* o *trisàmares.* Aquesta observació'ns determinà a sovintejar les visites a dos peus grans de «Blada» que tenim en el parc del Col·legi. Amb curiosa coincidencia s'escaigué que per aquell temps, Janer de 1912, rebíem un número del «Butlletín de Géographie Botanique», el 266 de la 4.ª serie, com a invitació per a ingressar a l'«Academie Internationale de Botanique», en qual pàgina 297 llegíem el següent títol, a les hores força sugestíu per a nosaltres, com se pot pensar: «*L'Acer campestre,* à fruit triailé». Era una curta comunicació del Secretari perpètuu de la susdita Societat, el ben conegut botànic Mgr. Heribert Leveillé, fent coneixer la trovalla de l'*Acer campestre,* L., «Uró», amb els fruits trialats, per M. L. Lambert, instruit mestre, a Raymond (Cher). Pensa el comunicant que's podría fixar mitjantsant lo conrèu el caràcter accidental dels fruits trialats. No'ns ficarem pas a discutir-ho, car no té cap interès particular aital mutació. Rès afegirèm tampoc de les fantàstiques il·lusions que indica, sobre que aleshores dit fruit ja no fora més una sàmara, i que conseqüentment se tractaría d'un nou gènre, i adhuc d'una nova familia, parenta de les *Sapindáces.* Doncs en derrer resultat el mateix Leveillé fineix la comunicació amb la conclusió de que's tracta d'un fenòmen accidental i que l'*Acer* restarà lo mateix d'avans; cosa pot ésser menys pomposa, prò més científica.

---

(1) Vegis BUTLLETÍ I. C. D'H. N., n.os 8 i 9, 1913, p. 116 i següents.

Ens permetrèm amb tot i això fer qualques observacions, a fí de il·lustrar un xic aquesta nota; observacions que puguin tal volta aprofitar-se per a estudis ulteriors, als que serveixi de base. El sol fet de que una *sàmara* tingui més d'una expansió membranosa, sigui qualsevulga la forma amb que's presenti, rès li treu d'ésser un aqueni amb tal modificació, i per tant no pert ni mica l'essencía de sàmara. Axís en l'*om (Ulmus campestris,* Sm.), ben mirat són dugues les expansions que volten el fruit, i semblantment trovaríem altres exemples. Hi ha més, a judicar per el modo característic de presentarse les sàmares en el gènre *Acer,* això és, simples, però reunint-se dos carpels normalment, sense vera soldadura, car cada espansió acompanya a un sol fruit; no tením per del tot exacta la calificació de «fruit triailé» donat per en H. Leveillè (amb tot i el respecte que'ns mereix l'il·lustre botànic francès), si no és que efectivament cada aqueni dels que cita portés tres expansions, cosa que no's desprèn pas del contexte.

La modificació de que tractèm, que constitueix una verdadera anomalía, se deu tenir com una *hipergènesis multiplicativa* de la flor terminal de les inflorescencies en raim del *Acer*. Ara si volem escorcollar la causa productiva de la hipergènesis, penso que no anirem pas errats, en assignar-hi l'excés de sava de que fàcilment gaudiràn les flors terminals, precisament per ésser caràcter essencial de l'especie de que tractèm el tenir les inflorescencies *pèndules*, o capgirades, i per tant encare afavorides en aital excés per un grau superior de *geotropisme positiu*. Això ens explica semblantment qu'en altre especie exòtica, prò força conrehuada en nostres jardins, parcs i carrers, l'*Acer pensilvanica*, quals raims florals són axís mateix pèndula, on hi havem trovat una pila de sàmares triples. Es clar que hi pot influir en la producció de la hipergènesis dita, encare que secondariament, segons nostre parer, l'excés de vitalitat que puguin tenir els peus ben regalats, sía per arroixament artificial, sía per abondosa saor provinenta de plujes no escasses i amb oportunitat caigudes.

No cal afegir que la aparició de les sàmares triples se reconeix ja anticipadament en les flors, qual ovari en tal cas s'és tripartit al bell punt de comensar la diferenciació floral, segons pot comprobar-se per la observació, a la primavera, o més endavant, ateses les condicions climatèriques de cada localitat, al esdevenir la floració dels *Acer*.

Derrerament varem observar que la partició és de vegades múltiple, axís com hem dit que generalment és triple en els cassos citats, i se veu en l'exemplar qu'oferim a la consideració dels socis presents; sols que si'ns hi fixem detingudament veurem que la modificació és més profonda, havent-hi fins una vera *fasciació* al àpex del pedicel floral. En aquest cas tenim una *sàmara múltiple*, o una *polisàmara*.

JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA.

Sarrià, Març-Abril, 1913.

Sobre biología de "Brachycerus undatus" Fabr.

(Col. fam. Brachyceridae)

Els dos bulbes aovats, arquejats, coberts d'una membrana coriàcea rosada, units per altres varies túniques o pel·lícules més subtils i blanquinoses, que tinc ocasió de mostrar, provenen i formaven part integrant d'una cepa o cabeça, de les que arràn d'arrel forman les especies del gènre *Allium;* probablement se tracta aquí de l'*Allium sativum*. Si examinem la part convecsa superior d'aqueixos dos bulbes, fàcilment hi veurèm una cavitat bastant espaiosa, de forma amplement elipsoidal, escavada en la línia d'ajust dels dos bulbes; de modo, que si'ls separessin quedaría la cavitat partida per la meitat, corresponent a cada bulbe una porció escavada casi igual. Aquesta cavitat estava totalment ocupada pel individuu femella de *Brachycerus undatus,* aquí present, en l'ocasió d'arrivar a casa, procedent de la plaça, la cabeça d'Allium en qüestió.

El *B. undatus*, sortint en estat perfecte d'una cavitat dels bulbes d'allium, corrobora i al mateix temps resol un punt biològic interessant. No dupto de que la porció de pulpa d'all que hi falta, ha sigut l'aliment del mateix *B. undatus* en estat de larva, que trovant-hi propietats nutritives intenses, s'hi desenrotllà ràpidament i sense fer-ne una gran consumació, puix que la larva com per un pressentiment de lo que serà en estat d'insecte perfecte no'n rosegà i engolí més ni menys que'l precís, o siga un volum de pulpa igual al volum del seu propi cos futur, aprofitant-se al mateix temps de la cavitat resultant, per fer-ne el refugi de la ninfosis. Efectivament, si s'observa amb alguna atenció el fondo i parets de la cavitat, se nota que són lo més llises possible i recobertes d'una especie de berniz o goma insoluble a l'aigua a la fi d'amparar a la ninfa i més tard a l'insecte, verossímilment contra una humitat excessiva.

L. Bedel (1) diu que, segons indicacions rebudes de M. Damry, naturalista a Bonifacio (Córcega), en Córcega el *B. undatus,* insecte perfet, s'alimenta de fulles de totes les Al·liàceas, i la larva dels bulbes de les grosses especies, particularment de l'*Allium roseum* i de l'all dels jardins.

---

(1) Ann. Soc. Eut. Fr. 1877, v. 177.

Champion (1), diu que'l *B. undatus* se troba sobre les fulles de l'*Arum arisarum,* sobre'l que l'havían recullit abundantment a Corfú en Octubre.

Laboulbène (2), diu que segons indicacions rebudes de M. Picart, les larves de *B. undatus,* viuen en totes les especies cultivades de narcisos, que rosegan el bulbe i passan de l'un a l'altre si la creixensa no és acabada. Per a transformar-se, la larva abandona generalment el bulbe del narcís. No obstant, B. Bornet, que havía dat a M. Picart els insectes i havía seguit llurs destruccions, afirma que una vegada ha trovat un insecte desenrotllat en un bulbe vuit. Aquestes són les citacions biològiques de l'habitat del *Brachycerus undatus.*

El fet, comprobat actualment, de trobar-se el *B. undatus* en estat perfecte dintre dels bulbes del nostre all cultivat comú, comestible, en la cavitat formada pel rosec del mateix al estat de larva, és per lo tant senyalat per primera vegada, i prova per lo menys, un dualisme sobre'l sistema i lloc aont se transformen; les unes larves sortint del bulbe a l'època de la nimfosis i enfonzant-se a terra aont busquen un refugi arreglant-se una celda elipsoidal comprimint la terra'l seu entorn, bernissant les parets i endurint-les amb una goma impermeable que se agrega pel mugró anal, aglutinant aixís la terra, ajudant-se de llurs mandíbules i de llurs palpes; les altres, sense moure's del refetori emperò acondicionant les parets amb la polidesa e impermeabilitat qu'es menester per a protegir l'indefensa nimfa.

Bon company del *Brachycerus undatus* és el *B. algirus* Fabr., amb les seves proeses de destrucció de bulbes. Les dos especies crec que són les úniques que's troven a Catalunya.

Perris (3), diu que les larves de *B. algirus* atacan els bulbes de l'all cultivat a Provença. Abeille de Perrin indicà a Perris que ha sigut testimoni de que la larva de *B. algirus* se transforma en el mateix bulbe. Perris creu que's aquest un cas excepcional, que no li és permés de duptar-ne, però afirma que la regla ordinaria és la transformació en terra.

L'algirus al migdía de França, se desenrotlla en els bulbes de l'all cultivat; M. Lallemant l'ha trovat en Algèrie sobre l'*Allium triquetrum*. Totes les larves conegudes de *Brachycérits*, s'alimenten de la pulpa dels bulbes de plantes *Liliàceas* o de *Aroïdeas* o de families veines de Monocotiledóneas.

---

(1) Eutom. Magaz. III, 1836, p. 465.

(2) Ann. Soc Eut. Fr 1875, p. 95, 96.

(3) Ann. Soc. Eut. Fr. 1874, p. 132.

Els dos bulbes d'Allium que presento, danyats pel *B. undatus*, y l'insecte destructor, provenen d'un dels poblets veins de Castelló de la Plana, que tenen amb el nostre mercat un actiu tràfec de plantes bulboses comestibles. Un *B. undatus* de ma colecció està rotulat, Montserrat-1910. No porta entre'ls teguments rugosos del cos restes d'argila o partícules terroses, que delatin una transformació sota terra, com tampoc els porten dos individuus de Castelló, un d'ells, el qui exhibeixo. En cambi, de quatre individuus de *B. algirus* procedents de Sant Feliu de Llobregat, 3-1905, i de la desembocadura del riu de Besós, 26, III, 1905 (leg. Mas de Xaxars), també de ma col·lecció, tres portan, ben aparent, la crosta terrosa que sovint els recubreix, provant qu'ells surten de sota terra i que se'ls hi adhereix evidentment quant l'atravesan per sortir a la llum, igual que'ls *Sepidium*, *Rhitirhinus, Opatrum*, *Trox* i altres insectes, quals teguments favoreixen aquestes menes d'incrustacions. L'altre individuu està net d'adherencies terroses.

Aquesta distinta manera de presentar-se el *Brachycerus* a la vista de l'observador, podría ser un cert indici del lloc aont conté llur transformació; si's presenta net, sense senyal o rastre de terra adherida, molt probable que procedeix d'un bulbe; si al contrari, evidentment que de sota terra.

No dupto que les larves de *B. algirus* especialment, i també de l'*undatus*, viuen aquí Barcelona, dels bulbes de *Liliàceas*, en particular del fragant lliri de mar *Pancratium maritimum*, que creix espontani en els nostres sorrals marítims. Es de creurer, que la femella nascuda en la tardor, hiverna en algún lloc abrigat aont s'hi dissimula completament ensopida. Arrivada la primavera, recobra llur agilitat, abandona l'amagatall i cuidadosa d'assegurar el necessari aliment a llur prolífica descendencia, deposita un ou a la bassa de les fulles radicals. I dic un ou, perque per lo general no s'han vist més d'una larva en el mateix bulbe. La larva que'n surt, penetra, sens dubte, en la tendra gavella de fulles radicals; descendent poc a poc tot rosegant per viure, hasta'l bulbe. Arribada al bulbe, s'hi desenrotlla ràpidament i per juny o juliol es ja adulta, i no tarda a abandonar la planta nodridora per enfonzar-se a terra i allí transformar-se en insecte perfecte, o complint lo que resta del séu segle evolutiu en el mateix bulbe, com

en el cas present. Es molt de notar que, dada l'època ja avançada de creixement de l'arrel pulposa, la presencia de la larva paràssita, per lo menys, a lo que respecta a nostre all cultivat, no atura'l desenrotllo normal dels bulbes que integran la cepa o cabeça, qu'arriban tots a madurar, presentant sobradament senyals del pas del paràssit, els bulbes particularment atacats; prova evident de que l'arrel pulposa és atacada en circunstancies de trovar-se en condicions excelents de defença que l'hi permeten de desenrotllar-se lliurement contra l'enemiga larva de *Brachycerus*.

Ascensi Codina.

Barcelona-Gracia, desembre de 1912.

La "Helix Companyoi,, Aleron, de Santa María del Mar de Barcelona

La *Helix Companyoi* fué encontrada por vez primera, en 1818, en un barranco de Banyuls-sur-mer, (pirineos Orientales), por Luis Companyo, quien recogiéndola en gran cantidad, la extendió entre sus amigos, figurando desde entonces en las colecciones. En 1837 Aleron la describió en el *Bull. Soc. philom. Perpignan,* t. III, p. 91-98, dedicándola a Campanyo, su primer recolector.

Canta algunos años más tarde la encontró también abundante en Banyuls; Servain también en Banyuls, La Bisbal y Tarragona; Courquin la cita de las murallas que rodeaban a Barcelona; en 1827 Graells dice: «la he cogido a centenares en los tejados de la Escuela de Medicina de Barcelona» y Bofill y Poch, después de citarla de los muros de la Ciudadela dice: «esta especie está próxima a desaparecer de Barcelona a causa del derribo de las murallas»; Fagot la cita de la provincia de Gerona; pero sin indicar localidad precisa; en 1900 Bofill y Poch la encontró bastante abundante en las murallas ciclopeas de Tarragona y se ha citado también por algunos en Sitjes.

Por los datos que anteceden se vé que esta especie, era en un tiempo sino abundantísima no rara en Cataluña, desde las estribacio nes del Pirineo que se sumergen en el mar hasta Tarragona; pero poco a poco y por una causa todavía desconocida ha ido desapareciendo, quedando sólo algunas, muy pocas, colonias que como se verá, distan mucho de llevar una vida vigorosa y próspera. Penchinat la buscó en vano en Banyuls, su localidad de orígen. Chía a pesar de ser un infatigable recolector no la pudo encontrar en la provincia de Gerona; en su folleto *Moluscos terrestres y de agua dulce de la provincia de Gerona* dice: «Mis investigaciones no me han permitido comprobar... su existencia en la provincia de Gerona, de la cual creo que ha desaparecido», y E. Thieux la ha buscado inútilmente en Banyuls, La Bisbal, Sitjes y Tarragona, no pudiendo encontrar en estas localidades ni un sólo indivíduo muerto ni tan siquiera un fragmento de su concha.

En el llano de Barcelona, hasta el año 1868 era bastante abundante en los paredones antiguos, entre los musgos, siendo de un modo especial comunísima en los muros y en la parte interior de las troneras de la Ciudadela, donde según personas que por aquel entonces habitaban en ella, no podía sentarse nadie sin aplastar alguno de estos caracoles. Desde dicho año hasta ahora, ha ido poco a poco desapareciendo, quedando muy pocas colonias, entre ellas una en los tejados y torres de la iglesia de Santa María del Mar de esta ciudad, que es sin duda la más numerosa de las conocidas hoy día.

Gracias a la amabilidad del Sr. Cura Párroco de dicha iglesia, pude recoger algunos ejemplares vivos de dicha especie y más tarde los monaguillos, atraídos por la perspectiva de una propina, me proporcionaron gran número de ejemplares, muchos de los cuales eran desgraciadamente jóvenes y con los cuales el malogrado Mossen Font y Sagué, intentó fundar, por así decirlo, otra colonia en los tejados de la Casa de Maternidad, de la que era entonces administrador. No sé qué resultado dió tal intento; pero creo yo que sería nulo, pues dicha especie no tiene en mi concepto, el vigor necesario para adaptarse a ninguna variación.

Al comparar los ejemplares procedentes de Santa María del Mar con los típicos de otras localidades catalanas y sobre todo con los de las Baleares, se notan, sin necesidad de un minucioso exámen, grandes diferencias. Los primeros son de tamaño algo menor, tienen la concha rugosa, frágil, delgada, rota y reparada, sin brillo y con la coloración gris y como borrosa, al paso que los segundos no presentan ninguna de estas circunstancias que parecen indicar una constitución raquítica o los efectos prolongados de un ambiente poco conveniente. Las cau-

sas de la evidente decrepitud de los ejemplares en cuestión es algo difícil de conocer; pero sin duda ninguna el aislamiento forzoso de la colonia, la poca vegetación y la gran exposición a los rayos solares, por ser en mayor número los días serenos que los cubiertos, han debido contribuir a la decadencia de este molusco y en tiempo no muy lejano no quedará en los tejados de Santa María más que algunas conchas calcinadas, y si en algún otro edificio antiguo de Barcelona no existe otra colonia próspera, lo que no es probable y si nuevas investigaciones no demuestran la existencia de esta especie en alguna otra localidad, se podrá considerar a *H. Companyoi* Aler, como desaparecida de Cataluña o por lo menos de las provincias de Barcelona y Gerona.

J. B. de Aguilar-Amat.

ACLARACIÓ

Per mediació de nostre dignissim senyor President he rebut una carta del distingit conquiòlec francés Mr. le Commandant Caziot per la que fa algunes observacions referents a trevalls sobre moluscs que he publicat en nostre Butlletí en aquests darrers temps. May hauría pogut imaginar que'ls modestos trevalls malacològics de aquest humil obrer de la ciencia naturalista, poguessin mereixer la atenció de distingida personalitat extrangera com es la del Conservador del Museu de Niça, y de que fossin motíu per a rebre d'ell ensenyanses molt útils sempre, y molt més en els temps actuals en que se està molt lluny de haver-se dit la darrera paraula en asumptes de malacología terrestre.

En el comens de dita carta me atribueix equivocadament un trevall de nostre amic En Lloréns Tomás sobre els Helix nemoralis i vindobonensis amb el que mostra sa conformitat. Lo restant se refereix a una nota meva publicada en el Butlletí de Octubre del passat 1913 amb el títol «Moluscs terrestres y fluviàtils de Guardiola (Alt Bergadá)». De l'escrit del Sr. Caziot se'n desprenen les següents observacions:

1.ª Que no pot continuar-se l'us del nom Vallonia, Risso. 1826, perque hi ha prioritat en el nom Lucena, Hartman. 1821, nom que degué esser abandonat, ja que existía un altre gènre Lucena, Oken, 1815. Aixís doncs el nom Zurama, Leach 1821, deu reemplassar el nom Vallonia creat per Risso cinc anys més tard.

2.ª Que'l gènre Helicodonta no pot esser adoptat, ja que referint-se a son autor Ferussac, s'ha comprobat que inclogué baix aquesta denominació una amalgama de formes absolutament heteroclites.

3.ª Que desconeix el gènre Faminia y prega se li indiqui son autor.

La manca de bones obres de consulta, en una branca de la Historia Natural en que si hi conten per milers les que se han publicat i que malgrat això no es troven en nostres biblioteques públiques, ni son adquiribles avui a cap preu, no'm permeteràn contestar a mon ilustrat colega lo documentadament que jo desitjaría. No obstant ho faré lo millor que sabré i amb tota sinceritat a ses dites tres observacions.

Per lo que's refereix a la 1.ª dec manifestar que en lloc de dar el nom *Helix* per a tots los helicits, com fan alguns, he preferit usar el nom de antics sub-gènres, adoptats avui per la majoría dels malacolecs, per a agrupar especies que mostren certa relativa afinitat. Fa alguns anys que s'englobaven en dit gènre milers d'especies d'una variació de formes, textura i colors en la conxa, en tal grau, que's feia indispensable una nova i cuidada revisió i divisió en gènres derivats del primitiu Helix. Per aquesta causa fou saludada amb goig per part de tots els naturalistes la aparició del monumental «Manual of Conchology» dels nortamericans Pilsbry and Trion, obra la més gran de les escrites fins avui sobre moluscs; la que amb sa perfecta clasificació de les especies terrestres, llensà un raig de llum en aquest embroll del gènre Helix. Aixís doncs els mols menuts helicits de groixuda i sortida boca reberen, en dit manual, la denominació Vallonia (Ferussac 1826). Aquesta observació i lo haver-la vist usada molt recentment per malacolecs de fama com Woodward y Sowerby, feu que la adoptés en ma classificació. Ara bé, que mon ilustrat colega proposi a altres eminents conquiolecs la qüestió de la prioritat del nom Zurama, Leach, i si ells creuen que hi ha motiu per a aceptar-la, no serèm els naturalistas catalans dels darrers en adoptar-la. Del citat autor W. E. Leach s'en coneixen sols dues obres de zoología, la una publicada a Londres en tres volums del 1814 al 1817 amb el nom «Melanges zoologiques» i l'altre amb el títol «Molluscorum Britaniæ Synopsis». No crec estigui descrita l'especie Zurama en la primera obra, ja que'ls gènres terrestres que descriu en la secció de Moluscs pertanyen als actuals ACHATINELLA, ANOSTOMA, STROPHOCHEILUS, AURIS, etc. Malgrat que l'obra de moluscs anglesos «Molluscorum Britaniæ Synopsis» d'en Leach fou escrita en 1821, restà manuscrita fins a 1852 en que Gray la publicà. Lo Dr. G. Hidalgo diu sobre aquesta obra: Les especies estàn ben descrites, hi han sinònimies, cites de localitat i algunes làmines ben fetes. *Molts de sos noms genèrics no han estat admesos pels naturalistes* (1). Ignoro la causa, mes no dupto que deu ser-hi per a no admetre aquests gènres, ja que del 1852 ensà molts e il·lustres malacolecs s'hauràn fixat en la prioritat de sos noms de gènres i no obstant no'ls han usat.

I anem ara a sa 2.ª observació. Pel mateix motiu que havem apuntat més amunt al parlar del gènre VALLONIA, usèm també el gènre HELICODONTA. Efectivament al crear Ferussac aquest gènre va incloure-hi una munió de formes un poc diferentes, algunes d'elles fins desdeien de la significació de dit nom (Helix amb boca dentada). Avui ja no es aixís: les especies admeses actualment en dit gènre HELICODONTA tenen bastants caràcters de similitat i van dividides en les següents seccions: *1.ª Helicodonta* $^{1}/_{1}$, *2.ª Drepanostoma*, *3.ª Aspasita*, *4.ª Trissexodon* i *5.ª Caracollina,* que permeten la més excelent i exacta classificació.

Per lo que's refereix a sa 3.ª observació, dec donar a mon ilustrat colega tota la rahó, malgrat no ser del tot meva la culpa de apareixer en mon trevall lo nom FAMINIA. En nostre BUTLLETÍ han aparegut amb lamentable freqüencia errors d'estampa, que han valgut, més de una vegada, gens favorables crítiques a trevalls d'alguns de nostres companys, als que se atribuhíen mots que mai escrigueren. Afortunadament en els números posteriorment publicats se hi nota molta major cura, que fa pensar en un temps gens llunyà en que nostra revista sortirà amb la perfecta composició tipogràfica tant indispensable avui en una revista científica. Aixís res te d'extrany que'l Sr. Caziot desconegui el gènre FAMINIA, que tampoc jo conec. El gènre que jo vaig escriure en el manuscrit-original de mon trevall es el JAMINIA creat per Risso en 1826, i que no crec sía desconegut de mon estudiós conmalacolec, al que confessaré prefereixo lo nom PUPA, Draparnaud 1805, per esser més conegut i tenir dret de prioritat, i l'uso ja en mon darrer trevall «Catalec dels moluscs vivents en el terme de Sant Felíu de Llobregat» (1). Si hagués volgut repassa equivocacions en ma dita llista, hauría observat també lo nom Vitrida, en lloc de Vitrina, Draparnaud, 1801. Jo procuraré que en succesives notes no's repeteixin petites equivocacions que esdevenen greus al tractar-se de noms genèrics o específics.

---

(1) J. G. Hidalgo.—Obras malocológicas.—Estudios preliminares sobre los moluscos terrestres y marítimos de España, Portugal y Baleares.—Parte II.—Página 1242.

Jo remercio desde aquest lloc a Mr. le Commandant Caziot ses atentes observacions i me felicito que aquesta ocasió me hagi procurat relació amb tan ilustrat naturalista, tan útil avui per a tots els que'ns dediquèm a una determinada branca de l'activitat humana.

Joan Rosals.

Barcelona, 22 Abril, 1914.

BIBLIOGRAFÍA

Algunes observacions sobre un treball del Dr. Pardillo; publicat en els "Arxius" del "Institut d'Estudis Catalans"

En el nombre II del present any dels «Arxius del Institut de Ciencies», que's una de les seccions de l'«Institut d'Estudis Catalans», se publicà un treball del Dr. D. F. Pardillo, Catedràtic de la Facultat de Ciencies d'aquesta Universitat, del quin creièm convenient fer-ne un petit estudi crític, pels motius que dirèm.

El treball és una traducció-resúm del publicat l'any 1908 pel doctor W. Maier amb el títol de «Die kontaktzone des monte Tibidabo bei Barcelona»: realment no pot dir-se que sia *quasi desconegut a Catalunya,* aital estudi, com diu el Dr. Pardillo, puix havent-ne tingut coneixement per comunicació verbal del Dr. Calderón l'any 1909, en un treball que vareig publicar l'any següent 1910 sobre minerals de Catalunya en el Butlletí de nostre «Institució Catalana d'Historia Natural», el cità varies vegades: emprò la veritat és que s'ha prestat un bon servei als aimants de la mineralogía y petrografía de nostra terra, amb la publicació d'aquesta traducció-resúm, puix axís se pot tenir un coneixement més complert de dit treball pels que no puguin obtenir l'original, o tenint-lo no'ls hi fos fàcil traduir-lo: i per axò és més de sentir que s'hi notin algunes deficiencies, considerant que n'hi ha de vera importancia, perque pot dir-se que'n les Ciencies Naturals i per lo tant en la Geología en general, s'està formant aquí el seu lèxic, ja que no existíen en nostra llengua moltes de les paraules que's necessari utilisar, i això fa que s'hagi d'anar amb més diligencia i recel al introduir-les, procuràn sien verament propies, a fi de no sentar mals precedents. I que això sia d'una importancia capdal, ja ho deia l'any 1905 el nostre benvolgut consoci, el sabi Inginyer de mines don Lluís M. Vidal, en el séu pròlec al «Curs de Geolegía aplicada a Catalunya» publicat pel mai prou plorat Mossèn Norbert Font i Sagué.

---

(1) Butlletí I. C. d'H. N. Mars 1914.

Doncs bé, entrant en materia, veièm que al parlar dels elements d'algunes roques, cita l'*espinell,* que millor podría dir-se *espinella,* seguint el Dr. Calderón, vera autoritat en la materia per tothom reconeguda; no havent-hi cap motiu per a que'ns sigulerisèm amb aital cambi de gènre. Sempre s'usa la paraula *granet,* per a designar la roca que s'ha de dir induptablement *granit,* perque la radical de la paraula és aquesta i per lo tant deu conservar-se, com succeix en totes les llengues, dient-se en castellà, *granito;* en francès, *granite;* en alemà, *granit;* en anglès, *granite,* &; y aixís ho feu sempre el Dr. Almera i Mossèn Font: advertint que aixís es vé a reconeixer indirectament en el mateix treball, al anomenar les roques de la familia, podría dir-se d'aquella; es diu, «porfid *granitic*»; «apófisis *granitiques*»; «*granitita*»; y no «porfid *granetic*»; «apófisis *granetiques*»; «*granetita*».

A les derreries del treball (pàg. 148), es diu que unes de les roques estudiades tenen «fulles d'ortita de (color) *negre de peix*», color que ja es veu que no existeix; quan el color que realment presenta la ortita és el *negre de pega.* Aquest erro fa creure que l'ocorregut aquí és, que el Dr. Pardillo que no és català, ni fa mólt temps que's entre nosaltres, traduiría el treball d'en Maier del alemà al castellà i encarregaría la traducció d'aquest al català a persona que demostrà posseirlo mólt bé, emprò sense coneixements mineralògics i petrogràfics, per lo que el *granito* castellà, prengué en la seva significació de *grà petit,* y per lo tant *granet;* y el color *negro de pez,* com que'n castellà *pez* s'usa més amb la significació de *peix,* que de *pega,* l'hi atribuí el primer significat; resultant un color que'ns recorda el d'una locució vulgar de nostra terra, usada quan bromejant se vol parlar d'un color que no existeix o no se sap quín és. Sols aixís s'esplica que persona tan competent en mineralogía i petrografía, com és el doctor Pardillo, hagi pogut incórrer en aquets dos lapsus; puix com a tal, en aquet cas, podèm considerar també el del *granet,* si bé havèm cregut convenient parlar-ne amb més detenció per lo dit al començament.

I és llàstima que això hagi pogut succeir, quan creièm que sense inconvenient haguera pogut sortir el treball en castellà, puix en el mateix nombre se'n publiquen dos escrits en aital llengua; i aixís s'haguera evitat aquestes equivocacions. Veritat és que fins en el supòsit avans sentat, té certa disculpa l'autor, puix darrera d'ell, s'ha de suposar queda la persona encarregada per l'INSTITUT de la revisió i correcció dels treballs a publicar, induptablement posseint els coneixement necessaris, per més que realment res, per exemple, tinga que veure la mineralogía i petrografía amb els insectes: i per lo tant, si no l'un l'altre, haguera pogut evitar surtissin en l'esmentat treball alguns altres erros, uns de concepte i altres materials, que units amb els avans citats, el fan desmereixer quelcòm. Aixís en la pàg 127, línea 21, es diu: «Ni la calor ni l'àcid clorhídric les altera, indicis de pertanyer a un mineral de ferro»; quan sapigut és, que's al revés, puix l'atac per l'àcid clorídric indicaría ser ferro; no sent creible que sia erro del original, donat l'elemental de la cosa; i aixís es veu, com no podía menos de succeir, que en altres llocs determina el ferro per aquets caràcters. A la pàg. 124, línea 8, es llegeix: «son de mineral de *ferro* i no de grafit, com sembla a primera vista, puix en els punts més prims són trasparents i desapareixen amb l'*àcid clorhídric, per poc temps que's mantingni un alça de temperatura»:* i en la 126, línea 28 «Aquestes se componen de mineral de *ferro* i grafit; *el primer és palesa per l'àcid clorhidric*».

En la mateixa pàg. 126, diu: «Essent *inodor* el material clorític, els nòduls constituits per ell no haurien de tenir *color»;* es desprèn, doncs, del sentit de la frase que tindría que dir *incolor* i no *inodor.* També és troba *angita* per *augita* sempre: *hematitis* per *hematites,* i algún altre.

I no ho prengui a mal l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS el que m'hagi permès fer aquestes petites observacions, puix són filles del desig de que les seves publicacions surtin lo més perfecte possible, pel seu bon nom i el de Catalunya; apart de que'l silenci haguera pogut semblar assentiment i conformitat en coses que no poden tenir-lo.

L. TOMÁS.

Barcelona, Setembre de 1914.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural**, te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors*, aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 8 **Novembre de 1914**

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

SECCIÓ OFICIAL:
Sessió ordinaria de 1 de Novembre de 1914.
Pau, Carlos. — Sobre algunas plantas menorquinas.
Rosals, Joan. — Contribució a la fauna malacològica de la Vall del Anoia.
Codina, Ascensio. — Sobre Dípteros catalanes.
Folch, Joaquim. — Les sals potàssiques de Suria.

Smithsonian Institution
MAY 30 1915

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Novembre 1914 — Any XI — Núm. 8

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 1 de Novembre de 1914.—Sobre algunas plantas menorquinas, per *Carlos Pau*.—Contribució a la fauna malacològica de la Vall del Anoia, per *Joan Rosals*.—Sobre Dípteros catalanes, por *Ascensio Codina*.—Les sals potàssiques de Suria, per *Joaquim Folch*.

SECCIÓ OFICIAL

sonian Institution
MAY [illegible] 1915

Sessió ordinaria de 1 de Novembre de 1914

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze i quart i assistint-hi els socis senyors Aguilar-amat, Casanova, Codina, Ferrer Vert, Ferrer Dalmau, Folch, Juncadella, Maluquer (S.), Maluquer (Joaquím), Maluquer (Josep), Rosals, Rosset i Tomàs, el senyor President obre la sessió, llegint-se l'anterior acta que resta aprovada.

Mossèn Mariàn Faura excusa la seva assistencia.

Admisió de socis.—Previa votació són admesos per unanimitat els senyors Francesc Calzado, Jordi Gallart i Enric Roig, presentats en la sessió passada.

Proposta de socis.—D. Lluis Piferrer i Alvarez i D. Rafel Vallet i Vallet, presentats pels socis senyors Barnola, Codina i Folch.

Donatius.—Per a el museu: Varies dents fòssils de selacis, cedides pel Doctor Agustí M.ª Gibert. Pertanyen a n'els genres: *Oxyrhina*, *Otodus*, *Lamna* i *Odontaspis*. Foren recullides en els dipòsits eocènics de molassa, entre Vilaseca de Solcina i Salou.

Un troç de bomba volcànica procedent de Mont Olivet (Olot) i varis exemplars de *Nummulites perforata* recullits a Santa Llucia (Olot), donatiu de D. Joan Bta. d'Aguilar-amat.

Comunicacions.—D. Joan Rosals llegeix una nota malacològica sobre els moluscs terrestres i fluviàtils de Torruella de Montgrí.

El Secretari dóna lectura a un treball del Dr. Pius Font i Quer titolat «Plantes de Vallferrera».

D. Llorenç Tomàs presenta un seriós estudi del Dr. Manel de Chía que tracta dels «Teredinits» de nostres costes.

El R. P. Barnola presenta unes fulles de *Pinus* voltades d'escates brillants i argentines que tapen els ous del lepidòpter *Thaumetopoea pythiocampa*, qual larva fa greus destroçes en els pinars, amagada durant el jorn en unes bosses que fa amb brins de seda. Aquest curiós medi de defensa delata no obstant sa presencia, circunstancia que deurà aprofitar-se per a destruir la plaga quant menys en els pins joves.

Mostra també una espiga viva de *Plantago major* quals llevors han germinat en el raquis ans de la disseminació com sol passar en altres plantes; fenómen degut probablement a l'abundor d'aigua qu'han proporcionat les darreres plujes. Amb aquesta ocasió presenta la fotografía d'altre modificació en el *Plantago media* recullit l'istiu passat a Sant Esteve de Bas, consistint en la transformació de l'espiga senzilla en una munió d'espigues disposades en pseudoumbela.

D. Ascensi Codina manifesta que estant sentat en el jardí de casa seva va posar-se sobre'l diari que llegía una formiga alada (mascle de *Messor bárbarus nigra* André) a la qual li mancava complertament l'admomen acabant-se-li el cos en el peciol. Aquesta formiga volava, caminaba, movía les potes i visqué dos dies, dejuna, tancada en una capsa, lo qual corrobora les seves observacions sobre la sensibilitat dels insectes, insertes en el Butlletí de la Societat Aragonesa de Ciencies Naturals 1910, n.° 5, p. 145-149.

El mateix senyor llegeix una nota sobre el *Phaenacoccus aceris* Ckll. (Hemípter cóccid) parassit dels plàtans de nostres passeigs i jardins.

Crònica.—El 30 del passat Octubre assistí el senyor President, en representació de nostra societat, a l'acte inaugural de les sessions de la «Real Academia de Ciencias y Artes» en el qual se concedí el premi Agell a nostre consoci Rvnt. Mariàn Faura, per una memoria sobre'ls fòssils primaris de Catalunya.

Manifestèm en aquest lloc la més coral felicitació a nostre consoci per a son triomf, que no deixa d'enaltir indirectament a nostra benvolguda Institució.

Sens res més per a tractar, a les dotze i mitja s'aixeca la sessió.

Sobre algunas plantas menorquinas

Nuestro consocio D. Pío Font Quer, ha tenido la atención de comunicarme una notable colección de muestras de la isla de Menorca: sus envíos traían algunas formas curiosas y críticas de la Flora catalana; pero, de éstas nada diremos porque conocidas por el Sr. Cadevall, nuestro antiguo amigo, las incluirá en su magnífica Flora. Recientemente, ha trasladado su residencia oficial a Burgos; y de aquí, me remite una fresca saxifraga, que nada tiene de particular, fuera de la sinonimia, por ser general en el centro de la Península. Comenzamos por ella nuestra presente comunicación.

SAXIFRAGA VERONICAEFOLIA (Pers.) Duf.
S. bulbifera ssp. *veronicaefolia* Pers. synopsis I, p. 489 (1805).
S. carpetana B. & R.

El nombre *veronicaefolia* deberá reemplazar al de *carpetana*, que traen nuestros autores españoles. Todavía se conocen cuatro o cinco sinónimos más.

RHAMNUS LUDOVICI SALVATORIS Chodat, Bull. de la Soc. Bot. de Genève (1909) p. 243.
Rh. Balearica Willk. (1875); non Hort. Par. ex Link (1831); nec Hort. ex Steudel (1841); minus *Rh. Alaternus* β *Barlearicus* Db. (1825).

Esta planta, rarísima según Rodr. Femenías, Flórula, p. 28, deberá llevar el nombre de *Ludovici Salvatoris,* y no el de *Balearica*, según demostró el Dr. Chodat.

La planta remitida no fué recogida por el Sr. Font y Quer, sino por Rodríguez Femenías.

TEUCRIUM SUBSPINOSUM Pourret.

En las Baleares existen dos formas de esta especie. Si no existiera más que una sola forma en el Monte-Toro—localidad que supongo clásica, por la muestra de Pourret, obtenida del Herbario Salvador— el asunto estaría entonces claro: pero, da la casualidad, que en el Monte Toro, el Sr. Font Quer herborizó las dos formas y por consiguiente el problema es ya de imposible resolución, porque en el herbario de Willdenow no existe la muestra comunicada por Pourret, según se me dice. Podrá el sentimiento inclinarse hacia la opinión del difunto Rodríguez Femenías, que para mí fué el único autor que llamó la atención y fijó el carácter sacado de la vestidura calicinal; pero, como nada dijo el primero que anunció la especie, y ambas variedades son abundantes en Menorca, todo cuanto se afirme carece de base científica.

La planta exclusiva de Menorca, o al menos hasta el día en Mallorca no se ha descubierto, ha sido dada bajo *T. Marum* por los autores baleáricos desde Cambessedes *(numeracio* p. 293) hasta Rodríguez Femenías *(Florula* p. 106). Y Porta *(Nuevo Giornale Bot. Italiano,* XIX n.° 4, p. 315) la propuso bajo *T. Marum* L. β *spinescens*. Corresponde al *T. subspinosum* Pourr. que trae cálices vellosos, con pelos abundantes y largos.

La otra forma que existe y poseo de Mallorca y de Menorca, presenta los cálices con pelitos cortos y pegados a la epidermis y no muy abundantes: «como tomentosos», como dice Rodríguez Femenías en la descripción. Esta forma fué considerada por este autor como el verdadero *T. subspinosum* Pourret, y representa el *T. balearicum* Cosson.

Siendo baleáricas ambas variedades y siendo igualmente ambas formas espinosas, si fuésemos «pulcros» desecharíamos las denominaciones propuestas por Cosson y Porta; pero, nos place respetarlas, porque, a mi *entender,* el *nombre* (desnudo) nada supone ni indica, sino la *frase* y todo creador es muy dueño de bautizar sus creaciones con la denominación que a su real gana le agrade. Lo expuesto, y la prioridad, paréceme honrado.

Tomó Rodríguez Femenías, ya lo dijimos, por tipo la planta de cálices no erizados de pelos; pero, fué por considerar *T. Marum* la forma de cálices vellosos. Barceló nada dice de la vestidura calicinal; Marés y Vigineix tampoco se apercibieron del carácter. Nosotros proponemos la siguiente agrupación.

1. *T. subspinosum* Pourr. var. *Balearicum* (Coss.)=*T. Balearicum* Cosson.
2. *T. subspinosum* Pourr. var. *spinescens* (Porta)=*T. Marum* L. var. *spinescens* Porta=*T. Marum* Camb.; Rodríguez.

El *Teucrium Marum* L. no existe en España ni en las Baleares. En el reino Valenciano se continua citando desde Linneo, por una equivocación del botánico sueco, que tomó un sinónimo de Barrelier perteneciente al *Thymus Piperella* por variedad β del *Th. Marum*. Véase entre los sinónimos de *Species plantarum*, ed. I, p. 562 el referente al *Hortus Cliffortianus* p. 303.

Respecto a la cita de Willkomm *(Prodr. Fl. hisp.* II, p. 474), la observación al número 2433 *(T. quadratulum* Schreb.) ya nos incita a la duda: y además, la planta que yo mismo recogí en la Sierra de Chiva pertenece a mi *T. pugioniforme;* no siendo, por lo tanto, ni *Marum* ni *quadratulum*.

CIRSIUM LANCEOLATUM Scop.; Rodríguez *Flórula* 72, n.° 396. sub *microcephalo* Lge.

Camino de la Albufera: 5 Sept.—Las formas serótinas de la especie son generalmente microcéfalas: así es, que no son para mí ni variedades.

Cirsium lanceolatum Scop. var. *nemorale* Naegeli (Rodríguez Femenías; Flórula p. 71, n.° 395.)

El fragmento comunicado por el Sr. Font Quer trae etiqueta escrita por Rodríguez Femenías y procede el ejemplar de «Toro y Sa Roca».

La cortedad de las escamas de las cabezuelas es de *lanceolatum* y no de *crinitum*. Tampoco nos parece *C. balearicum* Willk (1886!); Porta (1887). Sin embargo; como se trata de un fragmento...

DIPLOTAXIS TENUIFOLIA DC.

«Mahón, Trapucó: 24 nov. 1913. En los barbechos».—Especie nueva para la flora de las Baleares: que probablemente representa el *Sisymbrium obtusangulum* de Hernández.

FUMARIA FLABELLATA Gasp.

«Camino alto de San Juan (Mahón): Trapucó.»—Especie nueva para la flora balear.

FUMARIA MURALIS Sond.

Son varios los ejemplares que el Sr. Font me comunicó recogidos en las inmediaciones de Mahón. Además del tipo veo varias formas que no me atrevo a determinar con seguridad *(muralis, affinis, Boraes...)* porque me parece que la especie es muy variable tanto por las hojas, como por el tamaño de las corolas: un botánico de la localidad debiera estudiar estas formas, pues, veo una *longipes* — pedunculillos doble mayores que el tipo; y un híbrido *F. flabellata* × *muralis.*

Muralis caryopsis sed pedicellis reflexis.

La *F. agraria* L. no existe en mi herbario de estas Islas: pero, crece una forma de la muralis que le es muy parecida por las corolas, fácil de distinguir por los sépalos.

STELLARIA MEDIA var CUCUBALOIDES Pau notas fasc. I, p. 14 (como especie).

Binisarmenya (Mahón): 9 Febrero 1913.

ROMULEA RAMIFLORA Ten.

Benisarmenya (Mahón): Mayo 1913.—No indicada en las Baleares; pero, yo la poseo en mi colección recogida por el Sr. Pons Guerau en Binillanti (21-III- 1900), y publicada, además.

CALICOTORNE INFESTA Guss. var.? PONSGUERAUI Pau.
C. Villosa Rodr. l. c. p. 29 (e loco!).

Benisarmenya (Mahón).—Esta misma forma pertenece a la *C. spinosa* Lk. var. *Ponsgueraui* Pau y a pesar de que el Sr. Rodríguez Femenías cataloga dos especies, creemos que en Menorca no existe más que una sola forma. Hay que estudiar buenos ejemplares para decidir si se trata una variedad occidental, propia de Menorca, como supongo: mis muestras, tanto las de Menorca, como el tipo de Sicilia, no permiten asegurarlo. Con todo, su presencia en las Baleares es por primera vez indicada, y los ejemplares del Sr. Font me han servido para rectificar mi anterior determinación específica.

Sagina marítima Don var. Rodriguezii (Wk?) Pau.
Sag. Rodriguezii Wilk.?

Mahón en la Colársega o carretera de Villacarlos.

Aspecto de la forma *S. debilis* Jord.; pero las hojas caulinas de su tercio superior son mayores, o de la longitud de las restantes. Este carácter la separa de todas las formas que poseo y conozco.

Willkomm nada dice del tamaño de las hojas; pero, su estampa *(Illustrationes* tab. 148, fig. A.) las trae reducidas como en el tipo: así es, que representando fielmente la figura citada la especie de Willkomm, nuestra variedad difiere de ella por la mayor longitud de las hojas. Sin embargo; nos parece que apartándose de la *S. marítima* las muestras del Sr. Font, y habiéndose creado la *S. Rodriguezii,* que le es muy afín, a no existir dos variedades, la nuestra deberá pertenecer a esta última. Pero, ésto no pasa de ser más o menos apreciación sentimental. (An *S. densa* Rodr. l. c. p. 19?).

Digitalis dubia Rodr. var. longipedunculata Font Quer pl. exs.

«Barranco de Favaret» (Mahón): 17 Mayo 1913. «Hojas verdes, débilmente tomentosas en el envés; pedunculillos casi doble más largos que el cáliz». Auctor in schedulae.

A pesar de ser una especie algo variable, los caracteres expuestos por el Sr. Font son llamativos: y si añadimos los de la *estrechez* de las lacinas calicinales y su mayor longitud, no parece ser infundada la creación de una variedad nueva. Sin embargo: «hojas verdes y débilmente tomentosas» las noto en algunos ejemplares de Menorca y Mallorca que existen en mi herbario.

Aster Tripolium L. var. longicaulis.
A. longicaulis Duf.
A. Tripolium L. var. *minoricensis* Wk. ap. Rodr.
Fem. *florula* p. 65.

Yo no puedo separar la muestra del Sr. Font, recogida en la localidad clásica, de mis ejemplares catalanes, valencianos, murcianos, etcétera del *A. longicaulis*.

HELICHRYSUM STŒCHAS (L.) DC. f.ª HELIANTHEMIFOLIUM. Monte Toro (leg. Hernández Ponseti). ex hb. Pons Quer.—Humilis, foliis línearibus supra lucidis viridibus.

Las hojas nos recuerdan las del *Helianthemum lineare* (Cav.) P.

VICIA GLABRESCENS (Koch) Heírmerl (1884) var. *elegantíssima* (Schuttlew.) Pau.
V. villosa Roth. β *glabrescens* Koch. synopsis fl. germ. et helveticae I edicc., p. 194 (1835).
Vicia elegantissima Schuttlew. ap. Rouy excurs. bot. Esp. (1881-1882).

Calamezquita: como nueva para la flora balear.—Apenas difiere de la *glabrescens* y sino fuese por las estípulas, apenas la consideraríamos como forma occidental. Es planta muy variable; pero, las muestras menorquinas son bastante parecidas a las de mi colección, procedentes de la localidad clásica (Islas Porquerolles). Las hojuelas pueden traer pelitos pegados o carecer en absoluto de ellos.

Se citó para la variedad de Koch el año 1837; y esta fecha trae la portada; pero, a la vuelta, Koch consignó: «Páginas 1 ad 253 continens, jam anno 1835 e prelo prodiit».

SALICORNIA HERBACEA L.

Calamezquita.—Ni Barceló, ni Marés, ni Rodr. Femenías admitieron esta especie entre las baleáricas; a pesar de que había sido indicada en Menorca por Cursach (Véase Rodr. *Flórula* p. 116).

PAPAVER PINNATIFIDUM Moris.

Campos de barbecho en Trapucó; Alcaidus: Abril 1912, Febrero 1913.—No indicado en las Baleares.

ALLIUM POLYANTHUM R. Sch. var. ÆSTIVALE.
A. œstivale Rodr. Florula p. 180.

Isla del Rey.—Umbelas menores, pedunculillos más cortos, hojas aserraditas. Estas diferencias son las más importantes comparada esta planta con la de Mallorca.

TEUCRIUM MAJORICUM Rouy; Willk. illustr. tab. 133.
T. Willkommii Porta Stirp. p. 315 (1887).
T. Polium L. var. *purpurascens* Bth.; Rodr. l. c. p. 107.
T. Majorama var. *procumbens* Willk. Index. p. 68.
T. achaemenis Schreb?

Cala Mezquita; Cala Figuera.—El Hno. Sennen me llamó la atención sobre esta misma forma que se encuentra igualmente en Mallorca: y que yo poseo de Marsella.—«Mont Rosa, près de la Madraque de Mont Redon», dada bajo *T. achaemenis* Schreb. Y efectivamente; por tal forma aparece citada y descrita la planta provenzal en Rouy *(Fl. de France*, XI, p. 244). Afortunadamente poseo la obra de Schreber y las obras que cita en los sinónimos, principalmente la que se refiere a su figura; y consultada la descripción *princeps* del *T. achaemenis (unilabiadas* p. XXXXIIII) y el sinónimo de Marison *(hist.* secc. 11, tab. 2 fig. 12) no le convienen los caracteres de las hojas, totalmente diferentes si nos atenemos a la estampa, y que, de ningún modo, la forma baleárica pudo identificarse al *Polium maritimun supinum venetum.*

Bauhin asimila la *zamarrilla* de Clusius a esta especie; y de la misma opinión participa Morison: pero, la *zamarrilla (tumbo* llaman por éste mi país) de Clusius *(hist.* p. 362: *Polium montanum purpureo flore)* representa el *T. gnaphalodes* Vahl.—Seguramente, el traer las flores purpúreas bastó para proponer semejante identidad, a pesar de que la figura de Clusius es muy diferente de la de Morison.

Bentham *(prodr. syst. nat.* XII, p. 592) da el *T. Polium* L. var. *purpurascens* como sinónimo del *T. achaemenis* Schreb. y lo indica «in maritimis Massiliae»; resultando los ejemplares de mi herbario de absoluta seguridad en su determinación, según el sentir de Bentham.

Lo malo que descubro en Bentham, es que hace sinónima esta forma del *Polium integuerrimum* Mill! dic. n. 14, (especie originaria de España» (Miller l. c.); que según la descripción de su autor deberá ser forma muy diferente por «foliis integuerrimis lanceolatis» de un verde obscuro por el haz y blanco el envés y color azul de las corolas: y de imposible asimilación tanto a la estampa de Clusius como a la de Morison.—Miller no dió sinónimo de ninguna clase para su *Polium integuerrimum*, hoy desconocido: pero pertenece, según sospecho, al *Teucrium fruticans* L.

Resulta de lo expuesto, que la planta baleárica pertenece al *T. Po-*

lium L. var. *purpurascens* Bth.; pero, no al *T. achaemenis* Schreb., ni menos al *Polium integuerrimum* de Miller, según las descripciones clásicas.

STATICE MINUTA L. (Villa Carlos); *St. minutiflora* Guss. (Cala de San Esteban); *St. ovalifolia* Poir. (Cala Figuera); *St. virgata* W. var. *gracillima* Rodr. (Cala Mezquita), var. *reticulata* Boiss. (Albufera, Cala Mezquita), var. *Tremolsii* (Rouy) Pau (Villa Carlos;) *St. Tenoreana* Guss. var. *minoricensis* Pau.

Villa Carlos.—Difiere de la muestra que poseo recogida en el lugar único conocido (Tra Castellamare de Stabia e Vico Equense) por las hojas más cortas.

STATICE FONTQUERII Pau n. sp.

Peñascos marítimos de Calamezquita (Mahón: 12 Sept. 1913.)
Muy parecida a la *St. Cumana* Ten.; diversa por la epidermis casi desprovista de asperezas, espiguillas mayores, tubo calicino glabérrimo.

Por esta sencilla comunicación se conocerá la importancia que tienen las herborizaciones de nuestro colega, el Sr. Font Quer, que tantas novedades ha proporcionado a la Flora de las Baleares; y el sentimiento que tuvimos al conocer su nuevo traslado a Burgos, por truncarme la resolución de algunos problemas planteados y que aquí anuncio. Creo que en Burgos, continuará con el mismo ardor el estudio de las plantas y procurará materiales para el estudio crítico de su Flora, apenas estudiada por los botánicos peninsulares, con la misma seriedad y cuidado demostrados en Menorca.

CARLOS PAU.

Segorbe, 19 Abril, 1914.

Contribució a la fauna malacològica de la Vall del Anoia

Moluscs de Capellades

Amb motiu d'una excursió geològica, o mellor dit d'estudi geològic, als sediments fossilífers del eocènic dels voltants de Capellades feta junt amb alguns companys fa pocs mesos, vaig tenir ocasió de veure i recollir un bon assortit dels moluscs que habiten aquella rodalía. Amb aquestos i amb alguns d'altres que m'ensenyà en sa col·lecció, procedents també de aquells voltants, nostre consoci i bon amic meu D. Amador Romaní i Guerra, he compost la llista que avui presento, no pretenent per ella altra cosa que'l començament d'un trevall, que altres que visitin la comarca amb major freqüencia que jo, podràn complementar, aixís com també plantar una nova fita fixadora de l'habitat de diverses especies, lo que pot contribuir al total coneixement de aquesta important secció de la Zoologia catalana.

MOLUSCS TERRESTRES

1.—HYALINA LUCIDA, *Draparnaud.*
2.—HYALINA CRISTALLINA, *Müller.*
3.—EUCONULUS FULVUS, *Müller.*
4.—LEUCOCHROA CANDIDISIMA, *Draparnaud.* Aquesta especie no sol apartar-se gaire dels paíssos litorals, essent aquesta localitat junt amb Sant Sadurní d'Anoia, els llocs més al interior en que l'he recollit (1).
5.—HELICELLA ARIGONIS, *Rossmäsler.*
6.—HELICELLA VARIABILIS, *Draparnaud.*
7.—HELICELLA CARTHUSIANA, *Müller.* El tipu que habita aquesta comarca és alguns milímetres més petita qu'el tipu ordinari.

---

(1) Posteriorment han arribat a mon poder exemplars procedents de Artesa de Segre y Aragó, que sens dupte han pujat per la depresió del Ebre.

8.—HELICELLA PENCHINATI, *Bourguignat*. Junt amb aquesta especie se hi trova una remarcable varietat de la mateixa que's distingeix per una notable elevació d'espira que la converteix en troquiforme i que té per altra part les costelles radials atenuades de tal manera que casi desapareixen.

9.—HELICODONTA OBVOLUTA, *Müller*. Un exemplar fresc que recullirem a la vorera del Anoia ens dóna motiu per a anotar la presencia de aquesta interessant especie pirinenca entre les de la Vall del Anoia.

10.—HELICIGONA LAPICIDA, *Linneo*. Var. ANDORRICA, *Bourguignat*. A excepció dels exemplars que habiten les altes valls pirinenques de la provincia de Lleida, creiem que els demés que habiten el reste de Catalunya, deuen referir-se a aquesta varietat.

11.—HELIX ASPERSA, *Müller*.

12.—HELIX NEMORALIS, *Linneo*. En èpoques molt reculades, habità Capellades una especie afí a la que citem, i és aquesta l'HELIX VINDOBONENSIS, *Pfeiffer*., com ho prova el fet de haver-se trovat abundants exemplars en estat semifòssil, entre la toba travertínica de «Lo Capelló».

13.—HELIX PUNCTATA, *Müller*. En diferents llocs de Catalunya se cita aquesta especie amb el nom d'HELIX APALOLENA, *Bourguignat*. Havent comparat alguns exemplars classificats amb aquest darrer nom i procedents de diferentes comarques de nostre Principat, amb altres d'HELIX PUNCTATA, *Müller*, de fora Catalunya, no hi he sapigut veure cap diferencia prou notable qui permetés separar-los.

14.—HELIX VERMICULATA, *Müller*. Els exemplars recullits en aquesta localitat són notables per son petit tamany, que en alguns d'ells no arriba a 24 milímetres de diàmetre, en lloc de 30 a 33 que acostumen a midir comunment.

15.—HELIX SPLENDIDA, *Müller*.

16.—BULIMINUS (CHONDRUS) QUADRIDENS, *Müller*.

17.—PUPA (TORQUILLA) MONTSERRÁTICA, *Fagot*.

18.—PUPA GRANUM, *Draparnaud*.

19.—CÆCILIANELLA ACICULA, *Müller*.

20.—CYCLOSTOMA ELEGANS, *Müller*.

MOLUSCS AQUÁTICS

21.—Ancylus fluviatilis, *Müller*.
22.—Limnæa limosa, *Linneo*.
23.—Bythinella abbreviata, *Mich*.
24.—Pisidium fontinale, *Pfeiffer*.

Totes aquestes especies aquàtiques se troven en les fonts que a abdós costats del riu brollen. Sens dubte en el manantial estany de la població se hi trovaríen altres especies que no'ns ha estat fàcil recullir.

En les especies terrestres, no creiem haver citat pas totes les que viuen en aquell terme, ja qu'ens sembla que no deuen faltar-hi especies que fins són vulgars en la majoría de nostres comarques, com són les Stenogyra (rumina) decollata, *Linneo;* Ferussacia folliculus, *Lamarck;* Helicella (cochlicella) barbara, *Linneo,* aixís com altres especies menys freqüents, que si futures excursions ens permeten visitar de nou tant poètica comarca, publicarèm com a continuació de aquesta nota.

Joan Rosals.

Barcelona, 1 de Març de 1913.

Sobre Dípteros catalanes

Nota 1

El conocido especialista de los pequeños Dípteros de los grupos *Chloropidae, Ephydridae,* etc., Sr. Teodoro Becker de Liegnitz (Prov. Schlesien, Alemania), ha tenido la amabilidad de examinar a mi intención algunos de ellos recogidos en mis excursiones por Cataluña. Todos ellos son conocidos por la ciencia, aun cuando son en mayoría nuevos para Cataluña y también quizá para la península, ya

que no los hallo en la Memoria «Datos para el conocimiento de la distribución geográfica de los Dípteros de España» por el Dr. José Arias Encobet, que es lo más completo que sobre Dípteros españoles se ha publicado hasta la fecha. Creo muy útil señalar la captura de estos diminutos Dípteros, para contribuir modestamente a su estudio.

151. *Chiromyia femorella* Fallen.
Mi jardín (Gracia), 15. V. 13.
No es escasa posada en las hojas del avellano, en sitios poco soleados. Primavera.

152. *Cetema elongata* Meigen.
Setcasas (Prov. Gerona), 7. VIII. 11.
Al azar pasando la manga por las plantas bajas de los prados.

153. *C. monticola* Becker.
Setcasas. 1-15. VIII. 11.
En los mismos sitios que la anterior.

154. *Asuania Thalhammeri* Strobl.
Masnou. 21. IV. 911.
Pasando la manga por las pequeñas hierbas en flor, de los torrentes.

155. *Dicraeus raptus* Haliday.
Teyá, 21. V. 11.

156. *D. ingratus* Lw.
Teyá, 21. V. 11.
En los mismos sitios que *Assuania.*

157. *Elachiptera bimaculata* Lw.
Mongat, 28. II. 10-9. III. 10-3. VI. 12.
Solsona, 27. VII. 09.
Frecuente. En los mismos sitios que los anteriores.

158. *Drosophila rubro-striata* Becker.
De estas parasitadas cogidas en la parte del Vallés en X. 10 nacieron en Mongat el 15. XI. 10 unas y otras en XII. 10.—

D. fenestrata Fallen.

A fines de Noviembre de 1913 al partir algunas manzanas, me encuentro con la desagradable sorpresa de estar éstas interiormente negras, inaprovechables, invadidas como estaban por las larvas de este pequeño díptero. Estas manzanas puestas en un bocal y ya completamente podridas fueron las delicias de las pequeñas larvas que adultas formaron una diminuta pupa amarillenta y en 13. XII. 13 me dieron ocasión de preparar una multitud de *Dros. fenestrata*. Es de observar el hecho de que los pequeños dípteros volaban dentro del bocal y andaban por encima de la pasta negruzca y semilicuada de los restos de las manzanas sin enlodarse lo más mínimo y por el líquido sin hundirse en él. Su leve peso les permitía levantarse incólumes del lodo y hacerles insumergibles en el líquido. Conocida de Barcelona (Cuní), Calella (Cuní), Mongat (Codina), Monte Farell (Codina), Solsona (Codina).

159. *D. repleta* Wollaston.

Mongat, 10. XII. 10, mi jardín (Gracia), 23. IX. 13, Frecuente en las casas de preferencia en los cristales de los retretes. Conocida en Algeciras (Czerny), Escorial (Lauffer).—

160. *Scaptomyza graminum* Fallen.

Mi jardín (Gracia), 2. V. 13.

Conocida de Sierra Nevada, Sierra Morena, Madrid (Strobl), Algeciras, San Pablo, Alto Genil, San Celoni, Montserrat (Czerny, Strobl).—

ASCENSIO CODINA.

Barcelona 1 Marzo de 1914.

Les sals potàssiques de Suria

Fa poc que'l R. P. Barnola m'honrà entregant-me una segona mostra del mineral de Suria a fí de que l'estudiés.

Després d'haver practicat un detingut anàlisis vareig obtenir per a sa composició, el següent resultat:

Clorur potàssic	19.22
» Sòdic	18.30
Aigua	7.48
Altres sals.	55.00
	100.00

Amb la denominació d'*altres sals* hi ha una gran cantitat de sulfat magnèsic.

Com pot comprobar-se resulta ésser aquesta mostra molt menys rica en clorurs alcalins que la estudiada anteriorment amb la col·laboració del Sr. Tomàs, i qual resultat consta en el BUTLLETÍ del prop passat Janer.

Lo que crida l'atenció al comparar aquest resultat amb l'anterior, es la relació constant que guarden els pesos dels clorurs potàssic i sòdic en les dugues mostres ensajades.

Tením en la 1.ª mostra:

$$\frac{\text{Clorur potàssic}}{\text{Clorur sòdic}} = \frac{39.03}{37.13} = 1.051;$$

en la 2.ª:

$$\frac{\text{Clorur potàssic}}{\text{Clorur sòdic}} = \frac{19.22}{18.30} = 1.049$$

Aquesta relació constant permet determinar quina fou la temperatura de l'aigua, que estant saturada dels anteriors clorurs, s'evaporà a temperatura constant, mentres aquests cristallisaven.

Valguent-nos de les curves de solubilitat dels anomenats clorurs, buscàrem la temperatura en la cual la relació de solubilitats es 1.05, i trovarem que'n es de 34.2° centígr.

Per a aquesta temperatura la solubilitat del Cl K es de 38.26, i la del Cl Na 36.42, essent la relació d'abdugues:

$$\frac{38.26}{36.42} = 1.05$$

JOAQUÍM FOLCH.

6 de Juny de 1914

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural,** te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

Segona època. Any II.è - Núm. 9 **Desembre de 1914**

Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

SUMARI

Secció Oficial:
Sessió ordinaria de 6 de Desembre de 1914.
Rosals, Joan. — Impresions d'una excursió científica.
Codina, Ascensio. — Sobre Dípteros catalanes.
Els Daikons.
J. M. y J. M. N. — Secció bibliogràfica.

Smithsonian Institution
MAY 20 1915
National Museum

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, núm. 10, pís 1.er - 2.a
BARCELONA

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època . Barcelona, Desembre 1914 Any XI — Núm. 9

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 6 de Desembre de 1914.—Impresions d'una excursió científica, per *Joan Rosals.*—Sobre Dípteros catalanes, por *Ascensio Codina.*—Els Daikons —Secció Bibliográfica, per *J. M.* y *J M. N.*

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 6 de Desembre de 1914

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze i cinc minuts assistint-hi els socis senyors Codina, Ferrer Dalmau (M.), Ferrer Vert, Folch, Margarit, Maluquer (S.), Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Rosals, Roset i Sagarra (I.), el senyor President obre la sessió llegint-se seguidament l'anterior acta que s'aprova.

Presentat pel soci senyor Roset assisteix a la sessió el Dr. Alfred Weiss, Membre de la Societat Zoològica de Dantzig (Prussia Occidental) i Entomologisches Kräntzchen-Königsberg (Prussia Oriental).

Renovació parcial de Concell Directiu.—En cumpliment del setè article dels vigents estatuts s'elegeixen per majoría de vots els següents individuos per a ocupar els càrrecs que restaràn vacans a fí d'any:

R. P. Joaquìm M.ª de Barnola, S. J.	*President.*
D. Joaquím Maluquer Nicolau.	*Secretari.*
D. Ascensi Codina Ferrer.	*Tresorer.*
D. Ignasi de Sagarra.	*Conservador del Museu.*
D. Felip Ferrer Vert.	*Conceller.*

Proposta de socis.—Per indicació del consoci D. Ricart Zariquey se proposa per a soci numerari a D. Mario Cortés Lladó que's dedica a Coleòpters éssent presentat pels senyors Barnola, Codina i Ferrer Dalmau, els quals també proposen a D. Joan Pardo i Lluis que conreua la Botànica.

Admisió de socis.—Ho són per unanimitat D. Lluis Piferrer Alvarez i D. Rafel Vallet i Vallet presentats en la passada sessió.

Donatius per a la Biblioteca:

«Manual del Entomólogo», pel R. P. Longinos Navas, S. J.

«Riquezas minerales e industrias extractivas», per D. Lluis Marià Vidal.

«Adiciones a la Flora pteridológica de la península», pel R. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.

«El Llop», «L' Erissò» (segona ediciò), per D. Emili Tarrè.

Per a el Museu:

Podiceps nigricollis, loc. Santa Coloma de Gramanet; donatiu de Don Ignasi de Sagarra.

Monedula turrium, hab. Artesa de Segre, cedida per D. Josep Maluquer.

Accipenser sturio, loc. Boques del Ebre, *Julis communis, Labrax lupus, Seriola Dumerilii, Box boops, Belone acus, Cepola rubescens, Lophius piscatorius, Trachinus radiatus, Sebastes imperialis, Trachinus draco* (Aranya), *Scomber scombrus* (Barat), *Zeus faber* (Gall), *Sphyraena vulgaris* (Espet), *Pagrus Salviani, Chrysophrys aurata, Pagellus centrodontus, Peristedion catafractum* (Mal armat), *Squilla mantis* (Galera), *Sepia officinalis, Scorpaena porcus, Saurus lacerta, Uranoscopus scaber* (Rata), *Octopus vulgaris, Trigla corax, Oblada melanura, Centriscus scolopax.* Tots aquests exemplars són donats pel R. P. Joaquím M.ª de Barnola.

Sens res més per a tractar, a les dotze i quart s'aixeca la sessió.

Impresions d'una excursió científica

(Notes malacològiques i paleontològica)

No sé si anomenar científica o be recreativa l'excursió qu'he fet, no hi ha gaires dies, vers el litoral de la provincia de Tarragona, ja que crec participava d'ambdós caràcters. Tota vegada que és sempre per a mí un verdader recreament tota excursió dedicada a rebuscament i exploració naturalista.

En un matí, més núvol que serè, de mitjos del passat Octubre, vaig pendre l'exprés de Madrid, amb l'agradable il·lusió del que espera treure gran partit d'una vacança de tres dies, dedicada a recòrrer platjes i boscuries, hermites i vilatges, i gaudir d'aquest contacte amb natura que tant grat és per a l'enamorat de la magna obra de la Creació. Després d'atravessar les ben conreuades hortes, millor diriem jardins, de la delta aluvial del Llobregat, i admirat cinematogràficament les farrenyes Costes del Garraf amb ses coves, calelles i penyacegats; lloc mil vegades vist i sempre nou; vera Costa Brava de Ponent, s'arriva a l'anomenat Empalme de Sant Vicens. Com era aquesta la primera etapa de mon viatge, vaig deixar el tren per a començar mes rebusques de moluscs per aquells encontorns.

Moluscs terrestres i d'aigua salobre

Havía arrivat a prou bona hora, eren les nou i minuts, havent-me trasladat desde Barcelona al límit de la provincia de Tarragona en poc menys d'hora i mitja. El cel covert encara per una lleugera capa de cúmuls, semblava prometre a mes espatlles una immediata dutxa. Allí vaig dirigir-me i una vegada en tant frescal lloc, vaig cambiar ma posició vertical per l'horisontal a fi de poguer tenir a tret d'ull els petits moluscs que buscava, i que ma vista, ja no molt bona, no m'hauría permès descubrir d'altra manera. Allí, en íntim contacte amb les molses i altres vegetals, i amb les roques i humida terra, semblava que tot el cos rebés una vivificadora injecció de natura que renovés les forces de mon esperit, unes hores avans tant abatudes per la diaria lluita de la vida ciutadana. I alço pedres i més pedres, remoc molses i més molses, i'ls exemplars de moluscs van apareixent cada cop amb major abundor. Ja no caben en les capsetes i tubos, i es qüestió de trasladar-me a altre lloc, aont en bona claror puga donar-me compte de la variació de les especies recullides. Pujo de nou a la via, i sentat en un marge, comenso a passar revista, trovant-hi les següentes:

Vitrea (=Hyalinia) lucida, Drap. a. (1).
» » *cristallina, Müll.* rr.
Pyramidula (s. g. Gonyodíscus) rodundata, Müll. r.
Helicella variabilis, Drap. aa.

---

(1) Significan: *a*, abundant; *a a*, molt abundant; *r*, rara; *rr*, molt rara.

Helicodonta lenticula, Fer. a.
Helicigona lapicida, Lin. var. Andorrica, Bourg. r.
Helix aspersa, Müll. a.
Helix vermiculata, Müll. a.
Jaminia (=Pupa) Montserratica, Fagot, r.
» » *poliodon, Drap.* a.
» » *Brauni, Rossm.* r.
» » *umbilicata, Drap. (=Cylindracea, M. T.)* a.
» » *granum, Drap.* aa.
» » *cylindrica, Mich.* r.
Clausilia rugosa, Drap. var. Penchinati, Bourg. rr.
» *bidens, Lin. var. Catalonica, Fagot.* (1) aa.
Cochlicopa (=Ferussacia) folliculus, Lk. aa.
» » *subcylindrica, Lin.* rr.
Caecilioides (=Caecilianella) acicula, Müll. r.

D'entre aquestes especies cal citar especialment en la *Cl. bidens, Lin. var. Catalonica, Fagot*, el fet de que fa uns cinquanta anys habitava també en abundancia, junt amb l'*Helix Companyoni, Aleron.* en les muralles de nostra comptal ciutat, havent desaparegut ambdues especies al enderrocar-se aquestes. Avui se trova en abundor la *Cl. bidens, var. Catalonica* desde més enllà de les Costes de Garraf fins a Tarragona i probablement més lluny. Fa pocs anys va trovar-se'n una colonia a la falda de nostre Montjuic.

Mentres estava repassant el citat recull, una pluja, per sort de curta duració, m'obligà a guarir-me, més que depressa, en el primer aixupluc que vaig trovar. Passada aquésta vaig dirigir-me vers la costa marítima, distant pocs minuts de la via fèrrea, amb l'esperança de recullir del mateix modo abundants moluscs marítims, esperança que prompte va esvair-se al trovar-hi tant sols algunes valves soltes de pelecípods, sense importancia i en mal estat de conservació. No fou sens profit, no obstant el petit passeig qu'havía fet, ja que la planura arenosa immediata a la platja, plena arreu d'estanyols, me proporcionà un bon aplec d'especies congiliològiques, típiques d'aquells llocs. Entre'ls joncs i altres plantes propies d'aquells sorrals, vaig poguer notar la presencia dels següents moluscs:

---

(1) La *Cl. Catalonica Fagot* es tant semblant a la *Cl. bidens, Lin.*, abundantíssima en les Balears, que'l màxim a que's pot aspirar és a considerar-la com varietat d'aquesta

Leucochroa candidísima, Drap. aa.
Helicella (s. g. Cochlicella) acuta Müll. aa.
» » *ventricosa*, *Drap*. a.
» *conoidea*, *Drap*. aa.
» *elegans, Gml. (= terrestris, Chem.)* a.
» *trochoides*, *Poiret*. r.
» *Penchinati, Bourg*. r.
» *variabilis*, *Drap*. aa. (1)
» *carthusiana, Müll.* a.
Vallonia pulchella, Müll, rr.
Helix aspersa, Müll, a.
» *punctata, Müll,* a.
» *pisana, Müll.* aa.
» *splendida, Müll,* a.
Buliminus (s. g. Chondrus) quadridens, Müll, a.

Amb sols afegir-hi dos o tres especies més, podríam donar aquesta llista no sols per al lloc en que va trobar-se, sinó també per a tota la faixa arenosa que compòn el litoral de tot Catalunya.

Se trovan prop de aqueix lloc els banys medicinals de «Comarruga», lloc concurregudíssim durant els mesos de calor per nombrosos estiuejants. I se comprèn que aixís sía, ja que sa bonica situació al peu de la mar i junt a una petita eminencia cuberta d'elegants torres i xalets, fa que tant del Vendrell com de la part de Tarragona, sian moltes les families que esculleixin aquest lloc per a pendre-hi banys medecinals i de platja. Naixen les aigües del manantial de Comarruga, entre les capes del Secundari i les impermeables del Miocènic inferior en son contacte amb la sorra litoral, formant a son brollament un petit estanyol qui té constant comunicació amb la mar per medi de un rec que en aquells díes hi abocava algúns milers de plomes d'aigua. Aquesta comunicació constant me sugerí tot seguit l'idea de la possibilitat de trovar-hi una fauna malocològica d'aigua salobre.

I aixís fou, ja que al aixecar les primeres pedres de sota l'aigua, aparegueren qualques individuos de *Alexia Myosotis, Drap.* Recullits aquests, vaig seguir una exploració llarga estona, donant per resultat la trovalla de les següents especies.

Alexia myosotis, *Drap.*—molt abundant.—Vaig tenir ocasió, fa alguns anys, de recullir aquesta especie en l'Estany del Remolà (Prat del Llobregat), encar que en molt poca abundor. El que vaig comunicar en una de mes darreres notes llegida en aquesta Institució (1), y havent visitat amb posterioritat dit estany vaig notar la total desaparició de aquesta especie junt amb la de altres també propies de les aigues somes o salobres.

---

(1) Entre les diverses varietats de aquest molusc, tant polimorf, se n'hi trova en aqueix lloc una que té la particularitat de tenir una espira tant alta com son diametre.

Hydrobia similis, Dup.—abundant.—Aquesta especie qui es de forma semblant a la *Bithynia tentaculata, Gray*. (molusc d'aigua dolsa) encara que de tamany bastant més petita que aquesta, és la primera vegada que he lograt trovar-la, no recordant haver-la vist citada fins avui en nostra terra.

Paludestrina acuta, Drap.—poc abundant.—Tinc també recullida aquesta especie en el susdit Estany del Remolà, fa alguns anys.

Truncatella truncatula, Drap.—rara.—Els exemplars aquí trovats, es diferencien una mica del tipo, per son major tamany, test més groixut i costelles ben marcades, però el fet de citarse aquesta com a única especie que habita en Europa, em feu creurer que dites lleugeres diferencies obeixen sols a un possible polimorfisme. En una excursió a la pintoresca península que té com a bras més avensat el Cap-de-Creus, feta l'any passat, vaig tenir ocasió de recullir bastants exemplars de dita especie en un estanyol inmediat a la platja de Culera (Prov. de Girona), qui té freqüent comunicació amb el mar.

Donant per acabada ma rebusca, vaig dirigirme a dinar al hotel del balneari, puix el temps havía transcorregut amb rapidesa i era ja més de mig-día. Finit aquest vaig pendrer de nou el tren per a dirigir-me a Torredembarra.

PRESENCIA DEL MASTODON ANGUSTIDENS, CUV. A TORREDEMBARRA

Al arribar a aquesta població, vaig ésser amablement rebut per el director de les escoles del «Patronat Roig», Sr. En Frederic Montserrat, excel·lent mestre i entusiasta admirador de la Historia Natural. Acompanyat al edifici escolar, honra de la població i record perenne del donador, vaig quedar admirat de la grandiositat, excel·lent distribució i condicions higièniques del citat edifici, treyent-ne la impresió, que si en totes les poblacions de Catalunya de la importancia de

---

(1) «Cambi de fauna en l'Estany del Remolà».

Torredembarra, poseissin escoles com aquesta i que poguessin ésser dirigides per pedagocs del tremp del Sr. Montserrat, nostra terra res tindría que envejar, en qüestió de primera ensenyança, als demés paissos. Passarem en el domicili de dit senyor el restant de la tarda en el arreglo i classificació d'una bonica col·lecció de moluscs procedents de Filipines i altres llocs de l'Oceà Pacífic, composta de alguns centenars d'exemplars, cedida al Patronat per una familia de la població, axís com també en fer el mateix amb una série de roques i minerals, procedents d'excursions escolars, efectuades per els alumnes de dit Patronat. Entre las que ell creia roques, vaig notari tot seguit un exemplar allargat que per sa textura, forma i color, em feu creurer sería un fragment fòssil de defensa d'un proboscidi. Preguntant per la procedencia, resultà ésser procedent d'unes excavacions practicades en la mateixa població al engrandir el dipòsit d'una cinia. Al matí següent ens trasladarem al lloc de la trovalla, aon buscant entre la terra extreta, lograrem encara recullir altres petits fragments que'm feren ratificar en ma opinió del día avans. Vaig creurer de raó atribuir aquest fragment a un *Mastodon*, probablement el *M. angustidens*, *Cuv.* per las següents raons: 1.ª El terreno en que fou trovat pertanyía a les margues del Burdigalià ben caracterisades per els fòssils trovats en el mateix lloc *(Pecten, Ostrea, etc.)* 2.ª No podíen ésser de *Mamuth (Elephas primigenius)* ja que aquest género no aparegué en Europa fins al Pliocènic. 3.ª No poden pertànyer a un *Dinotherium* (altre proboscidi de la mateixa època), per no presentar dits fragments la forta curvatura especial en les defenses dels animals de aquest gènero. 4.ª La atribuím al *M. angustidens, Cuv.* a causa d'ésser aquesta la especie més freqüent per tot arreu, ja que el *M. Longirostrís, Kaup.*, ha estat citat molt rares vegades.

Emplearem tot el restant del día en visitar les inmediates poblacions Roda de Barà, notable per l'arc romà que's trova en son terme, Pobla de Montornés, i la costa de Cap-gros, propera al dit Torredembarra. En la excursió a les dues primeres poblacions, tinguerem ocasió de visitar algunes pedreres amb molt potents capes de *molassa*, plenes de fòssils de fominifers casi indeterminables, i en el tros de via que posa en comunicació ambdues poblacions, hi poguerem observar entre altres capes del Burdigalià, una de molt interessant amb calissa pisolítica. La visita al anomenat Cap-gros, fou també forsa interessant, a causa dels meravellosos efectes d'erosió que el mar a obrat en aquella costa. Entre Torredembarra i Altafulla, els sediments del Burdigalià apareixen en una faixa d'uns 25 metres de gruix visibles, aon l'acció del mar hi ha deixat un considerable nombre de grans baumas, canals subterranis i ponts naturals, degut a la poca duresa de la roca. Aquesta està tan atapaida de fòssils que forma una verdadera lumaquel·la. Entre ells hi poguerem reconeixer los *Scutella lusitanica, Loriol*, junt amb altres equínits, *Pecten; Ostrea, Cerithium, etc.*

Havent deixat aquell vespre mateix Torredembarra, en poc temps el tren va conduir-me a Tarragona, aont vaig tenir la satisfacció de conèixer al mestre públic de aqueixa capital Sr. Delclós, una de les millors figures del magisteri català i un dels pocs mestres que dóna en son programa d'ensenyança l'importancia deguda al estudi de l'Historia Natural. Aprofitant ma estada en la romana ciutat, aquella mateixa nit, vaig també classificar i ordenar una notable serie d'exemplars del museu escolar que posseeix la escola per dit senyor dirigida. Crec de una importancia escepcional la formació de petits museus d'Historia Natural, local o al menys regional, en les escoles de primera ensenyansa, a quin fi aprofito aquesta ocasió per a pregar a tots mos companys, que cedeixin sos sobrants d'especies vulgars o més abundants per a'ls museos de dites escoles, a fi de que amb la cooperació de tots i amb un esforç insignificant, poguèm contribuir en una verdadera obra de cultura. Fora de aquest plan, difícil serà trovar altre medi de dotar nostres escoles de col·leccions d'exemplars que per sa constant comtemplació, fassin naixer en els nois entusiasme per a dedicar-se quan sian grans al estudi d'algún dels tres Regnes de la Naturalesa. Alguns pensarán que'ls mestres podrían adquirir per compra els exemplars que poc a poc integrarían el museo, però aquets deuen pensar també que es tant migrat el presupost que tenen asignat per a la escola, que a vegades es curt per a comprar el material mural i de menatge, més indispensable. Jo per una part he comensat a trevallar en pro de aquesta obra, repartint en abundor col·leccions de minerals i roques ja arreglades en capsetes, tubos i etiquetes junt amb el catàlec raonat per a major claretat de mestre i deixebles. No cal dir que arrèu han estat rebudes amb el major entusiasme i que no'm cap pas dubte contribuiràn a crear per a l'esdevenir una nova generació de naturalistes en nostre terra, com uns grapats de petites llavors llenzades al etzar per la ma del sembrador poden esdevenir un camp de ufanós blat prometedor d'una bona cullita.

Presencia de l'Helix Companyoni, Aleron a Tarragona. Una nova varietat de l'Helix Splendida, Müll

Tenint intent al següent dia de visitar la bonica platja de Salou, vaig notar al sortir de la fonda, que encara me sobravan unes tres hores per a la en que devía passar el tren que vers Valencia debía conduir-me al lloc aont estigué l'antic port d'aont sortí amb son estol de naus el rei Jaume I per a la conquesta de Mallorca. Vaig aprofitar aquest temps per a resseguir les velles muralles de la ciutat, en quals vuidats de la roca havía sentit contar hi habitavan una munió de moluscs diversos. En efecte, ademés de moltes especies ja anomenades avans, vaig trobar-hi gran abundor de *Clausilia bidens, Lin., var. Catalonica, Fagot.* y de *Helix Companyoni, Aleron.* Aquesta darrera especie que junt amb l'anterior havía habitat també les muralles de Barcelona, desaparegué al enderrocar-se aquestes, pensant llavors diferents naturalistes que se havía estingit del tot en nostra terra aquesta especie. No fou aixís, ja que fa pocs anys se citavan dos llocs en que hi havía colonies de aquesta Helix; l'una en les teulades de l'antiga Facultat de Medicina (avui Escola Normal de Mestres) i l'altra en la part superior de l'iglesia de Santa María de Mar. Però lo migrat dels individuos i disminució cada día major d'ells, anunciavem sa propera extingió. Mon malenguanyat mestre Mn. Font i Sagué (q. a. c. s.), col·locà en els teulats de la Casa de Misericordia, alguns exemplars de aquest interessant molusc a fi de que se reproduissin, però me temo que hauràn seguit la sort dels demés. Crec doncs que el sol lloc de Catalunya que actualment habita l'*Helix Companyoni* es Tarragona, ja que ni a Tortosa, ni a Banyuls, aont fa anys havía estat citada, he lograt trovar-la (1). La semblança de situació de les muralles de Tarragona amb la de les que hi hagué a Barcelona (latitut i proximitat al mar) fa creure que la fauna malacològica de ambdós llocs havía estat idèntica.

Ja arribat a Salou, esperaba poguer trovar també un bon nombre de moluscs marítims que vinguessin a aumentar la llista que fa algún temps vaig publicar en nostre Butlletí (1), però per disort els darrers aiguats i la forta mar de poc temps avans, escombraren de la platxa tots els restes que induptablement degueren haver-hi. En va hauría fet aquesta darrera etapa de mon viatje, a no haver estat la trovalla de una bonica varietat del *Helix Splendida, Müll.*, que vaig poguer recullir en abundor entre els joncs de una petita corrent de aigua qui desemboca en la badía lateral al Cap de Salou. Es aquesta varietat, com pot veure's per els exemplars que acompanyo, de tamany molt inferior al corrent. La mida corrent en dita especie sol ésser de uns dinou a vint milímetres, no essent raro trovar exemplars fins de vintiquatre milímetres. Els que he trovat en aquesta localitat tenen sols de dotze a tretze milímetres. Ademés sa coloració és tant típica, que no he lograt trovar-lo entre les moltes varietats descrites per Moquin-Tandon. Consisteix aquesta en unes faixes de color fosc que invadeixen la casi totalitat del blanc de la conxa.

---

(1) En tota la zona litoral circummediterrànea s'hi troven gran nombre d'especies d'*Helix*, tant semblants a aquesta, que apar sien totes varietats d'una d'elles, les que mereixeríen una minuciosa revisió que simplifiqués sa classificació. En una col·lecció trovo amb més o menys lleugeres variants d'aquest tipo, les especies *Minoricensis*, *Mitré* i *Balearica, Ziegler*, procedents de les Balears; les *Magneti* i *Serpentina* de Oràn; la *Maculosa* de Màlaga, i la *Leptomphala* de Boques del Ródano, amb les que pot formar-se una senzible graduació.

La visita al Cap de Salou me donà també ocasió de veure una interessant duna de més de vint metres d'alta, apoiada en la punta cretàcica del citat Cap, la més alta de Catalunya, ja que les que he visitat en La Escala i Castell-de-fels no arriben a la mitat de aquesta alsaria.

Aquí va finir mon viatje, retornant la mateixa tarda a Barcelona, satisfet del fruit en ell lograt i amb nou dalit per a empendrer de nou l'activa vida de la capital; i aquí acabo jo tembé demanant-vos perdó per ma pesada prosa, que potser haurà posat a prova vostra pacienta atenció.

JOAN ROSALS.

8 Novembre, 1913.

---

(1) Any X, n.º 4-Abril de 1913 «Fauna malacològica de Salou»

Sobre Dípteros catalanes

Nota 2

El distinguido dipterólogo Dr. Joseph Villeneuve de Rambouillet (Seine et Oise, Francia) ha querido estudiar algunos *Asilus* y *Tachinidae,* capturados por mí en Cataluña. Al dar a dicho señor aquí también las gracias por su interés por nuestra fauna, daré cuenta a l'«Institució» de las especies determinadas junto con las observaciones que dicho señor ha tenido a bien comunicarme.

FAM. ASILIDAE

161. *Stichopogon Schineri* Koch (prope).
Masnou (B.), 29. VI. 11 + 15. VII. 11.
Nueva para España.

162. *Dysmachus hamulatus* Lw.
Masnou.
Conocida de Montserrat (v. Kiesenwetter). El Montserrat a que se refiere von Kiesenwetter es bien el de Cataluña donde estuvo de excursión por el mes de mayo sobre el año 1847. En los «An. de la Soc. ent. de Fr.», 1851, publicó las especies nuevas de coleópteros hallados allí. La localidad es, pues, española y no de Francia meridional, como cree Kertész. De manera que el Sr. Arias puede ya estar seguro de que *Dys. hamulatus,* Lw. es también especie española.

163. *Machimus dasypygus* Lw. (algo dudoso).
San Juan de Horta (B.), 1. VI. 13. Una hembra con el abdomen algo grasiento que la hace aparecer confusa.
Conocida de Fuencaliente (Ciudad-Real). De ser cierta sería especie nueva para Cataluña.

164. *Eligmoneura fulvipes* Meig. (collet Meig.)

Solsona (L.), 25. VII. o 9.

En los «Dat. p. el con. de la dis. geo. de los Dip. de Esp.» del Dr. Arias, leo *Elig. pallipes* Meig de la Granja (Arias), Orense (Taboada) y *Elig. flavipes* Meig. de San Esteban de Palautordera (Antiga). No se si *Elig. Fulvipes* Meig. es distinta o igual a alguna de estas, pues todas son del mismo autor.

165. *Epitriptus micans* Meig.

Masnou, X. 11.

Nueva para España.

166. *Epit. inconstans.*

Alr. de Barcelona (Carmelo), 10. XI. 13.

Nueva para España.

FAM. TACHINIDAE

167. *Peletieria nigricornis* Meig. (non *prompta).*

Vallromanas (B.) (can Pamia), 14. V. 12. Gracia (B.) (mi jardín), 30. VI. 13.

Nueva para España.

168. *Linnaemya comta* Fall.

Masnou, 11. IV. 12.

Conocida de Mallorca (Moragues); Bilbao (Seebold); San Fernando (Czerny y Strobl), Madrid, El Pardo, Escorial, (Lauffer y Arias). Nueva para Cataluña.

169. *Exorista hirtipilis* Pand.=*nemestrina* Rond. (nec Meig.) (nec Egg.)

Alr. de Barcelona (Carmelo) 10. IX. 13.

Nueva para España.

170. *Gonia atra* Meig.

Mongat (B.), 16. X. 10. Masnou, 11. IV. 12.

Conocida.

171. *Cnephalia alpestris* Rond.

Mongat, 9, X. 10. Vallromanas (can Pamia), 14. V. 12.

Es una buena especie que parece meridional. El doctor Villeneuve ha visto todavía un macho de Sicilia y una hembra de Hungría.—Ella es bien diferente de *G. cognata* Rond. y es sin razón que el Sr. Bezzi (Katalog. d. paläarkt. Dipteren) la hace sinonimia de *hebes* Fall.

Nueva para España.

172. *Voria ruralis* Fall.

Mongat, 20. X. o 8. Masnou, 11, IV. 12.—Los individuos de Mongat me nacieron de una oruga de lepidóptero, imposible hoy de determinar, en seis ejemplares.

Conocida de Algeciras (Strobl y Czerny).

Nueva para Cataluña.

173. *Thelaira nigripes* F.

Teyá (B.), 21. v. 11.

No leo el género en la Memoria del amigo Dr. Arias. —Será bien nueva para España?

174. *Sarcophaga setipennis* Rond.

Masnou, 19. IV. 11.

Conocida.

175. *Ocyptera rufipes* Meig.

Besós (B.), 17. VI. 12.

Conocida de Mallorca (Moragues); Villa Rutis, Coruña (Bolivar).

Nueva para Cataluña.

FAM. ANTHOMYIDAE

176. *Limnophora dispar* Fall.

Setcasas (G.), 7. VIII. 11.

Conocida del Escorial (Lauffer).

Nueva para Cataluña.

Ascensio Codina.

Barcelona (G.), 5 de Junio de 1914.

Els Daikons

Finides les tasques de curs per Juny reberem un article del pèrit agrònom i Redactor de «El Cultivador Moderno» en Josep Clemares Miralles, sobre les gegantines crucíferes japoneses anomenades genèricament *Daikons*, de qualque semblança a n'els naps d'Europa, pro d'un volúm i producció tan grans que passa de mida quan pensar-s'hi puga. La varietat Li-Pa-To arriba fins a pesar 30 k.; tenint a més la ventatja de que tot és aprofitable en tant notables vegetals. El señor R. de Noter les ha fet coneixer a França, aont les conreuen fà uns sis anys.

La interrupció de publicació del nostre BUTLLETÍ durant les vagues de l'istíu, de conformitat amb l'article 15 dels Estatuts, ens privà de publicar els instructíus datos que ofería el Sr. Clemares, en una època en que encara podíen tenir interès; aixís com derrerament, el haver-se ja fet del domini públic mercès a la prempsa quotidiana.

Encara això no'ns priva de cridar la atenció de nostres agrònoms, propietaris i pagesos sobre les dites plantes, recomenant-los fassin probes a nostra terra per a la introducció i propagació llurs; i d'agrair degudament a n'el susdit Sr. Clemares la distinció d'enviar-nos els datos que consten en son ben pensat article.

Pel Concell de Redacció,

EL PRESIDENT.

Desembre, 1914.

SECCIÓ BIBLIOGRÁFICA

"Beiträge zur Kenntnis der Iberisch-Balearischen Triasprovinz", per A. Wurm

En les Actes de la Societat de Ciencies Naturals de Heidelberg, (IV trimestre 1913), ha publicat el geòlec eminent Dr. Wurm, un estudi bastant raonat sobre la extensió i importancia del Trías en la península Ibèrica, essent una de les regions en que més se fixa, la que podríem anomenar Conca baixa del Ebre.

Parlant de Lleida, comprova la presencia a Camarasa junt al Segre, de les margues gesoses senyalades per D. Lluís M. Vidal, sobre les quals s'extent una faixa de caliça compacta i fullosa amb lleugeres capes de guix negrós i caliça desfeta amb restos fòssils *(Myophoria,* Gasterópods i Fucoides), classificant Vidal aqueix complex com Muschelkalk. El Keuper hi està representat per un jasciment de uns 200 metres d'extensió. L'autor exposa sa opinió, de que'l jasciment dolomític Brecciense soperposat a n'aquest, pertany, no a n'el Liàssic mig com diu Vidal, sinó al Carnyiolas.

Al parlar dels jasciments visitats en la provincia de Barcelona, dedica en primer lloc grans alabances al Dr. Almera, dient que en sos trevalls s'hi respira un esperit modern fresc, com desgraciadament no's trova en la restant Literatura espanyola. Molt especialment es deté al ressenyar els jasciments de Vallirana i Pallejà, La Llacuna, Fontrubí i Pontons, seguint en ses apreciacions, de conformitat amb el doctor Almera. Al exposar la dispersió geogràfica de la *Spiriferina Mentzeli,* compara eixos jasciments amb els triàssics equivalents d'Hungría i regions Balkàniques. En general, coloca tots aquests terrenys, en el Muschelkalk i Mikultschützer inferior, equivalent al de l'alta Silesia.

En resúm, diu que en el Keuper català, hi juga la fàcies califera i per lo tant l'element marí, un paper molt superior al que presentan els jasciments keupèrics de la messeta central.

Parlant dels conglomerats de Marsà (Tarragona), senyala la contradicció entre la fauna per ell i Mojsisovics observada, i lo que diu Mallada de que aqueixos fòssils no's troven en el Muschelkalk sinó en les margues gesoses keupèriques que'ls hi són superposades. Els fòssils recullits pertanyen als gèneros *Hungarites*, *Protachyceras*, *Nautilus, Megalodon, Posidonia, Macrodon, Myophoria, Avicula, Modiola*, etc. Aqueixa fauna, pertany segons ell, al nivell Reitzi.

En les Balears, senyala la major importancia del Trias a Menorca, sobre'ls jasciments de Mallorca.

Per fí descriu els de Mora d'Ebro *(Trachyceras),* citant una série d'especies completament noves, i cridant-li la atenció el caràcter netament alpí que presenta en contraposició a la restant fauna triàssica espanyola. Comparant-la amb la de Cerdenya i Balears, el resultat és sorprenent.

Les especies per primera vegada descrites, són les següents: *Avicula ibérica, Macrodon Verneuili, Myophoriopis camposinensis*, *Opis (Coelopis) tarragonensis*, *Megalodon hispanicus*, *Megalodon Malladae*, i varies *Protrachyceras, Ammonites, Nautilus*, *Cassianella*, *Terquemia*, *Macrodon, Amauropsis*, *Omphaloptycha*, etc., que no s'atreveix a classificar. Totes elles estàn representades en fotograbat.

J. M.

IBÉRICA

"Revista semanal ilustrada"

Aviat se complirà l'any, de la sortida del primer número d'aqueixa publicació, la més important sens dupte entre les de vulgarisació tècnica i científica a Espanya. No volèm passar eixa data, sens ocupar-nos-en encara que no amb la extenció que mereix, des d'aquestes planes.

Molta falta feia en nostre país, una revista, que dirigida per personalitats respectables, vingués a ésser periòdicament un resúm dels avensos continuats en les ciencies y en les arts, mantenint l'interès del públic, i ilustrant-lo, en els aconteixements del día en dit ordre. I aquesta és la tasca que baix la direcció del eminent P. Cirera, emprengué l'Observatori del Ebro, a primers de 1914. Durant aquest temps ha complert amb son programa en absolut, no sols amb una sèrie d'articles de colaboració interessantíssims, i crònica íbero-americana que per sí sola recomana la publicació, sinó per la completíssima informació d'actualitat que amb profussió de grabats acompanya a cada número. No és aquesta una crònica de fets, sino un comentari de lo que amb motiu dels fets crida més poderosament l'atenció. Axís amb motiu de les obres de «La Canadiense» i «Energía Eléctrica» parla de les grans construccions hidràuliques i moviments de terres; amb motiu de les operacions terrestres de l'actual campanya, detalla l'artillería, aereoplans i dirigibles; i referint-se a les navals, dona detalls que cap més revista ha presentat, sobre'ls sumergibles i submarins.

A n'això se hi té d'afegir una secció Bibliogràfica completíssima i la corresponent Astronòmica, que no cal dir és lo millor de lo que per aquí's fà.

En premi als serveis prestats a la ciencia i amb ella a Espanya, S. M. Alfons XIII acaba de concedir al Director del Observatori i de la Revista, R. P. Cirera, S. J., la gran creu de la Ordre d'Alfons XII. Poques vegades s'hauràn concedit mercès tan encertadament com aquesta!

¡Que sía la enhorabona!

J. M. N.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

ÍNDEX

Pàgines

ZOOLOGÍA

AUS

Observades l'hivern a Sarrià. 33
L'*Ardea purpurea* al Prat de Llobregat. 118
Donatius pel Museu. . . . 150

REPTILS I BATRACIS

L'*Hemidactylus turcicus*, en la vessant del Tibidabo . . 52
Recullits en el pantano de Vallvidrera 116

PEIXOS

Fauna Ictiològica de Catalunya 34
Donatius pel Museu. . . . 150

INSECTES

Coleópters.

Tenebriónids de Setcases . . 7
Del avenc de Castellsapera . 40
L'*Ophonus Cunii* a Mongat . 69
De Cervera, Vall d'Arán i Sant Genís 86
Sobre biología del *Brachycerus undatus*. 122

Ortópters.

Recullits en l'avenc de Castellsapera. 39

Neurópters.

Observats a Sarrià 38
Del avenc de Castellsapera . 40

Lepidópters.

De una excursió a Nuria . . 24
Contribució al Catàleg dels Lepidópters de Catalunya . 86
El *Thaumetopoea pythiocampa* a Sarrià 134

Dipters.

Recherches sur les diptères a larves entomobies. . . . 35
Del avenc de Castellsapera . 39
Sobre dípteros catalanes . 145, 159

MIRIÁPODS

La *Scutigera coleoptrata*, a Catalunya 54

MOLUSCS

La *Paludina vivipara* . . . 38
Del terme de Sant Feliu de Llobregat. 41
Moluscs marins de Catalunya 58, 72, 90
Nota malacològica 115
Recullits a Castelldefels . . 116
L'*Helix Companyoi* de Santa María del Mar de Barcelona 125
Aclaració al trevall «Moluscs terrestres i fluviàtils de Guardiola» 127
Contribució a la fauna malacològica de la Vall del Anoia 143
Impresions d'una excursió científica 150

Pàgines
L'*Helix Companyoi* a Tarragona 157

BOTÁNICA

Cuatro palabras sobre la *Euphrasia olotensis* 9
Flora de Catalunya . . . 14, 96
La calor i les plantes . . . 22
Var. *incisi-crenata* del *Asplenium trichomanes*. . . 33
La *Globularia alypum*, var. *pygnantha* 52
El *Morchella conica* a Sarrià. 54
Cristalls de glas en l'interior de les plantes 55
Falgueres de Santa Eularia de Ronsanes. 84
Falgueres dels voltants d'Olot 118
Falguera i molsa del avenc de la Febró 119
Sámares triples de la «Blada» *Acer pseudo-platanus* . . 119
Sobre algunes plantes menorquines. 135
Els Daikons 162

GEOLOGÍA, MINERALOGÍA Y PALEONTOLOGÍA

Les sals potàsiques de Suria. 11, 70, 148
Oro nativo en Cataluña . 31, 70
Aragonit fibrós 37, 54
Turquesa a Gavà. 38
La Tridimita 57
El dodecaedre de Haüy a Vallvidrera 85
Opal i Amatista a Caldas de Malavella. 119
El *Mastodon angustidens* a Torredembarra. 154
«Die Iberisch-Balearische Triasprovinz» 162
Pàgines

SECCIÓ OFICIAL

Concell Directiu 1
Concell de Redacció 1
Llista de socis. 2
Sessió ordinaria del 4 de Janer. 6
Memoria del Secretari . . . 7
Llista de camvi de publicacions 17
Sessió ordinaria del 1 de Febrer 21
Sessió ordinaria del 1 de Mars 37
Sessió ordinaria del 5 de Abril 53
Sessió ordinaria del 3 de Maig 69
Sessió ordinaria del 7 de Juny 85
Sessió ordinaria del 4 de Octubre 117
Sessió ordinaria del 1 de Novembre 133
Sessió ordinaria del 6 de Desembre 149

EXCURSIONS

A Setcases 7
A Nuria 24
Als voltants de Barcelona . . 33
Al Tibidabo 52
Al Vallés. 84
A Castelldefels 116
A la Costa de Ponent . . . 150

VARIA

Junta Municipal de Ciencies Naturals 14
D. Ramón Bolós † 83
Algunes observacions sobre un trevall del Dr. Pardillo. 130
Ibérica.—Revista semanal. . 164

TAULA GENERAL

Pàgines

Cuatro palabras sobre la *Euphrasia Olotensis* Pourret, pel Dr. Carles Pau . . . 9
Les sals de potasi de Súria. La *Almeraita?* sp. nov.? per J. Folch i Ll. Tomás . . . 11
La calor i les plantes, pel R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J. . . . 22
Excursió lepidopterológica a Nuria, per Ignasi de Sagarra . . . 24
Oro nativo. Historia de un ejemplar y localidad nueva en Cataluña, por Francisco Pérez de Olaguer-Felíu . . . 31
Curta noticia sobre cualques insectes procedents del avenc de Castellsapera, per Ascensi Codina . . . 38
Notes malacològiques. Catàlec dels moluscs vivents en lo terme de Sant Feliu de Llobregat, per Joan Rosals. . . . 44
Es formen o no cristalls de glas en l'interior de les plantes a conseqüencia de les mínimes de temperatura?, pel R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J. . . . 55
La tridimita, per Llorens Tomàs . . . 57
Aplec de noticies sobre'ls moluscs de Catalunya, per Manel de Chía. . . . 58, 72, 90
Altra volta les sals potàsiques de Súria, per Joaquím M.ª de Barnola, S. J. . . . 70
Don Ramón Bolós i Saderra. (A. C. S.). . . . 83
Contribució a un catàleg dels lepidòpters de Catalunya, per Ignasi de Sagarra . . . 86
Aclaracions, per D. Joan Cadevall y D. Angel Sallent . . . 96
Nota malacològica. per Ll. Tomàs . . . 115
Samares triples de la «Blada» *Acer pseudo-platanus,* L., per Joaquím M.ª de Barnola, S. J. . . . 119
Sobre biología del *Brachycerus undatus,* Fabr. per Ascensi Codina . 122
L'*Helix Companyoi*, Aleron; de Santa María del Mar de Barcelona, per Joan Bta. de Aguilar-Amat . . . 125
Aclaració als «Moluscs terrestres i fluviàtils de Guardiola», per Joan Rosals . . . 127
Sobre algunas plantas menorquinas, pel Dr. Carlos Pau . . . 135
Contribució a la fauna malacològica de la Vall del Anoia, per Joan Rosals . . . 143
Sobre dípteros Catalanes, Nota 1, per Ascensi Codina . . . 145
Les sals potàssiques de Súria, per Joaquím Folch . . . 148
Sobre dípteros Catalanes, Nota 2, per Ascensi Codina . . . 159
Els Daikons. . . . 162
Crònica. . . . 14, 33, 52, 84, 116
Secció bibliogràfica . . . 14. 34. 35, 130, 162, 164
Secció Oficial . . . 1, 2, 6, 7, 17, 21, 37, 53, 69, 85, 117, 133, 149

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.
   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Estracte dels Estatuts

ART. 1.er **La Institució Catalana d'Historia Natural,** te per objecte l'estudi dels sers naturals, principalment dels que's troven a Catalunya, pera formar l'Historia Natural d'aquesta regió i fomentar l'estudi de dita ciencia entre la joventut catalana.

ART. 3.er Los socis seràn de quatre classes: **Fundadors, Honoraris, Protectors i Numeraris.**

Son socis *Fundadors,* los quins constituiren la Societat en 18 de Febrer de 1904.

Son socis *Honoraris,* aquells que per sos reconeguts mérits dintre de les Ciencies Naturals honrin a la Societat i siguen un estímul pera los socis.

Son socis *Protectors,* aquelles persones que cooperin notablement a la bona marxa i progrés de la Societat.

Son socis *Numeraris,* los demés que sien admesos com a tals ab arreglo als Estatuts i paguin la quota mínima anyal adelantada de deu pessetes. S'anomenarán Numeraris-Protectors los socis numeraris que paguin una quota mínima de cinc pessetes mensuals.

ART. 4.rt Los socis *Honoraris* seràn proposats per la Junta Directiva en sessió extraordinaria convocada a tal efecte i elegits per unanimitat dels numeraris presents.

Los socis *Protectors,* serán proposats per escrit per tres socis numeraris en sessió ordinaria, col·locant-se la proposta en la taula d'avisos del local de l'Institució fins a la inmediata sessió ordinaria, en la qual se posarà a votació secreta per medi de boles blanques i negres, denorant la majoría d'aquestes la no admisió del proposat.

Del mateix modo se fará quan se tracti de admetrer un soci *Numerari*, però en aquest cas el proposat deurà firmar de son puny i lletra la proposta manifestant que coneix els presents estatuts i desitjant ingressar com a soci numerari 'ls acepta íntegrament.

Els quins hagin sigut refusats una vegada poden tornar a esser proposats, pro en aquet cas sols seràn admesos si no tenen cap vot en contra.

Pera que sía vàlida una votació deuràn pendre part en ella assistint a la sessió un número de socis superior a deu.

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

BUTLLETÍ

DE LA

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

ANY XII - (2.ª ÉPOCA)
1915

Smithsonian Institution
AUG 1
236558
Nation

Vol. XV

LOCAL SOCIAL
Carrer del Paradís, 10, 2.on, 2.ª
BARCELONA

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Gener 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

AVIS

Preguèm als autors de travalls destinats al Butlletí, que procurin seguir les indicacions següents.

1.ª Escriurer en lletra clara i inteligible, d'altre modo es impossible, malgrat tot lo cuidado dels encarregats del Butlletí, que surtin els trevalls sens cap error d'imprempta.

2.ª Dibuixar sobre paper o cartulina ben blancs amb tinta xina o llapis plomb i fer los dibuixos d'un ters al menys més grans del tamany que ha de tindrer el grabat.

3.ª No escriure res ni posar cap lletra, número, etc., sobre dibuix original, sinó en un paper de calcar qu'el recubreixi.

4.ª Posar en forma de notes a baix de les planes les indicacions bibliogràfiques.

5.ª Escriurer en itàliques tots els noms tècnics en llatí.

◆◆◆

NOTA. - BEMERKUNG

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desitja'l cambi de publicacions.

Die «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» bittet um Gegensendungen.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desea el cambio de publicaciones.

The «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» desires to exchange publications.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» demande l'échange.

La «Institució Catalana d'Historia Natural.—(Paradís, 10, Barcelona)» chiede ricambio.

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Gener 1915 Any XII — Núm. 1

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 3 de Gener de 1915.—Concell directiu. Concell de redacció. Llista de socis.—Memoria informativa corresponent al any 1914—Sobre Dípteros catalanes, por *Ascensio Codina*.—Bibliografía, per *J. M. N.* —Llista de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural.

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 3 de Gener de 1915

Baix la Presidencia de D. Josep Maluquer, Vis president, s'obre la Sessió a les onze del matí, assistint-hi els socis Srs. Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Zariquiey, Maluquer (Joaq.), Maluquer (Sal.), Folch, Sagarra (Ignasi), Codina i Gallart.

El Sr. Ferrer i Dalmau, D. Miquel, llegeix l'acta de l'anterior Sessió que és aprovada per unanimitat. Com a Secretari sortint, a continuació llegeix una interessant Memoria informativa corresponent al any 1914, en la que's posa de manifest l'espandiment que en tots sentits va prenent l'Institució.

S'acorda publicar-la en el Butlletí de Gener. El mateix senyor dóna possessió de la Secretaría al Sr. Maluquer (Joaq.).

El Sr. Maluquer, D. Josep, comunica que el P. Barnola no pot assistir a la Sessió i excusa sa assistencia per trovar-se fora de Barcelona.

Elecció del Concell de Redacció.—Per unanimitat s'acorda que'l formin: President i Secretari els de l'Institució i ademés els Srs. D. Joan Bta. de Aguilar-amat, D. Salvador Maluquer i D. Ignasi de Sagarra.

El Sr. President proposa que consti en acta, acordant-se aixís, la satisfacció amb que l'Institució ha vist la gestió del Sr. Ferrer i Dalmau mentres ha sigut Secretari, lamentant que les seves ocupacions no l'hi permetin seguir desempenyant dit càrrec.

El mateix Sr. President dóna compte de les comunicacions rebudes últimament, que són les següents:

Comunicació de la *Societat Econòmica Barcelonesa de Amics del País*, participant a l'Institució que l'hi ha sigut concedit un Diploma honorífic i una important cantitat en metàlic, en mèrits del Concurs darrerament celebrat per aquella societat.

Carta del Sr. Gallart, agrahint el nomenament de soci.

Comunicació de l'*Universitat de California* demanant números atrassats del Butlletí.

Comunicació del *Ateneu Barcelonés* convidant a la Sessió inaugural del present curs.

Proposta de soci.—Els Srs. Folch, P. Barnola i Maluquer (Joaquím), proposen per a soci numerari, al Sr. D. Josep M.ª Boixeda i Coll, que viu al Carrer de Corts Catalanes, 656, 2.ón, 1.ª Es dedica a Mineralogía.

Comunicacions.—El Sr. Maluquer (D. Josep), llegeix una nota biogràfica sobre l'interessantíssim llibre «Fauna Ibèrica. Mamíferos». Autor D. Angel Cabrera, darrerament publicat, fent notar especialment el Sr. Maluquer que ha vist amb sentiment que no's citi l'*Institució* en molts cassos que fora de justicia fer-ho així.

El Sr. Sagarra (D. Ignasi) llegeix una interessant nota sobre els lepidópters de la familia LASIOCAMPIDAE pertanyents a la fauna catalana».

El Sr. Codina llegeix una nota bibliogràfica sobre el «Manual del Entomólogo» darrerament publicat pel P. Navàs, S. J.

El Sr. Ferrer i Vert, comunica que a casa el Sr. Soler i Pujol ha sigut preparat un *Larus ridibundus*, *Lin.*, que portaba en una pota un anell metàlic amb la següent inscripció: VOGELWARTE ROSSITEN GERMANIA, n.° 18798. S'acorda notificar-ho a la societat indicada.

Votació de socis.—Per unanimitat són admesos els Srs. D. Joan Pardo Lluis i D. Mario Cortes Lladó, proposats en la darrera sessió ordinaria.

Varis.—Entre els Srs. Socis se cambien impresions sobre la conveniencia de les excursions colectives, i no havent-hi altres assumptes de que tractar s'aixeca la Sessió a la una de la tarda.

CONCELL DIRECTIU

R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J., PRESIDENT.
D. Josep Maluquer i Nicolau, VIS-PRESIDENT.
D. Joaquím Maluquer i Nicolau, SECRETARI.
D. Joaquím Folch i Girona, VIS-SECRETARI.
D. Ascenci Codina i Ferrer, TRESORER.
D. Llorens Tomàs, BIBLIOTECARI.
D. Ignasi de Sagarra i de Castellarnau, CONSERVADOR DEL MUSEU.
D. Felip Ferrer i Vert, CONCELLER.
D. Odon Carles Rosset, CONCELLER.

CONCELL DE REDACCIÓ

Sr. President de l'Institució.—Sr. Secretari de l'Institució.—Sr. don Ignasi de Sagarra.—Sr. D. Salvador Maluquer.—Sr. D. Joan Bta. de Aguilar-Amat.

LLISTA DE SOCIS

SOCIS HONORARIS

M. Iltre. Sr. Dr. D. Jaume Almera i Comas, Pbre.—Sagristans, 1, 1.er, *Barcelona.*—GEOLOGÍA.

Ilm. Sr. Dr. D. Ignasi Bolivar i Urrutia, Doctor en Ciencies Naturals i Catedràtic de dita Facultat en l'Universitat Central.—Passeig Martínez Campos, 17, *Madrid.*—ENTOMOLOGÍA esp. ORTÓPTERS.

Dr. D. Manel de Chia, Doctor en Medecina.—Bruch, 69, pral., 2.a, *Barcelona.*—MALACOLOGÍA i PREHISTORIA.

Dr. D. Joan Cadevall i Diars, Doctor en Ciencies exactes, Físiques i Naturals. Catedràtic de l'Escola Industrial.—*Terrassa.*—BOTÁNICA.

Dr. D. Agustí M.a Gibert, Doctor en Medicina.—Rambla de Sant Joan, 72, principal, *Tarragona.*—ICTIOLOGÍA i PREHISTORIA.

Dr. D. Josep Gelabert i Rincón, Pbre.—*Llagostera (Girona).*—GEOLOGÍA.

Iltre Sr. Dr. D. Joaquím Gonzàlez e Hidalgo. — Fuentes, 9, 2.o, izquierda, *Madrid.*—MALACOLOGÍA.

R. P. Longinos Navàs, S. J., Col·legi del Salvador.—Apartado, 32, *Zaragoza.*—NEURÓPTERS.

R. P. Josep Pantel, S. J.—Castel Gemert, per Helmond, Holanda *(Brabant Septentrional).*—ANATOMÍA i BIOLOGÍA DELS INSECTES.

Dr. D. Carles Pau, Farmacèutic.—Segorbe *(Castelló).*—BOTÁNICA.

Ilm. Sr. D. Lluis M.o Vidal i Carreras, Enginyer.—Diputació 292, principal, *Barcelona.*—GEOLOGÍA i PREHISTORIA.

SOCIS PROTECTORS (1)

Excma. Diputació provincial de Barcelona.

Excm. Ajuntament de Barcelona.

1914. Dr. D. Salvador Andreu, Doctor en Farmacia.—Passeig de Sant Gervasi, 44, *Barcelona.*

---

(1) El nombre que precedeix al nom de cada soci indica l'any de son ingrés en l'Institució, i l'asterisc, els socis fundadors.

Socis Numeraris

(*) Aguilar Amat i Banús, Joan Bta. de.—Enginyer.—Diputació 273, 3.er, 1.a, *Barcelona.*—Vertebrats i Moluscs.
1909. Alejandre i Cases, Miquel.—Trafalgar, 6, 1.er, 1.a, *Barcelona.*—Entomología.
1906. Artigas i Castelltort, Josep M.a.—Carme, 43, *Barcelona.*—Química.
1905. Ateno Barcelonés.—*Barcelona.*
1914. Aulet, Pbre., Eugeni.—Catedràtic de l'Institut General i Tècnic, *Tarragona.*—Cristalografía.
1904. Barnola, S. J., Rvnt. P. Joaquím M.a de.—President.—Col·legi de Sant Ignasi. *Sarrià* (Barcelona).—Botánica esp. Falgueres.
1912. Bassegoda i Musté, Pere.—Lauria, 7, 3.er 2.a, *Barcelona.*—Mineralogía.
1905. Barrera i Arenas, Jacinto.—Doctor en Ciencies i en Farmacia.—*Teyà* (Barcelona).—Ornitología.
1913. Beché i Estrada, Jordi Raul.—Salmerón, 13, 1.er, 2.a, *Barcelona.*—Entomología.
1912. Bertrand i Musitu, Francesc.—Claris, 21, *Barcelona.*—Geología.
1911. Bofill i Poch, Artur.—Provença, 256, 3.er, 2.a, *Barcelona.*—Malacología.
1915. Boixeda, Josep M.a—Corts Catalanes, 656, 2ón, 1.a, *Barcelona.*—Mineralogía.
1913. Brunet i Bellver, Francesc.—Lauria, 26, 3.er, 1.a, *Barcelona.*—Biología, Histología.
1905. Cabrera i Diaz, Anatael.—Doctor en Medicina.—Hotel Agüere et Continental.—*La Laguna de Tenerife* (Isles Canaries).—Himenópters, esp. Véspids, Euménids i Masárids.
1914. Calzado i Barret, Francesc.—Clarís, 69, *Barcelona.*—Mineralogía.
1908. Camprubí i Alumó, Joan.—Pelayo, 52, 1.er 1.a, *Barcelona.*—Geología.
1908. Casanova de Parrella, Ramón de.—Casp., 41, pral., *Barcelona.*—Botánica forestal.
Casselles, Pere.—Plaça de la Constitució, 1, *Reus.*
1914. Cazurro, Manel.—Catedràtic de l'Institut General i Tècnic.—Diputació, 289, 2.ón, *Barcelona.*—Prehistoria.
1912. Cirera i Salse, Lluis.—Metje electricista.—Clarís, 8, pral., *Barcelona.*
1908. Codina i Ferrer, Ascenci.—Tresorer.—Sors, 35, *Barcelona.*—Entomología.
1904. Comabella i Maluquer, Joan.—Doctor en Farmacia.—Carme, 23, *Barcelona,*—Botánica.
1915. Cortés i Lladó, Mario, Provença, 185, *Barcelona.*—Coleópters.

1913. Cuyàs, Narcís.—Paradís, 10, 2.ón, 2.ª, *Barcelona.* —MICROFOTOGRAFÍA.

1910. Degollada, Manel.—Llicenciat en Farmacia.—Concell de Cent, 314, entressol, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1912. Dossat, E.—Plaça de Santa Ana, 9.—Llibrería.—*Madrid.*

1904. Dusmet i Alonso, Josep M.ª—Doctor en Ciencies.—Plaça de Santa Creu, 7, *Madrid.*—HIMENÓPTERS.

1904. Fàbregas i Puig, Rossendo.—Advocat.—Corts Catalanes, 583, 4.rt, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Farriols i Centena, Josep.—Rambla de Sant Josep, 25, 1.er, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.

1906. Faura i Sans, Pbre., Mariàn.—Plaça d'en Comas, 2.—Las Corts de Sarrià *(Barcelona).*—GEOLOGÍA.

(*) Ferrer i Dalmau, Eugeni.—Enginyer. Escola Industrial, *Terrassa* (Barcelona).—COLEÓPTERS.

1908. Ferrer i Dalmau, Miquel.—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.ª, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

(*) Ferrer i Vert, Felip.—Conceller.—Compte de l'Assalt, 13, 3.er, 1.ª, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1913. Ferret, Pbre., Pau.—Vicari de la Parroquia de Sitjes, *(Barcelona).* —GEOLOGÍA.

1909. Folch i Girona, Joaquím.—Vis-secretari. — Santa Rosa, 15 i 17 (Quinta Amelia).—*Sarrià* (Barcelona).—MINERALOGÍA.

1909. Font i Quer, Pius.—Llicenciat en Ciencies Químiques.—Farmacia de l'Hospital Militar, *Burgos.*—BOTÁNICA.

1911. Fournier i Cuadros, Adolf.—Corts Catalanes, 662, 3.er, 2.ª, *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1905. Galera i Planas, Ramón.—Baixada de Cervantes, 7, entressol, 2.ª, *Barcelona.*

1914. Gallart i Folch, Jordi.—Rambla de Catalunya, 10, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA.

1905. Garcías i Font, Llorens.—Llicenciat en Farmacia.—*Artà* (Mallorca). —BOTÁNICA i ENTOMOLOGÍA.

1909. Gibert i Millet, Manel.—Passeig Verdaguer, 8. *Sitjes* (Barcelona).—MALACOLOGÍA.

1904. Guitart, Pbre., Josep.—Talamanca, 1, 2.ón, 2.ª, *Manresa* (Barcelona).

1914. Homs i Hernàndez, Josep M.ª—Estudiant de Medecina. *Barcelona.*

1907. Jordà i Perelló, G. Joan.—Convent de Sant Alfons María de Ligori. —*Montesión de Pollensa* (Mallorca).

1910. Juncadella i Vidal-Ribas, Emili.—Enginyer.—Rambla Catalunya 26, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA esp. HIMENÓPTERS i CARABUS.

1905. Llenas i Fernàndez, Manel.—Doctor en Ciencies Naturals i Farmacia.—Passeig de la Diputació, 5, pral., *Barcelona.*—BOTÁNICA.

1904. Malgà, Pbre., Andreu. — *Sant Pere de Ribas* (Barcelona).—BOTÁNICA.

1904. Maluquer i Maluquer, Lluis. — Doctor en Medecina. — *Balaguer* (Lleida).

1907. Maluquer i Nicolau, Joaquím.—Secretari. - Córcega, 413, *Barcelona.* — Entomología.

(*) Maluquer i Nicolau, Josep.—Vis-president. Enginyer.—Margenat, 13, *Sarrià* (Barcelona).—Malacología.

(*) Maluquer i Nicolau, Salvador.—Advocat.—Córcega, 413, *Barcelona.* —Lepidópters.

1912. Maluquer i Rosés, Joan.—Córcega, 413, *Barcelona.*

1904. Marcet O. S. B., Rvnt. P. Adeodat Francesc.—*Monastir de Montserrat.*—Botánica.

1913. Margineda i Duràn, Ramón.—Administrador del Manantial *Vilajuiga* (Girona).—Mineralogía.

1914. Margarit i Duràn, Joan.—Avinguda del Tibidabo, 27, *Barcelona.*—Botánica.

1908. Mata, Lambert.—Tantarantana, 9, 1.er, *Barcelona.*

1911. Mir i Ràfols, Pau.—*Sant Sadurní de Noya* (Barcelona).—Geología.

1906. Noguera i Casabosch, Raimond.—Llicenciat en Medecina i Cirugía. —Plaça dels Angels, 4, 1.er, 1.ª.—Geología.

1913. Nogués i Ferré, Antoni.—Trinquet Nou, 15, *Tarragona.*—Botánica i Geología.

1904. Palet i Barba, Domingo.—Elisabets, 3, pral., 1.ª. *Barcelona* i *Terrassa.*—Geología.

1905. Palou, Pbre., Joan.—Catedràtic del Seminari Conciliar.—Plaça de Tetuàn 4, 2.^{ón}, 1.ª, *Barcelona.*

1913. Pérez de Olaguer-Feliu, Francesc.—Diagonal, 510, *Barcelona.*—Mineralogía.

1915. Pardo i Lluis, Joan.—Caputxins, 58, *Sarrià* (Barcelona).—Botánica.

1914. Piferrer i Alvarez, Lluis.—Passeig de Gracia, 85, *Barcelona.*

1913. Pujadó, Josep M.^{a}.—Enginyer.—Trafalgar, 36, *Barcelona.*

1904. Ragué i Camps, Joan.—*Gualba* (Barcelona).

1906. Rector del Col·legi del Sagrat Cor, Rvnt. P.—Lauria, 13, *Barcelona.*

1912. Riera i Sans, Tomàs.—Advocat. — Ganduxer 12. *Barcelona-Sant Gervasi.*—Entomología esp. Dipters.

1914. Roig i Valls, Enric.—Lauria, 89, 1.er, 1.ª, *Barcelona.*—Zoología.

1905. Roigé, Ramón.—Llicenciat en Farmacia.—*Prat del Llobregat* (Barcelona).

1904. Romaní i Guerra, Amador.—Montserrat, 43.—*Capellades* (Barcelona.—Prehistoria.

1907. Romanyà i Pujó, Josep M.^{a}—Avinyó, 20, 2.^{ón}, *Barcelona.*—Lepidópters.

1905. Rosals i Corretjer, Joan.—Portaferrissa, 30.—Llibrería.—*Barcelona.* —Malacología i Geología.

1912.—Rosset, Odon Carles. — Conceller.—Professor d'idiomes. — Concell de Cent, 306, 4.^{rt}, 1.ª, *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS.
1905. Sagarra i de Castellarnau, Ignasi de.—Conservador del Museu.—Mercaders, 33, pral., *Barcelona.*—LEPIDÓPTERS, ORNITOLOGÍA.
1910. Sagarra i de Castellarnau, Xavier de.—Mercaders, 33 pral., *Barcelona.*—QUÍMICA.
1914. Sivatte de Bobadilla, Jaume.—Estudiant. — Rambla d'Estudis, 8, pral., *Barcelona.*—BOTÁNICA.
1904. Solé i Plà, Joan.—Doctor en Medecina.—Ronda de Sant Pere. 6, principal, *Barcelona.*—GEOLOGÍA.
(*) Soler i Pujol, Lluis.—Naturalista preparador.—Raurich, 16 i 18, *Barcelona.*—ORNITOLOGÍA.
1904. Tarré i Tarré, Emili.—Sobradiel, 4, pral., *Barcelona.* — ORNITOLOGÍA.
1906. Tomàs, Llorens.—Bibliotecari. — Clarís, 43, pral., *Barcelona.* — MINERALOGÍA i MALACOLOGÍA.
1914. Vallet i Vallet, Rafel.—Clarís, 8, 2.^{ón}. *Barcelona.*
1914. Vila, Frederic.—R. P. Missionista del Cor de María.—Professor d'Historia Natural.—*Cervera* (Lleida).
1907. Wyn i Ellis, Frederic.—Corts Catalanes, 458, *Barcelona i la Garriga.*—GEOLOGÍA.
1909. Xammar, Eduard de.—Bruch, 19, entressol, 2.ª, *Barcelona.*—BOTÁNICA.
1913. Zariquiey i Alvarez, Ricart.—Mallorca, 237., entressol, *Barcelona.*—ENTOMOLOGÍA esp. LEPIDÓPTERS i COLEÓPTERS.
(*) Zulueta, Antoni de.—Catedràtic.—*Madrid.*—BIOLOGÍA.

Memoria informativa corresponent al any 1914

Malgrat que l'actual guerra europea ens ha paralitzat quasi absolutament la correspondencia científica amb les nacions beligerants i fet ajornar forçosament la realització d'alguns projectes de positiva importancia per a nostra entitat; segons els datos que desprès especificarem, pot observar-se en el transcurs d'aquest any l'aument de tots els nostres elements en relació a 1913, de lo qual se dedueix el continuat i regular espandiment que va adquirint l'«Institució».

Es interessant recordar lo qu'en la memoria de l'any anterior s'indicava sobre les gestions qu'haviem efectuat prop de la Corporació Provincial de Barcelona, per a qu'els jaciments de sals potàsiques descoberts a Suria no fossin explotats, al igual que molts altres, per medi de capitals forasters; i malgrat el poc cas que se feu a nostra indicació i la consegüent desestimació de nostres peticions, hem tingut el goig d'enterar-nos, com posteriorment distingits homes públics s'han ocupat en les Corts d'aquest afer, fent anàlogues peticions a les nostres i s'ha legislat sobre questió de tan vital interès.

En el concurs celebrat enguany per la benemèrita Societat Econòmica d'Amics del País, ha sigut distingida nostra entitat amb l'adjudicació d'un dels dos premis instituits per D. J. Angel Baixeras, a les dues colectivitats de cultura que fundades en els deu anys precedents hagin assolit més fructífera actuació.

Aquesta distinció consistent en un diploma honorífic i la quantitat de mil pessetes, a més de l'apreciable contribució material que aporta a l'obra que realitzèm, es al ensemps una especial consagració a la tasca que durant deu anys ha realitzat aquesta «Institució», la qual ha merescut l'atenció del docte jurat qu'ens ha honrat d'aital manera.

Finalment hem de recordar les doloroses pèrdues experimentades, amb la mort dels nostres benvolguts consocis D. Camil Valls Ventura i don Antoni de Samà (A. C. S).

⁂

El moviment social en el present any se classifica de la següent manera:

Socis protectors admesos	1
» numeraris	11
Total de socis honoraris en 31 Desembre 1914 .	11
» » » protectors	3
» » » numeraris	86

Verbalment s'han fet 24 comunicacions científiques i han sigut presentats 28 trevalls, tots ells força interessants.

Ademés dels volums qu'anyalment se formen amb les publicacions de les 90 societats que mantením canvi, s'han rebut 8 llibres i dos mapes geològics per a la biblioteca. El museu s'ha enriquit amb 37 donatius d'exemplars, pertanyent-ne 31 a Zoología i 6 a Geología i Mineralogía. També hem aumentat nostra colecció malacològica amb un important aplec de moluscs donats generosament pêl Iltre. Senyor Marquès de Samà, els quals formaven part de la de nostre malaguanyat consoci D. Antoni de Samà (A. C. S.); procedint-se actualment a l'ordenació i colocació de dits exemplars.

L'estat de la Caixa es el següent:

Entrades	2398'47 pessetes.
Sortides.	1533'90 »
Remanent	864'57 pessetes.

MIQUEL FERRER DALMAU,
Secretari.

31 Desembre 1914.

Sobre Dípteros catalanes

Nota 3

El Dr. Villeneuve de Rambouillet, con su competencia y amabilidad característica, ha querido estudiar y rotular algunos Dípteros de las Familias *Leptididœ, Therividœ* y *Tachinidœ* que al objeto de aportar algún dato más y de dar a conocer mejor nuestra fáunula dipterológica le había yo enviado al efecto, de entre los apresados por mí mismo en mis excursiones por el Principado. El resultado de su examen es interesante, pues de las quince especies determinadas, cinco son nuevas para España, cuatro para Cataluña y las demás, excepto *Sarcoph. carnaria* L., no muy sobradas de localidades conocidas.

Después de dar las gracias al sabio Dr. Villeneuve paso a dar cuenta del resultado.

FAM. LEPTIDIDAE

177. *Leptis conspicua* var. *striola* Meig.
Teyá (B.), 21, V. 11.
Nueva para España.

FAM. THEREVIDAE

178. *Thereva arcuata* Lw.
Barcelona-Gracia, mi jardín, 17. V. 14.
Citada de Mallorca (Moragues); Bilbao (Seebold); Játiva (Czerny). Por consiguiente nueva para Cataluña.

FAM. TACHINIDAE

179. *Peletieria ruficeps* Macq.
Moncada (B.), 8. IV. 14.
Conocida de Madrid (Lauffer y Dusmet), El Pardo (Lauffer); Cintra, Portugal (Yezbury).
Por lo tanto nueva también para Cataluña. Conocida del Sud de Francia.

180. *Nemoraea vicina* Macq. hembra.

Moncada, 8. V. 14.

El Dr. Villeneuve dice que no puede todavía distinguirla de la hembra de *N. pellucida* Meig. de otro modo que por la talla menor. Un macho que él posee tiene la misma talla que mi hembra, el abdomen de un amarillo rojizo cortado por una banda negra medio-dorsal primero ancha sobre el 1.er segmento, luego estrecha sobre el 2.º y el 3.er segmentos, ausente sobre el segmento 4.º—*N. pellucida* Meig. es ya conocida de Cataluña. Cornet (Antiga).

181. *Phasia crassipennis* Fabr.

Valle de Aran, Lés, 18. IX. 13 (Léon Hilaire!); Setcasas (G.), 1-15. VIII. 11.

Conocida de Bilbao (Seebold).

Nueva para Cataluña.

182. *Sarcophaga hœmorrhoa* Meig.

Desembocadura del río Besós (B.), 19. IV. 12, Mongat (B.), 12. V. 09, Moncada, 8. IV. 14.

Conocida de Algeciras, Tarifa, San Fernando, Elche (Czerny y Strobl).

Nueva para Cataluña.

183. *Sarcoph. setipennis* Rond.

Mongat. 21. IV. 09.

Citada de otras localidades españolas y de Cataluña Monistrol (Strobl y Czerny); también de Mallorca (Moragues)

184. *Sarcoph. Fertoni* Villen.

Alrededores de Barcelona (Carmelo), 12. III. 13.

Nueva para la península.

185. *Sarcoph. melanura* Meig.

Masnou (B.), 17. III. 12 + 5. IV. 12.

Conocida de distintas localidades españolas y respecto de Cataluña únicamente de Malgrat (Czerny y Strobl).

186. *Sarcoph. tuberosa* var. *exuberans* Villen.

Mongat, 10. V. 09.

Nueva para España.

187. *Sarcoph. hœmorrhoidalis* Fall.

Mongat, 10. V. 09, Masnou, 11. IV. 12 + 26. IV. 12. + 17. III. 12, alrededores de Barcelona (Carmelo) 12. III. 13.

Conocida de Rosas (Cuní); Mallorca (Moragues); Bilbao (Seebold); Portugal (Welwitsch); Gibraltar (Fowler).

188. *Sarcoph. uncicurva* var. *penicillata* Villen.
Mongat, 23. IV. 09. + 25. V. 09, Moncada, 8 IV. 14.
Nueva para la península.

189. *Sarcoph. carnaria* L.
Moncada, 8. IV. 14.
Conocida.

190. *Sarcoph. Beckeri* Villen.
Mongat, 23. IV. 09, Masnou, 5. VI. 11 + 5. IV. 12.
Nueva para España.

191. *Sarcoph. filia* Rond.
Mongat, 10. V. 09, Moncada, 8. IV. 14.
Conocida sólo de Monistrol (Strobl).

Ascensio Codina

Barcelona-Gracia, 29-IX-14.

BIBLIOGRAFÍA

Fauna Ibérica. - Mamíferos

por ANGEL CABRERA, Madrid, 1914

Baix els auspicis de la Junta d'Ampliació d'estudis e investigacions científiques, s'ha publicat la obra més complerta, que sobre qualsevol part de la Historia Natural espanyola haigi vist la llúm pública; la fauna mammalògica d'Espanya, fruit dels estudis i correríes del distingit naturalista D. Angel Cabrera. Aqueix nom, diu per si sol lo qu'es

l'obra, que realment està al nivell de les millors de les publicades per les Universitats i Museus extrangers. Llàstima sols que l'esprit de un proteccionisme massa exagerat, haigi sigut causa de que les làmines en colors no estiguin a l'altura de la obra, ni siguin dignes del dibuixant; aquest es correctíssim, estètica i tècnicament parlant; les cuatromías, no sols son dèbils sinó que amb la falsa tonació dels colors, desfàn el bon efecte del dibuix.

Dihèm aquí lo mateix, que respecte les publicacions meritíssimes del «Institut d'Estudis Catalans»: no deuen ensaijar-se els nostres gravadors i tipògrafos, en obres que més que aquí seràn estudiades a fora; que fassin l'aprenentatje en aquelles publicacions que pràcticament no creuen les fronteres. La obra del Sr. Cabrera, com la del Dr. Cadevall, amb làmines cromolitografiades a Leipzig, no hagueren tingut rival!

Apart d' això, la obra es completíssima, tant per la classificació y determinació d'especies, sinonimies, distribució geogràfica e historia, ademés de estar profusament ilustrada en el text amb correctes gravats, dibuixos a pluma, i contenir 22 làmines apart en color. En la secció bibliogràfica, hi notèm amb verdader sentiment, l'ausencia bastant inexplicable, de la més petita alusió a la INSTITUCIÓ, essent aixís que aquí, en aquestes planes, s'ha parlat de mamífers diferentes vegades. El mateix senyor Cabrera cita, per exemple, el *Globicephalus melas* Traill. *(Delphinidæ)* a Vilasar de Mar, lo qual prové de nostre estimat consoci Ll. Zulueta; haguera valgut la pena de que entre tantes cites de trevalls extrangers, hi hagués figurat el d'aquest darrer i demés del nostre «Butlletí», que són els següents:

El *Sorex fodiens,* Gruel. en el Vallès,—1902.
El *Globicephalus melas,* en la Costa Catalana,—1902.
La *Phoca vitulina*, en les Costes de Torredembarra,—1902.
Vertebrats del Vallès,—1903.
Una escursió a Nuria,—1904.
Exemplars que desapareixen,—1910.
Algunos quirópteros de Cataluña,—1910.
La *Crocidura aranea* a Barcelona,—1911.
La *Megaptera longimana*, Gray. (Balaenopteridæ) a San Felíu de Guíxols,—1912.
Un balènid de Catalunya,—1913.

No veigi el senyor Cabrera en això cap censura, ni la més lleugera molestia; precisament per tractar-se d'una obra com aquesta, destinada a ensenyar a fora lo que a Espanya 's trevalla, sentím no figurar-hi, ja qu'encare que modestament, no deixèm de contribuir-hi amb nostres estudis i correríes, al coneixement de la Historia Natural Espanyola.

J. M. N.

LLISTA

de les societats i publicacions que tenen cambi amb l'Institució Catalana d'Historia Natural

EUROPA

España

Arxíu d'estudis del Centre excursioniste de *Tarrasa.*
Arxiu de l'Institut de Ciencies (Institut d'Estudis Catalans).—*Barcelona.*
Butlletí del Diccionori de la Llengua Catalana.—*Palma (Mallorca).*
Club Montanyenc.
Centre Excursionista.—*Lleida.*
Centre Excursionista.—*Vich.*
Centre Excursionista de la Comarca de Bages.—*Manresa.*
Centro Excursionista.—*Zamora.*
Estudis Universitaris Catalans.—*Barcelona.*
Facultad de Ciencias.—*Zaragoza.*
«Ibérica».—Observaterio del Ebro.—*Tortosa.*
Real Sociedad Española de Historia Natural.—*Madrid.*
Real Academia de Ciencias exactas, físicas y naturales.—*Madrid.*
Real Academia de Ciencias y Artes.—*Barcelona.*
Revista de Menorca.—*Mahón.*
Revista Montserratina.—*Monestir de Montserrat.*
Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales.—*Zaragoza.*
Societat Protectora dels Animals i de les Plantes a Catalunya.—*Barcelona.*

Alemanya

Deutsche Entomologische Mitteilungen.—*Berlin-Dahlem.*
Deutsche Entomologische Zeitschrift.—*Berlin-Friedenau.*
Entomologische Rundschau.—*Berlin-Friedenau.*

Kaiserlichen-Leop-Carol. Deutschen Akademia der Natursforscher.—*Halle am Saale.*
Naturwissenchaftlichenverein.—*Hamburg.*
Naturae Novitates.—*Berlin.*
Gesellschaft naturforschender Freunde.—*Berlin.*
Zeitschrift fur Wissenschaftliche Insektenbiologie.—*Berlin-Schönenberg.*

Austria

K. K. Zoologisch-Botanischen Gessellschaft in *Wien.*
Polyxena.— *Wien.*

Bélgica

Société Belgue de Géologie, Paleontologie et d'Hydrologie.—*Bruxelles.*
Société Entomologique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Entomologique Namuroise.—*Saint Gervais.*
Société Royale de Botanique de Belgique.—*Bruxelles.*
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique.—*Bruxelles.*

Fransa

Bulletin de l'Enseignement professionel et techniques de Pêches maritimes.—*París.*
Bulletin du Muséum d'Histoire Naturelle.—*París.*
Bulletin de la Société des Naturalistes des Alpes-Maritimes.—*Nice.*
La Feuille des Jeunes Naturalistes.—*París.*
Miscellanea Entomologica.—*Uzés.*
Musée d'Histoire Naturelle.—*Marseille.*
Riviera scientifique.—Association des Naturalistes de *Nice* et des *Alpes-Maritimes.*
Revue française d'Ornithologie.—*Orleans.*
Station entomologique de la Faculté des Sciences de *Rennes.*
Société des Sciences Naturelles de l'Ouest de la France.—*Nantes.*
Société entomologique de France.—*París.*
Société zoologique de France.—*París.*
Société d'Études scientifiques de l'Aude.—*Carcassone.*

Inglaterra

Journal of Conchology-Conchological Society of Great Britain and Ireland.—*Manchester.*
Zoological Society of London.—*London.*

Italia

Accademia Gioenia di Scienze Naturali.—*Catania.*
Musei de Zoologia et Anatomia comparata della R. Universitá di *Torino.*
Musei Civico di Storia Naturali.—*Genova.*
Reale Accademia dei Lincei.—*Roma.*
Reale Scuola Superiore di Agricoltura.—*Portici.*
Reale Stazione di Entomologia Agraria «Redia».—*Firenze.*
Pontificia Accademia Romana dei Nuovi Lincei.—*Roma.*
Societá di Naturalisti in *Napoli.*
Societá Siciliana di Sienze Naturali.—*Palermo.*
Societá Zoologica Italiana.—*Roma.*

Mónaco

Institut Océanographique et Musée Océanographique.—*Mónaco.*

Portugal

«Broteria».—Serie zoológica.—*Braga.*
Comissao do Serviço Geologico de Portugal.—*Lisboa.*
Société Portugaise des Sciences Naturelles.—*Lisboa.*

Russia

Institut Zootecnique.—*Jurgen.*
Revue Russe d'Entemologie.—*St.-Petersbourg.*
Société des Naturalistes de Kiew.—*Kiew.*

Suecia

Bulletin of the geological Institution of The University of *Upsala.*
Entomologisk Tidskrift-Entomologiska Förening.—*Stok-holm.*
Université de Upsala.—*Upsala.*

Suissa

Institut National Genevois.—*Genève.*
Société entomologique.—*Berne.*

AFRICA

Institut Egyptien.—*Cairo.*
Museum and Zoological Gardens.—*Pretoria.*

AMÉRICA CENTRAL

Instituto Geológico de México.—*México.*

E. U. D'AMÉRICA DEL N. i CANADÁ

Academy of Sciences, Arts and Lettres.—*Madison-Wis.*
American Museum of Natural History.—*New-York.*
Boston Society of Natural History.—*Boston.*
Entomological Society.—*Ontario-London.*
Entomological Society of Ontario.—*Toronto.*
Illinois State Laboratory of Natural History.—*Urbana.*
Missouri Botanical Garden.—*Saint Louis.*
Smithsonian Institution.—*Washington.*
United States Geological Survey.—*Washington.*
University of California.—*California.*
Zoological Society, Thé Zoological Park.—*New York.*
The Academy of Natural Sciences.—*Philadelphia.*
The Canadian Entomologist.—*Toronto-London.*
The Chicago Academy ob Sciences.—*Chicago.*
The Lloyd Library.—*Cincinati.* Ohio.
The University of Illinois.—*Urbana.*
Unitat States National Museum.—*Washington.*

AMÉRICA DEL SUT

Centro de Sciencias Letras y Artes.—*Campinas.* (Brasil).
Instituto de pesca.—*Montevideo.*
Museo Nacional.—*Buenos Aires.*
Museo Nacional de Ciencias Naturales.—*Montevideo.*
Museo Nacional.—*San Salvador.*
Museo Paulista.—*Sao Paulo.* (Brasil).
Revista del Museo de la Plata.—*Buenos Aires.*
Revista Chilena de Historia Natural.—*Santiago.*
Revista Chilena de Historia Natural.—*Valparaíso.*
Sociedade Scientifica de Sao Poulo.—*Sao Paulo.* (Brasil).

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24.—Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.
2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.
3. **Biblioteca.**—La Biblioteca de la Institució, podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

   Lo catàlec de la mateixa estará sempre en lo lloc social a disposició dels senyors socis.
4. **Museu.**—Els dies i hores pera consultar lo Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.
5. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.
6. **Tiratges a part:**

   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d' Historia Natural

SESSIONS

La INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo-dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Febrer 1915

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Febrer 1915 Any XII — Núm. 2

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 7 de Febrer de 1915. — Nota sobre Phaenacoccus aceris (Sign) Ckll. (Hemip paràssit del Plátanus orientalis L., per *Ascensi Codina*.—Contribución a la Malacología de Cataluña. Nota sobre las Taredinidae de nuestras costas, por *M de Chía*,—«L'Asplenium germanicum» Weiss a Catalunya, per *Joaquim M.ª de Barnola, S J*—Bibliografía, per *A C. F.*

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 7 de Febrer de 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les once del matí i assistint-hi els socis senyors Codina, Folch, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Font i Quer, Faura i Sans, Rvnt. P. Rector del Colegi del Sagrat Cor representat per el Rvnt. P. Prat, Maluquer (Salvador), Maluquer (Josep), Piferrer, Sagarra (Ignasi), Vallet, Rosals i Zariquiey, el senyor President obrí la sessió, llegint tot seguit el Secretari l'acta de l'anterior que fou aprovada per unanimitat.

Admissió de socis.—Se passà a votació la proposta feta en l'anterior sessió a favor de D. Josep M.ª Boixeda i Coll, qui fou admès per unanimitat.

Comunicacions.—El Secretari donà compte d'una comunicació de la Academia Científico Mercantil en la que's participa la renovació de Junta.

Comunicacions científiques.—El senyor President comunicà haver recullit molt material científic en les excursions fetes el passat Nadal, a Girona, Banyoles, Olzinelles i Gualba i mostrà una branca del anomenat *Pi florit*, quals fulles presenten llur meitat superior d'un groc molt viu, circunstancia d'on l'hi ve el nom. Amb motiu de parlar-se d'aquesta modificació com a congènita i hereditaria, se promogué una interessant discussió científica prenent-hi part varis socis.

El mateix senyor President comunica haver trovat abundosa al Salt de Gualba, la notable falguera xerofila, *Notholoena marante,* R. Br. i més escàs, el *Blechnum spicant,* Both.

Amb motiu de parlar-se de falgueres el senyor President mostrà de part del Sr. Pardo, un exemplar del *Asplenium germanicum,* Weiss. petita falguera citada pel Dr. Llenas en la primera Memoria de l'Institució.

El mateix Sr. Pardo donà al President uns ben formats cristalls de *Estaurotida* epigenisada trovats a Sarrià.

Un altre cas de epigenesis cità el senyor President, en calcedonia, en una valva de *Venus* (?) recullida per sos deixebles a Can Tunis. L'interior de la valva està rublert d'arenisca. Dit exemplar serà estudiat.

El Sr. Codina, manifestà que com a resultat científic de les excursions entomològiques i botàniques d'aquest istiu per les provincies de Barcelona i Girona amb els consocis Rvnt. P. Barnola i Rvnt. P. Navás, aquest l'hi adelanta que en quant a la seva especialitat (Neuròpters) hi ha set especies i cinc varietats noves per a la Ciencia.

El mateix Sr. Codina manifesta que el consoci Sr. Mas de Xaxars ha trovat molt abundós a Centellas (VII-14) el coleopter *Asaphidion cyanicorus,* Pandelle, conegut solzament del Piemont i de la Gal-lia montanyosa. Viu aquest coleopter, barrejat amb el *Asaphidion flavipes,* L. que es més abundant i l'únic conegut entre nosaltres. Tampoc el *Carabus catenulatus solidus,* Lapouge, es escàs a Centellas dessota de les pedres dels camps, al costat de la carretera, ni tampoc el *C. violaceus, Mullerii* Haury. *Cymindis axillaris lineola,* Duf. *Bembidion hyppocrita,* Dej. *B. elongatum,* Dej. i *Licinus aequatus,* Serv. hi son raros entre els caràbits.

El Sr. Sagarra, com a Conservador del Museu, presenta una parella de palmípedes, *Fuligula niroca,* cassades al Estany d'Ibars, donatiu del senyor Maluquer Viladot. També mostra una perdiu blanca de les neus, *Lagopus mutus,* cassat el passat Gener a Setcases i donatiu del propí Sr. Sagarra.

El mateix senyor presenta un notable exemplar de la *Perdix ornata,* Soler, cassada darrerament a Valencia, fent remarcar la gran importancia d' aquesta trovalla que aferma l'estabilitat de la especie descoberta a Catalunya i ens dóna a coneixer sa major aria de dispersió.

Pel molt interès científic que te la esmentada comunicació, s'encarregà al Sr. Sagarra que reuneixi en una comunicació escrita tots els datos referents a n'aquesta especie així com l'estudi comparatiu dels dos únics exemplars que avui es coneixen.

No havent-hi altres assumptes de que tractar i després de agrahir a la nombrosa concorrencia l'assistencia a la sessió, el senyor President aixecà la mateixa a la una de la tarde.

Per haver excusat l'assistencia el Sr. Maluquer (Joaquím) actuà de Secretari el Sr. Folch.

Nota sobre'l Phaenacoccus aceris (Sign.), Ckll. (Hemíp. Coccit), paràssit del Plátanus orientalis L.

Per diferents costats he tingut noticies de que les fulles de les platanes, ornament dels nostres passeigs i jardins, queien prematurament seques i pansides, essent així que les tramontanes de fi de tardor, encara no s'han fet sentir. Uns filaments blancs com polcejats de farina, una borra blanca de néu molt blana al tacte, en certs indrets, vora'ls nervis, i en el més dissimulat recó del revers de la fulla caragolada, feia sospitar, fins en els menys entesos, que aqueixa era la causa del mal. Efectivament, se tracta d'un paràssit de les platanes que enguany s'hi ha desenrotllat d'una manera extraordinaria. La coincidencia de tenir en el méu jardí dos platanes també atacades, ha sigut motiu de que pogués estudiar comodament i determinar el paràssit que és un insecte coccit (*Coccidae)* de l'ordre dels Hemipters: el *Phaenacoccus aceris* (Signoret) Cockerell.

Collím ara de terra una de les fulles atacades, fàcils de reconèixer a primera vista per ésser ja mitg seques, torçades, crespades, en postura dolorosa com indicant sofriment per l'impotencia de deslliurar-se del paràssit que'ls xucla la saba, veurem, ajudats d'una lupa, que entre'ls nervis de la fulla hi ha un petit animal oval, recobert d'una polsina blanca i farinosa, amb unes expansións cérees colocades a les vores del còs, curtes, blanques, clares solzament en la part posterior del animal verdós d'oliva fins groc obscur, relativament llarg, movible, estacionari a l'estremitat anterior, cobert d'un embolcall bastant llarg, estret, blanc de néu, fluix, filamentós. La femella és ample, oval, groc-rogenca o color d'oliva, especialment en el dors.

Els caràcters del gènere *Phaenacoccus* Cok. (*Pseudococcus* Signoret) són: Tarses amb dos cerdes en forma de pórra i femella amb 9 artells en els palps.

Els Coccits són paràssits xucladors, vivint en societat. Les femelles no tenen ales, o bé són en forma de bayes, hemisfèriques, inflades o del tot planes, musculoses o en forma d'escut, són fixes i xuclen amb llur bec en forma de diminuta trompa; ponen els ous dessota de elles mateixes e immòvils, permaneixen damunt i moren. Els mascles, bastant més petits, són molt més escassos i que'n moltes especies encara no s'han conegut, compleixen una metamòrfosi complerta, en la qual les larves apteres se cenyeixen d'un filat i se transmuden en una pupa quieta. Les larves se arrosseguen per sota del cos mort de la mare, cap a fora, s'escampen, planten el fibló xuclador en la planta i resten fixes. Se les troba principalment en les parts llenyoses de les plantes, on elles endinzen el béc pregonament fins a trobar la sava, s'instalen per consegüent en la fusta més jove, però no falten tampoc en velles branques i troncs mentres tenen una escorça prima i llisa; qualques especies ataquen també fulles i fruits.

Els Còccits són perseguits per diferents enemics naturals, dintre de la mateixa classe dels insectes, especialment coleópters del grupu dels Anthribits *(Anthribidae)*, molts Coccinel·lits *(Coccinellidae)*, i una llarga serie d'himenòpters de la familia dels Calcidits *(Chalcididae)*. Son enemics del *Phaen. aceris* per haver-los jo observat particularment, entre'ls insectes, els coleópters Coccinel·lits, *Adalia bipunctata L., Chilocorus renipustulatus* Scriba, *Exochomus* 4-*pustulatus* L., *flavipes* Thunb. En una de les fulles de platana atacades hi havía entre les larves dels Coccinel·lits indicats que's menjaven al *Phaen. aceris* i els séus filaments, altres larves i adults del Neurópter Sòcit, *Trichopsocus hirtellus* Mc. L. La seva presencia i el passar i el traspassar per entre'ls còccits me fa sospitar que's un altre dels convidats al saborós àpat farinós. Cada any he observat el *Phaen. aceris* en les meves platanes i si bé fa caurer una porció de fulles, el mal no es pas gran cosa. Qualques femelles que hivernen sota la vella escorça superior del tronc i de les branques, son les que propaguen la plaga al estiu següent. Pot combatre's al *Phaen. aceris* amb una bona emblanquinada de cals al tronc i branques al hivern.

El *Phaen. aceris*, es l'única especie indígena del genre i com paràssit de la platana *(Platanus orientalis* L.*)*, es ja conegut d'Alemanya, Austria i Fransa, però no citat d'Espanya, en l'obra de L. Lindinguer (1) que m'ha servit de consulta per a la present nota.

---

(1) L. Lindingüer. Die Schildläuse (Coccidae) Edit: Eugen Ulmer. Stuttgart, 1912.

La sinonimia es un xic complicada:

Phaenacoccus	*aesculi*	Ckll.	1896.	*Phaenacoccus aceris* Ckll.
»	(?) *farinosus*	Ckll.	1899.	
»	*hederae*	Ckll.	1894.	
»	*mespili*	Ckll.	1899.	
»	*platani*	Ckll.	1896.	
»	*quercus*	Ckll.	1896.	
»	*socius*	Ckll.	1900.	
»	*ulicis*	Ckll.	1896.	
»	*ulmi*	Ckll.	1896.	
Pseudococcus	*aceris*	Sign.	1875.	
»	*aesculi*	Stehlik	1906.	
»	*hederae*	Sign.	1875.	
»	*mespili*	Sign.	1875.	
»	*platani*	Sign.	1875.	
»	*quercus*	Dougl.	1890.	
»	*ulicis*	Dougl.	1888.	
»	*ulmi*	Dougl.	1888.	

ASCENSI CODINA.

Barcelona-Gracia, Octubre de 1914.

CONTRIBUCIÓN A LA MALACOLOGÍA DE CATALUÑA

Nota sobre las Taredinidae de nuestras costas

Las *Taredinidae* del litoral de Cataluña son, sino completamente desconocidas, por lo menos mal conocidas y muy escasamente estudiadas. Su presencia parece haber pasado inadvertida para la mayoría de los malacólogos de nuestro país. El hecho nada tiene de extraordinario, habida razón de la dificultad de proporcionarse estas interesantes y lindas especies.

Las únicas citas que de ellas he podido hallar, en las numerosas obras en las que se enumeran moluscos de Cataluña, son las tres siguientes:

TEREDO NORVEGICA, Spengler.

Mataró (Salvañá, *Catálogo de los moluscos de Mataró*) y Barcelona *(Catálogo del Museo Martorell)*.

TEREDO NAVALIS, Linné.

Tortosa (Montserrat, *Memoria de las aguas minero-medicinales de Tortosa)*.

TEREDO SP.

Pineda (Tomás, *Moluscs marins de Catalunya)*.

La cita del Dr. Salvañá la creo buena, la del Catálogo del Museo Martorell es, evidentemente, errónea, pues la concha a que se refiere, según he podido comprobar, es la *Teredo divaricata.* Deshayes; la indicación del Dr. Montserrat es, por lo menos dudosa, y la del señor Tomás carece de valor, pues este autor únicamente hace mención del género.

Mi visita a varias colecciones particulares, me ha probado la ausencia en ellas de las especies de este género; sólo en la numerosa y perfectamente determinada del Sr. Bofill y Poch he visto dos ejemplares auténticos de la *Teredo norvegica,* Spengler, procedentes del puerto de Barcelona.

La exploración de la Costa de Levante, antes del mes de Noviembre del pasado año me había dado tres o cuatro especies, recogidas en el interior de las maderas flotantes, arrojadas a la playa por los temporales y cuya procedencia era, naturalmente, dudosa.

A mediados del indicado mes y, con ocasión de haber levantado la almadraba de Vilasar, así para cumplir lo preceptuado por la ley como para hacer las indispensables reparaciones en el aparato, pude recoger, *in situ,* buen número de ejemplares y hacer múltiples y detenidas observaciones referentes a este género y adquirí la absoluta certeza de que, por lo menos, son cinco especies, las del género *Teredo,* que viven en la costa levantina.

Secundóme en mis investigaciones el Dr. D. Francisco de A. Martín, médico de Vilasar, a quien soy deudor de numerosas observaciones y de una rica colección de fotografías, de especies de este género, que obtuvo con el microscopio, las cuales revelan la paciente habilidad de este distinguido micrógrafo.

Facilitó mi tarea el encargado de la almadraba, D. Juan Prim, poniendo a mi disposición los enseres de aquélla, y dándome los datos necesarios, sobre todo los referentes a la parte batimétrica.

Las especies que he recogido en la almadraba de Vilasar lo fueron unas en las tablas del *barco-puerta* (llamado vulgarmente *Batel)* y las otras en las maderas de las áncoras, lo cual permite apreciar la profundidad de que proceden.

La falta de obras monográficas me ha impedido, como era mi deseo, hacer un estudio concienzudo de las especies por mi recogidas, habiéndome visto obligado para determinarlas a recurrir a las incompletas descripciones e incorrectas figuras de las obras generales.

Tratándose de un grupo de moluscos apenas conocido de nuestros malacólogos, me permitiré indicar brevemente los caracteres distintivos de la familia y del género, antes de dar la descripción de las especies que he logrado reunir.

Los *Teredo* forman parte para muchos autores de la familia *Pholadidae,* mientras otros la separan de ella para constituir un grupo especial caracterizado por ser él «animal vermiforme, muy alargado, del cual sólo una débil parte está protegida por la concha, sifones muy prolongados, en parte reunidos, llevando cerca de la extremidad posterior unidos a las partes blandas un par de apéndices calcáreos (*paletas* o *calámulas*), simples o articulados» (Fischer).

Entiendo que los nombres de *paletas* y *calámulas* no son sinónimos. La primera denominación debe aplicarse a las formas simples o no articuladas, en figura de raqueta más o menos alargada constituídas por un tallo hueco, casi hialino envuelto posteriormente por capas opacas lateralmente expandidas o aplanadas. El nombre de *calámulas*, en consonancia con su significado etimológico, ha de reservarse para las piezas articuladas en forma de pluma o palma formadas por un vástago traslúcido y hueco que ofrece en su extremidad posterior un número variable de pequeños artejos cónicos imbricados, espinosos en la base.

Las *paletas* y las *calámulas* parecen ejercer funciones operculares y se hallan apareadas, en contacto por sus caras cóncavas.

La concha es pequeña, perforante, alojada en la extremidad anterior de un tubo adventicio calcáreo, sub-cilíndrico, recto o tortuoso que no adhiere con ella.

Estas especies viven en el interior de las maderas sumergidas en el mar, reproduciéndose en ellas de un modo prodigioso.

La concha de los *Teredo* merece, por su complicación, una descripción un poco detallada. Es globosa, abierta por los dos extremos, fuertemente escotada en el anterior y menos en el posterior y trilobada. Los lóbulos ofrecen exteriormente distinta esculturación cada uno y algo diferente para cada especie. El lóbulo o *aurícula anterior* tiene la forma de una porción de esfera y está surcada de cordones denticulados, horizontales; el lóbulo medio es lingüiforme, más largo que los otros dos y está dividido en tres zonas verticales, la anterior lleva finísimas estrias provistas de dientecitos, dirigidas oblícuamente de arriba abajo y de delante atrás, el medio es estrecho y vertical, la adornan estrias arqueadas con regularidad, no dentadas y con la concavidad dirigida hacia el corchete, la posterior es la más extensa, la recorren estrias lisas concéntricas al borde de la concha; el lóbulo posterior o *aurícula posterior* es aliforme y más pequeño que los anteriores, estriado, también concéntricamente a su borde libre.

La cara interna presenta sobre el corchete una apófisis denominada *estiloide,* descendente, delgada, larga y aplastada, para dar inserción a los músculos del pie, dos crestas o líneas, que corresponden a los puntos de unión de los lóbulos y en la extremidad inferior del lóbulo medio un nódulo redondeado llamado *tubérculo parietal.*

Falta la charnela propiamente dicha y la substituye una callosidad de la parte superior del ápex, en la que se ata el ligamento. La inserción del adductor anterior, difícilmente visible, tiene lugar sobre el borde de la concha reflejado al esterior y la del posterior, grande y muy aparente, ocupa casi la totalidad de la parte interna de la aurícula posterior.

En este género admite Fischer dos secciones: *Teredo* (s. str.) y *Xylotrya,* caracterizadas respectivamente por tener las paletas simples o articuladas.

En Vilasar he logrado recoger especies de ambas secciones.

Aparte del carácter que menciona Fischer como distintivo entre el género *Teredo* y el subgénero *Xylotrya,* he creído observar otros dos, con el auxilio de los cuales se pueden separar, aunque no se hayan recogido las paletas. Los *Teredo* tienen las estrias o cordones del lóbulo anterior continuas con las del lóbulo medio y la unión de los dos lóbulos posteriores sólo esta indicada por una simple línea; las *Xylotrya* ofrecen las estrias antes mencionadas interrumpidas y separadas por un surco fino, bien indicado y la línea del interior está reemplazada por un tabique reflejado hacia la parte anterior de la concha.

Esta observación mía merece ser detenidamente comprobada en otras especies de *Taredinidae,* distintas de las por mí recogidas, las cuales he aislado y distinguido por medio del siguiente cuadro dicotómico, que si es poco científico es, por lo menos, suficientemente práctico. En él designo con las letras A y B las dos especies que no he podido clasificar y que al parecer pertenecen ambas al subgénero *Xylotrya,* Leach.

Taredinidae.	Estrias del lóbulo anterior contínuas con las del lóbulo medio; paletas simples . . .	*Teredo,* Linné.
	Estrías del lóbulo anterior separadas de las del lóbulo medio por un surco; paletas articuladas.	*Xylotrya,* Leach.
Teredo, s. str.	Zona anterior del lóbulo medio ancha . . .	*T. divaricata,* Deshayes.
	Zona anterior del lóbulo medio muy angosta .	2.
2	Borde libre de la aurícula posterior abarquillado; ápice calloso, con un diente muy visible	*T. megotara,* Hauley.
	Aurícula posterior extendida; àpex más o menos calloso, sin diente	*T. norvegica,* Linné.
Xylotrya.	Estriación un poco gruesa, concha débil.	*X A.*
	Estriación muy fina; concha robusta. . .	*X B.*

A los caracteres contenidos en los cuadros que anteceden añadiré una descripción somera de cada especie y la indicación de las localidades en que han sido recogidas.

TEREDO DIVARICATA, Deshayes.

Concha globosa, robusta; lóbulo anterior grande, con estrias horizontales, ascendentes en la parte anterior; escotadura anterior recta; zona anterior del lóbulo medio ancha; aurícula posterior muy pequeña, casi nula; bordes gruesos, casi truncados en la proximidad del vértice; ápex calloso; apófisis estiloide grande, sólida, encorvada, comprimida lateralmente. Paletas brevemente pediculadas, espatuladas, redondeadas por dentro.

Habita: Barcelona y Vilasar. Todos los ejemplares los he recogido en las maderas arrojadas por las olas, excepto un pequeño individuo hallado en una áncora de la almadraba.

Locard cita esta especie en las costas de la Provenza.

TEREDO MEGOTARA, Hauley.

C. convexa, débil, frágil; lóbulo anterior pequeño con las estrías poco apretadas; seno anterior obtuso; zona anterior del lóbulo medio angosta: lóbulo posterior con el borde abarquillado hacia la parte superior; apófisis estiloide larga, tenue, comprimida de delante atrás. Paletas cortas, con el pedículo breve, truncadas posteriormente.

Hab.: Vilasar, en las tablas del *Batel* y por lo tanto vive a poca profundidad.

Sólo creo que ha sido citada en el Atlàntico.

TEREDO NORVEGICA, Spengler.

C. esferoidal, sub-gibosa, delgada; lóbulo anterior grande; seno anterior casi recto; lóbulo medio estrecho, lingüiforme con la zona anterior estrecha; lóbulo posterior aliforme; apófisis estiloide ancha, comprimida lateralmente. Paletas grandes, redondeadas inferiormente.

Hab.: Mataró, Vilasar, Barcelona. En Vilasar la he recogido en las maderas flotantes y en las de las áncoras a una profundidad de 5 a 15 metros.

Es la especie más repartida, confundida con la *Taredo navalis,* Linné, pero esta confusión no es posible si se atiende a la forma de las paletas, cuya terminación posterior es cóncava en la especie de Linné.

Teredo (Xylotrya) A.

C. delgada, frágil, sub-anacarada; lóbulo anterior pequeño con las estrías limitadas posteriormente por un surco finísimo; seno anterior ligeramente obtuso; zona anterior del lóbulo medio bastante desarrollada; lóbulo posterior pequeño con el borde libre sub-circular, separado interiormente del resto de la concha por un tabique delgado reflejado hacia la parte anterior; apófisis estiloide muy delgada, comprimida antero-posteriormente. Paletas en forma de palmas con más de 12 artejos apretados.

Teredo (Xylotrya) B.

C. robusta no anacarada; lóbulo anterior limitado por un surco muy fino, recorrido por estrías horizontales muy numerosas, finas; zona anterior del lóbulo medio ancha, limitada por detrás por un ancho surco longitudinal; lóbulo posterior angosto y alargado, interiormente separado por un tabique reflejado; ápex calloso; apófisis estiloide falciforme, comprimida de delante atrás. Paletas ?.

Ambas *Xylotrya* han sido recogidas en Vilasar en las maderas flotantes y en las de las áncoras. La especie citada en último lugar podría ser la *Xylotrya Philippii,* Gray, indicada por el Dr. Hidalgo en las Baleares. La primera por el número de artejos de las palmelas es posible que sea la *X. bipennata,* Turton, o mejor aún, la *X. palmulata,* Lamarck.

La *Xylotrya B* tiene cierta analogía con la *Teredo divaricata* por su robustez, por el desarrollo de la zona anterior del lóbulo medio y por la pequeñez de su lóbulo posterior, pero se diferencia por el surco o estría que limita su aurícula anterior, por el tabique de su parte interna y por la forma bien distinta de la apófisis estiloide.

El Dr. Hidalgo solo cita tres especies de *Teredo* en España, ninguna de Cataluña.

M. DE CHÍA.

Barcelona, Octubre 1914.

"L'Asplenium germanicum" Weiss a Catalunya

Sospitavem l'existencia d'aquesta petita falguera rupícola i xerófila a nostra patria, per més que no l'havíem pas vist citada per cap autor, com tampoc en cap de les revistes científiques que's publiquen a la península. Res en diu en Willkomm en el «Prodomus Florae Hispanicae», ont tan sols figura en les «Species inquirendae» (1), i àdhuc amb nom sinonimic: «*Asplenium Breynii*» *Retz, (A. germanicum Weis.) in Piren. gall. central.; probabiliter etiam in Pyren. Arag.*» (2). I taxativament en Litardierè afirma la manca de l'especie a Espanya, en son trevall: «Contribution à l'étude de la Flore ptéridologique de la péninsule ibérique» (3): «Ce dernier n'a point encore été signalé en Espagne»; i per a que no'n pugui cabre cap mena de dupte hi afegeix:

«Ne se trouvent qu'en Portugal, sur les 70 fougères signalées dans la Péninsule:

. . . .

Asplenium germanicum Weis (?)»

Pro es coneix, que comptant amb el *probabiliter* d'en Willkomm, creia que deuría poguer-se trovar a nostra terra, doncs a les pàgines 19 i 20 observa:

«Les espèces suivantes sont particulièrement à rechercher en Espagne:

. . . .

Asplenium germanicum Weis.

. . . . »

---

(1) Vol. I., p 10.

(2) No acabem pas de comprende com en Colmeiro dona la cita d'en Villkomm com certa, en aquesta forma: «*Asplenium Breynii Retz. Schk* Fil. t. 18. *A. germanicum Weis.* Hab. España en los Pirineos de Aragón? (Willk) Fr. verano. (N. v.) » D'aquesta manera se son introduides tantes especies apócrifes en nostra Flora!

(3) Bulletin de Géographie botanique, n 255, Janvier 1911, p 14 i 15.

La primera volta que's cità a nostra patria (si no anem errats) va ésser en la «Memoria 1.ª» de nostra Institució, per el Dr. Llenas (1).

I fou llàstima que nostre consoci no fés notar dita circunstancia. Tant de més que veient-la citada per en C. de Rey-Pailhade en son estudi monogràfic: «Les Fougères de France» (2): «Cazarilh près Luchon», era fàcil que esdevingués, particularment a qui no estigui fort en la geografía dels terrers veins o confinants amb Fransa, el dupte de si la especie havía sigut recullida en terra espanyola o francesa. Si consultem la monumental obra *Geografía general de Catalunya,* dirígida per en Francesch Carreras i Candi (3), trovarem que Casarill és agregat de Escunyau. «En la mateixa ribera del Garona, emprò més amunt de Escunyau, hi ha Casarill.»

Mes ara, podem prescindir d'aquesta dificultat (encare que devem confessar que tenim per certa la cita del Dr. Llenas), car l'*Asplenium germanicum Weis.* s'es trovat en el nostre Montseny, que tantes riqueses naturals inclou, pertanyentes a n'els tres regnes de la naturalesa i que mai acabem de agotar. La nova trovalla de l'*Asplenium germanicum Weis.* es deu a nostre consoci en Joan Pardo, qui en una excursió feta el jorn 27 de Decembre del prop passat 1914, la recullí entre les escletxes d'unes roques a uns 900 metres d'altitut pròximament, devallant del pic de les Agudes cap a la vall de Sant Marsal, junt amb l'*Asplenium septentrionale (L.) Hoffm.* Estant dit señor gaire bé en els comensaments dels estudis de botànica sistemàtica i contant amb pocs elements de determinació, es trovà amb algunes dificultats en la assignació precisa de l'especie; circunstancia per la qual ens facilità dos dels peus recullits, per a que els hi classifiquessim. Ni un punt duptarem al veurels, de que's tractava de l'*Asplenium germanicum Weis.,* forma típica. Felicitarem tot seguit al jove botànic, encoratjant-lo per a que seguís esmerçant amb nou delit sos afanys i afició prou decidida en el conreu de la Fitografía, tant quan li permetin les seves obligacions, que per cert no es pas gaire el temps que li deixen lliure per a l'estudi.

---

(1) Pág. 15 «Cazaril».—Flora de la Vall de Arán —

(2) Pág. 25.

(3) Provincia de Lleida, p. 925-927.

L'*Asplenium germanicum Weis.* pertany, dintre del nombrós gènre *Asplenium* a la secció *septentrionalia.* Son aspecte o *habitus* es entre l'*Asplenium ruta-muraria L.* i l'*Asplenium septentrionale (L) Hoffm.*, segons encertadament escriuen en Hooker i en Baker (1), cosa que pot endevinar fins el menys tècnic; en canvi no acabem pas d'entendre com se'l considera com intermedi entre *Asplenium trichomanes L.* i *Asplenium septentrionale (L.) Swartz* a judici d'en Christ (2), recordant que aquell té les *frondes pennatisectes*, amb uns 20 a 30 parells de foliols, més freqüenment *oposats* que alterns, *enrodonits, de marge gaire bé sencer;* essent axís que'l *germanicum* no presenta pas les frondes pennatisectes, solsament té de 4 a 5 parells de segments *alterns*, *cuneiformes*, *els inferiors bi o tripennatisectes,* els *d'entremig bi o tripennatifiits,* i *els terminals inciso-dentats.* Bé fa el docte Profesor que fou de Basilea en afegir que «la procedencia híbrida no sempre és descobreix amb seguretat» (3).

La sinonimia de l'especie que'ns ocupa es aquesta:

Asplenium alternifolium.—Jacq., 1781.
» *Breynii* Retz, 1779.
» *murale*, var. b. Bernhardi, 1799.
» *trichomanes* × *septentrionale* Aschers, 1896.
Phillitis heterophylla Moench, 1794.
Scolopendrium alternifolium Roth,, 1799.

La seva àrea de dispersió's compendrà atenent a que s'és citada dels paissos montanyencs d'Europa, d'ençà els Alps fins a Noruega, dels Pirineos francesos, d'Escocia, Hungría, Dalmacia de Kachemir i Hongkong. S'acostuma a desenrollar en terrers granítics o silícics.

Finalment dirèm que bé's pot enaltir la trovalla d'aquesta falguera com a nova per a Espanya, car es confirma sa presencia a Catalunya, i demostrant, al ensemps, quant convé fer les excursions

---

(1) *Synopsis Filicum.* 114, p. 213. (Second Edition)
(2) *Die Farnkraeter der Erde.* 631, p. 201.
(3) Loco cit.

intensives, doncs tant sovinteja el descobriment de novetats, fins en indrets tant resseguits per exploradors força actius e intel·ligents, com ho ha sigut l'alterós Montseny, que'ns ofereix al igual de totes les reconades de nostre terra, tants de tresors naturals, qual investigació i conquesta és la nostra tasca, i objectiu primordial de nostra benvolguda Institució.

Joaquín M.ª de Barnola, S. J.

Sarrià, Febrer de 1915.

BIBLIOGRAFÍA

"Manual del Entomólogo"

Autor: P. Longinos Navás, S. J. — Editor: Tipografía Católica, Pí, 5. — Barcelona, 1914.

D'una tirada he llegit les 78 pàgines de text instructiu, embellit amb 52 figures aclaratories del llibret curosament imprès.

Els que militam—àdhuc que ben modestament per la meva part—en el camp de l'entomologia, podem millor estimar l'oportunitat i utilitat d'aquest «Manual» del que fins are freturavem i que verament omple un buit que de tots s'ha fet sentir. Els quins comensen, sobretot estan d'enhorabona.

Ja no més vacilacións sobre la manera de recullir, preparar i conservar els articulats, sens que l'esforç quedi inútil per a la ciencia. Ja no més papallones agafades amb els dits, escarabats mutilats per una llarga agonía, clavats pêl cosselet o per una part qualsevol dels élitres amb agulles inadequades i sens saber el punt fixe de la procedencia i època, dípters, himenòpters, hemípters, etc., amb duptes on clavar l'agulla, minucies despreciades, quan es lo més interessant generalment, per no saber com preparar-les. Si jo al començar les meves aficions entomològiques hagués pogut procurar-me, tan fàcilment, un manual com aquest, segurament que la meva col·lecció general d'insectes de Catalunya, sería actualment notablement augmentada i ben ordenada ja des d'un principi, doncs lo que més descoratja als quins comensen i ha fét que abandonin l'empresa, en la qual molts probablement hi haurien fet descobertes interessants, es la desorientació (la millor sería l'estudi de la fauna d'una regió petita i accessible, la d'un jardí, per exemple, ja n'hi hauría prou per a empleyar-hi d'una manera altament recomanable, els ocis que les ocupacions personals permeten) i la mala calitat i barroera preparació dels exemplars que son rebutjats pels especialistes i per quants no tenen l'entomología per un pueril passa-témps, no donant-los cap valor i negant-se molts d'ells inclus a examinar-los. Així, doncs, quan temps perdut! Quan esforç no aprofitable per falta d'un manual!

Els que coneixen al autor i amb ell han fet la caça dels insectes per aquestes valls i montanyes, saben el capdal dels seus coneixements i que al séu costat s'hi apren sempre. La seva modestia iguala al seu talent i no vui mortificar aquella fent l'elogi, be prou ben guanyat, del autor del «Manual» qu'encara crec que'l podía haver millorat, puix coneixements no l'hi falten, fent-lo no tan senzill i elemental, àdhuc qu'espero, que, segons promesa de l'autor en l'introducció, en successives edicións, procurarà completar-lo.

Felicito, doncs, coralment, al meu mestre i honorable consoci el R. P. Longinos Navás, S. J., i recomano eficaçment el «Manual del Entomólogo» que té totes les meves simpatíes.

A. C. F.

Barcelona-Gracia, Desembre 1914.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 -16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Març 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

BUTLLETÍ
DE LA
Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Època Barcelona, Març 1915 Any XII — Núm. 3

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 7 de Març de 1915.—Contribució a un catáleg dels lepidopters de Catalunya. Les *Lasiocampidae* de la fauna Catalana, per *I. de Sagarra.*—De una sortida pels voltants de Barcelona I presencia del *Buliminus obscurus* Müll a Sarrià, per *J. Rosals.*

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 7 de Març de 1915

Presidencia del R. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze del matí i amb l'assistencia dels socis Srs. Codina, Maluquer (Joaquím), Maluquer (Josep), Maluquer (Salvador), Folch, Sagarra (Ignasi), Rosals, Tomàs i Píus Font, el Sr. President obrí la sessió.

Llegida pel Secretari l'acta de l'anterior fou aprovada per unanimitat.

El Secretari dóna compte d'una expressiva lletra del Sr. Boixeda agraint el nomenament de soci.

Proposta de socis.—Els Srs. Ascensi Codina, Llorens Tomàs i P. Barnola, proposen per a soci numerari a D. Bonaventura Bassegoda i Musté, estudiant, que viu al carrer de Lluria, nombre 7, 3.er, 2.ª, i se dedica a Mineralogía. Els esmentats senyors proposen també per a socis numeraris al «Instituto General y Técnico de Gerona» i al «Instituto General y Técnico de Reus».

Comunicacions científiques.—El Sr. President comunica haver trovat en la darrera excursió colectiva feta a Castelldefels, una *Malcomia,* molt curiosa, no citada encara a Castelldefels. També recullí uns bonics exemplars de la *Ophrys fusca,* Link, var. *iricolor* Desf., d'un *Delphinium peregrinum* L., florit, i dos *Caráceas,* trovades en el fons d'uns aiguamolls; aquestes plantes seràn objecte de detingut estudi.

El mateix P. Barnola, presenta i dóna per al Museu un magnífic exemplar viu de *Testacella,* gasteropod de difícil obtenció per ser de costums subterrànees, trovat a Sarrià, aixís com un *Trepidonotus viperinus,* jove.

El Conservador del Museu, mostra un exemplar de *Tropidonotus viperinus,* rescent nat, donatiu de D. Josep Maspons i Cadafalch, procedent de Castelldefels.

El Sr. Sagarra, llegeix una llista de lepidòpters *Heteróceres* nous i poc coneguts de la fauna catalana en que's cita una llarga serie d'especies típiques i de gran interès per a la Ciencia, com la *Oncocnemis confusa* Frr. i la *Heterographis deserticola,* Stgr. l'una citada del Occident d'Assia i de Sarepta (Mitjdía de Russia) i l'altre de l'Assia central. Altres formes son típiques de la Europa central com la *Gluphisia crenata* Esp. i finalment una bona serie de lepidópters propis de la nostra regió mediterrania com son les *Thalpophila amathusia, Raphia hybris* Rbr. i *Heliophobus odites,* var. *hispanica* Warr, *Enconista agaritharia,* Dardouin etc., etc.

El Sr. Codina manifesta qu'un insecte Neuròpter sócid, de lo més petit, capturat a les vores del riu Besós, prop de la desembocadura en 17-VII-12, ha resultat esser nou per a la Ciencia, coneixent-se en endevant amb el nom de *Caecilius ambitiosus* Navás, n. sp. També comunica dit senyor com cas de interès i curiós, sobre distribució geogràfica d'especies, el que en la llista dels Lepidòpters *Geometridae* que de la exploració de H. Sauter a la illa Formosa entre'l gran Occeà, el mar de la Xina i el mar de Corea, ha publicat Mr. Louis B. Prout, (Londres) en «Entomologische Mitteilungen» n.° 9, p. 262, 1914, s'hi llegeix *Tephrina catalaunaria,* Guené, 1 femella, Rosempo, Agost, 1911. Aquesta delicada papellona citada pel Sr. Cuní en el seu catàlec amb el nom de *Eubolia catalaunaria,* Gn. com propia de Catalunya. (Tibidabo, Montcada, Montserrat) i per nostre consoci «Sobre algunos Lepidópteros Heteróceros raros o curiosos de Cataluña» en el Bol. de la Soc. Aragonesa de C. N. n.° 5-6, pàg. 115; 1911, (Mongat, 10-IX-10), té doncs un aria geogràfica extensa i el seu nom específic ja esdevingut impropi, alcança a recordar solament el nom de la regió on va esser amb prioritat adquirida per la Ciencia.

Continúa comunicant el mateix consoci que actualment qualques lepidopterólegs (Meyrick i Staud) no escriuen ja com la majoría *Pyralidae* sinó que deu dir-se *Pyralididae (Pyralis,* genitiu *Pyralidis*); igualment *Pierididae* en lloc de *Pieridae,* etc.

També afegeix que en la contribució al coneixement dels *Dynastits* (Ins. Coleópters) que publica el Sr. Paul Minck, Berlin, en «Deutsche Entomologische Zeitschirift» n. 1, p. 12, 1915, presenta l'autor una revisió dels *Oryctes* paleartics, en la qual les formes *nasicornis,—grypus* són particularment estudiades i considerades com dos especies distintes. Les formes *grypus* qual tipus està reduit a la península ibèrica són especificament distintes de les del *nasicornis* a causa principalment de l'ausencia o més feble e irregular punctuació dels elitres. El material de que s'ha servit Minck per a l'estudi de la forma tipus de *grypus* procedeix en part de Portugal (Graf. v. Hoffmansegg), en part de Mongat, Barcelona (v.-09. A. Codina) de Solsona, Lleyda (25-VII. A. Codina) i en part del Marroc, Suss., Achmed ben Mohamed (Pastor Kleinschmidt).

De manera que la forma catalana es *Oryctes grypus,* Illiger.; la de Tunis es *grypus continuus* Minck i la de Sicilia *grypus siculus,* Kollar.

El Sr. Rosals llegeix dos interessants treballs. El primer «De una sortida pels voltants de Barcelona» descriu una excursió per Pedralbes, Sant Pere Màrtir i Vallvidrera, feta el darrer Carnaval i en ella cita la presencia del *Buliminus obscurus,* Mull. a Sarrià, la trovalla del *Talc* a Sant Pere Màrtir i la trovalla de la *Bronsita* a Vallvidrera.

L'altre treball del Sr. Rosals, es refereix a Paleontología i versa sobre les tres localitats properes a Barcelona on se troben jaciments dels fòssils de la època primaria, que són Santa Creu d'Olorde, Montcada i Papiol.

El Sr. Folch presenta i dóna pel Museu, uns hermosos exemplars de *Azurita* compacta i *Cyanosa* molt pura, procedents d'una mina del Molar (Tarragona.)

El Conservador del Museu dóna compte d'un donatíu de D. Joan Margarit consistent en 33 preparacions microscòpiques de teixits vegetals.

Finalment el Sr. President dóna coneixement de la mort del Sr. D. Pere Alzius de Banyoles, acordant-se per unanimitat que consti en acta el sentiment de l'Institució per la mort de tant eminent prehistòriaire.

No avent-hi altres assumptes de que tractar el senyor President aixeca la sessió a la una de la tarde.

Nota: Noves direccions de socis numeraris.—1 09. Font i Quer, Pius. Doctor en Farmacia i Llicenciat en Ciencies Químiques. Carrer Sicilia, 26, Farmacia Militar.—(*) Maluquer i Nicolau, Josep. Enginyer. Rosselló, 323, pral., Barcelona. Malacología.—Manel de Chía. Ausias March, 50, 3.er, 1.a

Nou cambi.—*Vogelwarte Rossiten.* Alemanya.

CONTRIBUCIÓ A UN CATÁLEG DELS LEPIDOPTERS DE CATALUNYA

Les Lasiocampidae de la fauna Catalana

En l'istiu i tardor del darrer any de 1914 observarem a Sant Pere de Vilamajor (Montseny), algunes formes remarcables de *lasiocampidae,* lo que feu dedicar nostra atenció en recullir tots aquells datos biològics que creiem útils, reunint al ensemps el major nombre possible d'exemplars. Després de sa preparació convenient passarem a estudiar sa veritable situació en la nomenclatura i particularment tot allò que's d'especial importancia baix l'aspecte purament local i que dóna personalitat a nostra fauna.

Per a aquest estudi fou precís revisar novament totes les especies del grupu que'ns ocupa, tant en nostra col·lecció regional com en les d'alguns companys nostres i repassar totes les observacions que sobre aitals lepidòpters havíem reunit en altres èpoques.

Després de realitzar l'esmentat treball presentèm les següents notes com a preliminars de l'estudi de tan interessants lepidòpters.

Malacosoma neustria L.

Apareix en els mesos de Juny i Juliol. El mascle vola entre set i onze hores del vespre; es atret per la llum, trobant-se amb freqüencia parat prop dels fanals, llums elèctrics, etc. La femella vola amb dificultat i per lo tant es més difícil d'obtindrer.

D'aquesta especie ne coneixèm dues formes; l'una (que sembla ésser la típica), té les ales anteriors del mascle, de color rogenca, essent molt més fosques que les posteriors. La faixa mitjana queda limitada pels dos espais clars que la vorejen. Un d'aquests mascles, ben típic fou cassat a Sant Vicents, prop de la Seu d'Urgell, per nostra amic S. Maluquer, en juliol de 1909. N'havèm vist d'altres procedents d'orugues recullides a Sant Genís (colecc. Rosset).

La segona forma de *neustria* L., té les quatre ales de la mateixa color, groga-ocrosa; en les anteriors no's distingueix cap faixa mitjana de distinta tonalitat, trobant-se en son lloc, dues fines ratlles de color fosca, que corresponen als espais clars de la forma abans esmentada.

1-2. *Malacosoma neustria* L., forma *flavescens* Grünberg (St. Pere de Vilamajor, VII-1914). [Col. Sagarra].

3. *Lasiocampa quercus* L., var. *Catalaunica* Stgr. (St. Genís dels Agudells 10-IX-1912). [Col. Rosset].

4. *Lasiocampa quercus* L., var. *spartii* Hb. (St. Pere de Vilamajor, VII-1914). [Col. Sagarra].

5. *Lasiocampa quercus* L., ab. *guillemotii* Trimoul. (St. Joan del Herm, 18-VII-1914). [Col. Sagarra].

6. *Gastropacha quercifolia* L., forma *meridionalis* Hormuz. (St. Pere de Vilamajor, 27-VII-1914). [Col. Sagarra].

7. *Odonestis pruni* L., gen. aest. *prunoides* Stgr. (Sta. Coloma de Gramanet, 7-IX-1906). [Col. Sagarra].

8-9. *Gastropacha quercifolia* L., gen. aest. *Hoegei* Heuäck. (St. Pere de Vilamajor, últims de Setembre, 1914). [Col. Sagarra.]

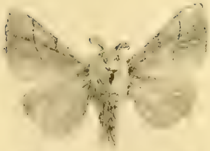

1

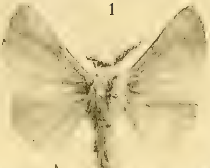

2

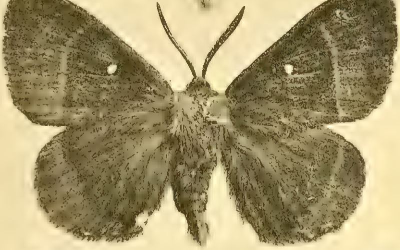

3

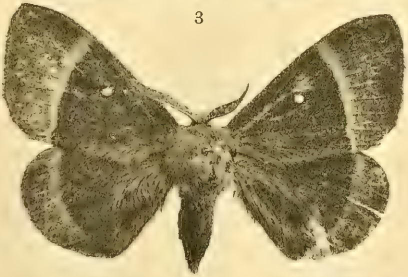

4

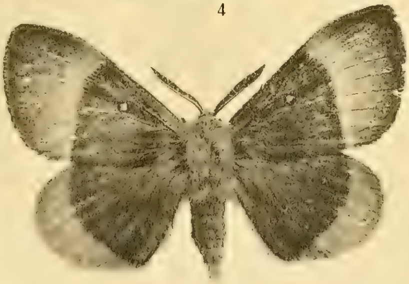

5

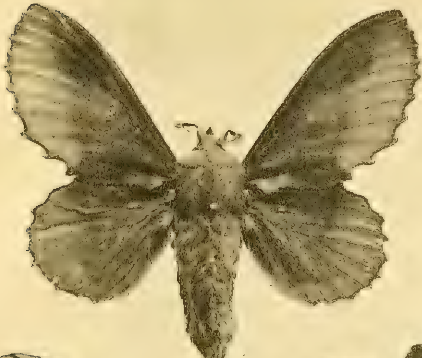

6

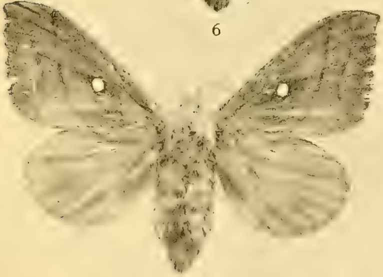

7

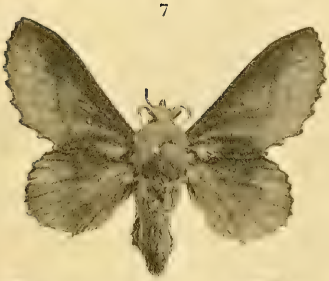

8

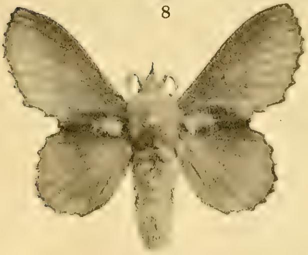

9

Vola a Sant Pere de Vilamajor, pels mesos de juny i juliol, trobant-se també als voltants de Barcelona. Farrell, prop de Caldas de Malavella, 2-V-09, (A. Codina). Aquests exemplars són del tot semblants amb la forma de Argelia que el Dr. K. Grünberg anomena *flavescens,* en l'obra de Seitz (1) i que figura en la lámina 24 de la segona part de la fauna Paleartica.

Les orugues de *neustria* L. se troben sobre'ls *Quercus* de les serres del Tibidabo, pel mes d'Abril, crisalidant-se al cap de poc temps, per a sortir l'insecte perfet al Juny del mateix any. També's troba en les plantacions de fruiters del pla del Llobregat i voltants de Barcelona.

A voltes s'ha presentat la *M. neustria* L., constituint una veritable plaga per a els arbres forestals de nostra regió. Una d'aquestes aparicions tingué lloc en la primavera de 1890, en el terme de Tordera. L'oruga atacà una gran extensió de surers, aont els arbres quedaren sense cap fulla.

Dita invasió fou obgecte d'estudi per part den Miquel Cuní i Martorell, qui comunicà sos resultats a la Sociedad Española de Historia Natural (2). Entre'ls paràssits que contribuiren a la destrucció de les orugues, cita els himenòpters *Theronia flavicans,* Fab.—*Pimpla examinator,* Grav.-*Chalcis femorata,* F.

Malacosoma castrensis L.

No citat encara de Catalunya; fou trobat a la vall d'Aràn, pel Dr. M. Llenas, en Juliol de 1909. En la part francesa de la serralada Pirinenca, sembla que es bastant raro i segons datos de Mr. P. Rondou, puja fins a 2000 metres sobre el nivell del mar amagant-se en les mates d'acònit. El mateix autor, diu que l'oruga es troba en Maig i Juny sobre'l *Leontodon* i *Calluna*.

Trichiura crataegi L.

Sa presencia en la nostra fauna és dubtosa. El catàlec de Cuní i Martorell sols dóna indicacions de caràcter general transcrites de textos extrangers; en ses notes inèdites no's troba altra indicació precisa que la de «Mataró, según Salvañá».

---

(1) Grünberg, en la obra de Seitz «Die Grosschmetterlinge der Erde» Part. I, t. II, pág. 151.

(2) Sessió del 4 de març de 1891.—Actas de la Sociedad Española de istoria Natural.

Fins ara no hem vist cap exemplar d'aquesta especie en les col·leccions regionals que hem estudiat.

Poeciocampa populi L.

Per les mateixes raons aduides al citar la especie anterior creiem que per ara es dèu considerar dubtosa la presencia d'aquest lepidòpter en la fauna catalana.

Eriogaster rimicola Hb.

Vola en els mesos d'Octubre i Novembre, als voltants de Barcelona, Cuní i Martorell cita les localitats següents Torrent del frare blanc (Sant Gervasi); Sant Genís dels Agudells i Vallvidrera, Octubre.

De la biología d'aquest lepidòpter coneixèm els següents datos comunicats per nostra amic O. C. Rosset que crià sa oruga. Aquesta fóu recullida el dia 3 de maig de 1910 sobre un roure de Sant Genís dels Agudells; després de tres dies cambià la pell per última vegada i desaparegué per a crisalidar-se; aquest estat durà fins al 12 de Novembre, en quin dia aparegué una magnífica femella del esmentat lepidòpter.

Eriogaster catax L.

En les notes inèdites den Cuní i Martorell se troba la següent indicació més precisa que el text de son Catàleg raonat «Vuela en Septiembre y Octubre. Se encuentra en Francia y Alemania». Rès més hem pogut saber referent a sa presencia a Catalunya, per quin motiu creièm que l'*E. catax* L. dèu excluir-se de la llista de nostres lepidòpters, fins que'ls fets ens demostrin lo contrari.

Lasiocampa quercus L.

Té una generació anyal i vola desde Juny a Setembre, segons les encontrades. Està extesa per tot arreu, desde les serres dels voltants de Barcelona i regions de la plana, fins a la serralada dels Pirineus.

El mascle vola ràpidament en les hores més caluroses del dia, cercant la femella, que generalment està parada al peu de les mates o en el tronc dels arbres. Es ben coneguda la gran atracció de mascles en l'indret aont se troba una femella, poguent-se'ls agafar amb molta facilitat, com ho demostren els següents casos que'ns comunicà nostre amic O. C. Rosset. Al dia 20 d'agost de 1914, prop de Can Borni (Tibidabo), agafà uns 15 exemplars. Al cap de dos dies en reculli 10 més en la mateixa localitat. Al tres de setembre, havent obtingut una altra femella, d'una oruga, tornà a Can Borni i a Sant Genís dels Agudells; la quantitat de mascles atrets fou grossa, recullint-ne 15, algún d'ells s'introduí dins de son sarrò d'excursió. Als Pirineus l'hem vist volar a Sant Joan del Herm pel mes de juliol; creua amb rapidesa les pendents cobertes de bedolls *(Salix)*, pujant més amunt dels 1,800 metres sobre el nivell del mar.

Referent a sa coloració i dibuix, la *L. quercus* L. resulta ésser un dels lepidòpters més variables, dins la simplicitat de sa decoració. Ofereix dues agrupacions principals, corresponents a dues regions geogràfiques ben diverses. A la primera pertanyen les formes que tenen les faixes grogues amples, i volen en la part septentrional d'Europa. Entre elles figura la forma que's considera *quercus* L. (tipu), de color bruna rogenca, amb les faixes grogues, amples i esfumades vers sa part exterior.

Com a representant de la segona agrupació o sien les formes del mitgdia, tením *spartii* Hb.; de color fonamental més fosca i amb la faixa groga estreta i ben limitada.

Tots els exemplars que hem vist procedents de Catalunya estàn compresos entre la forma *Catalaunica* Stgr., la més caracteritzada de les formes meridionals, i la Ab. *guillemotii* Trimoul. que dins de les formes meridionals ofereix la major dilatació de les faixes grogues. A continuació esmentèm les següents formes propies de nostra regió.

a) *Faixes grogues estretes.*

var. **spartii** Hb.

(El tò fonamental de les ales és brú fosc, destacant-se marcadament les faixes grogues; aquestes són estretes, sobre tot en les ales posteriors, i estàn ben limitades de la color general; la franja de les ales posteriors és de color groga. La femella és de color ocrosa rogenca amb les faixes transversals, ben marcades en les ales anteriors).

Forma normal del mitgdia d'Europa. Se ha citat dels Pirineus (Von Caradja). A Catalunya són freqüents els exemplars ben típics. (Sant Pere de Vilamajor Agost de 1914).

Var. **meridionalis** Tutt.

(Els individuus que pertanyen a aquesta forma, poden considerar-se com a transitoris de la ab. *spartii* Hb. a la var. *catalaunica* Stgr., tenen les faixes grogues més reduídes que aquella sobre tot en les ales posteriors i la franja de les mateixes és bruna en lloc de groga).

En totes les localitats de la plana i serres del Tibidabo aont vola *quercus* L., *meridionalis* Tutt. és la més freqüent de totes ses formes.

Ab. (var.) **catalaunica** Stgr.

(Es la forma més fosca; en les ales anteriors la faixa groga és estreta i casi lineal no arribant ben bé al marge costal. En les posteriors, sols hi ha una lleugera senyal de la faixa, o manca completament en els exemplars típics; les franges són de la mateixa color fonamental).

Els exemplars típics són escassos. Se trova principalment en localitats abrigades de la plana, Sant Genís dels Agudells, 16-9-12 (Col·lecció O. C. Rosset).—Can Borni 12-9-14.

b) Formes amb la faixa groga ample.

Com a regla general, tots els exemplars que hem vist procedents de regions montanyoses o d'alguna elevació, mostran una marcada tendencia al major desenrotllo de la faixa groga de ses ales. No obstant, entre molts individuus obtinguts de orugues, i pertanyents a *meridionalis* Tutt. i *catalaunica* Stgr. hem vist (excepcionalment) exemplars amb les faixes grogues marcadament dilatades.

Ab. **roboris** Schrk.

S'ha trovat algunes vegades als Alts Pirineus. Tením exemplars catalans que per la extensió de les faixes grogues i per sa coloració fonamental més clara podríen referir-se a *quercus* L. i a la ab. *roboris* Schrk. Serrat. 650 metres sobre el n. del mar, 8-9-13; Sant Vicents de Rús. 1100 metres sobre el mar. 27-7-13 (O. C. Rosset).

Ab. **Guillemotii** Trimoul.

(Té la faixa groga de les ales anteriors bastant ampla i en les ales posteriors s'exten fins al marge extern, juntant-se amb la color groga de sa franja).

Sant Joan del Herm — 18-7-14; excepcionalment se troba algún exemplar de trancisió als voltants de Barcelona. (Can Borni 30-8-14. (O. C. Rosset).

La oruga de *quercus* L. sol trobar-se a la tardor sobre diversos arbres forestals i fruiters, pollancres, roures, arbòs, *Rubus*, etz. passa l'hivern protegida per les branques i l'escorsa dels arbres i assoleix son complet desenrotllo al venir la primavera. L'època de crisalidació s'escau als mesos de Maig i Juny. Les orugues que hem observat sempre, tenen el cap rogenc i la pubescencia blanquinosa, aquesta és, segons varis autors, blanca enterament en els individuus de la var. *meridionalis* Tutt., cosa que no havèm comprobat mai. La oruga de la var. *viburni* Gn. que en l'estat perfet apenes es distingeix de *spartii* Hb. té la color més fosca, sa pubescencia llarga, fina i blanca en sa major part; el curt envellutat que cobreix la part dorçal és brú roig viu i les incisions més estretes. Aquesta oruga viu sobre divers arbustes com el *Viburnum, Rubus, Cytisus, Erica arborea, Scoparium*. Se troba al sut de França, Pirineus, Italia i Sicilia.

Lasiocampa trifolii Esp.

Juliol-Setembre. El mascle d'aquesta especie vola al vespre, de set a dèu hores; creua amb vol ràpit els camps i prats, buscant sa femella. Té molta atracció per la llum, per quin motiu se troba freqüentment parada entorn dels fanals i les llums elèctriques. En la regió meridional del Montseny (Sant Pere de Vilamajor) es bastant abundosa desde últims d'Agost a primers d'Octubre.

La biología dels primers estats de *trifolii* Esp. es semblanta a la de *quercus* L. La oruga és molt abundant pel mes de maig, sobre'ls *Cystus salviaefolius*, en els herms de prop del Remolà (Plà del Llobregat) i en les serres del Tibidabo. Segons Cuní, menjen el *Dorycnium*, i altres plantes dels prats. Se crisaliden al Maig i Juny, sortint l'insecte perfet, a últims d'Agost o Setembre.

Els exemplars catalans, mostren una color fonamental vinosa intensa, contrastant amb la faixa transversal de ses ales. Aquesta faixa es ben marcada en la majoría dels ndividuus; en altres manca en les ales posteriors, reduint-se en les anteriors, fins a quedar com una senyal filiforme i per lo tant fan tranzició a la forma següent.

Ab. (var.) **iberica** Gn.

(La color de ses quatre ales és bruna rogenca distinguint-se solzament la taca del disc de les anteriors quan és enterament negra.)

Es propia d'Espanya trobant-se també al mitgdia de França, i altres paisos. A Catalunya no l'hem observat en sa forma típica, i tant sols podèm indicar aquells individuus de transició, recullits a Sant Pere de Vilamajor al Setembre de 1914.

Ab. (var.) **medicaginis** Bkh.

(Color fonamental molt més clara que'l tipu; les ales anteriors són groguenques i les posteriors vinoses. La taca central i el marge intern de la faixa transversal de les primeres ales, estàn vorejades de color més fosca i del mateix tò que la franja que les rodeja).

Sant Pere de Vilamajor, Setembre de 1914: Pirineu, amb el tipu, si bé, més escassa (Rondou).

Macrothylacia rubi L.

Maig a Juny. A mitjans de Maig de 1914 poguerem observar com els mascles d'aquesta especie, volen amb gran rapidesa, després del mitgdia fins al capvespre. Ens trobavem en la serra de Sant Elíes (Regió del Montseny) i al passar per un bosc de castanyers, distingirem una bona quantitat de *bombix* que creuaven aquells indrets en totes direccions i seguint marcadament el corriol que porta a Sta. Susagna. Això durà fins a entrada de fosc en que desapareixeren en sa major part. Per algún exemplar cassat reconeguerem que's tractava de la *M. rubi* L. Alguns dies abans haviem recullit la femella d'aquesta especie a Sant Pere de Vilamajor, atreta per la llum. Cuní i Martorell diu que's troba a Montserrat, Vich i Roda. En la primera localitat ne recullí la oruga en el camí que va a Santa Cecilia, sobre'l *Dorycnium,* principalment al matí. El Sr. O. C. Rosset trobà l'oruga d'aquesta especie, sobre un *Rubus* del camí de Sant Medí (Tibidabo) al 5-IV-de 1912.

Diplura loti O.

Vola de Mars a Juny i de Agost a Setembre, en dues generacions. Sobre la biología d'aquesta interessant especie se ha escrit amb bastanta incertitut, com ho fa remarcar en C. Mendes S. J. en son suplement al cataleg dels lepidòpters de S. Fiel (Beira-Baxa-Portugal) (1). Segons Spuler, (2) l'aparició de *loti* O. en dues generacions anyals, es duptosa. Griinberg, (3) cita com a època única en que vola la papellona, de Maig a Juny. En cambi l'esmentat autor C. Mendes, en son estudi diu que a San Fiel la D. *loti*, O. vola en dues generacions ben distintes, i en els mesos de Maig i de Agost.

A Catalunya aquest lepidòpter s'ens presenta igualment en dues èpoques ben marcades; l'una, o sia la primera, sol ser de més llarga duració. Alguns individuus se troven al mes de Mars, en anys benignes (una femella, al de Mars en la vall de Can Busquets, prop de la Manigua, colecció del Sr. O. C. Rosset) fora d'aquestes aparicions prematures, se poden fixar els mesos de Abril a Juny com la època principal en que's troba la primera generació de *loti* O. A primers d'Agost torna a apareixer aquest lepidòpter i dura fins a Setembre. Alguns individuus de la segona època semblen tenir major tamany, la coloració roja més intensa, i la faxa blanca més angulosa. (5-VIII-1911, col. Rosset.—Ex larva de St. Genis dels Agudells-eclós al mes d'Agost de 1909). La femella sembla obtenir els mateixos caràcters que el mascle i sa color es molt grisa. (Ex larva 17-IX-1910, col. Rosset; una femella a St. Pere de Vilamajor, IX-1914). La segona generació es molt més rara i per la falta de exemplars suficients no podèm precisar si es mantenen constants les diferencies amb aquells de la primera aparició.

Referent a l'oruga exposèm les següents observacions.

Als mesos de Setembre a Octubre se troba amb freqüencia, sobre els *Cistus salviaefolius* en les mates que crexen prop dels camins dels boscos. (Tibidabo; Sta. Coloma de Gramanet; St. Pere de Vilamajor;) als primers de Novembre es veuen encara algunes completament desenrotllades i gran quantitat de capolls, formats entre els branquillons dels *Cistus* o fixats a les pedres del voltant; això ens indicà que les orugues de *loti* O. es crisaliden abans de passar l'ivern, al contrari de la opinió de Frionnet (1). Els següents datos proporcionats per nostre amic O. C. Rosset acaban de posar en clar la questió.

---

(1) Broteria.—Serie zoológica, Vol. X, 1912, Braga,

(2) Spuler.—«Die Schmetterlinge Europas» T. I, pág. 120.

(3) Grünberg en Seitz —«Die Grosschmetterlinge der Erde» pars I, vol. II, pág. 162 ed francesa.

Varis anys ha recullit bon nombre d'orugues de tardor pels mesos de Setembre i s'han crisalidat totes al cap de pocs dies, com per exemple; el 10 de IX de 1910 recullí 35 orugues sobre els *Cistus,* a Can Borni (Tibidabo) totes se criçalidaren del 14 al 24 del mateix mes. Al 29 ne recullí altres que's criçalidaren al 3 de Octubre, la major part dels lepidòpters sortiren al maig següent. Durant l'ivern i primavera mai hem vist cap oruga sobre la planta alimenticia.

Després de la aparició dels lepidòpters de la generació primera, se troben de Maig a Agost les orugues de la seguent generació en nombre més reduit.

Epicnaptera suberifolia Dup.

Juliol. De Graslin la trobà a Colliure. Cuní i Martorell la posa en son catàlec sens indicar cap localitat catalana. Potser se trobi en les regions de surers, tant importants en la part oriental de Catalunya.

Gastropacha quercifolia L.

Juny a Setembre en dues generacions. El mascle d'aquesta especie es atret per la llum; la femella resta parada en el tronc dels arbres, oferint l'aspecte de una rugositat, o de fulles seques. Per medi de la llum hem obtingut varis mascles de la primera generació. Sa color fonamental i dibuixos demostran que's tracta de la següent forma:

var. **meridionalis** Hormuz.

Juliol-Agost. (Color fonamental més clara que el tipu, alguns exemplars recorden la tonalitat de *O. Pruni* L. La faxa ondulada externa, desapareix per complert o sols queda lleugerament indicada. L'espai costal de les ales anteriors es de la mateixa color general).

Sta. Coloma de Gramanet 20-VIII-08, juliol-1909; St. Pere de

---

(1) Frionnet «Les premiers états des lépidoptères francais.» Tom. II, pág. 392.

Vilamajor 27-VII-1914 (exemplar excepcionalment clar). Olot 16-VIII-1912 (tipu de color més vinosa). Col. o. c. Rosset.

2.ª generació, ab. **Hoegei** Heuäck.

Setembre-Octubre. (Coloració molt més fosca i tamany més reduit (20 a 22 mm. de llargaria alar) que els individuus que's troven pels mesos de Juliol y Agost).

A ultims del passat Setembre de 1914 recullirem alguns exemplars de *quercifolia* L., atrets per la llum, a St. Pere de Vilamajor. Tots ells presenten els caràcters constants, en quant a tamany i coloració. Comparant-los amb els exemplars que volen al istiu, son gaire be la meitat més petits; sa llargaria costal en las ales anteriors varía entre 20 i 22 milimetres. Sa color de les ales es d'una tonalitat vinosa i molt més fosca; remarcant-se, especialment en la part costal de les anteriors i la meitat externa de les posteriors. Ales recobertes d'escates fosques, faixes negres, son complertes i ben marcades, principalment la més externa. Referent a n'aquesta forma tant diferent de la que ens hem ocupat avans, debem fer les següents observacions:

1.ª Segons varis autors (1) se tracta de una segona generació que apareix alguns anys, rarament, en la regió mediterrania, pel mes de Setembre.

Considerant que la primera generació de *quercifolia* L. te lloc a Catalunya pel Juliol i Agost, (Sta. Coloma de Gramanet 20-VIII-09; Olot 16-VIII-12; St. Pere de Vilamajor 27-VII-14; Pirineus juliol (Rondou), i que en la mateixa localitat de St. Pere de Vilamajor hem recullit exemplars novells al 27 de juliol o sia menys de dos mesos avans de la segona aparició, s'ens fa difícil creurer com en tan curt espai de temps pugui assolir totes ses transformacions un lepidòpter com *quercifolia* L. quina oruga es de les de major tamany. Per altra part, tots els lassiocampits que tenen dues generacions a Catalunya, apareixen per primera volta en Maig o primers de Juny (*D. loti* O.; *O. pruni* L.). La reaparició de *quercifolia* L. al Setembre, en individuus de petit tamany, pot atribuir-se a un desenrotllo rapit i sobtat, o provinent de algunes orugues retrassades que motivarien el retràs en l'època d'aparició del lepidòpter.

2.ª observació. A. Spuler (2) diu: «La generació estival *hoegei*

---

(1) Spuler; Grünberg; Rebel.

(2) Spuler; Die Schmetterlinge Europas. Tomo I, pág. 122.

Heuäck, es més petita, més clara, més taronja». Aquestes característiques de color son inexactes, segons els individuus cassats a St. Pere de Vilamajor, ja que algun d'ells s'acosta a la ab. *alnifolia* O, la més fosca de les formes de G. *quercifolia* L. De Sta. Coloma de Gramanet, conservem dos exemplars recullits a ultims de setembre de 1909; son tamany es més petit que'ls individuus de la primera aparició (25.24 mm. llargaria costal), en cambi tenen molta semblansa amb aquella en quant a la coloració.

Odonestis pruni L.

Juny a Setembre, en dues generacions. Es bastant rara. Se troba en els fruiterars; al vespre, tant el mascle com la femella son atrets per la llum. De la primera generació tenim un mascle cassat al Masnou (27-VII-1905 (S. Maluquer). Per son mal estat de conservació es dedueix que aquesta data es el límit de la primera generació.

2.ª generació, gen. aest. **prunoides** Stgr.

Aquesta generació sembla que's trova solzament en les regions que, com Catalunya, formen el límit meridional de l'aria de dispersió d'aquest lepidòpter. La descripció que dóna A. Spuler, segons Staudinger, i que transcriu Grünberg, resulta inexacte. «Al mitgdía (a Catalunya) s'ha observat una segona generació més clara que la forma principal i de tamany la meitat més petit o fins un ters d'aquella». La mida costal d'una femella agafada al 7 de setembre de 1906 a Sta. Coloma de Gramanet, es de 27 mm., resultant proporcionalment del mateix tamany que'l mascle cassat al juliol a Masnou (21 mm. de llargaria alar). La mida que dóna Rebel (1) com a corrent es de (25 a 32 mm.)

OBSERVACIÓ: Els individuus de *prunoides* Stgr. veyem que's desenrotllen normalment en quant a tamany i demés caràcters; per lo tant, no donen lloc a suposicions de una evolució soptada com succeeix amb *hoegei* Heuäck de la *G. Quercifolia* L. Així doncs, es de creure que la segona generació de *pruni* provè d'exemplars de aparició molt primerenca, mercès a la benignitat de nostre clima.

---

(1) Rebel-Sehmetterlingsbuch.

Dendrolimus pini L.

Juny a Agost. Aquesta especie es troba sempre molt localisada; rara als voltants de Barcelona; en altres regions aont abunden les coniferes (Pirineu) hi es més freqüent. Sta. Coloma de Gramanet VI-1910, atreta amb la llum eléctrica. Sarriá 12-VIII-1911 parada al tronc d'un pí (Colecció Rosset).

La oruga es troba sobre varies especies del genre *Pinus;* ataca principalment als àrbres vells i ben desenrotllats. En les regions aont abunda, causa greus perjudicis per la molta qüantitat de fulles que's menja cada oruga. Naix al cap d'un mes de ser postos els ous i dura fins a la primavera (Abril-Juny) del any següent. Passa l'hivern entre l'escorsa dels pins o al peu d'aquests, entre la brossa. Generalment se crissaliden al tronc dels pins a un metre d'alsaria i dins d'un capoll fosc i resistent.

Pachypasa lineosa Vill.

Juny-Agost. Aquesta lassiocámpida es propia de Catalunya, trovant-se també en alguns departaments del mitjdia de Fransa. Està molt localisada en els vells jardins i agrupacions de xiprers dels voltants de Barcelona. Degut al poc respecte que's te a dits arbres, aquesta especie es, cada dia més difícil d'obtindre, perillant sa extinció al desapareixer aquells, en nostres encontorns. Segons Cuní i Martorell, el lepidòpter resta parat als troncs i rames dels xiprés, per quina rahó es fa més difícil d'obtindre. Cita com a localitats, voltants de Barcelona, Vallcarca, Sarrià. D'aquesta última localitat ne tenim un exemplar.

Segons Frionnet (1) devegades pot tenir dues generacions anyals. La oruga viu en els xiprés (*Cupressus fastigiata* i *sempervirens*) i en les sabines i ginebróns. De dia estàn amagades entre 'l brancatge i en grupus de reduit nombre; al vespre surten a menjar les fulles tendres.

Cuní diu que's crissaliden en la part alta dels xiprès, formant un capoll voltat de filaments.

I. de Sagarra.

Setembre, 1914.

---

(1) Les premiers états des lèpidoptéres Français, Tomo II, pág. 413.

DE UNA SORTIDA PELS VOLTANTS DE BARCELONA

I. Presencia del Buliminus obscurus Müll a Sarrià.

Sortint de Pedralbes, vaig volguer visitar la veina pedrera de granit, que desde qu'ens acompanyà el mal haurat Mn. Font i Sagué, no havía visitat. En aquell temps hi recullirem, en abundor, *Calcita lletosa romboèdrica. Fluorina* i *Molibdenita,* mes en aquesta excursió sols vaig trovar-hi les dues primeres, en un filó qui té la *Calcita* a ambdós costats i la *Fluorina* al mitj. Però al resseguir les parets verticals de la pedrera i junt a unes fontijoles que hi brollen en diferents llocs de les diaclasses del granit, vaig notar-hi abundor de moluscs de les vulgaríssimes especies *Helix aspersa, Müll* i *vermiculata, Müll, Helicella variabilis Drap,* i *(Cochlicella) ventrosa, Risso.* Mes entre aquestes derreres vaig recullir-hi un exemplar del *Buliminus obscurus Müll,* que sols havía recullit, i també en poc nombre, a Santes Creus, entre els herbatges de les voreres del Gayà. Fora de Catalunya l'he trovat en abundor a Bilbao i a Suissa.

No és la primera vegada qu'és cita de Barcelona aquesta especie. Ja en 1879 va publicar-se en el quadern d'en Bofill, «Moluscos testáceos terrestres del llano de Barcelona» prò el no haver-lo trovat fins ara, me feia duptar de sa presencia en nostre plà. Com en altres seccions de zoología i botànica, passa en els moluscs, que mentres unes especies abunden fins a constituir una plaga, en altres és una raresa el trovar-les. Aixís fa poc temps recullí, en la veina barriada de Vallcarca la *Tastacella haliotoidea* Drap. que en và havía cercat moltes vegades en nostres encontorns.

JOAN ROSALS.

Barcelona, 14 Febrer 1915.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Abril 1915

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época   Barcelona, Abril 1915   Any XII — Núm. 4

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 4 d'Abril de de 1915.—Plantes de Vallferrera, per *P. Font Quer*.—Nota necrològica: Pere Alsius i Torrent, per *Joaquim M.ª de Barnola, S. J.*

SECCIÓ OFICIAL

Sessió ordinaria de 4 d'Abril de 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquím M.ª de Barnola, S. J.

A les onze del matí i assistint-hi els socis Srs. Codina, Folch, Fournier, Ferrer i Vert, Font i Quer, Boixeda, Maluquer (S.), Maluquer (Jos.), Maluquer (Joaq.), Sagarra (Ig.), i Tomás, el senyor President obre la Sessió.

El Secretari llegeix l'acta de l'anterior que és aprovada per unanimitat.

Admisió de socis.—Després de passar-se a votació, són admesos per unanimitat, com a socis numeraris, els Instituts Generals i Tècnics de Reus i Girona i D. Bonaventura Bassegoda, tots tres proposats en la darrera sessió ordinaria.

Proposta de soci.—Els Srs. don Pius Font, don Josep Maluquer i don Salvador Maluquer proposen per a soci numerari a don Antón Xiberta i Raig, Farmacéutic Militar, i que viu a Girona.

Comunicacions científiques. — El Rvnt. P. Barnola presenta un bon exemplar d'*amianto* procedent de la foradada de Vallvidrera, donant-lo per a el Museu de l'Institució.

El mateix presènta dues especies de bolets *Basidiomicetes,* fam. *Nidulariacis,* els *Cyatus erucibulum* Hoffm. i C, *sericeus* Sch., aquests sobre un conus de *Pinus silvestris* L., recullits amb els seus deixebles en els boscos de Santa Creu d'Olordre. Alguns exemplars encara conservaven els *peridiols* (cápsules de les espores); tots resten per a el Museu.

També dóna compte d'haver-se vist ja a Sarrià la «Puput» *Upupa epops* L., i la «pàssara» o «merla blava», *Monticola solitarius,* Lin., desde el dia 15 de Març; les aurenetes i falsiots no aparegueren fins al 20.

Finalment presenta el Rvnt. P. Barnola, un *ou amb qua,* fet que s'explica per haver restat una de les *chalaçes* fora de lloc al formar-se la capa calcária o closca; fet de que tractarà més extensament en una nota.

El Sr. Codina mostrà als demés socis els interessants insectes següents: el tipus del Neuropter Socidit, *Caecilius fastuosus* Navàs, n. sp. i no *ambitiosus* com havía adelantat l'autor i va ésser comunicat anteriorment; el Neuròpter Ascalafidit, *Ascalaphus libelluloides* Sch. nou per a la península, procedent de Les, en la Vall d'Aran, leg. Germà Léon Hilaire; el Lepidòpter Arctiidit, *Arctia fasciata* Esp.-God. i l'Ortopter *Ocnerodes Brunneri cyanipes* Bol. procedents de Cervera prov. de Lleida, leg. nostre consoci P. Frederic Vila, C. M. F. i dos exemplars del rar Coleòpter Carabidit, *Bryobius (Pterostichus) Xatarti* Dej., procedents de Nuria, IX-14, leg. Germà Benito, E. C., manifestant que aquesta especie poc coneguda, propia del Pirineu, se diferencía del *P. Jurinei* Pauz., amb qual nom figura equivocadament en el Catàleg del Sr. Cuní, principalment en que's més gran, el cap i el cosselet són sempre negres, aquest es una mica més llarg, menys estret posteriorment, els élitres són d'un bronzejat-obscur un poc verdós o lleugerament d'aram i els punts enfonzats del tercer intèrval són més petits i menys fortament marcats; el tipus es procedent de la Vall d'Eyna i de les montanyes de dessobre Prats-de-Molló, portant el nom d'En Xatart, farmacèutic i jutje de pau que fou d'aquest poble'n temps de Dejean, quasi un segle enrera, quan l'invasió francesa.

No havent-hi altres assumptes de que tractar el Sr. President aixeca la sessió a les 12'30 de la tarda.

PLANTES DE VALLFERRERA

PER

P. FONT QUER

A primers d'Agost de 1911, aprofitant uns dies de permís, vaig fer una excursió a Vallferrera (Alt Pallars). Volía coneixer Sotllo, la més alta de les montanyes del Pirineu català (3141 m.). La excursió es llarga i incòmoda; des de Tàrrega fins a Gerri de la Sal amb automòvil i de Gerri a Sort amb tartana; mes enllà de Sort, la carretera, malmesa per les rierades del Noguera i no arreglada encara, no permet passar mes que a pèu i amb caballería. La primera jornada a pèu va esser desde Sort a Llaborsí, per la vora esquerra del Noguera, internant-me cap a Roní fins prop de Montanartó; la segona de Llaborsí a Areo. L'excursió a Sotllo requereix bon guía i dues jornades, i com que no podía quedar-me allí mes que un dia no'm va esser posible anar a Sotllo. En lloc de Sotllo, vaig explorar el Monteixo (2904 m.) que s'alsa tocant mateix al poble d'Areo.

Vallferrera, gaire bé inexplorada botanicament, es de les més aspres, seques i àrides del Pirineu. Pensánt que sería millor més cap endins, més enllà d'Areo, i amb ganes de pujar a Sotllo, vaig repetir l'excursió acompanyat d'En Llenas, pel Juliol de 1912; aquesta excursió durá dèu dies, contant-hi els de viatje. Vam parar la tenda a les Bordes de Rebuira (1814 m.); després sota la frontera, als prats de Boet. Per segona vegada, no'm va esser possible arribar al cim de Sotllo; al pèu del Pic, al Estany, l'eterna quietut d'aquells paisatjes, sols es interrompuda per la cascata que porta l'aigua penyals avall, ni un aucell vòla per aquelles solituts; les granotes mandroses, i negres com les tonalitats mateixes del Estany, resten mudes; no's veuen ni insectes, les coroles enormes de la *Gentiana acaulis*, intensament blaves, se baden endebades. Despullades d'arbres aquelles encontrades, tenen també escasíssima la vegetació herbacia: els *Ranunculus pyrenœus, Gentiana acaulis, Primula integrifolia, Homogyne alpina* i poques mes, entremig del pedruscall de les tarteres, al pèu de les neus fonent-se, o a la vorera del Estany, són les úniques fanerógames d'allí; més enllà, la turbera, els prats de *Sphagnum,* els *Eriophorum,* amb sa cabellera blanca de senectut, i les descolorides flors de la *Viola palustris,* arran de la molça. Vaig haver de tornarme'n des de l'Estany de Sotllo, devant d'un temps amenassador; les bromes, que des de allí aparentaven marxar a més velocitat, deixaven caure una pluja menuda, i jo, sol, sense guía, ni sisquera rellotje, plè de basarda en aquelles soletats que sols el que les ha sentit sab què cosa son, vaig haver de deixar Sotllo, altíu i solitari allà endarrera; les Bordes de Rebuira, les creia encara mes lluny de lo que ho eren; mai hauré anyorat amb tanta recansa el meu amic i la nostra tenda.

Després vam anar a Boet. A Boet vam fer vida comú amb el pastor d'Areo, el seu sagal i'l goç, a mes de nostre cuiner millor que guía, En Ton. La tenda nostra no era prudent parar-la, voltats com estavem de tanta vaca; per això el refugi del pastor, una barraca amb la porta eternament oberta, va esser també nostre refugi. Nostre bon amic, el pastor, ens va tractar molt bé; tant bé com li podia permetre el séu jornal de quatre rals i la abundor de llet de que podíem disposar. De nit, dormint de travers cinc, en un jas fet per a jauren-hi dos, fora del jas les cames des de jonoll en avall, s'oviraven els estels pel foratxameneia; des de'l dintell de la porta, la neu dels penyals d'Arcalís, en aquelles nits de lluna, era encisadora. Allí passarem els dies restants, i visitarem Aixeus, Coma del Orri, La Molinassa, La Selva, Arcalís, etc. fins el 25 de Juliol que retornavem a Areo per a continuar al endemà cap a Barcelona. A Areo vam ser molt ben atesos a Cân Cerdà, durant els dos dies de nostra estada allí.

Les plantes recullides en les dues excursions, que m'ha sigut possible determinar, són les de la llista següent; algunes tan interessants com la *Listera cordata R. Br.* que descubrí En Llenas a la Molinassa, i que jo vaig trobar després cada día que vaig surtir. A Sort, nostre bon amic En Moisès Cervós, ens mostrá unes plantes recullides quan estudiava Farmacia; algunes d'interès, són les que figuren en la llista. Totes les localitats d'aquesta, excepte les de Sort, Rialp, Roní, Montanartó, Llaborsí, Montesclado, Tirvia, Arahós, Altrón i Alins, corresponen a la municipalitat d'Areo, en lo mes alt de Vallferrera.

Nothochlœna Marantœ, R. Br.—Penyals, a la vora dreta del Noguera entre Rialp i Llaborsí.

Cheilanthes odora Swartz.—Sort (Cervós!).

Allosurus crispus Bernhd. — Areo: Selva Plana, Ribera de Sotllo, etc.

Phegopteris Dryopteris Fée; *Polypodium Driopteris* L.—Areo: La Rebuira.

Nephrodium Filix-mas Rich.; *Polystichum Filix-mas*, Rth.—En tota la Vall.

Aspidium Lonchitis Swartz.—Areo: Ribera de Sotllo a 2200 m.

Cystopteris fragilis Bernh.—Monteixo.

Athyrium Filix-femina Roth.—Areo: La Molinassa.

Blechnum Spicant With.—Areo.

Asplenium septentionale Hoffm.—Roques i penyals de tota la Vall.

Botrychium Lunaria Swartz.—Areo: Monteixo, La Selva, rara.

Selaginella spinulosa R. Br.—Areo: Boet, Arcalís, etc.

Licopodium Selago L.—Areo: Boet, Coma del Orri, etc.

Juniperus nana Willd.—Penyals elevats, a Arcalís, Coma del Orri, etc., a 2400 i 2600 m.

Phleum alpinum L.—Ribera de Sotllo.

Lasiagrostis Calamagrostis Link.—Areo.

Agrostis vulgaris With.—Monteixo, etc.

Deschapmsia flexuosa Trin.—Monteixo, La Rebuira.

Oreochloa disticha Link.—Monteixo, Sotllo, etc.

Festuca ovina L.—Monteixo.

Nardus stricta L.—Coma del Orri, en els prats, a 2,000 m.

Carex pyrenaica Wahlenbg.—Coma del Orri, a 2,300 m.

C. echinata Murr.—La Selva.

C. leporina L.—Ribera de Sotllo, vores de la riera.

C. pallescens L.—Coma del Orri.

C. Œderi Ehrh.—Plana Roya.

C. ampullacea Good.—La Selva, vores de les aigues.

C. vulgaris Fries.—Selva Plana, Sotllo.

Scirpus cœspitosus L.—Estany d'Aixens, a 2,500 m.; Coma del Orri, a 2,300 m.; abondant.

Eriophorum vaginatum L.—Prats turbosos de Coma del Orri, a 2,300 m.

E. augustifolium Roth.—Turberes i prats humits de Coma del Orri, Estany d'Aixeus, Sotllo.

Juncus trifidus L.—Ribera de Sotllo.

J. alpinus Vill.—Coma del Orri.

Luzula lutea DC.—Aixeus, a 2,500 m.

L. nivea DC.—Montanyes al Nw. de Areo; La Selva, etc.

L. maxima DC.; L. silvatica Gaud.—La Selva.

L. glabrata Desv.—Ribera de Sotllo.

L. sudetica DC.—Coma del Orri.

L. spicata DC.—Estany de Sotllo, a 2,600 m.

Narthecium ossifragum Huds.—Plana Roya, Boet.

Veratrum album L.—Monteixo.

Streptopus distortus Michx.; *S. amplexifolius* DC.—Coma del Orri, Boet, etc.

Paris quadrifolius L.—Coma del Orri.

Erythronium dens-canis L.—Prats i boscos de tota la Vall; pel Juliol ja sense flors.

Lilium pyrenaicum Gouan.—La Rebuira, rara.

Gagea Liottardii R. et Sch.—Arcalís.

Allium Schœnoprasum L.—Monteixo.

A. fallax Ræm. et Sch.—Monteixo.

A. Victorialis L.—La Rebuira, La Selva, etc.

Paradisia Liliastrum Bert.—Ribera de Sotllo, rara.

Iris Xiphioides Ehrh.—Monteixo, La Rebuira, etc.; a primers d'Agost amb les flors ja passades.

Bicchia albida Parlat.; *Orchis albida* Scop.—Boet, Coma del Orri, escassa.

Orchis latifolia L.—Altron.

Listera cordata R. Br.—La Molinassa, Boet, Coma del Orri, Fontallada.

Salix pyrenaica Gouan.—Arcalís.

S. reticulata L.—Arcalís.

S. retusa L.—Arcalís.

Chenopodium Bonus-Enricus L.—Selva Plana, etc.

Oxyria digyna Hill.—Penyals d'Arcalís, a 2,700 m.

Rumex alpinus L.—Ribera de Sotllo.

R. scutatus L.—Rialp, Llaborsí, etc.

R. acetosa L.—La Rebuira.

Polygonum Bistorta L.—Monteixo, La Selva, etc.

P. viviparum L —La Selva.

Scleranthus perennis L.—Arahós; La Rebuira.

Thesium alpinum L.—Montanyes al NW. de Areo.

Th. pratense Ehrh.—La Rebuira, Coma del Orri.

Telephium Imperati L.—Llaborsí.

Rhamnus alpina L.—La Rebuira.

Viola palustris L.—Estany de Sotllo, Aixeus, etc.

V. cenisia L.—Monteixo.

V. cenisia, ssp. *Lapeyrousiana* Rouy *(ex* Cadevall).—Monteixo.

Myricaria germanica Desv.—Sort (Cervós!)

Drosera rotundifolia L.—Plana Roya, Selva Plana, etc.

Malva moschata L.—Areo.

Hypericum quadrangulum L.—Monteixo.

H. humifussum L.—La Rebuira.

Barbarea præcox R. Br.—Areo.

Arabis perfoliata Lamck.—La Rebuira, etc.

A. alpina L.—Arcalís.

Cardamine latifolia Vahl.—Sort (Cervós!); Areo: Selva Plana.

C. resedifolia L.—Roques elevades de tota la Vall.

Sisymbrium Sophia L.—Alins

S. austriacum Jacq., subsp. *chrysanthum* Jord. *(ex* Cadevall.)—Areo.

S. pinnatifidum DC.—Sotllo.

Erysimum ochroleucum DC.—Arcalís, a 2,600 m.

Isatis tinctoria L.—Llaborsí.

Thlapsi brachypetalum Jord. — Monteixo, La Molinassa, La Rebuira.

Roripa pyrenaica Spach; *Sisymbrium pyrenaicum* L.—Comú per tota la Vall.

Draba carinthiaca Hoppe; *D. nivalis* DC.; *D. stellata* Lapey. *(vidit* Cadevall).—Monteixo, en el cim, a 2,900 m. a primers d'Agost de 1911 amb fruit.

Fumaria officinalis L.—Areo.

Sedum brevifolium DC.—Monteixo.

S. hirsutum All.—Desde Altron fins a Areo; Monteixo.

S. annuum L.—Monteixo.

Sempervivum tectorum L.- Sort, Llaborsí, etc.

S. arachnoideum L.—Monteixo.

Genista purgans L.—La Rebuira, molt abondant.

G. pilosa L.—Alins.

G. sagittalis L.; *Pterospartum sagittale* Willk.—Monteixo.

Ononis Columnæ All.—Llaborsí.

Medicago suffructicosa Ram.—Llaborsí.

Trifolium aureum Poll.—Areo, rara.

T. alpinum L.—Montanyes elevades; Monteixo, Selva Plana, Aixeus, etc., comú.

T. striatum L.—Arahós.

T. incarnatum L.—Areo.

Vicia sepium L.—Roní, etc.

V. onobrychioides L.—Roní.

Ervum tetraspermum L.—Roní.

Lathyrus cirrosus Ser.—Entre Roní i Montanartó.

L. pratensis L.—Roní, Areo, etc.

Polygala vulgaris L.—Monteixo, etc.

Geranium sanguineum L.—Monteixo.

G. silvaticum L.—Roní, Montanartó, etc.

G pyrenaicum L.—La Rebuira.

Viscaria alpina Don; *Lychnis alpina* L.—Aixeus.

Silene cucubalus Wibel; *S. inflata* Sm.—Desde Alins fins a Arcalís, a 2,600 m.

S. ciliata Pourr.—Monteixo, Aixeus.

S. acaulis L.—Penyals elevats per tota la Vall.

S. rupestris L.—Monteixo.

S. otites Sm.—Llaborsí.

S. nutans L.—La Selva.

Dianthus Carthusianorum L.—Areo.

D. Armeria, L.— Areo.

D. Requienii Godr. et Gren.—Llaborsí, Monteixo.

D. monspessulanus L.—Comú per tota la Vall.

Cerastium alpinum L.— Monteixo, etc.

C. trigynum Viel.—Boet.

Stellaria nemorum L.—La Selva.

S. graminea L.—Areo.

S. uliginosa Murr.—Monteixo, etc.

Montia minor Grmel.—Areo.

Thalictrum aquilegifolium L.—La Rebuira, La Selva.

Anemone vernalis L.—Monteixo, Sotllo.

Anemone alpina L., var. *sulphurea* Pritz.—Arcalís, La Rebuira, Coma del Orri.

Ranunculus diversifolius Gilib.—Altron, Aynet, Alins.

R. trichophyllus Chaix.—Amb l'anterior.

R. aconitifolius, rassa *intermedius* (Dc.).—Arcalís, Boet, Coma del Orri.

R. amplexicaulis L.—La Selva, Selva Plana.

R. pirenœus L.—Sotllo, Arcalís.

Caltha palustris L.—Monteixo.

Aconitum Lycoctonum L.—La Rebuira.

Astrocarpus sesamoides Gay.—La Rebuira.

Reseda Luteola L.—Rialp, Llaborsí, Alins, etc.
Helianthemum vulgare Gaertn.—La Rebuira.
Sorbus Aucuparia L.—Boet, La Rebuira.
S. Chamaemespilus Crantz.—La Selva.
Alchimilla vulgaris L.—La Selva, Monteixo, Sotllo, etc.
A. alpina L.—Sotllo, La Rebuira.
A. saxatilis Buser.—Monteixo.
A. Hoppeana Buser.—Coma del Orri,
Rosa alpina L.—La Rebuira, Selva Plana, La Molinassa.
Potentilla rupestris L.—Arahós.
P. argentea L.—Monteixo, etc.
P. grandiflora L.—La Molinassa, Ribera de Sotllo.
P. micrantha Ram.—La Rebuira.
P. reptans L.—Llaborsí, Areo, etc.
P. Tormentilla Neck.—Monteixo, etc.
Geum rivale L.—La Rebuira.
G. montanum L.—Coma del Orri.
Spiraea Ulmaria L.—Sort, Llaborsí, Areo.
Rubus Idaeus L.—Comú per tota la Vall.
Cerasus Padus DC.—Boet.
Astrantia major L.—Monteixo.
Eryngium Bourgatii Gouan.—Monteixo.
Heracleum pyrenaicum Lamk.—Monteixo.
Meum athamanticum Jacq.—Ribera de Sotllo.
Molospermum cicutarium DC.—La Selva.
Chaerophyllum cicutaria Vill.—Monteixo, Coma del Orri.
Bupleurum falcatum L.—Alins.
Saxifraga oppositifolia L.—Arcalís, penyals a 2600 m.
S. Aizoon Jacq.—Monteixo, etc.
S. varians Sieb.; *S. muscoides* auct. nonnull. (*Vidit* Cadevall).
—Monteixo, Boet, etc.
S. aquatica Lap.—Coma del Orri, Bedet.
S. granulata L.—Monteixo.
S. azoides L.—Monteixo.
S. aspera L.—Boet.
S. aspera L., rassa *bryoides* (L.) Rouy.—Monteixo.
S. umbrosa L.—Fontallada, rara.
S. stellaris L.—Aiguamolls de tota la Vall.
S. geranioides L.—Boet, Coma del Orri.
Parnasia palustris L.—Monteixo, Plana Roya, etc.

Epilobium collinum Gmel.—Comú per tota la Vall.

E. montanum L.—La Molinassa, Coma del Orri.

E. montanum L., rassa *Duriaei* Gay (ex Pau).—Boet, Coma del Orri.

E. palustre L.—Monteixo.

E. tetragonum L., subsp. *Gillotii* Lévll., var. *lucidum* Lévll. *(ex* Pau).—Selva Plana.

Epilobium Lamyi Schultz.—Monteixo.

E. alpinum L., var. *anagallidifolium* Lamk. *(ex* Pau).—Selva Plana.

E. alsinifolium Vill.—Estany de Sotllo.

E. spicatum Lamk.—Roní, Areo, etc.

Circaea lutetiana L.—Alins.

Myosotis alpestris Reich.—Monteixo.

Echinospermum Lappula Lehm.—Llaborsí.

Cynoglossum officinale L.—Areo.

Asperugo procumbens L.—Monteixo, La Rebuira.

Veronica Gouanii Moretti; V. Ponae Gouan.—La Selva.

V. officinalis L.—Areo.

V. bellidioides L.—Aixeus, Coma del Orri.

V. alpina L.—Ribera de Sotllo.

V. fruticans Jacq.; *V. saxatilis* Scop.—Monteixo.

V. serpillifolia L.—Monteixo, Ribera de Sotllo, La Molinassa, Selva Plana.

V. verna L.—La Rebuira.

Antirrhinum Asarina L.; *Asarina Lobelii* Quer.—Rialp, penyals de la vora dreta del Noguera; Monteixo.

A. molle L.—Sort (Cervós!)

Linaria repens Mill.; *L. striata* DC.—Rialp, Llaborsí, Arahós, Alins, Areo, hasta 1800 m. en la Molinassa.

L. alpina Mill.—Monteixo, Boet, Coma del Orri, Sotllo.

Scrophularia Hoppii Koch. — Areo, vores del Noguera Vallferrera.

Erinus alpinus L.—Monteixo.

Pedycularis pyrenaica Gay.—Monteixo, Selva Plana.

Melampyrum pratense L.—Montanyes al NW. d'Areo; La Selva, etzètera.

M. silvaticum L.—La Selva.

Bartschia alpina L.—Boet.

Euphrasia alpina Lamk.—Arcalís.

Ajuga pyramidalis L.—La Molinassa.

Teucrium Scorodonia L.—Comú per tota la Vall.

Lavandula officinalis Chaix; *L. vera* DC.—Herms, a la part baixa de Vallferrera.

Sideritis hyssopifolia L.—Monteixo.

Galeopsis Tetrahit L.—Alins, Areo.

Lamium maculatum L.—Areo

Stachys recta L.—Areo.

S. annua L.—Llaborsí.

Calamintha alpina Bent.—La Rebuira.

Thymus nervosus Gay, Coste Fl. de France, III, p. 87.—Aixeus, Arcalís.

Phlomis Herba-venti L.—Sort (Cervós!)

Soldanella alpina L.—Coma del Orri, La Molinassa, Arcalís, etzètera.

Lysimachia vulgaris L.—Sort (Cervós!)

Primula integrifolia L.—Sotllo, Aixeus.

Androsace carnea L.—Estany de Sotllo, etc.

A. argentea Lois.; A. *imbricata* Lamk.—Monteixo, penyals a 2,800 m.

Gentiana campestris L.—Boet.

G. nivalis L.—La Molinassa.

G. verna L.—Arcalís.

G. excisa Presl; *G. Kochiana* Perr. et Song.; *G. acaulis* L., var. *latifolia* Gren. Godr.—Sotllo, Aixeus, Coma del Orri, Arcalís.

G. alpina Vill.; *G. acaulis* L., var. *parvifolia* Gren. et Godr.—Monteixo, etc.

G. Burseri Lap.—Boet, La Selva, etc., abondant.

Pinguicula grandiflora Lamk.—Selva Plana.

Arctostaphylos Uva-ursi Spreng.—Rara per tot la Vall.

Calluna Erica DC.; *C. vulgaris* Hull.—Per tota la Vall, poc abondant.

Loiseleuria procumbens Desv.; *Azalea procumbens* L.—Coma del Orri.

Rhododendron ferrugineum L.—Per tota la Vall.

Pirola minor L.—La Selva.

Ramischia secundiflora Opiz; *Pirola secunda* L.—La Selva,

Jasione humilis Lois.—Monteixo.

J. perennis Lamk.—Estany de Sotllo.

Phyteuma hemisphaericum L.—Monteixo, Selva Plana, etc.

Ph. Halleri All., f.ª *floribus lutescentibus.*—Monteixo, La Rebuira, etc.

Campanula glomerata L.—Monteixo.

C. lanceolata Lap.—Monteixo, Plana Roya.

C. Scheuchzeri Vill.—La Rebuira; alguns exemplars fins de sis flors.

Vaccinium Myrtillus L.—Montanyes al NW. d'Areo; Arcalís, etc.

V. uliginosum L.—Coma del Orri.

Asperula odorata L.—La Molinassa.

Galium verum L.—Coma del Orri, a 2000 m.

Lonicera nigra L.—La Selva.

Valeriana pyrenaica L.—La Molinassa.

V. tripteris L.—La Rebuira, La Molinassa.

V. globulariifolia Ram.—Penyals d'Arcalís, a 2700 m.

Antennaria dioica Gaertn.—Coma del Orri.

Gnaphalium silvaticum L.—Monteixo, La Molinassa.

G. supinum L.—Coma del Orri.

Pyrethrum alpinum Willd.—Monteixo, a 2800 m.

Artemisia Absintium L.—Sort, Llaborsí, Altrón, etc.

A. vulgaris L.—Sort, Llaborsí, etc.

Arnica montana L.—Boet, Arcalís, Coma del Orri, etc.

Doronicum cordatum Lamk.—La Rebuira.

D. grandiflorum Lamk., rassa *viscosum* (Nyman); Aronicum viscosum Freyn et Gaut.—Arcalís.

Senecio Tournefortii Lap.—La Selva.

S. Doronicum L.—Coma del Orri.

S. Jacobaea L.—Rialp, Llaborsí.

S. adonidifolius Lois.—Monteixo, La Rebuira.

Homogyne alpina Cass.—Estany de Sotllo.

Adenostyles albida Cass.—La Molinassa.

Arctium minus Bernh.; *Lappa minor* DC.—Areo.

Carduus medius Gouan.—Ribera de Sotllo.

Ceutaurea nigra L.—Roní, Tirvia, Areo.

C. paniculata L.—Llaborsí, Tirvia, Montesclado.

Taraxacum pyrrhopappum Boiss. et Reut.—Montesclado.

Lactuca Plumieri Gren. et Godr.—La Molinassa.

L. perennis L.—Monteixo.

Crepis austriaca Jacq.; *C. blattarioides* Vill.—La Rebuira.

Soyera lampsanoides Monn.; *Crepis lampsanoides* Frael.—La Rebuira.

Mulgedium alpinum Less.—La Molinassa.
Prenanthes purpurea L.—Monteixo, La Rebuira.
Leontodon pyrenaicus Gouan.—Ribera de Sotllo.
Hypochaeris maculata L.—La Rebuira.

Burgos 1 de Juliol de 1914.

NOTA NECROLÓGICA

PERE ALSIUS I TORRENT

Encara que les qualitats individuals que constitueixen la personalitat moral de cadascú, són per un ordinari, dó de la Providencia, que no està pas en nostra mà el triar-les; pró una orientació rectament donada i una cooperació constantment mantinguda, poden enlairar-les fins fer-les arrivar al màximum de perfecció moral e intel·lectual, o bé per un contrari malmetre-les o fer-les estèrils en esperits superficials o mal endressats. Són com una herencia que podem avalorar més i més amb el trevall personal i ben entesa economía, o la podèm dissipar amb la apatía o les disbauxes. Per això es, que la fesomía moral dels homes no cal tant cercar-la en la prevenció amb que hagin sigut regalats per la Naturalesa, relativa a l'abundor i calitat de dots personals; quant en el encertat aprofitament dels que tinguin rebuts, siguin molts o pocs, siguin excel·lents o vulgars.

En Pere Alsius, fill il·lustre de la vila de Banyoles, mort el 20 de Febrer a la edat de 75 anys, havent rebut els Sants Sagraments, juntà sortosament ambdues condicions. Enaltit per la Providencia amb una intel·ligencia clara i comprensiva, plegat amb una laboriositat extraordinaria, perfeccionà aquella constantment amb nous coneixements, i esmersà profitosament aquesta fins a les derreríes d'una llarga vida i ben aprofitada existencia. La lluminositat de la seva intel·ligencia'l feu avensar constantment en el camí de les ciencies que conreuà, fins a donar-li un lloc entre els homes sabis; i la fortalesa de son caràcter no's rendí devant de cap mena de dificultats. L'Alsius era d'aquells homes cual mirada parla; al començar una explicació feia endevinar allò que volía fer coneixer; i la convicció amb que s'explicava la duia fins al fons de l'esperit dels qui se l'escoltaven.

Pró el séu talent ni era tancat per un exclusivisme misantròpic, ni menys inflat per la vanitat; era obert a tothom, i junt amb una gran bondat de caràcter que l'aplanaba a parlar amb el mateix afecte en el pobre que'n el ric.

Qualitats tan eximies «el conduiren (diu la *Gazeta Banyolina)* diferentes vegades a Casa de la Vila, desempenyant-hi el càrrec d'Arcalde durant el bieni de 1889 a 1891. La seva gestió com a primera Autoritat civil de la població, fou de les més honrades, essent unànimament elogiada la seva conducta per totes les persones amants de la legalitat i de l'ordre públic» (1).

D'ençà que fou Llicenciat en Farmacia el 10 d'Octobre de 1861, obtenint el premi extraordinari de la Llicenciatura, i per tant el títol gratuitament, i es posà a dirigir la farmacia coneguda per *a can Fina,* començà al ensemps una tasca científica, que semblaría més acomodada per a un home deslligat dels compromisos que treven a un diligent apotecari.

Caldría fer una ressenya massa llarga si volguessim donar compte de la extensió i profit amb que conreuà sa intel·ligencia privilegiada una pila de les branques de la sabiesa, palesament demostrat aquell per la munió d'escrits que donà a la estampa.

Com *historiógraf* publicà un «Ensaig històric sobre la vila de Banyoles» l'any 1872 a Barcelona, del que en 1895 feu una segona edició ampliada a Banyoles; obra que es un verdader arxíu de datos i biografíes. Del mateix gènero són la «Reseña histórica descriptiva de Nuestra Señora del Mont» i el «Nomenclator geográfico-histórico de la provincia de Gerona desde la antigüedad al siglo XV»; obres premiades en els certamens de la *Asociación literaria de Gerona* l'any 1879 i 1882 respectivament. La segona fou feta en col·laboració amb D. Celestí Pujol i Camps.

Mes son esperit observador el guià preferentment envers l'estudi de la naturalesa, conreuant amb especialitat la Geología i la Paleontología, que'l capacitaren extraordinariament per a els estudis prehistòrics, que li han donat nomenada en tot el món sabi. Fruit d'aquets estudis foren els trevalls: «Breu ensaig geològic de la vila de Banyoles» i «L'estany de Banyoles», publicats l'any I de *La Renaixensa*; i els no menys erudits: «Estudios geológicos sobre la región central de la provincia de Gerona», «Efectos del volcanismo en la provincia de Gerona», i «Apuntes geológicos y geográficos de la provincia de Gerona», que ho foren en la «Revista de Gerona», volums 1, 2, 3 i 4.

---

(1) En el núm. del 28 de Febrer de 1915

Pro els escrits que més reputació de sabi i erudit li dongueren, particularment en l'extranger, son la monografía «Seriñá» y «Caldas de Malavella» en l'any 1882, una «Paleontología de la provincia de Gerona» en 1883, i el folletó titolat: «Seriña.—Reseña histórica desde la más remota antigüedad hasta los tiempos modernos», en 1893. Aquesta obra i el Museo d'objectes prehistòrics que aná recollint com a comprobants de les seves trovalles i publicacions, (museo força visitat fins de sabis extrangers), han fet coneixer a Serinyà com localitat clàssica de descobriments prehistòrics, trovant-se en aital concepte en les bones obres de les nacions cultes.

Deixa ademés publicat un llarg estol d'articles literaris, científics, folk-lòrics, d'excursionisme... en diversos diaris i revistes de Catalunya, e inèdita una interessanta obra intitolada «El Magdalenense en la provincia de Gerona».

Res té doncs d'extrany que tan variats i extensos conexements fossen degudament apreciats per els homes de ciencia, i li valgueren els nomenaments de Soci Corresponent de la «Real Academia de la Historia» i de la de «Ciencias i Artes de Barcelona».

Totes quantes lloançes se fassin d'en Alsius, reben nou resplandor al considerar-les avalorades i ressortint son mèrit per la fé viva, qu'amb sa sobirana claretat il·luminà les accions del home i del sabi, i la caritat qu'amb diví influxe ennoblí les seves relacions envers el pròxim. D'aquesta arrel brotava aquella nobleça de cor, aquell desinterès amb que acudía al auxili dels desgraciats. ¿No parla prou clar en aquet sentit l'afany i activitat que esmersà per a conseguir la fundació de l' Assil de les Germanetes dels Pobres, amb que compta la vila de Banyoles? ¿No ho díu ben alt el fet de que figuraba entre els devanters i més fervents socis de les Conferencies de Sant Vicens de Paúl? I que dites manifestacions de son esperit cristià no eren un afecte sols de filantròpica conmiseració, mes filla de ben arrelada convicció i efecte de vera caritat, ho demostra palesament l' esperit de sacrifici portat fins a la heroicitat quant ho demanaren les circunstancies. Poden testimoniar-ho tans de fills de Banyoles, que contemplaren amb edificació i corpresos la seva arroganta figura visitant personalment als atacats de l'infecció colèrica l'any 1885, quant els mes coratjosos ni tan sols gosaren sortir de les cases llurs.

Altra revelació de son esperit profonament cristià ens la dóna la senzillesa i humilitat amb que's conduía en tots els seus actes, aixís públics, com privats. Ni l'enorgulliren els propis mèrits, ni li agradaren aparatoses manifestacions de sos descobriments científics. Pro ahon esclatà amb raigs més sobirans aquest esperit perfecte de humilitat cristiana, va esser el renunciar espontaniament al honorífic títol de Cavaller de la Ordre de Isabel la Catòlica, que per Reial Decret de 26 de Octubre de 1891 se li confería.

Bé, molt bé, doncs, féren tots els estaments socials de Banyoles, en rendir el derrer tribut de respecte i d'admiració al il·lustre fill que perderen! Bé, molt bé pels que han proposat perpetuar el recort de qui donà son nom a la posteritat, mes també el de Banyoles arreu ahont se tracti de Ciencies Naturals! La «Institució Catalana de Historia Natural», aduc dins de la seva petitesa, vol compartir amb els banyolins, i amb tots els fills verament aimants de les glories patries, la veneració més síncera, al ensemps que de tot cor s'associa al condol i sentiment més íntim envers la familia i parents del finat, i demana darrerament an els seus socis y amics una plegaria per a l'ànima del gran patrici en Pere Alsius i Torrent (A. C. S.)

JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA, S. J.

Sarriá (Barcelona) Març, 1915.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Sens cobertes

	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**5 ptes.**	**8 ptes.**
5 - 8 »	**8** »	**15** »
8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo-dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et ratio-
nem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Maig 1915

LOCAL SOCIAL: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — BARCELONA

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Maig 1915 — Any XII — Núm. 5

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 4 de Maig de 1915. — ¿La Pellaea hastata (Thbg.) Prantl. o P. calomelanos Linck, a Catalunya?, per *Joaquim M.ª de Barnola, S. J.* — Lepidopters nous per a la fauna Catalana, pertanyents a les families «Sphingidae», «Notodontidae», Lymantriidae», «Saturniidae», «Drepanidae», «Noctuidae» i «Cymatophoridae», per *Ignasi de Sagarra.*

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 2 DE MAIG DE 1915

Presidencia del Rvnt. P. J. M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Codina, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Font, Folch, Casanova, Maluquer (S.), Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Calzado, Sagarra (I.), Rosals, Gibert; Tomàs.

DESPAIG ORDINARI

Proposta de soci.—Els socis Srs. Barnola, Tomàs i Codina, proposen per a soci numerari, a D. Josep Rovira i Sellarés, estudiant de Medicina, que viu al carrer de Bailén, n.º 79, 1.er, 1.ª; amb domicili a Palma de Mallorca (Brossa, n.º 1).

Admisió de soci.—S'admet per unanimitat a D. Antón Xiberta, proposat en la derrera sessió.

Comunicacions corporatives.—El secretari llegeix les següents comunicacións:

Del «Institut de Ciencies» invitant a la inauguració dels cursos monogràfics d'alts estudis i d'intercambi.

Del «Centre Excursionista de Catalunya» convidant a la festa del 25 aniversari de sa fundació.

Acord.—Es comunica als assistents, l'acord pres en Junta Directiva d'adherir-se nostra Societat a la «Lliga de Compradores», que té per objecte introduir les millores possibles en les condicions del trevall.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Sobre "L'Asplenium glandulosum" Lois: El P. Barnola manifestà haver rebut del consoci D. Joan Pardo, la curiosa falguera *Asplenium glandulosum* Lois., citada de Tortosa, i d'algún altre lloc pel Germà Sennen, sots el nom sinònim de *A. Petrarchae* D. C. Fou recullida aprop de la entrada de les coves de Collbató, a Montserrat.

D. Pius Font, diu haver-la ja trovada, i la cità en sa «Flora del Plá de Bages».

Comunicació botánica: El mateix Sr. Font, presenta alguns interessants hibrits de *Salvia,* i varis exemplars de la *Malcolmia confusa*, recullits a Castelldefels.

Sobre els "Carabus" catalans: El Sr. Ferrer i Vert llegeix una nota referent a algunes formes catalanes del genre *Carabus* [Col.], esmentant les següents: *C. memoralis* var. *pascuorum* Lap.; *C. latus* var. *catalonicus,* Ganglb. i *C. rugosus* var. *levantinus* Lauf., donant cites d'aquests coleopters, poc coneguts de nostra regió.

Coleòpters de Artesa de Segre: També comunica dit senyor, haver rebut del consoci Sr. Maluquer (Salvador), les següentes especies. *C. latus* var. *catalonicus* Ganglb., *Percus navaricus* Dej., *Chlaenius decipiens,* Duf., *Hister grandicollis* Illig., etc. procedents d'Artesa de Segre.

Noves formes de "Melitaea" [Lep.] per a la Fauna Catalana. El Sr. Sagarra (I.), mostra als assistents les següentes especies per ell recullides, no citades de nostra fauna: *M. trivia* Schif. Caçada al 14-v-1914, a Santa Sussagna de Montseny; aquesta especie està extesa per la part oriental d'Europa, desde'l curs inferior del Danubi arribant als països del occident d'Assia. Algunes colonies es troben repartides per la península Ibérica (Portugal, Castella, Aragó). *M. parthenie* Bkh. i *Dictynna* Esp., aquesta última de la Vall d'Arán, amb sa forma *vernetensis* Obth. de les serres de Montgrony (O. C. Rosset) i del Montseny, *M. dejone* H. G. molt extesa a Catalunya. També mostrà dues formes extremes de la *M. didyma* O., l'una es molt próxima a la *deserticola* Obth. del Nort d'Africa, i l'altra *mauretanica* Obth., abdues recullides en varis indrets de Catalunya.

Sobre el "Lanius Senator" L. El Sr. President dóna a coneixer el fet d'un Cap-cigrany *(L. senator* L.) qui matà una cadernera engaviada, en un jardí dels barris antics de Barcelona. Dit ocell fou mort en paga de la malifeta i li fou cedit per a sa col·lecció particular.

Consulta Malacológica: El Sr. Rosals llegeix una lletra del Comandant Caziot, en la que li demana datos sobre alguns moluscs i parla d'altres referents a articles publicats en nostre Butlletí.

Excursió de Ocata (Masnou), al Vallés: D. Josep Maluquer, dona compte de la excursió que feu el passat diumenge dia 25 d'Abril, en companyía de son germà Joaquím i del Sr. Berghauer. Passaren per Teyà i Serres de Sant Mateu, ont dinaren en la font de Can Guillemí, devallant per la pintoresca riera de Vallromanes, cap al Mogent, Montornés i Montmeló. Aquesta travessía es recomanable per ser una encontrada molt rica en insectes.

Excursió Coleopterológica a Centelles: El senyor Codina fa circular els més interessants coleópters carabidits, per ell aplegats el dia 5-IV-15, en la localitat esmentada, i son els següents: *Callistus lunatus* Fabr. i *Agonum viridicupreum* Goeze, el primer citat per Cuní vagament del Pirineu, Montserrat (Graëlls), i el segón conegut per *A. austriacum* Fabr. i *A. austriacum* var. *modestum* Sturm. La var. *modesta* es sinonimia de *viridicupreum* Goeze, que te la prioritat i *austriacum* Fabr. es una var. d'aquest, propia de l'Italia, principalment. Manifesta que la *Cicindela campestris* L. que hi era abundantíssima ha dat qualques aberracions també útils de citar, com ab. *affinis* Dej., *manca* Da Torre (= affinis Heer, nec Dej.). *coerulescens* Schilsky. Aquesta aberració blavosa no sembla rara aquí, puig també fa circular qualques exemplars procedents de Sant Gervasi, entre el Cementiri i Nova Belén, aplegats pel germà Benito E. C. en 5-IV-15, casualment el mateix jorn que les de Centelles. La ab. *palustris* Beuth. se troba nombrosa entre les *campestris* de Sant Gervasi. Segueix dient el mateix senyor que en aquesta excursió fou picat repetides vegades pel Hemipter reduvidiidit *Pirates hybridus* Scop., causant-li una viva dolor. La forma *hybridus stridulus* Fab. es la propia de la Península Ibérica i es troba aquí juntament amb la anterior (Desembocadura del Besós 19-IV-12).

Excursió Botánica a Sant Pere de Vilamajor: El Sr. President parla del resultat de la excursió feta el 5-IV-15 juntament amb els socis Srs. Sagarra (I. i X.), a la localitat esmentada. Cita entre altres la *Capsella burşa-pastoris* L. (Sarronet de Pastor) d'un desenrotllo extraordinari. Les Hepatiques *Lunularia cruciata* (L.) Dum., *Pellia Neesina* L impr., perfectament caracteritzada per trobar-se en son plé de fructificació, *Fegatella conica* Cord., *Frullania tamarisci* Dum. i *dilatata* Dum. *Scapania uliginosa* Dum. amb la molsa *Mnium undulatum* Neck., en nombrosos peus fertils.

Excursió Entomológica a Sant Pere Martri: El Sr. Sagarra comunica una excursió feta darrerament al turó de Sant Pere Martri recullint gran nombre d'interessants lepidòpters, entre els quins recorda a la *Euchloe belia* Cr. *occidentalis* Verity, la *Melanargia syllius* Hbst. *Heliotis dipsacea* L. *Prothymnia sanctiflorentis* B., i la *Cidaria dissimulata* Rbr. parada en el relleig de les pedres, tots aquests lepidòpters són típics de la estació, i's troben en relativa abundor en la localitat visitada. Al camí de Sant Just d'Esvern recullí un exemplar adult de *Tropidosaura algira,* L., reptil també abundant en dit lloc.

El Secretari, JOAQUÍM MALUQUER.

Correccions a fer en el treball del Sr. Chía: "Nota sobre las Teredinidae de nuestras costas (1)

—T*e*redinidae, en lloc de T*a*redinidae, pàgs. 21 i 25.

—T*e*redo, en lloc de: T*a*redo, pàg. 26.

—Ha*n*ley, en lloc de: Ha*u*ley, pàgs. 25 i 26.

—«Teredo divaricata, Deshayes..... «Paletas..... redondeadas *posteriormente*» en lloc de: «redondeadas *por dentro*», pàg. 26, ll. 12.

M. DE CHÍA.

---

(1) Butlletí de Febrer, p. 21-27.

¿La Pellaea hastata (Thbg.) Prantl o P. calomelanos Linck, a Catalunya?

per Joaquím M.ª de Bernola, S. J.

Per un cas fortuit tinguí noticia a les derreríes de la primavera prop passada d'un article de M. R. de Litardiére, especialista en el estudi de Falgueres, intitolat: «Contribution à l'étude de la Flore ptéridologique de la péninsule ibérique», publicat en el núm. 255 del «Butlletin de Géographie botanique», corresponent an el mes de Janer de 1911; portaveu, de la «Academie International de Botanique». El títol em resultaba massa sugestíu, per a que deixés d'adquirir tot seguit dit nombre.

No vinc avui a fer un estudi sobre aital article escrit amb profond criteri científic; tan sols m'interessa de moment una cita que fa referencia a la flora pteridològica de nostra terra. Es la que's llegeix al bell començament de la plana 19.

«*Pellaea hastata* (Thbg). Prantl *(Pteris Codinae* Pau et Cadevall). Espèce découverte par M. Codina prés de La Sellera (Provincia de Gerona) (Cf. Dr. H. Crist, Die Geographie der Farne», pàg. 181 et 261) (1910) et dont la présence en Espagne constitue un fait de géographie botanique des plus remarcables. Aire géographique: Afrique orientale et australe: Erythrée. Kilimandjaro, Angola, La Réunion, Nord de l'Inde; Yunnan; Java».

El primer pensament que la lectura d'aquestes ratlles em feu acudir va ésser, no solsament conèixer, mes també adquirir per a el meu Herbari tan notable especie, aixis com investigar aont se havía fet esment de la trovalla per nostres consocis els Drs. Cadevall i Pau. La trovem consignada primerament en el treball del Dr. Cadevall intitolat: «Notas fitogeográficas críticas», publicat en les «Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», vol., VII, núm., 14, pág., 34 (576) i vol. VIII, núm. 13, pág., 36 (262), de que's donà compte en la sessió del 27 de Febrer de 1909. Posteriorment se consignà en la «Crónica científica» del «Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales», núm. 6, 7, Junio, Julio de 1910; i mitg any més tard, en l'article que fa de capsalera an aquesta nota.

La adquisició de l'especie hem tenía d'ésser tan més fàcil, quant que estabem planejant una llarga excursió amb el R. P. Navàs i nostre benvolgut tresorer en Ascenci Codina, en la qual volíem explorar una part de la provincia de Girona. Fàcil ens fóra per tan inclinar an els meus companys a arribar-nos, bo fos sols de passada, fins a la Sellera, anar a trovar an el dit Sr. Codina J., i amb ell recollir *in situ* la preciositat pteridológica, que segons havem llegit constitueix un fet de geografía botánica dels més extraordinaris. Tal dit, tal fet.

No serà pas dels jorns de menys dolços recorts, el 8 de Juliol, quant després de haver explorat els voltants de l'immortal Girona i quelcom de Banyoles, montavem en el diminut tren d'Olot en animada conversa, deturant-nos a les 10'40 en la estació del Pasteral. Ens enterèm del domicili del Sr. Codina J., que segons ens digueren era *a pagès;* tot herboritzant i perseguint insectes ens dirigím per viaranys al lloc indicat. Per dissort no'l trovarem a casa seva, era a fer la visita domiciliaria an el veí poble de la Sellera, d'ont és metje titular. A correcuita hi devallem, preguntèm, cerquèm, fins a deturarnos a ca'l apotecari, lloc on definitivament aniría a parar i per tan era segur el trovar-lo. Descansem, mestrestant que'l ajudant del farmacéutic s'en es anat a burcar-lo amb amabilitat que estimàrem, essent nosaltres l'admiració d'una munió de bailets de totes etats, que boca badats uns i fent els més ridícols comentaris altres a la vista de nostres estres, salabret, caixa linneana,.... ens seguíen arrèu com a gent forastera. No trigà pas gaire a presentar-se el Sr. Codina (Joaquím), amb qui com se comprèn ens entenguérem tot seguit, li demanàrem per l'indret precís de la troballa de la *Pellaea,* i oferint-se ell amb esquisida galantería a acompanyar-nos personalment, convinguérem en l'hora i punt de reunió, per a després de dinar. Carretera avall ens en tornèm cap a l'estació del Pasteral, en qual cantina encarregàrem el dinar, marxant tot seguit a regirar els encontors, cercant cadascú exemplars, atenent a ses particulars aficions i especialitat. Aprop de la una les senyals de xiulet previament convingudes ens avisaven que ja era hora de donar la deguda refecció al cos, que prou la necessitava. Ens serviren una pila de saborosos plats, perfectament condimentats, no mancant-hi ni les anguiles, ni les truites del Ter, quals bramuls sentíem d'allà estant, al estimbar-se ses cristallines ones de sobre la colossal resclosa al demunt de sos fonaments de porfídiques roques, deturant momentaniament la corrent impetuosa, que's rabeja en escumosos gorcs i enlaira transparents núbols de finíssima polsím, quals gotes ferides per la llum dels raigs solars, la descomposen en brillants i vius colors d'un aspecte tan majestuós com imposant. Eram a les derreríes de l'improvisat banquet, quant se'ns presentá el Sr. Codina (D. J.) disposat a guiar-nos al lloc afavorit amb la presencia de la preciosa falguera. Enllestím els preparatíus i amunt. Passem plegats el pont, contemplant la colossal cascada, i deixant als meus companys per un altre camí, ens trovem de sobte devant d'un alterós maçíu piçarrenc esbotzat cap a ponent per un fort dic de granit.—«Veu aquelles motes grisenques» me diu el meu company—«son de la preuada falguera». Però, qui s'arrisca per aquells penyasegats, on fins els més ardits isars s'estimbaríen? Inútilment cercarem exemplars que recollir en un lloc més accessible, i que fou antany el de la trovalla per primera volta de la preciositat botànica cobdiciada. Les motes, o be eren seques, o començaben a brotar frondes novelles. Per estrets viaranys primer, i pujant com cabres després, poguérem arribar a enlairades piçarres entre mitg de quals escletjes sortíen alguns peus ben desenrotllats. Vaig arreplegar un bon exemplar, devallant més satisfet que d'una conquesta d'importancia el més ambiciós guerrer. Recollí acabat altres rareses botàniques, mercès a la bona guía que duya, fins que va ésser hora de retornar cap a la estació, reunir el bagatje i pujar al tren cap a Sant Esteve de Bas, on anavem a passar un parell de jorns d'activa herborització, després de rendir corals mercès an el il·lustrat metje de la Sellera.

Se comprèn fácilment que a la tornada de la llarga excursió estiuenca, tinguérem la curiositat de llegir la descripció de la notable falguera. Pro amb gran desengany ens trovarem amb una pila de dificultats en decidir si la determinació era ben o mal encertada, fixant-nos precisament en la sinonimia que del trevall del Dr. Cadevall se desprèn: *Pellaea hastata* Thog. — *P. calomelanos* Kaulfs. Havèm de confessar palesament que hi ha una gran confusió en la cita de sinonimies i autors, aduc consultant l' «Index Filicum» d'en C. Christensen, que acostumem a pendre per a guía fixa, i gaire bé única, en aquest punt, donat el fí i criteri del dit autor al escriure-l en col·laboració del citat Dr. Christ, qui fou consultat per el Dr. Cadevall en la determinació de la falguera del Pasteral (1).

Per a posar les coses en clar, res ens ha semblat més apropiat que copiar les descripcions fetes per en Christ mateix en son llibre: «Die Farnkrauter der Erde», p. 160 i 161, i en Hooker and Baker en sa «Synopsis Filicum», 2.ª edic., p. 152. La consideració imparcial d'aquelles sembla que fará decidir.

---

(1) V. Butll. de l'Inst. Cat. d'Hist. Nat , 2.ª ép., n. 7, Oct 1914, pág. 118.

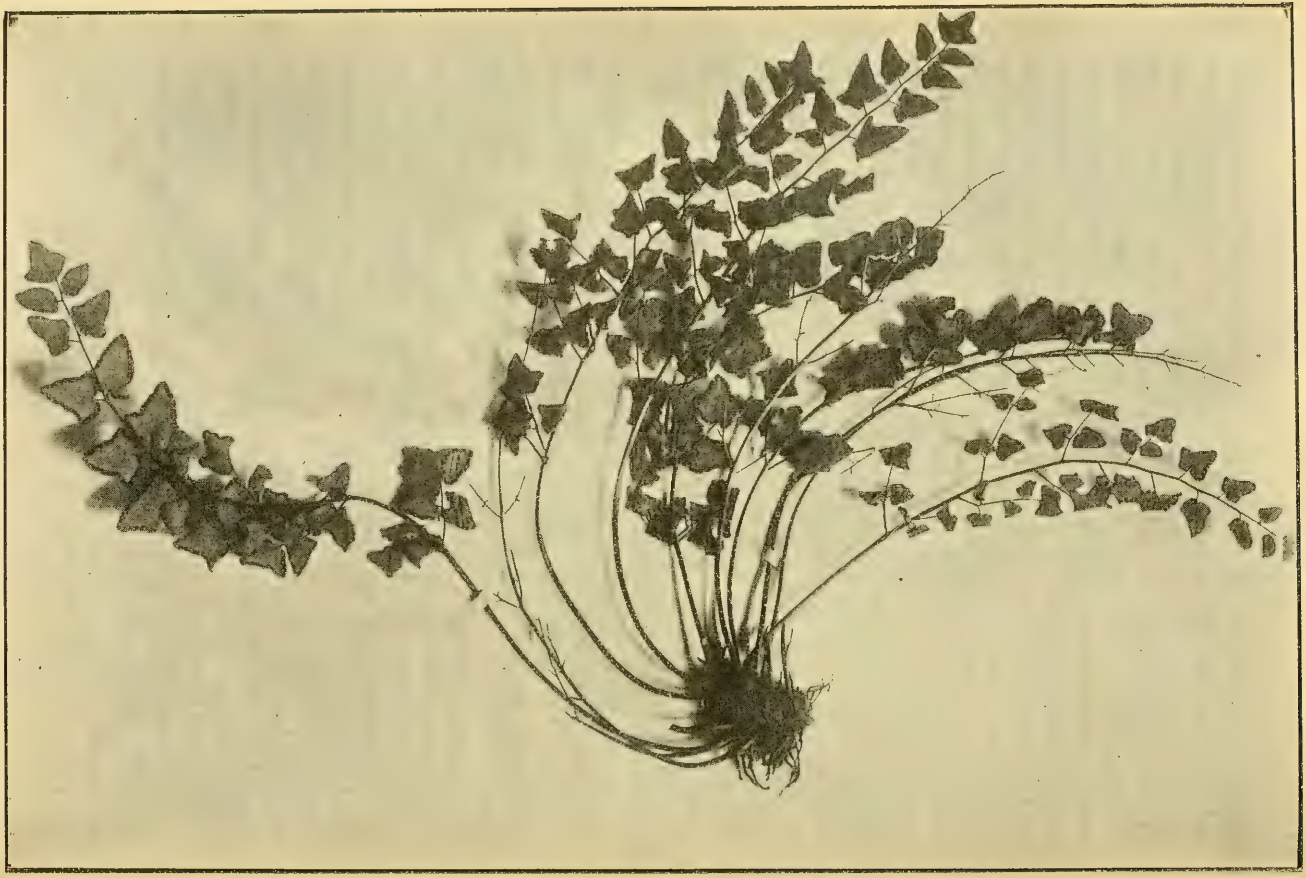

PELLAEA CALOMELANOS Link (P. hastata (Thbg.) Prantl). R. $^1/_3$ d. n.

PELLAEA HASTATA (L.) Link

(Descripció d'en Christ.)

Pflanze ziemlich gross, Blattstiel und Spindeln glänzend schwarzroth polirt, 3 dcm. lang, kahl, Blätter 4–6 dcm. lang, 3 dcm. breit, länglich deltoid, 2-3 fach gefiedert, Fiedern gestielt, aufrecht abstehend, Segmente sitzend, oval, ganzrandig, 3-7 cm. lang, an der Basis öfter geöhrelt, dunkelgrün, etwas lederig, Nerven gegabelt, fein, aber sichtbar. Kahl. Indusium schmal, verdeckt vom Sorus. Variirt sehr in der Grösse der Segmente und dem Grade der Zerteilung.

(Descripció d'en Hooker and Baker)

Stipes 12 in. l., wiry, erect, dark chestnut-brown, polished, naked; *fronds* 6-24 in. l., 6-12 in. br., oblong, bi-or tripinnate; *pinnae* erectto patent, varying from simply pinnate to copiously bipinnate; *ult. divisions* ovate or lanceolate, not toothed, 1-2 in. l., 1/4–1/2 in. br., or more, sessile or very nearly so; *texture* subcoriaceous; *veins* fine but plainly visible, once or twice forked; *rachis* and both surfaces naked; *sori* in a narrow continous marginal line; *invol.* rather narrow, membranaceous, nearly or quite hidden when the fruit is mature.

P. CALOMELANOS (Sw.) Link.

(Descripció d'en Christ)

Von *P. hastata* verschieden durch niedrigere, breit-deltoide Blätter; sehr starre Spindeln, deren Segmente klein, 1-2 cm., gestielt, starr lederig, stumpf-spiessförmig, dreieckig oder breit-herzförmig, oft ungleichseitig und namentlich auf der Unterseite, entschieden blaugrün sind. Nerven nicht sichtbar.

(Descripció d'en Hooker and Baker)

Stipes tufted, strong, erect, 4-6 in. l., naked, darkbrown, polised, slightly fibrillose towards the base; *frondes* 4-8 in. l., 3-6 in. br., subdeltoid, bi-or tripinnate; *lower pinnae* rigid, spreading or erecto-patent, linear-oblong and simply pinnate or deltoid and bipinnate; *ult. segm.* on rigid black stalks, the lateral ones 1/2–3/4 in. each way, warying in shape from cordate-oblongobtuse to hastate-triangular, about as broad as long, the two sides at the base often unequal; *rachis* shining, naked, blackish; *texture* coriaceous; *both surfaces* naked, glaucous-green; *veins* not perceptible; *sori* in a broad marginal line soon hiding the narrow membranous involucre.

EXEMPLAR DEL PASTERAL

(Descrip. amb l'exemplar a la vista)

Planta de mitjanes proporcions; frondes no molt ampliament deltóides;raquis i peciols de color negra brillanta; de poc mes de 2 dcm. de llargaria, i molt menys de 1 d'amplaria;segments petits, no arriben a 2 cm., peciolats, de consistencia coriácia; obtusament acuminats, d'encontorn triangular i cordiformes o alabardats a llur basis, sovint desimètrics, particularment en la part inferior; de color glauca; nervis tapats per el parenquima. Raquis lleugerament pilós. Els soros arriben a tapar l'indusium.

Com se desprèn de les descripcions aduídes, i dels caràcters que anotem del exemplar del Pasteral, es veu ben clara la filiació d'aquest a la *Pellœa calomelanos* (Sw.) Link. Precisament els clàssics Hooker i Baker donen com a sinonimia d'aquesta la *Pteris hastata* de Thunberg «tèste Kuhn» (1), inclosa per autors més moderns en el gén. *Pellœa.* Lo més extrany és que la determinació d'en Christ es decantés cap a l'especie *hastata* i no a la *calomelanos,* quant ell mateix porta les diferencies prou marcades, segons es desprén de la copia feta. ¿Quí sab si el *polimorfisme* que els autors reconeixen en aquestes especies i altres de pròximes, com sòn la *P. Doniana* Hoock., *P. Boivini* Hoock. i la *P. dura* (Willd.) Cordemoy, de la mateixa o pròxima patria, n'es la causa de confóndre-les? Per a nosaltres, i mentres no contém amb datos més positíus en contra, es tracta de la *Pellœa calomelanos* (SW.) Link.

Sarrià, Novembre, 1914.

Lepidopters nous per a la fauna Catalana,

pertanyents a les famílies - Sphingidae - Notodontidae Lymantriidae - Saturniidae - Drepanidae Noctuidae i Cymatophoridae

per Ignasi de Sagarra

Tot-hom que s'interessi per coneixer els lepidopters que's troben a Catalunya, deu, en primer lloc, estudiar el catàleg que d'aquest ordre d'insectes publicà en 1874 en Miquel Cuní i Martorell. Actualment la esmentada publicació, de merit indiscutible, no se avé gaire amb el coneixement que's té dels nostres lepidopters. Després, i per espai de més de vint anys, (fins al 1902), aquest entomòleg, continuà ses exploracions, i consignà tots aquells resultats en els «Anales de la Sociedad Española de Historia Natural», i en altres publicacions catalanes.

---

(1) Ll cit.

De totes elles s'en feu un tiratje a part, bastant reduit, per quina rahò es molt difícil d'obtindrer-les avui dia.

Referent a les agrupacións que'ns ocupèm, l'esmentat catáleg conté unes 209 formes diferents, essent aumentades per les vuit especies: *Luceria virens* L., *Pseudophia illunaris* Hb., *Zanclognatha tarsiplumalis* Hb., *Agrotis segetum* Schiff., *Segetia viscosa* Frr., *Thalpochares elychrysi* Rbr., *Thalpochares polygramma* Dup., *Rivula sericealis* Sc., consignades en diverses publicacións del mateix Cuní i Martorell (1).

Quan l'«Institució Catalana d'Historia Natural», publicà en 1901 son Butlletí, comensà una època molt profitosa per a el coneixement de nostres riqueses naturals. Ja en son primer nombre, en Salvador Maluquer donà a coneixer una nova *Plusia* per a la fauna europea, la *P. aurifera* Hb., contribuint al estudi de sa interessant biología. En 1905 en Domingo Ventalló publicà sa «Contribució al estudi de la fauna lepidopterológica de Tarrasa» en la que figuren les següents *Noctuidae* no citades encara a Catalunya: *Polia xanthomista* Hb., *Hadena secalis* L., *Leucania unipuncta* Harr., *Caradrina ambigua* F., *Acontia lucida* Hufn. var. *albicollis* F. Al 6 de Febrer de 1908 se donà comte de la trovalla de la *Graëllsia isabellae* Graëlls, pel P. Adeodat Marcet, al Miracle (prop de Solsona), i en Maig publicà el mateix P. Marcet, una extensa comunicació en que's consigna, a més de la localitat esmentada, la de Queralt (prop de Berga) quedant aixís ben demostrada la existencia de tant notable lepidopter en la regió catalana. Darrerament, en Febrer de 1914, donarem a coneixer alguns lepidopters de la Vall de Nuria, trovant-si les especies següents, no citades fins aleshores: *Agrotis ocellina* Hb., *Agrotis alpestris* Hb., *Agrotis recusa* Hb., *Agrotis fatidica* Hb., *Charaeas graminis* L., i sa var. *tricuspis* Esp., *Mamestra proxima* Hb., *Dianthoecia magnolii* B., *Hadena zeta var. pernix* H. G.

En el «Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales», pertanyent als mesos de Març, Abril, Maig i Juny de 1914, nostre consoci en Ascensi Codina publicá sots el títol de «Heteróceros de Cataluña», una llista molt nombrosa de les especies per éll recullides; la major part de les que figuren com a noves per a nosaltres, corresponen a la agrupació dels Microlepidopters i sol ens interessen en el present estudi les tres especies següents: *Lymantria monacha* L., *Caradrina quadripunctata* F., *Apopestes cataphanes* Hb.

---

(1) Excursión entomològica y botánica a la montaña de Montserrat. — Barcelona, 1879 — Anales de la Sociedad Española de Historia Natural.—Vol. IX, X, XIV.—Madrid, 1880-1885.

Fet aquest breu resum de lo que fins ara s'ha publicat a Catalunya, referent a les esmentades agrupacións, doném a continuació una llista de les especies que s'han de afegir a les abans citades, i que per tan son noves per a nostra fauna. N'hem recullit bon nombre en les localitats dels voltants de Barcelona (Sta. Coloma de Gramanet), de la regió del Montseny, principalment de St. Pere de Vilamajor, i de varies localitats pirinenques. Dona gran valúa al present trevall, la cooperació del consoci O. C. Rosset, el qui en comunicà moltes especies per éll observades; juntem també un bon nombre, recullides per altres entomòlegs i particularment en Salvador Maluquer a la provincia de Lleida, i en J. M. Bofill en la regió de les Guilleríes, quins exemplars se troben actualment en nostra colecció, i finalment, juntem algunes altres que ens a cedit amablement el Dr. Weiss de Königsberg, recullides el passat istiu a Catalunya.

En conjunt donem a coneixer unes 107 especies, una nova familia i uns 17 genres també nous per a nostra fauna.

Smerinthus quercus Schiff. Se troba en la regió del Montseny. Pel Juliol de 1914 ne recullirem un exemplar a Sant Pere de Vilamajor; Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Mimas tiliae L. El Sr. O. C. Rosset, ens comunica haver observat les següents aberracions d'aquest lepidopter *ulmi* Stgr.; *brunnea* Bartel; *Maculata* Wllgr.; *suffusa* Clark i *obsoleta* Clark.

Sphinx ligustri L. Está molt localitzat als voltants de Barcelona; nostre consoci O. C. Rosset l'ha trobat dugues vegades a Sant Genís del Agudells, pel mes de Maig.

Cerura bifida Hb. var. *urocera* B. Es la forma característica del Mitgdía, a la que pertanyen els exemplars catalans i per consegüent aquest nom deu substituir al de *C. bifida,* Hb. dels Catalecs de Cuní i Martorell i de Martorell i Peña.

Gluphisia crenata Esp. Regió del Montseny, Gualba IX 1906; Sant Pere de Vilamajor VII 1914. Rara i molt localitzada. Es típica del Centre i Nort d'Europa.

Notodonta phoebe Siebert. Santa Coloma de Gramanet, 20 VIII 06; Sant Pere de Vilamajor, VIII 14.

Pygaera curtula Bkh. Santa Coloma de Gramanet, 20 IX 06 (parada al tronc d'un alba); Sant Pere de Vilamajor, VIII 13 (a la llum). Cuní i Martorell, confongué aquesta especie amb la *P. pigra* Hfn. com se pot veure en els dibuixos que acompanya l'original de son catàleg.

Dasychira pudibunda L. Parada contra una paret a Sant Genís dels Agudells, (O. C. Rosset).

Arctornis L. *nigrum* Mueller. Especie típica de la Europa central, ont se troba molt localitzada i molt rarament (1) pel Juny.

La tenim de Santa Coloma de Gramanet, caçada a la llum, l'istiu de 1909.

Saturnia pavonia L. var. *meridionalis* Calb. Forma que's troba a Catalunya. Principalment se remarca en els mascles per sa bonica coloració groga. Aquest lepidopter es abundós en les serres del Tibidabo i a Montseny (Vilamajor), pels mesos de Març, Abril. Vola al mitgdia i es difícil d'agafar al vol.

Drepana curvatula Bkh. Sant Pere de Vilamajor, Agost i Septembre de 1914. Bastant freqüent, atreta per la llum.

Craniophora ligustri F. Vola al vespre pels prats plantats d'arbres, Gualba, IX 06; Manlleu, IX 14 (Dr. Weiss).

Oxycesta Chamaesyces Gn. Cuní i Martorell cita la *O. geographica* F. Aquesta indicació es equivoca, perquè *geographica* F. es exclusiva del Orient d'Europa; son tamany i coloració son molt diferents de la *chamaesyces* Gn. que es la propia del occident i es troba als voltants de Barcelona (Tibidabo; Santa Coloma de Gramanet, VIII 06). Staudinger i Rebel, (2) comprenent la confusió soferta, esmenàren aquelles indicacions, deixánt ben sentada la dispersió geográfica per a les dues especies.

Agrotis interjecta Hb. Es bastant rara. Prop del Pantano de Vallvidrera (O. C. Rosset).

Agrotis pronuba L. Cuní i Martorell esmenta la gran diversitat de coloració que ofereix aquest lepidopter. Nosaltres hem pogut observar, amb bastanta freqüencia, la forma concolor o ab. *innuba* Tr.

Agrotis comes ab. asequa Tr.

Agrotis comes ab. *prosequa* Tr. Com l'anterior, aquesta especie está subgecta a una gran variabilitat. Les dues formes que mencionem son bastants freqüents a Catalunya, pel Juliol i Septembre.

---

(1) H. Rebel Berge's Schmetterlingsbuch, pág. 117.=Stuttgart, 1910.

(2) O. Staudinger & H. Rebel.—Katalog der Lepidopteren des Palaearctischen Faunengebietes (Dritte Auflage). Berlin, 1901.

Agrotis castanea var. *neglecta* Hb. En el catàleg de Staudinger (1) se cita Catalunya entre les localitats ont vola aquesta forma. En cap publicació catalana hi tobem indicacions respecte al lepidopter ni a ses localitats precises, per quin motiu consignem els següents datos. *Castanea,* var. *neglecta* Hb. se presenta a la tardor (pel mes de Septembre) a Sant Pere de Vilamajor; en aquella època es un lepidopter bastant freqüent, trobant-se en els fanals i dins les habitacions, atret per la llum.

Agrotis candelarum Stgr. Es característica del Centre i Nort d'Europa, ont sembla qu'es troba localitzada en les comarques calcaries (2). De Catalunya sol ne coneixem un exemplar que recullirem al Santuari de Sant Joan del Herm (Pallars), a ultims de Juliol de 1914. Aquesta es la primera cita, que sapiguem, de *A. candelarum*, Stgr. al Mitgdia d'Europa.

Agrotis c. nigrum L. Es bastant escassa; Sant Pere de Vilamajor, VIII 12.

Agrotis plecta L. var. *unimacula* Stgr. Forma extesa per tota l'Espanya. Aquest lepidopter es freqüent a Sant Pere de Vilamajor, presentant-se dugues vegades al any, pel maig i a darrers d'Agost fins ben entrada la tardor, es atret per la llum; mes escás a Santa Coloma de Gramanet.

Agrotis nictymera B. Dos exemplars caçats a la llum, a Sant Joan del Herm, 18 VII 14. Aquesta especie sol trobar-se en localitats elevades.

Agrotis grisescens Tr. Dos exemplars caçats a la llum, a Sant Pere de Montgrony, VIII 07. Especie propia de les regions montanyoses, ont se troba ailladament i bastant rara.

Agrotis tritici L. ab. *eruta* Hb. Un exemplar caçat a la llum, a Sant Pere de Montgrony, 9 VIII 07.

Agrotis obelisca Hb. ab. *ruris* Hb. Aquesta aberració es la forma mes freqüent al Mitgdia d'Europa. Santa Coloma de Gramanet, istiu de 1906.

Agrotis hastifera Donz. Dos exemplars caçats a la llum, a Sans Pere de Vilamajor. S'ha citat de l'Austria, Mitgdia de Russia, i de varies localitats assiàtiques. No figura en el catàleg dels lepidopters dels Pirineus, de Rondou.

Agrotis corticea Hb. Dos exemplars de Castellar d'en Huc 7 VIII 07.

---

(1) O. Standinger & H. Rebel.—Catàleg citat.

(2) Rebel.—Obra cit.

Segons Rondou (1) en la vesant francesa dels Pirineus, aquesta especie es troba en les tofes d'herba, dessobre de 1,600 metres s. el m.

Agrotis conspicua Hb. Dos exemplars procedents de St. Juliá de Vilatorta (J. M. Bofill). Es una de les *Agrotis* propies del Mitgdía d'Europa i Occident d'Assia.

Agrotis crassa Hb. var. *lata* Tr. St. Juliá de Vilatorta (J. M. Bofill).

Agrotis flamatra F. Es freqüent pêl mes de Juliol, als banys de Sant Vicents, prop de la Seu d'Urgell. Sis exemplars caçats a la llum. (S. Maluquer).

Sora rubricosa F. Un exemplar caçat a St. Pere de Vilamajor pel mes d'Abril. Especie molt primerenca, acostuma a parar-se en les flors i brots del *Salix*. A més de la llum, es pot atreure per medi d'un esquer dolç.

Mamestra genistae Bkh. Tres exemplars caçats a la llum, a St. Pere de Vilamajor 27 V 13. Es molt semblanta a la *M. thalassina* Rott. que figura en el catàleg de lepidopters de Cuní i Martorell. Pêl dibuix qu'es troba en ses notes inèdites no's pot judicar amb certessa a quina especie es refería.

Mamestra chrysozona. Bkh. La forma típica la teným de Palou VIII 08; Masnou 18 VIII 07 (S. Maluquer), i St. Pere de Vilamajor VIII 14. Alguns exemplars caçats a Vilamajor i tots els que teným de Sta. Coloma de Gramanet, pertanyen a la var. *innocens* Stgr.

Dianthoecia compta F. Un exemplar caçat a la llum, a St. Pere de Montgrony 9 VIII 07.

Dianthoecia cucubali Fuessl. Un exemplar recullit en iguals condicions, a St. Coloma de Gramanet IX 07.

Miana bicoloria Vill. Especie bastant abundosa pels mesos de Juliol i Agost; vola al vespre. Sembla que manca en les montanyes (2) i regions elevades. Alguns exemplars pertanyen a la ab. *furuncula* Hb. La tenim de Vilamajor, ultims d'Agost; Sta. Coloma de Gramanet VII 09; St. Juliá de Vilatorta (J. M. Bofill).

Bryophila raptricula Hb. ab. *deceptricula* Hb. Un exemplar caçat a la llum a Sta. Coloma de Gramanet l'istiu de 1906.

Bryophila algae F. var. *degener* Esp. Juntament amb el tipus *algae* F. Palou 1907; St. Pere de Vilamajor VIII 14.

Bryophila perla F. var. *pyrenaea* Obth. Està extesa per tota la serralada pirinenca, elevantse fins a 1600 metres s. el m. Segons Rondou aquesta var. melanítica ofereix dos tipus, l'un amb tonalitats grogues o rojenques i l'altre blanquinós.

---

(1) P. Rondou.—Catalogue raisonné des lépidoptères des Pyrénées.—Burdeus, 1902.

(2) Rebel.—Berge's Schmetterlingsbuch, pag. 190.

A Sant Pere de Montgrony hem recullit bastants individuus pertanyents a la primera de les dues formes, a primers d'Agost de 1907. Manlleu, tipu mes clar (Dr. Weiss).

Bryophila perla F. ab. *sufussa* Tutt. Alguns exemplars procedents de Montgrony 9 VIII 1907.

Apamea testacea Hb. Freqüent, atret per la llum al istiu i tardor (principalment Septembre). Sta. Coloma de Gramanet; St. Pere de Vilamajor; Manlleu (Dr. Weiss). A St. Pere de Vilamajor hem trobat la ab. *nigrescens* Tutt.

Celaena amathusia Rbr. Vola pels mesos de Septembre i Octobre. Sovint es atreta per la llum; també es pot agafar per medi d'un esquer dolç. Sant Pere de Vilamajor, IX 14; Manlleu igual època i en iguals condicions (Dr. Weiss).

La especie que figura en el Catàteg de'n Cuní i Martorell amb el nom de *Luperina vitalba* Frr., creiem que's pot referir a n'aquesta especie per les següents rahons. Staudinger, (quin sistema seguí el nostre entomòleg) tenía per sinónimes les denominacions *vittalba* Frr. i *amathusia* Rbr.; en el suplement de la edició del 1901, ja opina que *amathusia* Rbr. es una aberració o varietat de aquella. Posteriorment alguns autors la consideran com a bona especie (1) i altres com a la forma espanyola de *vittalba* Frr. (2)

Hadena monoglypha Hufn. Se troba en diversos indrets de Catalunya. Vall d'Arán, VII 09 (M. Llenas); Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill); Manlleu, X 15 (Dr. Weiss).

Hadena adusta Esp. Barcelona, 14 IX i 5-X 12 (O. C. Rosset).

Metopoceras felicina Donz. Atreta per la llum, a la primavera; regió inferior del Montseny, Sant Pere de Vilamajor, 26 V 13; Llinás IV 12, un exemplar parat en un fanal de la estació.

Oncognemis confusa, Frr. ? Amb aquesta denominació i en sentit dubitatiu, presentarem en la Sessió de 7 de Març de 1915 una Noctuida caçada a la llum, a Santa Coloma de Gramanet, l'istiu de 1906.

Per son estat molt defectuós no's precisa amb certesa si's tracta de la presencia d'aquest lepidopter propi del Occident d'Assia o bé d'una especie nostra, la *Metopoceras canteneri* Dup., no llunyana d'aquella, dins la sistemàtica. Declinàrem per la primera denominació, ja que l'exemplar que'ns ocupa, presenta una forta ungla a l'extremitat de les potes devanteres (una de les característiques del genre *Oncognemis)* i per haver les antenes piloses. Tenint en compte la iconografía, trobem en la obra de Seitz, ja citada, i en les làmines de Spuler, representacions de la *O. confusa* Frr. molt paregudes al exemplar de Santa Coloma de Gramanet. Apart d'això, per son mal estat no's regoneix el dibuix que podría caracteritzar a la *M. felicina* Dup. Sols una municiosa comparació amb exemplars ben conservats podría resoldre el present cás.

---

(1) A. Spuler. Die Schmetterlinge Europas, vol. I, pág. 187.

(2) W. Warren en la obra de Seitz-Die Grosschmetterlinge der Erde, part I, vol. 3, pág. 200. —Edi. francesa.

Heliophobus oditis, Hb. = *hispida,* HG. Bastant rara, atreta a la llum pel mes de Septembre, Sant Pere de Vilamajor. Els exemplars que posseim presenten els caracters de la ab. *hispanica* Warren.

Aporophyla lutulenta Bkh. ab. *sedi* Gn. Ne tenim bastants exemplars caçats a Manlleu pel Dr. Weiss, al IX 14.

Aporophyla nigra Hw. var. *seileri* Fuchs. Un exemplar ex-larva, procedent dels voltants de Barcelona, nasqué al Spetembre de 1908; Manlleu, bastants exemplars recullits pel Dr. Weiss, a l'Octubre de 1914.

Ammoconia caecimacula (F.). Manlleu, dos exemplars caçats pel Dr. Weiss a la tardor de 1914.

Ammoconia senex HG. var. *mediorhenana* Fuchs. Un exemplar ex-larva, procedent dels voltants de Barcelona (Prat del Llobregat?); Manlleu (Dr. Weiss).

Rhaphia hybris Hb. Septembre de 1914, Sant Pere de Vilamajor; Sant Vicents, prop de la Seu d'Urgell, a la llum, bastant freqüent pel mes d'Agost (S. Maluquer).

Epunda lichenea, Hb. Manlleu, (Dr. Weiss).

Pólia dubia Dup. ab. *Rondoui* Stertz Sant Pere de Vilamajor, IX 1914, un sol exemplar caçat a la llum. La forma típica es mes abundosa.

Pólia argillaceago Hb. = *venusta* B. Manlleu, IX 1914 (Dr. Weiss).

Dichonia convergens (F.). Sant Geroni de vall d'Ebrón, 11 XII 1913 (O. C. Rosset).

Callopistria juventina Cr. = *purpureofasciata* Piller. Sant Pere de Vilamajor, a la llum, freqüent a primers de Juliol.

Polyphaenis sericata Esp. Dos exemplars caçats a Sant Julià de Vilatorta per D. J. M. Bofill.

Trigonophora jodea S. Manlleu, molt abundosa, juntament amb la *T. flammea* Esp., atretes per medi d'un esquer dolç, X 1914 (Dr. Weiss).

Euplexia lucipara L. Un sol exemplar caçat a la llum, Sant Pere de Vilamajor, últims d'Agost de 1914.

Gortyna ochracea Hb. Dos exemplars a la llum, IX 1912, Sant Pere de Vilamajor.

Leucania zeae Dup. Dos exemplars procedents de Santa Coloma de Gramanet, caçats l'istiu de 1907.

Leucania riparia Rbr. Especie bastant notable. Es freqüent a Santa Coloma de Gramanet pel mes de Setembre, atreta per la llum.

Leucania vitellina Hb. ab. *albidior* Warr. Santa Coloma de Gramanet, IX 1908.

Leucania lythargyria Esp. ab. *argyritis* Rbr. Un exemplar caçat a Sant Pere de Vilamajor, a la llum, entre varis exemplars de *lythargyria* Esp., IX 1912.

Caradrina aspersa Rbr. Bastant freqüent a Sant Pere de Vilamajor, a la llum, pels mesos de Agost, Septembre.

Hydrilla hospes Frr. Dos exemplars de Santa Coloma de Gramanet, istiu de 1906.

Rusina umbratica Goeze. Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Amphipyra livida F. Molt abundosa a Manlleu, a la tardor, atreta per medi de un esquer dolç (Dr. Weiss).

Taeniocampa stabilis Wiew. 9 III 1914, ex-larva, procedent dels voltants de Barcelona (O. C. Rosset).

Taeniocampa rorida HS. Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill). (Colecció O. C. Rosset).

Calymnia affinis L. Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Plastenis retusa L. Un exemplar a la llum, Guardiola-Bagá, VIII 1907.

Orthosia helvola L. Manlleu, X 1914, agafada amb un esquer dolç (Dr. Weiss).

Xanthia ocellaris Bkh. Manlleu, en les mateixes condicions i època (Dr. Weiss).

Xanthia gilvago Esp. Mantlleu, com la anterior i en iguals condicions (Dr. Weiss).

Xanthia gilvago Esp. ab. *palleago* Hb. Mollet 2 XI 1912, (O. C. Rosset).

Orrhodia vau-punctatum Esp. Manlleu, amb esquer dolç IX 1914 (Dr. Weiss).

Orrhodia vaccinii L. Manlleu, amb esquer dolç X 1914 (Dr. Weiss).

Scotochrosta vulla Hb. Manlleu, amb esquer dolç X 1914, (Dr. Weiss).

Xilocampa areola Esp. 23 III 1915. (O. C. Rosset). Aquesta denonominació deu substituir a la de *lithorhiza* Bkh. que's troba en el catàleg de'n Cuní i Martorell.

Calophasia casta Bkh. deu substituir a la *C. opalina* Esp. del citat catàleg.

Calophasia platyptera Esp. Sant Pere de Vilamajor, en dues generacions anyals VI VII-IX; Sarrià VII 1912. (O. C. Rosset).

Calophasia hamifera Stgr. Pedralbes, primavera 1915. (O. C. Rosset)

Cleophana dejeanii Dup. Sant Genís dels Agudells 10 V 1912. (O. C. Rosset). Vola ran de terra, entre les herbes.

Cleophana yvanii Dup. Santa Coloma de Gramanet, 23 V 1910. Entre la trepadella (O. C. Rosset). Sant Vicents, prop de la Seu d'Urgell, VIII 1907 (S. Maluquer).

Eublemma arcuina Hb. var. (et ab.) *blandula* Rbr. Santa Coloma de Gramanet, 15 IV 1909, atreta per la llum. Aquesta forma és la propia de Espanya i deu substituir a la denominació *Thalpochares inamoena* Hb. var. *ingrata* HS., del catàleg de Cuní i Martorell.

Thalpochares candidana F. var. *impura* Stgr. Es tranzitoria a la forma *elychrysi* Rbr. amb quina s'ha confós devagades. Sant Pere de Vilamajor VIII 1912.

Thalpochares himmighoffeni Mill. var. Unic exemplar recullit a Santa Coloma de Gramanet, en istiu de 1907, als herms del turò del Pollo. Segons opinió del Abbée J. de Joannis, pertany al grupu de *himmighoffeni* Mill. i sens dupte es tracta d'un varietat d'aquella especie.

Erastria venustula Hb. Bosc de Ca'n Gomís, al Tibidabo, 1906.

Erastria fasciana L. Abundosa a Sant Pere de Vilamajor, IX 1914; la Garriga, VII 1910; Santa Coloma de Gramanent, istiu de 1906. Resta parada als marges i parets, al vespre va a la llum. Hem observat les següents formes *albilinea* Haw., *Guenéi* Fallou. Dins d'aquest grupu figuren formes molt interessantes i que mereixen un detingut estudi.

Metoponia vespertalis Hb. Sant Vicens, prop de la Seu d'Urgell, Agost de 1907.

Hemmelia trabealis Scop. Deu substituir a la denominació *Agro-*

phila sulphuralis L. del catàleg de Cuní i Martorell. Hem trovat també la forma *confluens*.

Plusia moneta F. Un exemplar procedent de la Vall d'Aràn, VII 1907 (M. Llenas).

Euclidia mi Cl. ab. *ochrea* Tutt. Tots els exemplars que tenim pertanyen a n'aquesta forma: Montserrat camí de Sant Geroni i hermita de Sant Miquel, 28 V 1909.

Euclidia glyphica L. ab. *suffusa* Spul. Alguns exemplars de Santa Fé del Montseny i Vall d'Arán, pertanyen a dita forma.

Pseudophia lunaris Schiff. Se trova pels mesos de Maig i Juny en molts llocs de Catalunya: Tarrassa, Tibidabo, Sant Genís dels Agudells. Resta parada pels marges, esqueis de les pedres, alçantse amb vol incert i rápid.

Catocala fraxini L. Es bastant rara a Catalunya. S'ha trovat a Sant Hilari Sacalm (J. Romanyà) i a Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Catocala Nupta L. Més freqüent. Aquesta, com les següents, s'agafen amb quantitat per medi d'un esquer dolç. Prat del Llobregat, IX 14 (O. C. Rosset). Manlleu, IX 14 (Dr. Weiss).

Catocala puerpera Giorn. Santa Coloma de Gramanet, VIII i IX, molt freqüent; també abunda en altres indrets de Catalunya.

Catocala promissa Esp. Més escassa. Sant Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Catocala optata God. Palou, 24 VIII 06. Un exemplar a la llum. Manlleu amb esquer, molts exemplars (Dr. Weiss).

Catocala sponsa L. Masguimbau, IX 14 (O. C. Rosset).

Catocala dilecta Hb. Santa Coloma de Gramanet, 12 VIII 14.

Catocala conjuncta Esp. Martorell, 5 VIII 10 (O. C. Rosset).

Apopestes spectrum Esp. Ab. *fasciata* Spul. Ex-larva procedent de Moncada al 19 V 10; Santa Coloma de Gramanet, VIII 06.

Laspeyria flexula Schiff. Pinars de La Roca, 24 IX 14.

Zanclognatha tarsicrinalis Knoch. Sant Pere de Vilamajor, VIII, bastant freqüent.

Thyatira batis L. Te dues generacions anyals pel Maig i Septembre. Regió del Montseny. St. Pere de Vilamajor.

Cymathophora or F. Sant Vicents, prop de la Seu d'Urgell, VIII 07.

Cymathophora octogesima Hb. Ex larva del Prat del Llobregat, nasqué al 2 de Maig de 1909; Sant Pere de Vilamajor, V 13.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
   Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Claris, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Nulla unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest.
Const. de Fid. cath. c. IV.

Juny 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Juny 1915 Any XII — Núm. 6

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 6 de Juny de 1915.—Contribución a la Malacología de Cataluña. II. Las Veneridae de nuestro litoral, por *Manuel de Chia.* —Noves: El Rhinechis scalaris, Boie, a Catalunya, per *J. M. N.*—D. Ignasi Bolívar i Urrutia, a la Real Academia de Ciencies de Madrid, per *M.*—Càtedra de fisiología botànica, per *A.*—Estudis Oceanogràfics, per *M.*

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 6 DE JUNY DE 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Codina, Casanova, Calzado, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Folch, Font i Quer, Maluquer (Salvador), Maluquer (Josep), Maluquer (Joaquím), Sagarra (Ignasi), Rosals i Tomàs.

DESPAIG ORDINARI

Proposta de soci.—Els socis Srs. P. Barnola, Calzado i Salvador Maluquer, proposen per a soci numerari a En Manuel Folch i Girona, estudiant, que viu a Sarrià i es dedica a Botànica.

Admisió de soci.—S'admet per a soci numerari al Sr. En Josep Rovira i Sellarés, proposat en la darrera sessió.

Aniversari de Mossèn Font i Sagué.—El senyor President dedica un record a la bona memoria del que ho fou amb gran profit per a l'Institució, Mossèn Norbert Font i Sagué amb motiu d'escaures avui sa festa onomàstica.

Donatiu per a la Biblioteca.—També dóna el P. Barnola pera la Biblioteca, dos exemplars del llibre «Estudios biológicos» del Reverent Pare Vicent, S. J.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Donatius al Museu.—El P. Barnola presenta i dóna per a el Museu un exemplar de *Dendrophyllia ramea* Edw., pòlip típic del Mediterrani, recullit en aigues de Badalona; del mateix punt procedeix un exemplar del crustaci *Dromia vulgaris* Edw., de 16 cm. de llargaria, mida que passa de molt la que'ls llibres li assignen. Amb aquest motiu explica algunes de les costums d'aquest crustaci.

Falgueres de Catalunya.—El mateix senyor dóna compte a continuació, d'haver trovat entre molts exemplars de la falguera *Botrychium lunaria* (L.) Sw., donats per Fr. Félix de Barcelona O. C., i procedents de Pobla de Lillet, les varietats *Adiantifolia,* Augitrom i *tripartita*, Moore, no citades a Catalunya.

Comunicació paleontològica.—El Sr. Calzado mostra un bonic exemplar d'una arenisca amb impresions de *Fucus* procedent de Can Cuyàs, terme de Talamanca, Manresa, que cedeix per a el Museu.

Dibuix cientific.—Amb motiu de parlar-se de la conveniencia de dedicar-se al dibuix científic, cada hu en la seva especialitat, el Sr. Codina fa circular un dibuix colorit de una mosca *Tsé Tsé,* fet per una nebodeta seva i que es molt curiós per la seva perfecció. No cal dir lo que luego facilitarían aqueixos trevalls, la utilisació de la càmara clara y microscopi.

Notes ornitològiques.—També presenta el mateix Sr. Codina un niu trovat en els sorrals de Castelldefels, el 20 del passat mes de Maig, i que sembla ser de *Totanus*.

En Joaquím Maluquer, dóna per a el Museu un niu, amb tres ous, trovat a la platja d'Empurias el 22 del prop-passat Maig i que està disposat exactament igual com estava quan fou trovat al mitj de la platja sense abric de cap classe i voltat de trossos de cargols, petxines i alguna alga. Per la coloració i puntejat dels ous podría ser de *Vanellus*.

Notes herpetològiques.—També presenta i dóna pel Museu, dos capsgrossos de gran tamany, 11 centímetres, que semblan ésser d'algún *Pelobates,* trovats en una bassa, dintre les excavacions d'Empuries.

Igualment presenta un *Pelobates* exemplar molt hermós, que no ha pogut ésser determinat fins ara, però sembla tractar-se del *fuscus,* Wagl. Fou caçat en la mateixa regió; un cop classificat ja se'n donarà compte, puix fins ara no n'hi ha cap de citat a Catalunya.

Excursió oceanogràfica a la Costa del Ampurdà.—El Sr. Maluquer (Josep) fa una relació dels resultats obtinguts en la excursió que feren amb l'infrascrit els dies 21 a 25 de Maig darrer, a la Escala i Llansà, a l'objecte d'orientar-se per a determinades exploracions i trevalls oceanogràfics projectats per a l'istiu vinent. Ademés de les naturals excursions per la costa, sortiren al mar fent alguns dragatges a poca fondaria, arrivant per l'un costat a les coves de la Escala, i a Llansà fins al devant del Port de la Selva. Feren també algunes recol·leccions de plankton coster. En resúm, fóren els resultats molt superiors a lo que esperaven.

Entre les especies que cita recullides, algunes de les quals presenta a la sessió, i faltant-ne encara moltes per determinar, esmenta les següents:

CRUSTACIS

Achoeus Cranchii, Leach.
Inachus thoracicus, Roux.
Eurynomus aspera, Penn.
Xantho floridus, Lin.
Pilumnus spinifer, Miln. Edw.
Homola spinifrons, Lam.
Caprella linearis, Lin.
Leptomera pedata, Mull.
Cyclopsina parvulus, Cls. (plankton).
Cypridina mediterranea, Costa (id.)

CUCS

Sabella longibranchiata, Qtf.
Spirorbis Pagenstecheri, Qtf.
Serpula gervaisi, Qtf.
Terebella prudens, Cuv.

MOLUSCS

Argonauta argo, Lin.
Cassis saburon, Brug.
Cassidaria echinophora, Lin.
Buccinum undatum, Lin. (1)
Tornatella tornatilis, Lin.
Smaragdia viridis, Lin.

---

(1) Aquesta especie no la ha trovat citada en el Mediterrà, però l'exemplar recullit a Llansà amb el filat, a 80-100 brasses, l'adjunta de moment an aquesta especie.

Scaphander lignarius, Lin.
Lithodomus lithophagus, Lin.
Elysia viridis, Mont.
Chiton corallinus, Risso.
» *olivaceus,* Spengl.
Lepidopleurus cinereus, Lin.
Callochiton laevis, Penn.
Nematomenia flavens, Pruvot.
Lepidomenia histrix, Mar. & Kow.
Stylomenia Salvatori, Pruvot.

TUNICATS

Salpa punctata, Forsk.
Ascidia claudicans, Sav.

EQUINODERMS

Ophioderma longicauda, Müll.
Cidaris cidaris, Lin.
Psammechinus microtuberculatus, Blainw.
Holothuria Polii, Della Chiaje.

CELENTÉRIS

Balanophyllia italica, Mich.
Dendrophyllia cornigera, Lam.
Aurelia aurita, Lin.
Adamsia effaeta, Lin.
» *palliata,* Boh.
Actinia gemmacea, Ellis.

Excursió lepidopterològica a Moncada.—El Sr. Sagarra dóna compte de una excursió feta fa pocs dies a Moncada en companyía del Sr. Rosset, en la que reculliren interessants especies de lepidòpters, especialment la *Cygaenaz rhadamanthus,* var. *Kiesenvetteri,* H. S. que's trovà extraordinariament abundant en el cim del turó sobre dita població, localitzada en un espai de pocs metres cuadrats, aon ne caçaren més de 60 exemplars. A més d'aquesta notable varietat reculliren la forma típica *rhadamanthus* Esp. i la aberració *cingulata* Ld.

NOVA TROVALLA DE LA LYCAENA HYLAS ESP.

L'esmentat senyor també comunica, en nom del consoci O. C. Rosset, haver caçat a la Rierada, prop de Can Busquets, bastants exemplars de la *L. hylas Esp.,* especie que desde les cites de En Cuní i Martorell no s'havía trovat mes a Catalunya. Aquesta licena vola al entorn dels coscolls i es difícil d'agafar.

El Secretari, JOAQUÍM MALUQUER.

Contribución a la malacología de Cataluña (1)

POR

Manuel de Chía

II

Las Veneridae de nuestro litoral

Innumerables son las noticias que sobre las Veneridae recogidas u observadas en nuestras costas han publicado los que aquí se dedican a esta especialidad, si bien la falta de criterio en muchos casos, ha dado lugar a un caos y confusión tal, como apenas pueda reinar en otra familia alguna. Graves errores en la determinación de las especies, y el abuso cometido por casi todos, aceptando como especies lo que sólo son diferencias insignificantes, a veces variaciones puramente individuales o modificaciones teratológicas, han sido la causa de que se haya enriquecido nuestra fauna con especies fantásticas no existentes más que en la imaginación de los que han divulgado su presencia en nuestro país.

La abominable tendencia *a hacer* especies y la no menor de admitir las que sin motivo han creado otros, es un verdadero azote para la ciencia, pues lejos de contribuir a su progreso, como algunos pretenden, hacen cada vez menos asequible y más difícil su cultivo.

Como hemos dicho, es la familia de que hoy nos ocupamos una de aquellas donde mayor ha sido el estrago, siendo dificilísimo en la actualidad, el moverse con desembarazo entre el laberinto de sinonimias y repeticiones que en ella domina. Es indispensable hacer pues una recopilación de las especies citadas en Cataluña, reuniéndolas a aquellas a que en realidad corresponden.

---

(1) Véase «*Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural*» 1915, págs 21-27, fam. Teredinidae.

BIBLIOGRAFÍA (1)

1867.—HIDALGO (J. G.). *Catalogue des mollusques testacés marins des côtes de l'Espagne et des îles Baleares,* in: «Journal de Conchyliologie». París.

1870.—HIDALGO (J. G.). *Moluscos marinos de España, Portugal y las Baleares.* Real Academia de Ciencias. Madrid.

1870.—GRAELLS (M. de la Paz). *Exploración científica de las costas del departamento marítimo del Ferrol.* Madrid.

1880-1890.—CARUS (J. V.). *Prodromus faunae Mediterraneae.* Stuttgart.

1886.—GIBERT (A. M.ª). *Las minvas del Janer a Salou,* in: Butlletí de la Associació d'Excursions Catalana. Barcelona.

1888.—MARTORELL Y PEÑA (F.). *Catálogo de la colección conquiliológica.* Barcelona.

1889.—SALVAÑÁ (Joaquin M.º). *Catálogo de los moluscos marinos, terrestres y de aguas dulces de Mataró,* in: Topografía médica de Mataró y su zona. Barcelona.

1890.—BOFILL (A.). *Moluscos marinos de Llansá,* in: Crónica Científica. Barcelona.

1903.—MALUQUER (José). *Moluscos marinos de Llansá (Cataluña),* in: Boletín Real Sociedad Española de Historia Natural. Madrid.

1903.—ZULUETA (A. de). *Contribution a la faune maritime de Vilasar de mar,* in: Butll. Institució Catalana d'Historia Natural. Barcelona.

1904.—MALUQUER (J.). *Alguns moluscs marins del Masnou, (Costa de Llevant),* in: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1908.—TOMÁS (Ll.). *Moluscs marins de Catalunya,* in: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

---

(1) Desde luego no mencionamos aquellas obras, catálogos o referencias, en que solo incidentalmente se cita alguna especie como viviente también en nuestra costa, así como tampoco las citas aisladas en notas incompletas.

1911.—CHÍA (M. de). *Aplec de noticies sobre'ls moluscs de Catalunya i catàlec provisional del mateixos,* in: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

1912.—ROSALS (J.). *Moluscs marítims Barcelonins,* in: Butll. Inst. Cat. Hist. Nat. Barcelona.

Especies citadas en Cataluña, sinonimias con que figuran en las respectivas obras o catálogos, y nombre que les corresponde (1)

1. *Dosinia exoleta,* Linneo.
Artemis exoleta, Lin.
— oxoleta, Lamarck.
Dosinia exoleta, Roemer.
— lincta, Pultney.

2. *Dosinia lupinus,* Lin.
Artemis lunaris, Lam.
Dosinia lincta. Scopoli. * *
— lunaris, Lam. * *
— lupinus, Poli.
— — Roem.

3. *Gouldia minima,* Montagu.
Circe minima, Mont.
— striata, Locard. *
Cytherea minima, Mont.

4. *Lucinopsis Lajonkairei,* Payraudeau.
Lucinopsis decussata, Philippi. * *
— substriata, J. V. Cristophor.
Venerupis decussata, Phil. * *
— Lajonkairei, Payr.
— substriata, Mont. *

5. *Lucinopsis undata,* Pennant.

---

(1) Las formas señaladas con un *, podrían aceptarse quizás como variedades; de ellas, las que dentro una misma especie llevan **, son idénticas.

6. *Meretrix chione,* Lin.
Callista chione, Lin.
Cytherea — Lin.
— — Lam.
Dione — Lin.
— — Megerle.
Meretrix nitidula, Lam.

7. *Meretrix rudis,* Poli.
Caryatis rudis, Poli.
Circe, — Poli.
Cytherea — Poli.
— — Requieni.
Meretrix gracilenta, Loc. *
— mediterranea, Tiberi. *
— rugata, Loc. *

8. *Tapes rhomboides,* Pennant.
Tapes edulis, Chemnitz. * *
— — Weinkauff * *
— virgineus, Lin.

9. *Tapes pullastra*, Montagu.
Tapes geographicus, Chemnitz. * *
— — Roemer. * *
— saxatilis, Fleurian de Bellvié. *
Venerupis perforans, Mont. *

10. *Tapes decussatus,* Lin.
Tapes decussatus, Forbes y Hanley.
— extensus, Loc. *
Venus decussata, Lin.

11. *Tapes aureus,* Gmelin. (1)
Tapes aureus, Forbes y Hanley.
— aeneus, Turton.
— anthemodus, Loc.

---

(1) Como diremos en la parte descriptiva, es esta especie tan polimorfa y variable, que sus formas son innumerables, no pudiendo siquiera constituir variedades concretas a las distintas denominaciones con que ha sido citada.

Tapes Beudanti, Payr.
— bicolor, Lam.
— cateniferus, Lam.
— floridus, Lam.
— floridellus, Loc.
— Grangeri, Loc.
— laetus, Weink.
— luceus, Loc.
— Mabillei, Loc.
— marmoratus, Phil.
— nitidosus, Loc.
— petalinus, Lam.
— — Loc.
— pulchellus, Lam.
— retortus, Loc.
— rostratus, Loc.
— Servaini, Loc.
— texturatus, Hidalgo.
— — Lam.

12. *Venerupis irus,* Lin.
Venerupis irusianus, Lin.

13. *Venus ovata,* Pennant.
Chione ovata, Penn.
Venus — Poli.

14. *Venus verrucosa,* Lin.
Chione verrucosa, Lin.

15. *Venus nux,* Gmelin.
Venus multilamella, Lam.
— — Weinkauff.
— nuciformes, Gmel.

16. *Venus casina,* Lin.
Chione casina, Lin.
Venus Rusterucci, Payr. *

17. *Venus gallina,* Lin.
Venus striatula, Da Costa. *

18. *Venus fasciata,* Da Costa.
Chione fasciata, Donovan.
Venus — Don.
— gradata, Deshayes. *

Familia Veneridae

Concha regular, equivalva, ordinariamente cerrada, sólida, esculturada o no; charnela compuesta de tres dientes cardinales divergentes, por lo menos en la valva izquierda, a veces con dientes laterales; ligamento externo; impresión paleal ordinariamente sinuada.

Las Veneridae catalanas se distribuyen en los siete géneros, sumariamente caracterizados en el siguiente cuadro dicotómico:

1	Bordes de las valvas lisos	2
	Bordes de las valvas denticulados por dentro . .	**Venus**
2	Impresión paleal entera	**Gouldia**
	Impresión paleal sinuada	3
3	Dientes laterales bien marcados.	4
	Dientes laterales apenas visibles o nulos	5
4	Concha orbicular comprimida; sinuosidad paleal ascendente	**Dosinia**
	Concha oval sub-trígona, hinchada; sinuosidad paleal horizontal	**Meretrix**
5	Concha un poco abierta posteriormente, adornada de láminas foliaceas.	**Venerupis**
	Concha cerrada, no adornada de láminas foliaceas.	6
6	Concha lenticular, con dos dientes en la valva derecha y tres en la izquierda. . . . . . . , .	**Lucinopsis**
	Concha oblonga con tres dientes en cada valva. .	**Tapes**

Género **Dosinia**, Scopoli

Concha orbicular, comprimida, inequilátera, adornada de estrias concéntricas finas y regulares; lúnula muy aparente; tres dientes cardinales y uno anterior debajo de la lúnula; ligamento hundido; bordes de las valvas enteros; sinuosidad paleal profunda, angulosa, ascendente.

Se citan, de nuestras costas, las dos especies siguientes:

1	Concha lustrosa, lenticular, de color blanco sucio, uniforme o con radios y lineolas leonados . .	**D. exoleta**
	Concha trígono-lenticular, brillante, de color blanco o grisaceo uniforme, teñida en la región apical de amarillento o rojizo	**D. lupinus.**

Dosinia exoleta, Linné.

Concha mediana, sólida, orbicular y comprimida; superficie poco lustrosa, atravesada por surcos de crecimiento y por numerosas láminas concéntricas, aplastadas en la parte media, hojosas en los extremos, prolongándose en el anterior sobre la lúnula. Color blanquecino o rojizo uniforme, con más frecuencia pintada de líneas y radios leonados, formando zig-zag, de tinte más o menos obscuro.

Habita: Llansá (Bofill, Maluquer); Pineda (Tomás); Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilasar (Zulueta); Masnou (Maluquer); Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera).

Vive en la zona litoral, a escasa profundidad, enterrada en la arena. Se la recoje con frecuencia en el interior de las *estrellas de mar.*

Observaciones: Especie muy abundante de la que, no obstante, no se han citado variedades en nuestra costa. En la de Levante he podido recoger las siguientes ex-colore:

albo-sordida, Scacchi, de un blanco sucio uniforme.

zig-zag, B., D. y D., blanca, pintada de pequeñas líneas entrecruzadas, leonadas o rosadas.

radians, B., D. y D., con un radio blanco mediano, limitado por dos sectores morenos.

parcipicta, B., D. y D., con raras manchas morenas.

He recogido algunos ejemplares que miden 38 mm. de anchura, 36 de altura y 18 de grueso, pero estas dimensiones son excepcionales en nuestras costas.

Fósil, aparece esta especie en el terreno *mioceno,* pero en Cataluña sólo se la cita en el *plesanciense;* de las provincias de Gerona y

Barcelona; en el *astiense*, de Sans (Almera y Bofill) (1); y en el cuaternario antiguo de Vilasar de Mar (Almera) (2).

Dosinia lupinus, Linné.

Concha sólida, trígono-orbicular, poco hinchada; superficie brillante, con numerosas estrías concéntricas, finas y apretadas, que se continuan sobre la lúnula y con surcos de crecimiento y estrías radiantes finísimas, apenas visibles; color blanco de marfil o grisáceo uniforme, teñida de amarillo o rojizo en el apex.

Hab.: Llansá (Maluquer); Pineda (Tomás); Mataró (Hidalgo, Salvañá); Vilasar (Zulueta, Tomás); Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Paetel) Calafell (Samá).

Vive con la anterior.

Obs.: Especie muy común de la que aquí se ha recogido solamente el tipo y la variedad ex-forma

lincta, Pulteney, más hinchada y más fuertemente esculturada.

Es la forma que domina en el Atlántico y que es muy rara en el Mediterráneo.

En muchas colecciones la *D. lupinus* figura con el nombre de *D. lunaris,* Lamarck.

El Dr. Hidalgo le asigna, como dimensiones, 36 mm. de anchura, 37 de altura y 21 de grueso. Los mayores ejemplares que he recogido en nuestras costas miden solamente 27, 28 y 29 mm. respectivamente.

Ofrece esta concha zonas concéntricas, más o menos numerosas, de diferente opacidad, que corresponden a los surcos de crecimiento.

La *D. lupinus* se distingue de la *D. exoleta,* per ser más pequeña, más finamente estriada y más brillante, por tener la región apical de color del resto de la concha y por el mayor declive de la parte posterior del borde dorsal.

Se la cita fósil, del *plesanciense,* del *astiense* y del *siciliense* de Cataluña (Almera y Bofill).

---

(1) Almera (J.) y Bofill (A.), Moluscos fósiles recogidos en los terrenos pliocenos de Cataluña.

(2) Almera (J.). Una playa de terreno cuaternario antiguo en el llano de San Juan de Vilasar.

Género **Gouldia**, Adams

Concha, pequeña, comprimida, gruesa, suborbicular, marcada de estrías concéntricas; lúnula distinta; charnela con tres dientes cardinales en cada valva; impresión paleal entera.

Se conoce una sola especie de este género, la

Gouldia minima, Montagu.

Concha sólida, pequeña, casi equilátera, de forma trígona un poco alargada, redondeada del borde ventral; superficie un poco brillante, guarnecida de estrías concéntricas desiguales y de surcos de crecimiento; coloración rosada o rojiza con líneas blancas radiantes, bífidas, que acaban cerca del borde ventral en unas manchas rojas.

Hab.: Llansá (Bofill, Maluquer); Pineda (Tomás); Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañá); Masnou (Maluquer); Barcelona (Hidalgo, Martorell).

Vive en fondos fangosos o arenosos, a profundidad variable de 6 a 60 metros. Se la halla también en las *estrellas de mar*.

Obs.: El Sr. Tomás ha citado en Pineda la variedad

striata, Locard.

Las pequeñas dimensiones de esta especie, que varía entre 7 y 10 mm. de altura y lo típico de su coloración, no permiten confundirla con ninguna otra *Veneridae* de nuestras costas; por otra parte su impresión paleal entera bastaría a diferenciarla en caso de duda.

Se ha recogido en el *plesanciense, astiense* (Almera y Bofill) y *cuaternario antiguo* de la provincia de Barcelona (Almera). En el último la var. *zig-zag,* Monterosato.

Género **Lucinopsis**, Forbes y Hanley

Concha lenticular, delgada, lúnula indistinta, valva derecha con dos dientes laminosos, divergentes, el posterior bífido, valva izquierda con tres, bífido el de enmedio, sinuosidad paleal profunda y ascendente.

Se conocen, en Cataluña, dos especies:

1	Concha mate, con estrías radiantes	**L. Lajonkairei.**
	Concha lustrosa, sin estrias radiantes . . .	**L. undata.**

Lucinopsis Lajonkairei, Payraudeau

Concha mediana, sólida, poco inequilátera, circular sub-romboidal, superficie mate, con estrías radiantes numerosas y otras concéntricas irregulares, que al cruzar las primeras les comunican un aspecto granuloso; color blanco sucio, teñido de rojo de orín.

Hab.: Mataró (Hidalgo), Vilasar (mi colección), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova (Samá).

Se halla en las playas y zona litoral, en las grietas de las rocas y debajo de las piedras.

Obs.: Es especie rara. Las citas del Dr. Hidalgo parecen referirse a la var. ex-forma.

decussata, Philiphi, muy inequilátera, más pequeña que el tipo y con el contorno sub-cuadrangular.

Las que he recogido en Vilasar pertenecen, también, a esta variedad y son de exiguas dimensiones.

Los autores de «Les mollusques marins du Roussillon» asignan a esta especie, por dimensiones, 22 mm. de altura, 24 de anchura y 12 de grueso.

Fósil solo ha sido encontrada en el *cuaternario antiguo* de Vilasar de Mar (Almera).

Lucinopsis undata, Pennant.

Concha débil, un poco transparente, orbicular, sub-gibosa; superficie lustrosa, ornada de estrías concéntricas, numerosas, finas y regulares, más fuertes hacia el borde ventral, y de surcos de crecimiento; coloración blanca teñida de amarillo ocráceo, sobretodo junto a la región apical.

Hab.: Pineda (Tomás), Vilasar (Col. del autor), Calafell (Samá).

Vive en fondos de barro o arena, a cinco o más metros de profundidad.

Obs.: Especie rarísima en nuestras costas.

No es fácil confundir esta especie con la precedente, pero con frecuencia la he visto equivocar con la *Diplodonta rotundata,* Montagu, que es tan frecuente en nuestras costas como rara la *Lucinopsis.* La confusión es sobretodo fácil cuando se examina aisladamente la valva derecha, pues en una y otra los dientes cardinales son iguales en número y disposición; para distinguirlas bastará fijarse en la impresión paleal, que es profundamente sinuada en las *Lucinopsis* y entera en las *Diplodonta.*

En el terreno *cuaternario antiguo,* de Vilasar de Mar, el doctor Almera la ha hallado ocompañando a la especie anterior.

Género **Meretrix**, Lamarck

Concha inequilátera, sub-trígono-oval, más o menos hinchada, sólida; lúnula distinta; valva derecha con tres dientes cardinales divergentes y uno anterior sub-lunular; valva izquierda con tres dientes semejantes a los de la derecha y con una foseta debajo de la lúnula para alojar el diente anterior de la otra valva; sinuosidad paleal mediana y angulosa.

1 { Concha grande y lisa . . . . **M. chione.**
{ Concha pequeña, surcada de estrias concéntricas . **M. rudis.**

Meretrix chione, Linné.

Concha grande, gruesa, oval, algo triangular, transversalmente convexa, superficie lisa, lustrosa, cruzada por surcos de crecimiento, cubierta de una epidermis transparente, muy adherente, que forma finísimas arrugas radiantes en la parte media, más visibles y oblicuas hacia el extremo posterior; coloración rojiza, con zonas concéntricas y radios más oscuros.

Hab.: Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Calella (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañá) Vilasar (Zulueta, Tomás), Masnou, (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Elera), Vilanova y Calafell (Samá).

Vive en fondos arenosos a profundidad variable.

Obs.: Por sus dimensiones (30 mm. por 10) no es fácil equivocarla con ninguna otra especie de nuestras costas. Un observador poco experto, podria, tal vez, confundirla con la *Mactra glauca,* Born, pero esta especie tiene la concha delgada, casi equilátera y cubierta de una epidermis poco adherente, aparte de los caracteres muy distintos de la charnela.

Ha sido hallada fósil en el *plesanciense* de las provincias de Gerona y Barcelona y en el *astiense* y *cuaternario antiguo* de la última. En las margas azules de Ciurana (Bajo Ampurdán) la he recogido de mayores dimensiones de las que suelen alcanzar los ejemplares hoy vivientes.

Meretrix rudis, Poli.

Concha mediana o pequeña, ventruda, oval transversa, un poco trígona; superficie poco lustrosa ofreciendo numerosas y finas estrías concéntricas y surcos de crecimiento; coloración blanco-agrisada, con radios morenos irregulares, generalmente interrumpidos, que desaparecen hacia el borde ventral.

Hab.: Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera), Calafell (Samá).

Vive en la especie anterior,

Obs.: Es poco común, no obstante se han citado de ella las vars.

gracilenta, Locard, más pequeña, más transversa y más hinchada;

mediterránea, Tiberi, enteramente blanca y con los surcos concéntricos muy marcados;

rugata, Locard, corta, trígona y más hinchada.

La primera var. ha sido hallada en Barcelona (Tomás) y en Villanueva (Samá), las dos últimas en Pineda (Tomás).

Ha sido citada en los propios yacimientos que la especie que precede.

Género **Tapes,** Megerle

Concha oblonga, inequilátera, poco hinchada; lúnula más o menos distinta, charnela compuesta de tres dientes cardinales en cada valva, delgados y más o menos bífidos, sinuosidad paleal profunda, redondeada.

Se han citado unos treinta *Tapes* catalanes, pero todos ellos pueden reducirse a las cuatro especies que sumariamente caracteriza el siguiente cuadro dicotómico:

1	Con cordones concéntricos y sin estrias radiantes	**T. rhomboides**
	Con estrias concéntricas y radiantes	2.
2	Estrias concéntricas y radiantes subiguales .	**T. pullastra**
	Estrias concéntricas y radiantes que dominan las unas a las otras.	3.
3	Esculturación radiante que domina sobre la concéntrica	**T. decussatus**
	Esculturación concéntrica que domina sobre la radiante	**T. aureus**

Tapes aureus, Gmelin.

Concha mediana, transversalmente oval o subtriangular, un poco hinchada; *lúnula limitada por un surco fino, pero muy aparente;* superficie poco lustrosa, adornada de cordones concéntricos un poco irregulares, bifurcados a veces, y de estrias radiantes generalmente interrumpidas, finas y con frecuencia borrosas; coloración muy variable: la del tipo es blanquecina más o menos teñida de moreno en la región posterior; por dentro la coloración es amarillenta, sobretodo bajo los ápices; las variedades presentan tintes diversos, siendo por dentro blancas o amoratadas.

Hab.: Llansá (Bofill, Maluquer), Rosas (Hidalgo), Lloret, Pineda (Tomás), Mataró (Salvañá), Vilasar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Tomás), Calafell (Samá).

Vive a poco profundidad, enterrado en la arena.

Obs.: Especie polimorfa de la que se han citado en Cataluña numerosas variedades y sub-variedades, muchas de ellas a título de especies. Pueden todas reducirse al tipo y a las vars:

Catenifera, Lamarck, bien oval, menos convexa y más transversal que el tipo, delgada, de color blanquecino o amarillento, con cuatro radios morenos articulados.

y *texturata,* Lamarck, más grande, de contorno oval, pintada de numerosas lineolas morenas entrecruzadas formando un enrejado.

La var. *pulchella,* Lamarck que ha sido equivocadamente citada en Cataluña es una forma propia de las costas de Algería.

A propósito de los *T. aureus, floridus, cateniferus* y *texturatus,* dice el Dr. Hidalgo que estas especies «presentan tales variaciones en el aspecto general, la forma de la lúnula, las estrias, la coloración y hasta en la impresión del manto que es casi imposible poder indicar con seguridad los caracteres diferenciales».

Las numerosas transiciones que entre estas formas se notan, ponen fuera de duda la unidad específica de todas ellas.

Mr. Arnould Locard ha contribuido a enredar el estudio de esta *Tapes* y de las otras de nuestras latitudes, con la publicación de su «Etude critique des Tapes des côtes de France». Por suerte los señores Bucquoy, Dautzenberg y Dollfus, se han ocupado con gran lucidez de este asunto en su magnífica y bien documentada obra «Les Mollusques marins du Roussillon».

Las dimensiones de esta especie oscilan entre límites muy extensos: los mayores ejemplares que he recogido, en la Costa de Levante, miden 36 mm. de anchura, 25 de altura y 18 de grueso.

No obstante de su variabilidad no es fácil confundir esta especie con ninguna otra de las que habitan en nuestras costas. El tener la *lúnula limitada por un delgado surco,* la caracteriza perfectamente.

Solo se ha hallado hasta ahora, fósil, en el *cuaternario antiguo* de Vilasar. El Dr. Almera cita en él la var. *major,* B., D. y D.

Tapes decussatus, Linné.

Concha grande o mediana, sólida, oval transversa, truncada en la parte posterior; lúnula, bien marcada, limitada en cada valva por el relieve de la primera costilla; superficie no lustrosa, esculturado por costillas radiantes, estrias concéntricas y surcos de crecimiento. Las estrias al cruzar las costillas determinan una reticulación muy marcada, sobretodo hacia los extremos de la concha, en que aquellas son nodulosas; coloración leonada, con manchas y puntos rojizos, dispersos o confluentes, determinando a veces la disposición radiada; interior blanco, amarillento o cárdeno.

Hab.: Cataluña (Graells), Llansá (Bofill, Maluquer), Cadaqués (Tomás), Caldetas (Salvañá), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell, Elera, Tomás), San Cárlos de la Rápita (Hidalgo), Tortosa (Montserrat).

Vive a poca profundidad enterrada entre el fango y la arena.

Obs.: Aun que muy común solo se han citado de ella dos variedadades ex colore

lactea, Philippi, blanca, sin maculaciones y *radiata,* B., D. y D. con radios bien aparentes

halladas ambas por el Sr. Maluquer en Llansá.

En la colección del Dr. Serradell he visto una var. ex-forma con el nombre de

depauperata, Monterosato.

Vive en la desembocadura del Llobregat y parece ser una forma degenerativa. No he podido consultar de ella descripción alguna. Es más pequeña que el tipo, surcada por costillas radiantes muy acentuadas y surcos de crecimiento casi laminosos.

Se ha citado también en Cataluña el *Tapes extensus,* Locard que creo corresponde a la var. ex-forma et colore,

fusca, Gmelin.

Por su esculturación robusta y hasta grosera, en la que dominan las costillas radiantes sobre las transversas no puede confundirse esta especie con ninguna de sus congéneras que viven en Cataluña. Su talla es generalmente mayor.

Fósil se la halla en el *cuaternario antiguo* de Vilasar de Mar (Almera).

Tapes pullastra, Montagu.

Concha mediana, sólida, muy inequilátera, transversal, oval alargada, poreriormente truncada; lúnula poco aparente; superficie no lustrosa, cruzada por estrias radiantes muy aproximadas, ondulosas e irregulares y por otras concéntricas también numerosas, determinando el cruce de las dos una reticulación fina y apretada en los extremos, sobretodo en el posterior; coloración exterior muy variable; la interior blanca o maculada de violado en el extremo posterior o en la parte subligamentosa del borde dorsal.

Hab.: Llansá (Maluquer), Pineda (Tomás), Mataró (Salvaña), Vilasar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Calafell (Samá).

Vive en las playas y en la zona litoral, enterrado en la arena.

Obs.: El tipo de la especie vive en el Atlántico y todas las formas hasta aquí recogidas en Cataluña deben referirse a la var., ex-forma

geographica, Gmelin, más pequeña, de forma más transversalmente alargada, de esculturación más débil, con las estrías radiantes poco acentuadas, a veces hasta borrosas en la parte media; de coloración más brillante y variada (1).

Las dimensiones de esta variedad suelen alcanzar a 34 mm. de anchura, 22 de altura y 15 de grosor. El tipo atlántico suele ser de talla más aventajada.

Esta especie se distingue de la *T. decussatus,* con la que tiene cierta semejanza por la reticulación de la superficie, en ser más inequilatera, más alargada transversalmente, más finamente esculturada, en que los cordones transversos parecen fruncidos y no granulosos, a tener la parte posterior del borde dorsal casi paralela al ventral y en que la lúmula, cuando es aparente, no está limitida por el relieve de la primera costilla, como acontece con el *F. decusatus.*

Fósil acompaña en Vilasar a las dos especies anteriores (Almera).

Tapes rhomboides, Pennant.

Concha sólida, mediana, inequilátera, oval transversa, poco hinchada; lúnula aparente; superficie lustrosa adornada de numerosos cordones concéntricos aplastados, poco regulares y algunos confluentes, más marcados en los extremos que en la parte media, borrados en la proximidad de los ápices, que son lisos y brillantes; color rojizo o moreno claro uniforme o maculado de moreno oscuro; coloración interna blanca, frecuentemente con una mancha carneolada en la parte cóncava de los ápices.

Hab.: San Pol (Hidalgo), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Barcelona (Hidalgo), Cataluña (Martorell).

Obs.: Tendría por muy dudosa la presencia de este *Tapes* en los mares catalanes, si las citas de él no vinieran avaloradas por el prestigioso nombre del Dr. Hidalgo, por una parte y por otra, sino hubiese determinado por mi mismo una valva suelta recogida por el señor Tomás en Pineda.

Por otra parte se ha observado esta especie en Valencia y Peñíscola, en el Rosellón, en Cette, y en San Rafael (departamento del Var), esto es, más al sud y más al norte de Cataluña.

El Dr. Salvañá ha citado el *T. virgineus*, sinónimo de *T. rhom-*

---

(1) He reunido de la Costa de Levante numerosas variedades de coloración; aparte de la típica, he distinguido entre ellas, las denominadas *marmorata,* Phil.; *catenata,* B., D. y D., *apicalis*, Phil., *albida,* Phil., *adusta,* B., D. y D., etc.

boides, en Mataró, pero los Sres. Zulueta (1) y Tomás (2) que han explorado con gran diligencia la Costa de Levante, no lo incluyen en sus catálogos, sin embargo, de que el antes citado autor la considera como común.

El Dr. Almera no la ha hallado tampoco, en el terreno *cuaternario* de Vilasar, cuya fauna es casi idéntica a la actual.

Por mi parte he recogido millares de valvas en las playas próximas a Mataró, sin haber visto una siquiera, que pudiera confundirse con esta especie.

Es de presumir, por lo tanto, que la especie a que ha querido el Dr. Salvañá referirse con el nombre de *T. virgineus*, sea alguna variedad del *T. aureus,* de las que han designado con aquel nombre Bronn, Philippi, Scacchi, Forbes, Jeffreys u otros.

El verdadero *Tapes virgineus,* Linné, es una especie exótica de Filipinas que ha descrito Lamarck con el nombre de *T. Timularis.*

Género **Venerupis,** Lamarck

Concha oblonga, corta, un poco abierta, en la extremidad posterior, un poco irregular, inequilátera, adornada de estrias radiantes y láminas concéntricas; charnela compuesta en cada valva de tres dientes cardinales, uno de ellos bífido; sinuosidad paleal un poco profunda y angulosa.

La única especie que existe en nuestros mares es la

Venerupis irus, Linné.

Concha pequeña subcuadrangular, transversa, muy inequilátera; superficie mate, adornada de láminas concéntricas, delgadas, hojosas, sobre todo en las extremidades, especialmente en la posterior y de esbrices radiantes, que de los espacios interlamelates pasan a la superficie de las láminas; color blanco amarillento, generalmente uniforme, a veces con lineolas rojizas oblicuas o en zig-zag; interior blanco, maculado de morado en la parte posterior por debajo de la región del ligamento.

Hab.: Llansá (Bofill, Maluquer), Cadaqués (Tomás), Mataró (Hidalgo, Salvañá), Vilasar (Zulueta, Tomás), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo, Martorell), Vilanova y Calafell (Samá).

---

(1) Zulueta. «Contribution a la faune malacológique marítime de Vilasar de Mar».

(2) Tomás. «Moluscs marins de Catalunya».

Vive a flor de agua en las grietas de las rocas y debajo de las piedras.

Obs.: Frecuente en todas partes.

La única variedad citada, es la

bicolor, Monterosato, con una mancha moreno-violada, visible por dentro y por fuera de la concha.

Esta variedad ha sido recogida en Llansá por el Sr. Maluquer.

El mayor ejemplar que he hallado en nuestras costas, mide 23 mm. de ancho, 15 de altura y 10 de grueso. Pocas veces llega, sin embargo, a alcanzar estas dimensiones.

Se la halla fósil en el *plesanciense* y *cuaternario antiguo* de la provincia de Barcelona.

Género **Venus**, Linné

Concha gruesa oval, diversamente esculturada, con los bordes por dentro finamente dentados, lúnula distinta, ligamento saliente, charnela compuesta en cada valva de tres dientes cardinales divergentes, con frecuencia bífidos, seno paleal pequeño, anguloso.

Se han recogido en nuestras costas las seis especies siguientes:

1	Esculturación radiante que domina sobre la transversa	**V. ovata**
	Esculturación transversa que domina sobre la radiante	2.
2	Concha subglobosa.	3.
	Concha comprimida	4.
3	Láminas concéntricas robustas, tuberculosas en los extremos.	**V. verrucosa**
	Láminas concéntricas delgadas, no tuberculosas	**V. nux**
4	Láminas aplastadas, robustas, libres sólo en su borde	5.
	Láminas delgadas libres por ambas caras . .	**V. casina**

5 { Láminas numerosas que pasan al corselete . . **V. gallina**
Láminas poco numerosas que acaban junto al corselete . . . . **V. fasciata**

Venus casina, Linné.

Concha mediana o pequeña, circular, algo alargada transversalmente, deprimida; superficie adornada de láminas concéntricas, delgadas, hojosas, reflejadas hacia el ápice, acompañadas de estrías, también concéntricas, muy finas y de otras radiantes borrosas, un poco más visibles en la región posterior, color blanco amarillento, sembrado de manchas rojizas, que a veces confluyen afectando la disposición radiada.

Hab.: Tosa, Pineda (Tomás); Mataró (Hidalgo, Salvañá); Vilasar (Chia); Barcelona (Hidalgo, Martorell).

Vive a considerable profundidad. No es rara en el interior de las *estrellas de mar.*

Obs.: Especie no muy común, de la que sólo se ha citado la variedad ex-forma

Rusterucci, Payraudeau, de talla más pequeña.

Ha recogido esta var. el Sr. Rosals en Llansá, y por mi parte la he hallado en Vilasar, dentro de las *estrellas de mar.*

He recogido ejemplares muertos que miden 32 mm. de altura, 34 de anchura y 18 de grueso, pero estas dimensiones son excepcionales, sin embargo de ser muy reducidas en comparación de las que le consignan los autores de «Les Mollusques marins du Roussillon».

La única especie con la que tiene alguna semejanza es la *V. verrucosa,* pero ésta es más hinchada, más groseramente esculturada y las láminas son en ella más gruesas y tuberculosas en los extremos.

No ha sido hallada en los terrenos de Cataluña. En otros países circummediterráneos, se la cita ya en el *plesanciense.*

Venus fasciata, Da Costa.

Concha pequeña, gruesa, de forma subtriangular; superficie muy poco lustrosa, adornada de fuertes costillas concéntricas, desiguales y numerosas, de estrías finas, también concéntricas y de otras radiantes sólo visibles con la lente; coloración amarillenta o rojiza con manchas o lineolas más oscuras.

Hab.: Pineda (Tomás); Mataró (Hidalgo, Martorell, Salvañá), Vilasar (Chía); Barcelona (Hidalgo, Martorell); Vilanova y Calafell (Samá).

Vive con la anterior.

Obs.: La var. ex-forma

gradata, Deshayes, con las costillas más reflejadas hacia el ápice y acabando en un pequeño diente en la parte posterior.

Los mayores ejemplares que he recogido miden 15 mm. de altura por 17 de anchura.

Tiene cierta semejanza, en cuanto a la forma, con la *V. gallina*, pero ésta tiene las costillas mucho más numerosas y apretadas y sus dimensiones suelen ser más fuertes; la coloración es, por otra parte, bien distinta.

Venus gallina, Linné.

Concha mediana, sólida, poco hinchada, sub-trígona; superficie brillante, guarnecida de cordones concéntricos aplastados, numerosos, dirigidos irregularmente, bífidos muchos en la parte posterior y prolongados sobre el corselete en forma de estrías finas y regulares; estrias radiantes sólo visibles con un fuerte aumento; coloración blanquecina con numerosas manchas morenas, que a veces confluyen formando radios, interior blanco uniforme o maculado de cárdeno.

Hab.: Llansá (Bofill, Maluquer); Pineda (Tomás); Calella (Hidalgo); Mataró (Hidalgo, Salvañá); Vilasar (Zulueta); Masnou (Maluquer); Barcelona (Hidalgo, Martorell), Costas de Garraf (Almera y Bofill); Vilanova y Calafell (Samá).

Vive a escasa profundidad en la arena. Es muy común en las *estrellas de mar*.

Obs.: El Sr. Maluquer cita en Llansá la var. ex-colore

radiata, Requien, con tres o más radios morenos, que he recogido también en Vilasar.

El número, el grosor y la dirección de los cordones es muy variable. He hallado ejemplares jóvenes en que aquellos terminan en el borde ventral y anterior.

Los cordones antes de penetrar en el corselete se levantan, formando un ángulo obtuso con la dirección primitiva y toman la forma de láminas casi perpendiculares a la superficie de la concha. Esta disposición sólo es perfectamente visible en los ejemplares jóvenes y frescos.

Las valvas mayores que he hallado miden 35 mm. de anchura por 31 de altura.

Fósil se ha encontrado en el *plesanciense* (Almera y Bofill) y en el *cuaternario antiguo* de Vilasar de Mar (Almera).

Venus nux, Gmelin

Concha mediana, sólida, poco robusta, sub-globulosa; superficie mate, adornada de láminas concéntricas delgadas, numerosas, que se continuan atenuándose, sobre la lúnula, acompañadas de finísimas estrías que ocupan los espacios interlamelares, estrías radiantes muy poco visibles; coloración amarillenta, pálida, uniforme.

Hab.: Mataró (Hidalgo, Salvañá), Barcelona (Hidalgo), Amposta (Rosals).

Según parece vive enterrada en el fango a profundidad considerable.

Obs.: es muy rara y no se citan variedades de ella.

La forma general, la coloración, la debilidad de sus láminas, son caracteres suficientes para distinguirla.

Fósil abunda mucho en el *plioceno* de las provincias de Gerona y Barcelona. En este estado, suele figurar en las colecciones, con el nombre de *V. multilamella*, Lamarck.

Venus ovata, Pennant

Concha pequeña, sólida, poco hinchada; superficie mate, recorrida por costillas radiantes y por estrías concéntricas que al cruzarse forman granulaciones, que dan a la concha un aspecto reticulado; coloración grisácea o leonada, salpicada o no de manchas rojizas.

Hab.: Pineda (Tomás), Calella (Martorell), (Hidalgo, Salvañá), Vilasar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Hidalgo), Vilanova (Samá).

Vive a profundidad variable, en fondos fangosos y arenosos. La he encontrado con frecuencia en las *estrellas de mar*.

Obs.: Sus dimensiones suelen ser: anchura, 10 mm.; altura, 9; grueso, 5.

Las últimas costillas en lugar de ser granulosas, están adornadas de pequeñas escamas.

Las pequeñas dimensiones de esta especie y las costillas radiantes granulosas o escamosas, caracterizan perfectamente a esta forma, que no tiene semejante en nuestras costas.

Se la ha descubierto en el *plesanciense, astiense, siciliense y cuaternario antiguo* de la provincia de Barcelona.

Venus verrucosa, Linné.

Concha regularmente grande, sólida, pesada, sub-globulosa; superficie mate, adornada de láminas concéntricas fuertes, tuberculosas en ambos extremos, y de otras láminas más finas que ocupan los espacios interlaminares, unas y otras surcadas por estrías transversales finísimas y estrías radiantes obtusas, más aparentes en la proximidad de las nátices; coloración amarillenta o morena, generalmente maculada en la región posterior y sobre el escudete, o dibujando las manchas tres o cuatro radios interrumpidos.

Hab.: Llansá (Bofill, Maluquer), Mataró (Salvañá), Vilasar (Zulueta), Masnou (Maluquer), Barcelona (Graells, Hidalgo, Martorell, Bofill), Vilanova y Calafell (Samá).

Vive hasta 60 metros de profundidad, enterrada en la arena, cerca de las rocas.

Obs.: No se han citado variedades, sin embargo, de ser una especie muy abundante.

En Vilasar he recogido la var. ex-forma

tumida, B., D., D., más redondeada y con el borde ventral grueso, y la ex-colore

ornata, B., D., D., con radios interrumpidos y flámulas angulosas de color moreno.

Las dimensiones de esta especie son siempre menores que las de las procedentes de las Baleares, llegando raramente a medir 42 milímetros de ancho, 39 de altura y 27 de grueso, que son las dimensiones que asignan a esta especie los autores de «Les moullusques marins du Rousillon». La variedad *tumida* tiene 42 $1/2$ mm. de anchura, 41 $1/2$ de altura y 34 de grueso.

No es fácil confundir esta con ninguna otra *Venus.*

Fósil ha sido encontrada en el *plesanciense*, *astiense y siciliense* de la provincia de Barcelona (Almera y Bofill).

NOVES

El Rhinechis scalaris, Boie, a Catalunya.—El 5 del corrent Juny fou adquirit per la Junta de Ciencies Naturals d'aquesta ciutat amb destí al Museu Martorell, un magnífic exemplar de *Rhinechis scalaris,* Bonap. (1839) *(Coluber scalaris,)* Boie. (1827), notable per les seves proporcions, puix té 1'60 m., llargada superior a la indicada per la majoría dels autors. Acloque (Mammifères, oiseaux, poissons, reptiles, batraciens, protochordes. pag. 487) que la cita al mitjdia de Fransa, indica com a llargada 2 m. Dels demés autors, Schreiber (Herpetología Europea. Ed. 1875, pág. 290) diu que pot alcansar 1'58 m., Boulenger (The snakes of Europe, pág. 194) l'hi acorda com a mida corrent 1'05 m. i *excepcionalment* 1'35 m., Granger (Histoire Naturelle de la France. Reptiles, Batraciens, página 81) dóna com a mida més comú 1 m. de llargada.

En el nostre Museu de l'Institució, hi figuren els exemplars següents:

Rhinechis scalaris,	Bonap.	Capellades. Donatiu de don A. Romaní. Llargada 0'80 m.
Rhinechis scalaris,	Bonap.	Capellades. Donatiu de don A. Romaní. Llargada 0'45 m.
Rhinechis scalaris,	(?)	Santa Coloma de Gramanet. Donatiu de don I. de Sagarra. Llargada 0'85 m.

L'exemplar de referencia, típic per lo ben determinades que te les ratlles negroses longitudinals, fou caçat a Olesa de Montserrat, en lloc àrit i solei, com son aquells en que s'acostuma a trovar aquest òfidi.

J. M. N.

⁂

D. Ignasi Bolivar i Urrutia, a la Real Academia de Ciencies de Madrid.—El día 20 del corrent mes de Juny, ha tingut lloc la recepció solemne com Academic, en la *Real A. de Ciencias Exactas Físicas y Naturales* de Madrid, del primer dels entomòlecs espanyols, distingit Catedràtic y Professor del Museu Nacional i volgut consoci D. Ignasi Bolivar. Amb sa entrada en l'Academia, s'ha donat satisfacció al desitj de tots els naturalistes espanyols, essent sens dupte'ls catalans els que amb major entusiasme s'asocien moralment al homenatje.

Com no podía menys d'ésser, la memoria d'entrada fou notabilíssima, disertant extensament sobre'ls *Museos de Historia Natural,* que ningú, entre nosaltres, coneix amb tant fonament de causa com l'autor. Impossible nés el ferne un extracte, pro sols per a que's veigi fins a quin punt ha entrat la claretat, llealtat i franquesa, entre les velles parets de la noble Academia, ne copiem els paragrafç més sortints.

«. . . . .

Unido a la historia de esta Academia irá siempre el recuerdo de los dos sabios que me han precedido en este sitio,..... D. Juan Vilanova y D. Marcos Jiménez de la Espada, tan justamente celebrado en el terreno de las Ciencias naturales, en el que consiguió reverdecer los laureles de Azara..... Sus especies de mamíferos y de batracios americanos han sido admitidas como buenas por los zoólogos modernos, y es motivo de patriótica satisfacción para cuantos manejamos obras de extranjeros encontrar repetidas veces en ellas el nombre del naturalista español y la referencia a sus curiosas observaciones hechas en América sobre la reproducción del *Rhinoderma Darwini,* cuyos machos se encargan de la prole después de haber incubado los huevos en la boca, y las no menos interesantes de los *Nototrema,* que los llevan en sacos sobre la espalda hasta que nacen los hijuelos. Sus descripciones de los famosos *Hemiphractus,* batracios armados de dientes en casi todos los huesos de la boca, quedarán como modelo para los naturalistas descriptores.

. . . .

Los *Museos de Historia Natural* no se componen hoy, como hace un siglo, de colecciones de objetos raros o extraños, producto de la Naturaleza o del Arte, sin más conexión que la de hallarse reunidos por su rareza y expuestos al público para excitar la curiosidad o la admiración, sino que, juntándose en dichos Museos producciones o seres naturales, todo se expone sistemáticamente para dar a conocer relaciones de origen o procedencia con que se demuestran los fenómenos naturales, procurando al mismo tiempo hacer resaltar la utilidad o las aplicaciones a que pueda dar lugar lo presentado, con lo cual es evidente que se trata de conseguir que todo país busque

su prosperidad en el conocimiento y acertado empleo de sus productos naturales..... Para que estos Centros puedan realmente ser considerados como elementos y factores de la cultura pública es condición casi indispensable que los objetos de que consten estén presentados sistemáticamente, según ya dijo un distinguido naturalista español (1), y por ello el plan y la clasificación ha de constituir la condición fundamental a que ha de subordinarse toda la disposición de los Museos, debiendo imperar constantemente en ellos un principio doctrinal, compenetrándose además la Ciencia y el Arte en la exposición de las colecciones. Por eso los Museos de Historia Natural procuran hoy presentar al público las producciones naturales y los seres todos representados por mayor o menor número de ejemplares, siempre enlazados por sus propias y naturales conexiones, de modo que ofrezcan en conjunto una representación de la clasificación natural, o en otros términos, de la misma Naturaleza. Y esta disposición y arreglo de las colecciones se ha de completar con arte que atraiga e incite al público a fijarse en ellas para que al mismo tiempo que se deleite la vista se reciban enseñanzas y lecciones de gran provecho.

Por esto, como ha dicho con razón el autor antes citado, el elemento artístico es de suma importancia en la distribución y arreglo de las colecciones naturales, hasta el punto de que por solo él hay establecimientos que son atractivos, al paso que en otros se detiene poco el visitante, por el pobre aspecto de la instalación y hasta por la mayor o menor comodidad de que se disponga; pero es preciso una medida prudencial para apreciar en cada caso la importancia que deba atribuirse a la parte artística y no sacrificarla nunca consideraciones de mayor importancia y menos aún la verdad y naturalidad de las cosas.

. . . .

La disposición que ahora se da a las colecciones públicas en lo que corresponde a los animales ha de alabarse por la tendencia a presentarlos recordando las condiciones en que viven en la Naturaleza, para que con una simple ojeada puedan conocerse las costumbres, las diversas y variadas libreas en relación con el sexo, la edad o las estaciones del año, el género de vida, y deducir de todo ello los beneficios o los perjuicios que puedan ocasionarnos los seres en cuestión, y en consecuencia los medios de destruir unos o de procurar el desarrollo de otros.

. . . .

Las cualidades y aptitudes de que ha de estar dotado el personal científico del Museo dedicado al fomento y estudio de la colecciones y a los trabajos que se realizan en sus laboratorios son tan difíciles de encontrar reunidas en una misma persona que en la elección de estos funcionarios ponen todos los gobiernos especial cuidado, procurando reunir un personal propio, independiente del de las Universidades, cuyas funciones son bien distintas, llegando a veces los reglamentos a prohibir, como sucede en Berlín, que los profesores de la Universidad puedan formar parte del Museo, con la sola excepción del Director, y éste porque no tiene cargo en los Laboratorios. El Museo de Londres, los de París, Bruselas, Viena, San Petersburgo, en suma, los Museos nacionales, y aun muchos de los municipales y regionales, tienen personal especial, única manera de que progresen y de que puedan ser considerados como factores en la elaboración de la Ciencia universal. Sólo en algunas poblaciones de segundo orden y en establecimientos sostenidos por los Municipios, como en ciertos Museos franceses, actúan como conservadores de los mismos, profesores de la Universidad, mediante una gratificación; pero esto se explica por el sacrificio que supondría para estos Municipios el sostenimiento de un personal especializado y numeroso. Y esto se comprende, porque aparte de la imposibilidad de que una misma persona preste a la vez servicio activo y eficaz, como lo exije la índole de los trabajos del Museo y debiera exigirlo también el docente, en dos establecimientos distintos, se necesita, como se ha dicho, en el personal del Museo una aptitud especializada que requiere predisposiciones determinadas, cuya adquisición no depende por completo de la voluntad.

---

(1) Calderón (S.): *Organización y arreglo de los Museos de Historia Natural* Madrid, 1884.

La verdadera aptitud para el trabajo útil en Ciencias naturales no va siempre acompañada de títulos académicos, porque no nace con el estudio ni se adquiere por su medio, por lo que pudiera considerarse como innata o determinada por circunstancias que no pueden regularse de antemano; así vemos como se despierta en muchos la vocación y el deseo de ocuparse en el estudio de un grupo determinado de seres a la vista de una colección, naciendo aficiones que conducen a la formación de especialistas, con tal absoluta separación de aptitudes que aquel que por ejemplo tiene verdadera afición a la Botánica difícilmente se acomodará a formar colecciones de minerales o de insectos; llegando hoy esta especialización, por virtud de la extensión y desarrollo que van tomando los diversos ramos de estas Ciencias, a extremos que no hubieran podido sospecharse hace algunos años, pues entre los naturalistas actuales los hay que sólo se ocupan en el estudio no ya de un orden zoológico, sino tan sólo de una familia o de un grupo reducido, o a la elucidación de un punto concreto y aislado de la Ciencia, al que consagran toda una vida de trabajo. Y estas aficiones, indispensables en el personal de un Museo, absolutamente necesarias para que el trabajo se haga con gusto, sin escatimar tiempo ni fatigas, puesta la atención toda en el resultado y en el deseo de descubrir una verdad o una relación interesante, es cosa muy distinta de la mera predilección por los estudios en general de las Ciencias naturales, con la que puede llegarse a ser aceptable profesor que explique una cátedra, pero no naturalista en el sentido que en general se da hoy a esta palabra. Y de que esta afición no nace ni se forma con solo el estudio pueden dar testimonio los profesores que tienen a su cargo la enseñanza de las especialidades de la Historia Natural; yo puedo decir que por grande que haya sido mi deseo de formar especialistas que cultivasen la Entomología, y en ello he puesto siempre gran empeño, jamás lo he conseguido; han pasado por mi clase alumnos aplicadísimos que han terminado sus estudios con gran brillantez y que han llegado después a ocupar dignamente cátedras en el profesorado oficial, y que, sin embargo, no podrían estar encargados de los trabajos de un Museo, ni servirían para hacer estudios en el campo, ni para recorrer a pie regiones extensas a fin de reunir los materiales precisos para un estudio determinado, o hacer observaciones sobre el *habitat* de una planta o sobre las costumbres de un animal, en lo que como se comprende la aptitud física es también factor indispensable. Quizá entre nosotros está más acentuada que en otros países la enemiga contra la observación directa de las cosas. Hay quien, pudiendo estudiar directamente los objetos, prefieren atenerse a las descripciones que de ellos han hecho otros, los que tal vez las copiaron de otros anteriores, sin que a ninguno de ellos se les ocurriera compararlas con los objetos mismos; hay quien se pasa la vida compulsando libros para barajar y ordenar, con arreglo a planes por ellos ideados, que en esto estriba toda su originalidad, los datos suministrados por otros, produciendo libros sin cuento, sin tratar de verificar la exactitud de lo consignado, y aun cuando se saben de memoria cuantas definiciones se han dado de los fenómenos o de las cosas, desconocen unas u otras cuando están en su presencia: pero estos pseudonaturalistas, que por desgracia son los que más abundan entre nosotros, no son de los que se necesitan en los Museos.

Por modo contrario pueden existir predisposiciones para el estudio de estas materias en personas dedicadas a otras profesiones, pero que no han tenido ocasión de seguir o de terminar estudios universitarios, o que siguieron otras carreras.

. . . .

Aun insistiremos en la necesidad de atender con mayor largueza al sostenimiento del Museo español, pues sin tratar de compararle con los principales de Europa o América, que cuentan con consignaciones junto a las cuales la del nuestro resulta vergonzosa, me limitaré a indicar que nuestra dotación es análoga a la del de Ginebra, Museo municipal sostenido por esta ciudad, como igualmente hacen otros pueblos de Suiza, mientras que el de Madrid es Museo del Estado y el único existente en toda la nación, pues nuestros municipios, salvo la honrosa excepción del de Barcelona, no han pensado hasta ahora que pueda ser función que les corresponda la de proteger y fomentar esta clase de estudios, y por lo que toca al de la capital de España, ni siquiera ha atendido como se merecía a la Real Sociedad Española de Historia Natural cuando le ha ofrecido su concurso para establecer en Madrid un Jardín Zoológico digno de la capital de la Monarquía.

. . . .»

No creiem dever afeigir rès més an aquesta nota bibliogràfica, sinó l'agraiment al Sr. Bolivar pel bon recort a Barcelona, fill més de la seva galantería que de lo merescut, doncs deixant a part el que'ls altres municipis no fassin lo que tindríen de fer, no hi ha dupte que l'Ajuntament de Barcelona, per causes que no és del cas detallar, no ha fet encara lo que pot i deuría fer en aquest ram. Sense ser tan vist lo que fà, la Diputació Provincial se preocupa també de la Cultura en lo que a les Ciencies Naturals se refereix, en forma segurament més pràctica.

Deixant aquesta curta disquisició apart, renovem al Sr. Bolivar nostra més coral enhorabona.

M.

⁂

Càtedra de fisiología botànica.—Baix els auspicis de la Mancomunitat Catalana, s'han organitzat una serie complerta de classes d'istiu d'ampliació i complement d'estudis. Entre elles s'hi ha inclòs la de *Pràctiques de fisiología botànica,* a càrrec del President de la INSTITUCIÓ R. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J., antic alumne de la Universitat de Bona (Alemania).

A.

⁂

Estudis Oceanogràfics.—Per primera vegada, la Diputació Provincial de Barcelona, que amb tant d'acert ve ocupant-se de la Cultura general, ha acordat subvencionar estudis marins, tal com ve fent fins ara amb els geològics, prehistòrics, etc. En aquest sentit, i com a primer ensaig, base d'exploracions i campanyes més series, ha destinat una cantitat, aquest istiu, per a contribuir a les despeses que s'originin en algunes exploracions en la costa de l'Ampurdà, baix la direcció de D. Josep Maluquer, Vis-President de la INSTITUCIÓ, a les que s'hi ajuntaràn alguns membres d'aquesta.

M.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo-dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Octubre 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época Barcelona, Octubre 1915 Any XII — Núm. 7

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinaria de 3 d'Octubre de 1915.—Observaciones malacológicas. I. Moluscos de Olot, por *J. B. de Aguilar-Amat.*—De la barra humana descoberta anys enrera a Banyoles, per *Pere Alsius.*—Bibliografía

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 3 D'OCTUBRE DE 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquín M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Calzado, Codina, Ferrer i Dalmau, Ferrer i Vert, Folch (J.), Folch (M.), Maluquer (J.), Maluquer (S.), Rosals, Rosset, Sagarra (I.) i Tomás.

DESPAIG ORDINARI

El Sr. Secretari llegeix l'acta de l'anterior sessió, que s'aprova per unanimitat.

Avans de passar a les comunicacions científiques, el Sr. President feu avinent als socis presents que al obrir aquesta sessió comença un nou curs de activitat científica per a la «Institució» i cal tornar al treball amb dalit i constancia per a portar a bon terme la tasca que'ns impòsa nostra entitat, cada jorn més apreciada, com a tingut l'ocasió de comprovar-ho al realitzar les excursions del passat istiu; apreci que també en rebem assenyalat testimoni de part dels estrangers, als qui debem correspondre amb una justa selecció en nostres publicacions.

Visites corporatives.—Referent a lo avans indicat, cal esmentar dugues visites al nostre hostatge social. La primera la feren uns trenta mestres i mestresses assistents a les «escoles d'istiu», la vesprada que visitaren el «Centre Excursionista de Catalunya». Nostre President i el soci Sr. Rosals els hi mostraren les coleccions instalades al Museu de l'Institució, i particularment aquells exemplars més notables, fent-los-hi remarcar el caràcter regional que presideix, tant en la ordenació general, com en la calitat dels exemplars que les integren. En nom de la Junta i com a una de les finalitats primordials de l'Institució, se'ls hi oferí l'estudi i classificació del material científic aplegat en ses escoles, fomentant aixís la afició al coneixement de nostres riqueses naturals.

L'altra visita fou del Ex-President de la «Société Entomologique de France», Mr. Armand Janet, qui després de testimoniar les corals relacions que existeixen entre la Societat que pertany i la nostra Institució, manifestà son desig de fer coneixensa amb nostres especialistes que's dediquen al estudi dels Lepidòpters i Reptils. D'ençà de la sessió de Juliol no ha faltat de concorrer a totes les reunions de cada primer diumenge de mes.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Excursió de geologia, un exemplar notable de quarç bipiramidal.—El Sr. Tomás dóna compte d'una excursió que efectuà amb nostre consoci honorari, el Dr. Almera, comunicant curiosos datos sobre l'Gneis de les diverses èpoques geològiques. Mostra també un magnífic cristall de quarç bipiramidal, de catorze centímetres de longitut, trobat a Arbucies.

Sobre un supost descubriment.—El Sr. Tomàs, diu que s'ha publicat recentment un treball en el «Boletín de la Sociedad Española de Historia Natural», parlant de les sals potàsiques de Suria i no fa esment dels ja publicats fa temps en nostre Butlletí, sobre aquell assumpte.

Comunicació pteridològica.—El P. Barnola diu, que en una excursió que feu per les vores del Ter a Sant Julià de Ramis, prop de Girona, anà a visitar la cova de dit nom, segons es consigna en el recull espeleològic de nostre consoci Mossèn Mariàn Faura, trovant-hi l'*Asplenium glandulosum* Lois. En aquesta cova, que precisament els hi serví de sopluix mentres queia una forta gotellada, tingueren la agradable sorpresa de trovar a n'en Matías Pallarés, que amb tres o quatre cavadors feia un reconeixement prehistòric, subvencionat per l'Institut d'Estudis Catalans. Amb aquesta nova cita coneixem ja dita especie, que's creia no existir a Catalunya, de tres llocs tant separats com la Vall d'Aràn, Montserrat i Girona. Aitals trovalles ens indiquen sa aria de dispersió ben extensa i que s'anirà descobrint en altres indrets de Catalunya.

2. Amb ocasió de passar un jorn a Olot, vaig enterar-me de la localitat «Begudà», a poc més d'una hora de l'esmentada vila, on en Ramón Bolós cità l'*Asplenium marinum* L. No tenint el temps per anar-hi, vaig poguer revisar l'Herbari de nostre gran botànic, on efectivament hi han exemplars de dita localitat i amb la data de «Juny 1878». Es ben curiós que's trobi tant endinzada una especie, que té com *habitat* propi, segons son nom indica, els penyals de sobre la mar; en nostra terra viu desde Rosas fins al cap de Creus.

3. En la «Bora gran d'en Carreras», prop de les coves de Serinyà, recullí uns peus de «capilera» *Adiantum capillus-Veneris* L., de la var. *Visiani* Schos. et Vuk. (=*trifida* Willd.), no citada de nostra terra.

4. El soci Sr. Pardo comunica, per medi del Sr. President, haver trovat novament l'*Asplenium germanicum* Weis, el 25 d'Agost, a Setcases (Vall de Carlat, marges dels voltants de la jaça d'en Japet), on era abundant, amb la particularitat que cada mata va acompanyada d'altra d'*Asplenium septentrionale* (L.) Hoff., en la mateixa forma que'ls trovà al Montseny, (vid. Butill.) de Febrer, «l'*Asplenium germanicum* Weis, a Catalunya.»

Bolets.—El P. Barnola fa esment de grans exemplars trovats a Sarrià; l'un de *Polyperus sulfureus* B. que's fa en les branques del garrofer *Ceratonia siliqua*, de capell groc de sofre, una mica taronjat, vé a ésser una colonia que té 33 cmts. de llargaria. L'altre sembla de *Lencites flaccida* Fr., al damunt d'una bifurcació del tany d'una morera de paper *Broussonetia papyrifera*, on el vé observant d'ençà quatre anys, prò sens poguer-lo determinar amb exactitut perquè sempre hi ha gent inconsiderada que'l destroça a pedrades abans d'assolir son complert desenrotllo.

Plantes noves per a la ciencia, i flora catalana.—El Dr. Font Quer, dóna compte d'una excursió als ports d'Horta i Toça de Caro, llocs molt interessants desde el punt de vista geogràfic-botànic, pel gran nombre de plantes ibèriques que tenen. Descobrí la *Queria hispanica,* Laefl., genre i especie nous per a Catalunya, i així mateix, *Festuca histrix* Boiss. Reut., *Orchis patens* Desf. var. *orientalis* Reichb., *Rumex intermedius* DC., *Euphorbia aragonensis* Losc. Pardo, *Clypeola microcarpa* Moris., *Draba hispanica* Boiss. var. *longistyla* Pau, *Iberis Lagascana* DC. var. *longipedunculata* Pau, *Diplotaxis nudicaulis* (Lag.) Pau, *Gallium verticillatum* Danth., *Trichera subscaposa* Willk., *Hieracium laniferum* Cav., també noves per a Catalunya. Noves per a la Ciencia ho son: *Salix tarraconensis* Pau., *Hyacintus Fontqueri* Pau, *Hieracium tarraconense* Pau, *Armeria Fontqueri* Pau, a mes de algunes varietats i formes també noves.

Moluscs de la Comarca d'Olot.—El Sr. Sagarra llegeix un trevall del soci Sr. Aguilar-Amat, sobre la fauna malacològica d'aquella regió i en el que's citen especies interessants, com la *Testacella catalonica* Poll.

Especies del genre Unio (Mol.).—El P. Barnola mostra uns exemplars de moluscs vivalves pertanyents al genre *Unio,* per éll recullits a les vores del Ter, en el congost de Sant Julià de Ramis; els cedeix pel Museu, a fí de que puguin ésser estudiats pels especialistes, fent remarcar que aquest grupu es poc conegut a Catalunya.

Excursió entomològica a la Vall d'Aràn.—El Sr. Codina parla de la Excursió entomològica efectuada aquest istiu a la Vall d'Arán, en companyía de nostre soci honorari i conegut neuropteròleg P. Navàs, S. J., desde el 19 de Juliol que sortiren de Benasque, passant pel Port de la Picada alt. 2707 mts. (Brossa) enfront de la Maladeta i devallant entre congestes a la vall de L'Artiga de Lin o del Garona Jueu arribant a Les Bordes i d'allí, ja en la Vall d'Aràn, i per la bona carretera que'l remorós Garona acompanya, al poblet de Banys de Lés, límit septentrional de la excursió, després retrocedint i visitant el poble de Bosost, pujant al Portillon fins a tocar a la frontera francesa i d'allí passant a Viella, capital de la Vall, seguint fins a Salardú i retornant novament per Viella, Les Bordes, la vall de L'Artiga de Lin, la Picada i Benasque d'ont sortiren el 27 del propi mes. Diu que la riquesa entomològica d'aquelles Valls, principalment la de l'Artiga de Lin es gran en tota mena d'insectes i que mentres estudia tot lo recullit, i que amb una relació més detallada de l'excursió oportunament serà obgecte d'un interessant trevall, adelanta que segons noticies rebudes del P. Navàs, son unes 120 especies i varietats les per éll recullides, i de les quines té ja estudiades i descrites 9 especies i 8 varietats noves, confiant encara aumentar aquest nombre, i també, com se comprèn, una porció d'adicions a la fauna d'Espanya i més, a la de Catalunya, acaba dient que aquesta es la excursió millor que ha fet en sa vida i que no espera ja superar-la. Entre els Ortopters aplegats allí, el Sr. Codina creu util assenyalar els següents: *Chelidura sinuata* Germ. i var. *Dufouri* Serv., *Phasgonura cantans* Fuessl., *Arcyptera fusca* Pall., *Thyreonotus corsicus* Serv., *Nemobius silvestris* F., *Platycleis sepium* Vers., *Stauroderus morio* F., *Chortippus parallelus* Zett., *Stenobothrus stigmaticus* Ramb., *Tettigonia verrucivora* L., *Oedipoda miniata* Pall., *Psophus stridulus* L.

Coleòpters nous per a Catalunya.—El mateix senyor mostra els següents coleòpters nous per a nostra fauna; Carabidits *Bembidion Fauveli* Gangl. (*=praestum* Dm. nec Dej.), Tibidabo, VII, 15 leg. Germà Benito E. C., segons el catàleg Reitter conegut dels Alps marítims. Ne té alguns exemplars de Mallorca (Pollensa), leg. Germà Jordà; es probablement especie nova per a la península. *B. laterale* Dej., Montseny VIII, 15, leg. Zariquiey; *Bradicellus distinctus* Dej., St. Gervasi IV, 15, leg. Germà Benito E. C.; *Metabletus obscurogutatus* ab. *obsoletus* Dej., Cervera 11-III-15, leg. P. F. Vila, C. M. F. Silfidits: *Choleva punctata* Briss., Cervera, 20-IV-15, leg. P. F. Vila, C. M. F. Stafilinidits: *Platystethus cornutus* var. *alutaceus* Thoms., desemb. del riu Besós 17-VI-12. Cantaridits: *Charopus rotundatus* Er., Montserrat 15-VII-10; *Malachius spinipennis* Germ., Guissona 22-V-12, leg. P. F. Vila, C. M. F. Tenebrionidits: *Akis spinosa* L., Cervera, 36-III-15, leg. id. id.; *Tribolium (Stene) confusum* Duv., Masnou, 25-X-11, perjudicials al blat de moro enmagatzemat.

Comunicació herpetológica.—El P. Barnola presenta un petit gripau viu (Bufònit) de color vermella trobat a la «Bora gran d'en Carreras» a Serinyà, proposa que s'el tingui en observació i's procuri sa determinació precisa. També donà per a el Museu uns ous de *Platydactylus turcicus*, trovats en nombre de nou, en un terrat, sobre de terra i sorra.

Cassos d'aberració en la Lacerta muralis. (Rep.): El Sr. A. Janet, fa avinent la variabilitat en les plaques del cap que's presenta en tres exemplars de *Lacerta muralis* L. recullits a Santa Coloma de Gramanet pel soci Sr. Sagarra; aquest cas, diu, es notable perque les modificacions s'escauen en algunes de les plaques que's consideren invariables i com a caracters fixos per a la determinació específica. Fa remarcar també que tots els exemplars allí presentats pertanyen a una raça meridional i són molt diferents de la *L. muralis* L. dels voltants de París.

Au nova per a la fauna d'Europa.—El Sr. Sagarra dóna compte d'haver-se caçat al Prat del Llobregat una parella de la palmípeda *Dendrocycna viduata* (L.), propia de les regions tropicals d'Africa i Amèrica i que fins ara no s'havía consignat sa presencia al continent Europeu. Un dels dos exemplars es conserva al Museu de la «Real Sociedad de Cazadores» cedit pel soci Sr. Leach que es el qui matà tan interessantes aus. El Sr. Sagarra afegeix que dada l'importancia de la trovalla ampliarà aquestes noticies en un trevall que té en preparació, sobre algunes aus rares, de Catalunya.

Donatius per a el Museu. — Un exemplar de *Clipeaster*, trobat pel soci Sr. Calzado en una pedra al enderrocar una casa de La Rambla.—Id. de Pegmatita amb Turmalina, Calamina, Broncita, Cuarcita, Crisotilo, Serpentina, Esteatita, procedent del Tibidabo pel soci J. Rosals.—Dos *Unio*, de Sant Julià de Ramis, donatiu del P. Barnola.—Un exemplar mascle de l'au *Sitta europaea caesia* procedent de Viladrau, donada per don Lluis Soler.—Dos ous de *Platydactylus turcicus*, donatiu del P. Barnola.

Observaciones malacológicas

I

Moluscos de Olot

POR

J. B. de Aguilar Amat

Durante mis tres breves estancias en Olot pude recoger algunas, pocas, especies de moluscos, no citados algunos de dicha localidad y otros interesantes por las pocas veces que los malacólogos que de la fauna catalana se ocupan, los traen en sus listas y catálogos.

Son estas:

1. — *Testacella catalonica,* Pollonera.

Pollonera. Di alcune Testacell. spagnuole; in. B. M. Z. ed A. C. della R. U. di Torino. vo. III, p. 5, pl. II, fig: 7, 8, 9 y 17.

Esta especie descrita por Pollonera para ejemplares de Olot recogidos por Salvañá, no se había vuelto a citar en dicha localidad. Su tamaño mucho menor, casi la mitad, y su concha con el ápice menos curvo y menos central, hacen de todo punto imposible el confundir esta especie con *T. haliotidea* Draparnaud.

Se encuentra en los campos cultivados y en los caminos, al pié de los muros y paredes en seco. No es muy común, pero tampoco es rara y en algunos campos en barbecho vense sus conchas vacías, brillando al sol en la superficie de las glevas y terrones.

A mi juicio, esta especie es la Testacella propia de todas las regiones montañosas, templadas y frias, de Cataluña.

2.—*Hyalinia (Polita) nitens,* Gmelin.

Gmelin. System. natur., p. 3636. 1788.

En la fuente de S. Roque, en las paredes entre el musgo y en las grietas y rendijas. No es muy común.

3.—*Hyalinia (Polita) cellaria,* Müller.

Müller. Verm. terr. fluv. histor. II, p. 38. 1774.

Se encuentra bastante abundante al pié de las cercas y en el paseo de la fuente de S. Roque, entre el musgo y en las anfractuosidades de las paredes.

4.—*Helix (Helicella) Arigoi,* Rossmässler.

Rossmässler. Icon., XIII, p. 21, pl. 66, fig. 823-824. 1854.

Común en los campos cultivados y en el camino de la Font Moxina.

5.—*Helix (Hygromia) hylonomia,* Bourgignat.

Bourguignat. In Locard. Prodrom. malac. franc. pp. 69 y 315. 1882.

Esta especie confundida frecuentemente con *H. limbata* Drap., (pero de la que se distingue facilmente al compararla con ejemplares verdaderamente típicos), es frecuente en los sitios sombríos, al pié de los muros y sobre las hierbas, especialmente las ortigas. En Camprodón y Ribas donde abunda, se encuentra también sobre las ortigas, de cuyas hojas al parecer se alimenta.

6.—*Helix (Helicodonta) obvoluta,* Müller.

Müller. Verm. terr. fluv. histor., II, p. 27. 1774.

Bastante rara; se encuentra en parajes húmedos y sombrios bajo las piedras y entre el musgo.

7.—*Helix (Helicigona) andorrica,* Bourguignat.

Bourguignat. Spec. nouv. moll., n. 47. 1876.

Muy común en las paredes del paseo de la fuente de S. Roque y en la vía férrea desde Olot a las Presas; los ejemplares de la vía son de coloración más clara.

8.—*Pupa (Orcula) cylindrica,* Michaud.

Michaud. Act. Soc. Linn. Bordeaux. p. 269. fig. 17-18. 1829.

No muy común en Font Pedrera y rara en el paseo de la fuente de S. Roque.

9.—*Balea perversa,* Linné.

Linné. System. natur. Ed. X., p. 767. 1758.

En las paredes de la fuente de S. Roque; rara.

10.—*Clausilia (Kuzmicia) Penchinati,* Bourguignat.

Bourguignat. Spec. nouv. moll., p. 30. 1877.

Muy común; en las hendeduras y entre el musgo de las paredes de la fuente de S. Roque.

11.—*Clausilia (Kuzmicia) Penchinati,* Bgt. *var.*

Los ejemplares a los que provisionalmente designo así, se encuentran junto con el tipo del que se distinguen por su aspecto más grácil, su coloración más ambarina y sus flámulas blancuzcas con un brillo sericeo muy notable.

12.—*Clausilia (Kuzmicia) parvula,* Studer.

Studer in Coxe. Trav. Switz., III, p. 431. 1789.

Poco común; se la encuentra sobre las rocas entre el musgo.

13.—*Clausilia (Kuzmicia) abietina,* Dupuy.

Dupuy. Hist. moll. franc., p. 358, pl. 15. fig. 5. 1850.

No rara; en las paredes y rocas entre el musgo, en el camino de Font Moxina y en la fuente de S. Roque; los ejemplares olotenses de esta especie son de color más oscuro y de estriación más fina que los ejemplares cotipos procedentes de la colección de Dupuy y recogidos por este autor en los Pirineos franceses.

14.—*Clausilia (Kuzmicia) nigricans,* Pultney.

Pultney. Catal. Dorset., p. 48. 1799.

En las grietas de los muros y de las rocas; no rara.

Barcelona, setembre 1915.

BIBLIOGRAFÍA

LOCARD. *Catalogue général des Mollusques vivants de France. Mollusques terrestres, des eaux douces et des eaux saumatres.* Lyon-París 1882.

POLLONERA (Carlo). *Di alcune Testacelle spagnuole. Boll. Mus. de Zool. ed Anat. comp. della R. U. di Torino.* Vol. III. Torino 1888.

SALVAÑÁ (Joaquín). *Contribución a la fauna malacológica de los Pirineos catalanes, o sea descripción de la comarca de Olot en relación con la faunula malacológica local y monografía de los moluscos terrestres y fluviátiles de aquel territorio.* Madrid 1888.

FAGOT (Paul). *Histoire malacologique des Pyrenées français et espagnoles, I partie.* Bagnères-de-Bigorre 1892.

DE CHIA (Manuel). *Moluscos terrestres y de agua dulce de la provincia de Gerona.* Gerona 1893.

GERMAIN (Louis). *Gastéropodes pulmonés et prosobranches terrestres et fluviatiles de la France et des regions voisines.* Paris, 1913.

De la barra humana descoberta anys enrera a Banyoles

PER

Pere Alsius

(NOTA)

No es pas cap novetat aquesta trovalla, consignada entre altres indrets en la Geología de Mossèn Norbert Font, pág. 458, i en el trevall de Mossèn Marián Faura «La Espeleologia de Cataluña», pàg. 120; no pot per tant presentar-se com a tal. No sabem si era aquesta l'intenció dels Srs. Hernández Pacheco i Obermeyer en sa derrera Memoria, publicada a compte de la «Comisión de Investigaciones Paleóntológicas y Prehistóricas», fillola de la de «Ampliación de Estudios». Pro lo cert és que amb tot i haver utilitzat part dels datos inèdits del Sr. en Pere Alsius, en sa Memoria «El Magdalenense en la provincia de Gerona», (volum digne per cert de publicació), doncs juntament amb l'exemplar de la cèlebre barra els hi fou enviada una copia del capítol d'aquella en que's descriu; no tenint present la valua dels datos consignats per en Alsius, com sembla correspondre en justicia, ens havem decidit a copiar la major part del dit capitol destinat a la descripció de la mateixa, sentint verament que no'ns sigui possible publicar tota la dita Memoria, cosa que sembla pertany a la «Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona,» de la que dit senyor fou soci. Que els datos per ell aduits no siguin tan complerts com els de la Memoria d'en Pacheco i en Obermayer, ¿què té de particular, donat l'avenç tan considerable que fan avui les ciencies totes, i particularment els que ha fet l'Antropología? La adjudicació del resto fòsil a la època neanderthalense en lloc de la magdaleniense com feu en Alsius, pot

considerar-se pràcticament tan insegura, ja que no incerta, no tenint del mateix jaciment cap altre objecte, que pugui servir de base ferma per a un dictàmen definitíu. Si altres defectes es volen descobrir en el treball del il·lustrat fill de Banyoles, en podem marcar també en el dels subvencionats per la «Comisión de Investigaciones Paleontológicas y Prehistóricas» (pot ésser que no sigui llunyà el jorn de fer-ho); que caràcter es de totes les obres humanes, aduc les més perfectes, tenir-ne, com a sombres que acompanyen les parts lluminoses d'un paisatje.

De tots modos el sintel·ligents desapassionats podràn assaborir les profunditats i delicadeses aon había arribat per son autoestudi i amb poquíssims medis en data molt anterior el Dr. Alsius, qui ha fet cèlebre el recó de Serinyà, en els dominis de la Prehistoria.

C. R.

CAPÍTULO XXII

Entre lo mucho y bueno que recogimos en la «Bora gran den Carreras» figura un esqueleto poco menos que completo procedente de un joven de doce a catorce años. Todos los huesos se hallaban reunidos dentro proporcionado espacio en la gruta junto al sitio que antiguamente había ocupado el hogar de las gentes magdalenenses, que allí vivieron. De seguro que al ser inhumado el cadáver de aquel adolescente, la gruta no estaba ocupada por el Hombre magdalenense, pues no es de creer que a la vez le sirviera de lugar de enterramiento y de vivienda, en cuyo caso tampoco se hubiese sepultado el cadáver junto al hogar. Además los restos humanos en cuestión no aparecieron tan teñidos por el limo que les envolvía, como los huesos de los diferentes animales allí mismo recogidos, de los que ya hemos hablado antes. Todo esto nos indica que tales restos humanos son de época algo más reciente, que cuantos objetos llevamos registrados procedentes de la gruta de Carreras. (Fig. 356).

Ningún otro testimonio arqueológico acompañaba al esqueleto suficiente a indicarnos la época de que podía proceder; mas los caracteres que presentan las piezas óseas recogidas hacen creer que datan de la época física actual y de ningún modo de la cuaternaria. El cráneo del cual falta la mandíbula inferior así lo indica. Más bien es mesocéfalo que prolongado; las órbitas de los ojos son sensiblemente más anchas que altas (34 × 30 mm.), los arcos superciliarios poco desarrollados, la raíz de la nariz apenas deprimida, la mandíbula superior poco saliente, la frente no muy ancha, pero graciosamente desarrollada, el perfil de la cabeza formando una elipse bien delineada en la parte anterior y algo abultada en la posterior. Nada particular hemos sabido notar en las demás piezas de este esqueleto, que indique diferencias esenciales, para atribuir su procedencia a una raza humana distinta de la actual. Escusado es en nuestro concepto determinar la talla, ya porque se trata de un individuo joven en vía de desarrollo, ya porque hemos notado ciertas deformidades en algunas vértebras, lo que hace sospechar que tal vez proceda de un adolescente raquítico. He aquí las piezas osteológicas recogidas: Cráneo, al que falta buena parte del parietal izquierdo, dieciséis vértebras, un omoplato, una clavícula, un húmero incompleto, un radio, un iliaco, dos fémures, dos tibias, cuatro costillas y una falange.

Mas antigua que ese esqueleto consideramos una mandíbula inferior humana descubierta a unos cuatro metros de profundidad en una cantera abierta en la toba caliza en el llano de la Formiga, término municipal de Bañolas y por lo tanto a unos siete kilómetros de la «Bora gran den Carreras». Correspondía esta hermosa pieza a un individuo bien desarrollado y en plena edad viril; presenta un tegido óseo muy compacto, pero en conjunto no tiene nada de extremadamente robusto, su tamaño a corta diferencia es el que hoy reconocemos a esta clase de huesos; tiene completa la dentadura, los incisivos pequeños y apretados, los caninos y molares primeros, regulares y los molares restantes muy desarrollados; estos sobre todo y algo también las demás piezas dentarias están muy desgastadas por el roce, presentando la superficie de la corona oblícua hacia el exterior; las ramas montantes de la mandíbula nos parecen más anchas de lo que se observa en la actualidad en esta clase de piezas, pero en lo que más difiere de ellas es en carecer de aprofisis mentoniana a la que sustituye un pequeño y ligero abultamiento discóideo en la parte media de la barba, retirándose luego hacia atrás en el borde inferior, como puede comprobarse examinando las fotografías que reproducimos (fig. número 353 y 354). Esta particularidad se hace más tangible comparando el maxilar descrito con otro procedente ya de época más avanzada.

A este fin al lado del nuestro neolítico (fig. 354) damos copia fotográfica de otro neolítico, que procedente de la gruta funeraria de

Torroella de Montgrí se conserva en el museo provincial de Gerona. (fig. núm. 355).

De todo lo dicho se puede deducir que si bien la mandíbula humana de la toba de Bañolas tiene notable parecido con los típicos maxilares inferiores de la Naulette, Malarnaud, Spy y otros que se reconocen ser procedentes del cuaternario inferior, mayor analogía ofrece aún con la descubierta por de Vibraye en 1853 en Arcy-sur-Cure (Yone. Francia) que parece ser más reciente que las indicadas, toda vez que fué recogida en un yacimiento intermedio entre el solutrense y el magdalénico o mejor en la parte más antigua de este último. Para que se reconozca mejor la analogía existente entre esas dos mandíbulas paleolíticas apuntamos las siguientes mediciones.

	Arcy	Bañolas
Altura simfisaria.	28 mm.	28 mm.
Id. junto al 2.º molar	24 »	27 »
Grueso en la simfisis.	15'5 »	14 »
Id. en el 2.º molar.	17 »	15 »

Respecto a la autenticidad de esta pieza no cabe duda alguna. Avisados por un cantero que en un pequeño bloque de toba que acababa de arrancar aparecían en una de sus superficies cuatro impresiones con todas las señales de que eran las coronas de otros tantos dientes, nos constituímos en el lugar del hallazgo para hacernos cargo del indicado bloque que había sido tallado para emplearlo como escalón. (Media 0'80 × 0'30 × 0'15 metros). En nuestro poder ya, aserramos la piedra convenientemente y por medio del escoplo fuimos sacando repetidos tasquiles hasta dejar aislada la mandíbula en cuestión en toda su parte externa, quedando la interior pegada a una porción de toba, que no nos atrevimos a separar por ser muy fràgil el vetustísimo hueso humano, que por manera tan singular podíamos poner a disposición de los amantes de la ciencia. (Véase fig. 353). De la prueba fotográfica que acabamos de citar, hemos extraído la que va en la (fig. 354) limitando la reproducción exclusivamente a la parte ósea y excluyendo del todo la piedra para que sean más reconocibles sus caracteres.

Tócanos ahora demostrar que la roca en que estaba custodiada la mandíbula es cuaternaria. Para ello remitimos al lector a lo que llevamos expuesto en el capítulo XXI respecto a los lagos cuaternarios del centro de la provincia de Gerona y en particular a lo dicho respecto del extinguido del llano de Bañolas. Recordemos, no obstante, que los bancos calizos de la toba descansan directamente sobre los depósitos de aluvión y cieno aluvial (lehem) cuaternarios; de modo que su origen y antigüedad por este lado está bien precisado y definido. En su parte superior y más superficial están recubiertos por un banco terreo-arcilloso análogo al último depósito cuaternario conocido generalmente con el nombre de *diluvio rojo.*

Miremos de determinar también la época de la extinción de este lago. En sus buenos tiempos se alimentaba con la exuberancia de aguas que en la segunda mitad del cuaternario ahí afluían, que debieron mermar de más en más al finalizar la época. Además de esta retirada de aguas hubo otra causa muy poderosa que contribuyó a su agotamiento y fué el alcance de los efectos dinámicos de las repetidas sacudidas que ese terreno recibía de la vecina región volcánica, lindante con el lago tobáceo y de ella separada por una zona de terreno de 3 a 10 kilómetros de ancho, según los puntos.

Si la extinción de esos volcanes pudiese referirse a un período fijo, tal vez fuera fácil vislumbrar la del lago, aunque no pudiese ser esta una regla indubitable; mas tenemos un dato que no deja de arrojar alguna luz para llegar a la solución de este obscuro problema, en el hallazgo que casualmente realizamos de una hacha de basalto finamente pulimentada, que su dueño ocultó, en un pequeño rellano que había dejado la roca tobácea al cuartearse, a causa de los frecuentes y violentos terremotos, que ahí repercutirían en el período de actividad de los volcanes de la región olotense y a los que se debe la desecación del lago tobáceo bañolense tanto por el levantamiento y cambios de nivel de los estratos calizos, como por su profundo y extenso cuarteamiento. Ahora bien; si el hacha neolítica pulimentada pudo depositarse en una de aquellas grietas, hemos de admitir que la existencia de ese lago cuaternario había terminado con el período paleolítico; de otro modo los hombres del neolítico no hubieran podido tomar una de las grietas del cuarteado banco como a seguro escondite para ocultar la indicada hacha.

Con estos antecedentes podemos dejar sentado que el lago en cuestión fué mudo testigo del desarrollo de los tiempos cuaternarios durante el solutrense y el magdalénico, pareciendo corresponder a éste las hiladas superiores, en las cuales precisamente apareció la importante mandíbula que viene ocupándonos. No obstante, ninguna indicación mineralógica ni estratigráfica tenemos para fijar el respectivo sincronismo de formación de cada una de esas hiladas con las épocas paleolíticas referidas.

En resumen podemos dejar sentado que así como los habitantes de la Bora gran den Carreras en Serinyá son indiscutiblemente magdalénicos del mismo modo la mandíbula de la toba de Bañola, es cuaternaria y sincrónica del magdalenense y que por lo mismo, si por causa fortuita quedó relegada en aquellos bancos tobáceos mientras estaban depositándose, su procedencia no debe atribuirse a otras gentes que a las que entonces ocupaban la comarca, los magdalenenses, cuya personificación forman los habitantes cuaternarios de la gruta de Serinyá, quienes podemos dejar sentado que pertenecían a ese tipo intermedio que acusa la evolución de la raza de Neanderthal hacia la de Logerie, realizada principalmente durante el solutrense, según se cree, aunque tal opinión no se pueda hacer descansar más que en un resto humano de autenticidad indudable, que es la mandíbula de Arcy, a la que nos complacemos poder agregar la por nosotros recogida en Bañolas, cuya analogía, autenticidad y data hemos demostrado (1).

BIBLIOGRAFÍA

Dues publicacions s'han rebut fa poc per a nostra Biblioteca, de les que creiem convenient dir-ne quelcòm, per la seva importancia. Son autor és nostre soci honorari tant conegut pels seus nombrosos trevalls sobre Geología, l'Enginyer de Mines, D. Lluis M. Vidal. «Un Megalito curioso, llamado *la piedra del sacrificio*, del castillo de Sabassona en la comarca de Vich», se titula el primer, i «Nota geológica y paleontológica sobre el Jurásico superior de la provincia de Lérida», el segón: es tret aquell del Butlletí de la «Real Sociedad Española de Historia Natural», Juny d'aquest any; i el darrer del Butlletí del «Instituto geológico de España», d'enguany també. Del

---

(1) Mortillet 3.ª edición, pág. 344.

primer sols direm que'l seu interès queda avalorat pels gravats que l'acompanyen. El títol del segón ja indica son interès; constitueix principalment un estudi molt complert i detallat de les calices litogràfiques del Montsech, fet amb la competencia de l'autor en aquests estudis; se dóna compte de varies especies fòssils noves per a la Ciencia, i s'hi acompanyen diferents gravats trets de fotografíes molt primoroses.

El Butlletí de la «Real Sociedad Española de Historia Natural» del mes de Maig d'enguany, porta un trevall de D. Juan Calafat, titolat: «Algunos datos sobre los minerales potásicos de Cataluña», que demostra que per fi s'han donat compte a Madrid de l'importancia que mineralògicament i pot ser també industrialment, tenen els trevalls que s'estàn fent a Suria i als seus voltants. Nostres consocis ja fa temps que'n tenen esment, perque nostre Butlletí en parlà per primera vegada en el mes de Gener de l'any 1914, i després en els de Maig i Novembre també de dit any; essent, per cert, el resultat dels anàlisis fets per alguns de nostres consocis, *quelcòm* diferents dels que en dit trevall se diuen fets allí; donant-se, per lo tant, com trovades dos especies mineralògiques *noves* per Catalunya, que no savíem, *ni savem,* que realment existeixin aquí; cosa, per cert, que no és la primera vegada que passa amb gran admiració dels naturalistes de nostra terra: puix, per contra, en altres se deixen de citar especies ben descrites i amb clara prioritat, i moltes, de tots conegudes desde molt temps.

Ll. T.

Barcelona, Septembre de 1915.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Clarís, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Novembre 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª Época — Barcelona, Novembre 1915 — Any XII — Núm. 8

SUMARI: Secció Oficial: Sessió ordinària de 7 de Novembre de 1915. — El darrer Congrés de les Ciencies a Valladolid per *J. M de Barnola, S. J.*—Nota geològica, per *Bonaventura Bassegoda Musté* — J-H. Fabre, per *Salvador Maluquer.* — Nota mineralògica, per *L Tomás.*—Notes bibliogràfiques, per *S M N.*

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 7 DE NOVEMBRE DE 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquin M.ª de Barnola, S. J.
President

S'obre la sessió a les onze del matí i assisteixen els socis Srs. Codina, Faura, Ferrer i Dalmau, Ferrer i Vert, Folch (J.), Folch (M.), Juncadella, Maluquer (S.), Maluquer (J.), Riera, Rosals, Sagarra (I.), Tomàs, Zariquiey.

DESPAIG OFICIAL

Aprobació del acta.—El Sr. Secretari llegèix l'acta de l'anterior sessió, essent aprobada per unanimitat.

Vots de gracies.—El Sr. President comunica als assistents que s'ha instalat l'electricitat en el lloc social, lo que facilitarà en gran manera tota mena de trevalls, particularment en la secció del laboratori i preparacions. Proposa que's faci constar a l'acta l'agraiment de l'Institució envers als Srs. Codina (Tresorer) i Maluquer (J.) (Vispresident), per haver facilitat el material elèctric necessari per a la instalació.

També s'acorda un vot de gracies al Conservador del Museu, D. Ignasi de Sagarra, per haver cedit un armari on s'instalaràn degudament les coleccions de Moluscs de l'Institució.

Del màteix modo es fa constar l'agraiment de l'Institució envers Don Pius Font que ha emprès amb molt zel la organització del nostre herbari.

Comunicacions corporatives.—El Sr. Secretari dóna compte d'haver-se rebut una invitació de la «Real Academia de Ciencias y Artes» per a l'acte inaugural del curs acadèmic 1915-1916, que tingué lloc el dia 30 del passat Octubre. Representà a l'Institució en dit acte, D. Llorens Tomàs, Bibliotecari.

També s'ha rebut invitació del Ateneu Enciclopèdic Popular, per a la inauguració del curs 1915-1916, que's celebrà el dia 16 d'Octubre. L'Institució no hi pogué ser representada pel retràs amb que fou rebut dit document.

Insignia de l'Institució.—El Sr. President comunicà als assistents que s'ha enllestit l'insignia-distintiu de la societat i que podràn adquirir-lo els socis que ho desitjin.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Congrés per a l'avenç de le Ciencies.—El Rvnt. P. Barnola explica detingudament la tasca de la secció de Ciencies Naturals del Congrès d'enguany celebrat a Valladolid. Diu que tingué vera importancia per la gran activitat i entussiasme de que donaren mostra els congressistes com per la qualitat i nombre dels trevalls presentats. Feu una breu ressenya dels més notables i s'acordà que constés en aquest Butlletí, una nota ampliada de tots ells, per al coneixement dels socis.

Nota geològica.—El Sr. Tomàs dóna lectura de una interessant nota geològica del soci Sr. Bassegoda i s'acorda publicar-la integrament.

Troballa abundosa de Platí a Espanya.—El Sr. President dóna compte de la troballa de platí a les serres de Ronda. Segons sembla, per la quantitat amb que's presenta dit mineral, promet ésser un dels jaciments més importants dels que actualment s'aprofiten per sa explotació. Digué que en consideració a la riquesa de aital troballa, l'Estat espanyol pensa empendre l'explotació per compte propi, gaudint-se'n aixís l'interès nacional.

Cas anormal en una sabina. *(Bot.).* També mostra el Sr. President una branca de sabina *(Juniperus sabina*, L.), que presenta ses fulles modificades, fent-ne sa descripció i comentari en una nota que dóna per a sa publicació.

Comunicació pteridològica.—En Joan Pardo comunica haver trovat abundosa la *Selaginella denticulata,* Link, a la *font de Santa Creu d'Olorde,* propera a l'esglesia Parroquial, junt amb la falguera *Polystichum aculeatum,* (L.) Schott., a la riera que del poble de *la Rierada* va a *Molins de Rey,* a la *Font del Tudó* aprop de *Torrellas de Llobregat* i riera amunt sobre *Torrelletes,* en una excursió feta el 18 del prop passat Octubre. Aquestes cites són força interessantes, donat que no's troven anotades localitats ni per en Colmeiro, ni per en Costa, ni per en Willkomm i

Lange. Són prou conegudes les de la riera de can Llavallol a Vallvidrera, font de can Mayol prop de Santa Creu i Aramprunyà.

Alguns coleopters nous per a Catalunya.—El Sr. Codina presenta i fa circular els coleòpters següents, nous per a Catalunya: Fam. Carabidae: *Pogonus chalceus* Marsh., desembocadura del riu Llobregat (B.), 30. VI. 08 i var. *viridanus* Dej., Can-Tunis (B.), 27. VI. 15, leg. R. Zariquiey; *Ophonus rotundatus* Dej., Figueras (G.), *O. cordatus* Duft., Nuria (G.), Germà Benito, E. C.; *Synuchus rivalis* Pauz., Setcasas (G.), 1-15. VIII. 11; Fam. Hygrobiidae: *Hygrobia tarda* Herbst, Nuria (G.) 1914, Germà Benito, E. C.; Fam. Dytiscidae: *Bidessus minutissimus* Germ., Centellas (G.), 24. IX. 14, entre les mòlses de les fonts; Fam. Haliplidae: *Cnemidotus rotundatus* Amb., Cervera (Ll.), leg. P. Frèderic Vila, C. M. F.; Fam. Girinidae: *Girinus urinatur* Illg., Castelldefels (B.), 20. V. 14, Cervera (Ll.), leg. P. F. Vila, C. M. F.

Nota lepidopterològica.—El Sr. Sagarra comunica haver vist una nombrosa serie del lepidòpter *Erebia neoridas* B., recullides en la localitat pirinenca anomenada Rama, prop de Sant Joan de les Abadesses, pel consoci don O. C. Rosset. Diu el comunicant que aquesta especie encara que no creu s'hagués citat de localitats catalanes, es especie abundosa en la part oriental de la serralada pirinenca, desde les serres del Catllaràs, on la trobà l'istiu de 1907 fins a la costa. Creu que també deu trobar-se en altres indrets de la part occidental, però l'època ja avansada en que sol aparèixer és causa de que no s'haja senyalat més profusament. Fa remarcar que tan en sa colecció com en els exemplars de que's tracta, hi han individuus molt aberrants i que s'acosten a la *Erebia Zapateri* Obth., de les serres de Albarracín. Com ja s'han trovat i descrit formes intermitjes a les dues especies al Pirineu, es possible que l'estudi dels esmentats exemplars sigui un element profitós per aclarir l'interessant problema d'adaptació d'algunes especies del Pirineu.

Sobre l'emigració de les aus. Referent a ornitología dona compte el Sr. President, comunicat pel soci D. Ramón de Casanova, d'haver llegit en la *Gazeta de Vich*, que fou agafat viu un Pinsà (*Fringilla celebs* L.) en quina cama esquerra porta una anella on en caràcters romans majúsculs hi ha la següent inscripció:

MOSKOWA
ORNITOL
KOMITET
16 42

L'aucell de referencia's trova avui dia engabiat en una casa de la Rambla del Passeig. S'acorda escriure's a la societat de referencia donant-li compte de la troballa.

Donatiu.—El Sr. President dóna compte del donatiu fet per D. Antoni Pach de un tros molt hermós de *Limonita* procedent de Gorjes del Freser.

El darrer Congrés de les Ciencies a Valladolid

La secció de Ciencies Naturals (IV), començà ses tasques amb la memoria del Sr. Hernàndez Pacheco, sobre el «Estado actual de las inuestigaciones prehistóricas y paleontológicas en España». Es un erudit recull dels documents fins are publicats en aquestes materies. Al s'endemà (19) baix la presidencia del Excm. Sr. Marqués de Cerralbo es donà lectura dels trevalls presentats fins a la data i es feu una ordenació per a donar-ne compte. El primer va ésser el del Pare Pujiula. *Los órganos tigmatelépticos de la Ampelopsis hederacea* (vinya verge). Estudía dits òrgans que són els circells amb sos discs adhesius, anatòmica, histològica i fisiològicament; presenta notables dibuixos relacionats amb el séu trevall, que fou indiscutiblement dels més tècnics de la sessió. Nostre soci honorari, D. Lluis M.º Vidal llegeix sa interessantíssima nota: «Cerámica de Ciempozuelos en una cueva prehistórica del Noreste de España». Es refereix a la «cova fonda» de Vilavella. Descríu particularment el modo que tindríen els troglodites que la varen habitar de fer els adornos dels restos de ceràmica trovats, fixant-se en detalls que fan deduir que tindríen un grau de cultura un xic superior an els coetanis dels voltants de Madrid. Presenta dibuixos i fotografíes que il·lustren d'allò més les seves erudites apreciacions. Segueix un trevall d'un altre soci honorari de nostra Institució, el R. P. Navàs, qui fa la ressenya de l'excursió verificada l'istíu derrer pel nort d'Espanya, cita la recullida d'unes 200 especies de Neuròpters, que venen a ésser al menys la tercera part de les que's coneixen de la península; un grapat de les trovades són noves per a la fauna ibèrica, i cinc per a la mundial. Derrerament el P. Laburu, que l'any passat feu estudis especialisats en el laboratori bacteriològic municipal de nostra ciutat, presentà una curta, peró molt ben trevallada, nota: «Contribución al estudio de los cristaloides nuclares»; es fixà en nuclis de cèlules vegetals, deduint quatre families i una especie no citades de cap citòlec, en el concepte de posseir tals inclusions.—Dia 20, el Sr. Angel M.ª Taladriz, catedràtic a l'Institut de Valladolid, dóna compte d'uns ossos fòssils per ell recullits a Fuensaldaña; en margues i sorres d'un riu avui desparescut, de la època miocena, són colossals defenses i molars de *Dinoterium* i

Mastodon, que presenta a l'examen dels congressistes deixant a lliure discusió lo referent a especies i altres pormenors, per no ser ell especialista en paleontología. Convidats a donar el seu parer en especial els Srs. Pacheco i Vidal, convenen en la època del jaciment, rebutjant l'idea de que pugui tractar-se de la època oligocena, com s'ha escrit falsament dels terrers vallisoletans; i que per lo que pertoca a la determinació específica sols després d'un ben detingut examen es podrà dictaminar-ne, encara que sembla prou segur tractar-se d'especies inèdites. El Sr. Rafel de Buen, diu en quatre paraules el contingut d'una nota que presenta relativa a les campanyes oceonogràfiques que té verificades els istíus de 1913-1915, en el canoner «Vasco Núñez de Balboa». En breu resúm el jove i il'lustrat farmacèutic de Revenga (Palencia), D. Bernardí Rojo, tracta del extens trevall que ha presentat, que's la Flora del districte on exerceix la seva carrera, amb anotacions sobre algunes families, i dient qual deuría ésser la missió científica aplicada a les ciencies naturals dels apotecaris rurals. El R. P. Navàs fa la ressenya de la familia dels *Sicòpsids,* que ell acaba de formar desmembrant-la de la dels Hemeròbits, i que distribueix en tres tribus. El R. P. M. Gutierrez, S. J., llegeix en part, i en part explica verbalment, un notable trevall sobre «Paleogeografía de Oña», afegint quatre mots sobre'ls estudis començats d'una cova descoberta pel mateix païs, en que s'observen curioses figures rupestres. Amb aquesta ocassió el Dr. D. Blay Lázaro recorda l'idea exposada en el discurs inaugural de la secció per el Sr. Pacheco, referint-se al nombrament d'una Comissió encarregada de proposar els medis oportuns i eficaços per a defensar les coves, figures repestres, monuments prehistòrics...; i per a fer trevall positiu demana que s'anomenin tot seguit els senyors que semblin més indicats, com seríen segons el seu parer, els senyors Marquès de Cerralbo, Comte de la Vega de Sella, Pacheco, Bolívar, i Rivas Mateos. Demanada la paraula entenc dec adherir-me a la proposició, que segurament serà acullida per unanimitat (ho fou tot seguit), amb l'esmena, o aditament, de que's formin juntes locals, a les regions, on com a Catalunya es dedica particular estudi a aquestos monuments, interessant al mateix fi a les autoritats. S'accepta la proposta, i es recomana al senyor Vidal que s'interessi an aquest sentit, cosa que dit senyor promet fer. La secció d'Historia, al enterar-se d'aquest acord, el va fer també seu, demanant que com emanat de les dugues, es presentés a la Junta general, a fi de que fos una de les conclusions generals del Congrés. — Dia 21. Era tanta la tasca que mancaba pel gran nombre de trevalls presentats, que de la major part es feren solzament comunicacions verbals; dels que no hi eren els autors presents sols se'n donà compte. El R. P. Barreiro, agustí, que venía actuant de secretari, exposà el tema de dos notes de dos germans seus d'hàbit; un d'ells: «Estudio oftalmológico de los Insectos» del R. P. Agustí Melcón, que sembla de verdadera importancia; l'altre del R. P. Eusebio Negrete: «Cuna del primer hombre», questió força debatuda, que estudía filosòfica i antropològicament. El dit P. Barreiro seguidament donà lectura en el seu trevall: «Estudio de algunos *Alcionarios* de los mares cantábrico y mediterráneo», treball complert baix tots els aspectes, però singularment per l'estudi de les espícules dels polípers, de que pot presentar precioses microfotografíes, mercès a la col·laboració del R. P. Valderrábano, S. J. Descríu especies que li semblen noves, però que no s'atreveix a denominar, avans de consultar a especialistes; cosa ara prou difícil per la circunstancia de la guerra. Amb el P. Navàs i Sr. President, li demanem que feta una revisió, prengui ánimo per a completar la seva obra, per a que no passi com tantes vegades, que'ls extrangers s'han aprofitat de nostres estudis avençant-se a la denominació de nostres novetats. El Sr. Pacheco fà un breu resùm del trevall del Compte de la Vega del Sella «Avance al estudio del paleolítico superior en la región asturiana.» El dit P. Barreiro pren de nou la paraula, per a donar breu idea d'un trevall fet per ell, amb ocasió que's trovaba a les illes Carolines, descobrint semblançes notables entre l'idioma dels indígenes i amb el de certes tribus mexicanes, particularment la *otomí;* dato que podría servir per a fer llum en un punt tan discutit i encare no resolt de cap etnògraf respecte a l'orige de la població indígena carolina. El R. S. Sierra, salesià, presenta i explica breument els dibuixos d'un troç de banya de cervo magníficament trevallada, presumint se tracta del remat d'un bastó de mando d'un quefe de les tribus prehistòriques de les montanyes de Santander, lloc aon fou recullida.

El P. Navàs llegeix un interessant trevall: «Nota sobre nuevos géneros briológicos exóticos encontrados últimamente en la Península ibérica» del R. P. Alfons Luisier, que estaba malalt. Lo més curiós es la trovalla de gènres de molses propies d'Australia. Em toca el torn per a donar compte de la nota: «El xerofilismo en los Helechos,» referint-me als exemplars de totes les parts del món, que havían exposat amb els objectes i aparells del Col·legi de S. Josep, per a confirmació de les diferencies produídes en els teixits de les Falgueres per la seca, i medis de defensa de qu'estàn provistes. El R. P. Balasch S. J., llegí gran part d'un llarg trevall antropològic-paleontològic: «El esqueleto fósil del arroyo de Sanboronbón (Argentina),» aduint una pila de raons per a desfer la opinió que ha atribuit aquells restos humans, que avui se conserven en el Museo «Botet» de Valencia, al periode terciari. D. Joan Cabré comunica la seva nota: «Nuevos datos para la Cronología de la cultura ibérica,» presentant tot plegat nombroses fotografíes i gravats dels objectes noument descoberts, en gran part com a col·laborador dels trevalls dirigits pel Sr. Marqués de Cerralbo. Breument comunica el Sr. Villa de Rubíes, la trovalla en les montanyas de Kazauski, d' una roca hiperbásica nova, cual fórmula explica i explana; la anomena Kasariskita. Altra volta em toca presentar-me, i dono compte sumariament de la memoria: «Recuerdos prehistóricos y arqueológicos de Orihuela y sus contornos», recull de cites inèdites, que marco en un mapa especial, presentant les fotografíes d'un ídol prehistòric o ibèric. El Sr. Làzaro fà l'exposició d'una «Noticia de algunas agallas de España,» que acompanya de nombroses fotografíes. «Ensayo de aplicación de la teoría de asimetría molecular química á los minerales,» es el títol d'un estudi del tot nou, aplicat al complexe cristallí, del Dr. i professor de la Universitat de Valladolid, D. Ferrán López Mendicutía. El derrer trevall resumit fou el transcendental del P. Josep M.ª Ibero, S. J., sobre: «Verdaderas y falsas orientaciones de la Psicometría.» Els trevalls anunciats de que's dóna compte, foren: «Intento de formar un jardín botánico y de aclimatación de plantas en Córdoba, en el siglo XVIII.» i «Ensayo de una pesquería española de bacalao en la costa atlántica de América del Sur, en el siglo XVIII», ambdós del S. Francesc de les Barras d'Aragó, amb datos recollits en el Arxíu d'Indias; «La radionización, la torionización y la actinización como factores de la selección y el tremesinismo en cuanto término de la evolución vegetal,» de D. José Muñoz del Castillo; «Los enemigos de los parásitos de las plantas: Los Afelininos. (Suplemento á la monografía de esta tribu de los Calcídidos),» de D. Ricardo García Mercet; i «Composición de las Harinas de trigo de Castilla la Vieja,» de D. Eugenio Muñoz Ramos.

Segons es desprèn d' aquesta lleugera enumeració, la tasca de la secció de Ciencies Naturals fou notable, aixís pel nombre com per la importancia dels trevalls presentats en el Congrés de Valladolid; i no hi mancà bona representació de socis de l' «Institució d' Historia Natural.» Encara debèm consignar alguna cosa referent a la exposició anexa, en lo que's refereix als estudis que conrreua nostra benvolguda societat. Notabilíssimes per la grandaria, perfecció de detalls, i lluminositat, eren les microfotografíes del R. P. Valderrábano, S. J., sobre Diatomàcees, teixit nirviós, teixits vegetals...; tenía exposada també la seva cambra microfotogràfica i una estufa elèctrica per a inclusions, cultius..., de propia invenció, i fabricada a Valladolid, que en les probes fetes marxaba tan exactament, que en 60 hores de funcionament no variaba la temperatura, ni tan sols $^1/_{10}$ de grau. El R. P. Navàs exposà dugues capses grans amb Neuròpters d' Australia, especies noves per a la ciencia, i el conjunt de medalles i insignies de Congresos científics en que ha près part, i de Societats de que n'es membre. Entre aquestes feia molt bon paper l' insignia de poc encunyada per nostra Institució. Com a comprobació del meu trevall sobre el *Xerofilisme a les Falgueres*, vaig presentar 53 especies típiques, triades de les nombroses de totes les parts del mon, que compté mon Herbari.

El punt de convocatoria per a el pròxim, va esser Sevilla.

J. M. DE BARNOLA, S. J.

Nota geològica

L'excursionista, que, amb l'intent de visitar els murs, rosegats pels segles, del castell de Burriac i de contemplar la dilatada planuria que's domina desde sos vetustos finestrals, puja la montanya de Sant Vicens per sa vessant S. E.; fixarà, sens dubte, la atenció en els blocs colossals que's troven escampats per aquells indrets.

Lo primer que notarà el qui'ls examini amb certa detenció, es que tots ells presentan formes anguloses i arestes vives, impedint, axís, suposar qu'hagin sigut arrastrats per corrents fluvials, quina acció erosiva hauría arrodonit sos caires. Ademés, recollint esquirles d'aquestos gegantins fragments de roca's pot comprobar que son de granulit, de color rosat, i que sa constitució contrasta amb la del terreny subjacent, qu'es el *sauló*, resultant de l'alteració del granit per influencia atmosfèrica.

A part aquesta identitat de composició, s'observa qu'estàn situats en alineació casi perfecta, lo qual encara ajuda a establir, entre ells, una relació molt directe.

De tots aquestos detalls deduhim que's tracta de blocs erràtics, pertanyents al periode gelar quaternari de Catalunya, tal com els que's troven apilotats en totes les valls de la Maresma: Caldetas, Llevaneres, etc.

Podem, doncs, sentar la hipòtesis de que, a començos de l'Era Quaternaria, una extensa gelera devallaba de les congestes del Montseny, (quina alsaria sería molt superior a l'actual), essent probable que grossos fragments de granulit, del cim de les montanyes vehines, s'estimbaren sobre la superficie del riu de gel, y transportats per son avenç lentíssim, foren dipositats quan la temperatura del ambent tornà a aumentar i la gelera anà retrocedint fins a desaparèixer.

Bonaventura Bassegoda Musté.

J-H. FABRE

(1823-1915)

El dia 11 del passat Octubre, morí a Serignan un dels homes més grans de nostra època Joan Henric Fabre, el gran filosop Naturalista, el gran poeta de la ciencia que ha merescut el nom de Virgili dels insectes! Si el món no's trovés trasbalsat per la follía que ha portat la més tremenda malvestat, el més horrible carnatge que conegué l'historia, tot s'hauria conmogut al anunci de la mort de l'*hermità de Serignàn,* mes are, entre'l terratrèmol de la lluita fratricida no ha tingut el ressò que's mereixía, i sols una sel·lecta minoría entre la qual, just és consignar-ho, s'han distingit els periòdics alemanys, ha rendit el darrer tribut al il·lustre Mestre!

J.-H. Fabre nasquè de pares humils a Sant Leons, llogaret del cantó de Vezins en l'alt Rouergue, el dia 22 de Desembre de 1823, i des de sa infantesa tastà l'amargor de la necessitat havent de treballar penosament per a poguer-se portar a la boca un mós de pà, rebent una instrucció rudimentaria en una escola miserable.

Ben prompte, a setze anys hagué de campar-se la vida i en mitj de la més gran indigència anà arrant venent taronges i llimones a la fira de Bellcaire, perdut pels camps i empleant els pocs quartos que feia en comprar un volúm de poesíes de Reboul, mentres que apaibagaba la fam amb un raïm cullit al etzar en la primera vinya que trovaba'l pas, i el futur gran naturalista es tingué de contractar com a peó en els treballs de la via férrea de Bellcaire a Nimes.

Home d'una voluntat extraordinaria no's desanimava i trovaba conçol en observar els insectes que l'etzar portava a son pas, com succehí amb l'escarbat dels pins *(Polyphylla fullo,* L.) del que després havia d'escriure l'historia, i per sobre sa miseria trionfaren ses grans passions per l'estudi i per la veritat. Fou en mig de tantes angunies i de les seves rudes privacions que prengué part en un concurs per a l'obtenció d'una beca per l'Escola Normal primaria d'Avinyó i s'emportà de cop el primer lloc.

Des de aleshores reprengué fermament l'estudi del llatí i del grec, traduint Virgili, el seu poeta predilecte, i a dinou anys entrà com a mestre *primari* en l'escola de Carpentras.

En sos *Souvenirs* ens descriu sugestivament aquella escola fosca i humida, pudint a quadra, amb xicots ineducats, bruts, indomables, bordegassos tan grans com ell, pensant sempre quina li'n podían fer al pobre mestre!

No obstant aquest continuà ferm en son amor al treball, estudià Física i Química, emprengué tot sol l'estudi de l'Algebra i trionfà de tots els obstacles el seu entussiasme envers la ciencia, fent els dos baxillerats i després les llicenciatures de ciencies físiques i de matemàtiques a Montpeller, sorprenent-lo en mig de son treball la desgracia de la mort de son primer fill que l'aclaparà de tal manera, que sols refugiant-se en l'estudi i la consideració de que son fill estimat s'estalviava les amargors d'aquesta vida, el preservaren de la follía!

Com en Fabre ha estat tan desconegut i tan injustament apreciat i se l'ha tingut fins per home dur, jo vull parlar aquí a mos lectors d'un en un dels seus aspectes més nobles, vull. senyalar-lo com un ardent espiritualista que era i que'l feu després oposar-se amb fermesa i refutar victoriosament el transformisme aleshores en boga. En una carta dirigida al seu germà Frederic i parlant de la mort de l'infant i que és una pàgina literaria admirable de tendresa diu: «Mes la reflecció

»em retorna a més alts pensaments. Jo refuso les llàgrimes en mon »cor i jo el felicito d'això que'l cel li hagi fet mercès d'aquesta vida »de proba... pobre fill meu... tú no seràs obligat com lo teu pare a »lluitar contra miseria i l'infortuni; tú no coneixeràs pas l'amargor de »la vida els *deboires* de crear-se una posició en una època en que hi »ha tants de camins que menan al infortuni... Jo 't ploro perque tú »ens manques, mes jo m'alegro perque tú ets feliç... Tú ets feliç, i »això no es pas l'esperança d'un pare retút pel dolor qui m'ho assegura; »no, ta darrera mirada m'ho ha dit d'una manera massa eloqüent per a »que jo 'n dubti. Ah! qu'eras bell en ta mortal palideso, el darrer alé en »els llabis, els ulls al cel i l'ànima presta a volar-s'en al sí de Déu. »Ton darrer jorn ha sigut el més bell!»

—

En aquell temps eran a França ben poc apreciats els mèrits de'n Fabre i el poble de Carpentras pagaba tart i malament el sou de 700 francs anyals a son mestre, fent que aquest se desesperés buscant una càtedra que sempre se *li escapaba dels dits,* com deia ell gràficament, fins que se'l nombrà per una de Física vacant al Col·legi d'Ajaccio, amb el sou de 1,800 francs. Aleshores conegué la Còrcega, i sorprès pels bells espectacles de la mar i per la luxuriosa vegetació del maquis i dels castanyerars corsos, comensà a estudiar amb ardor la fauna i la flora acompanyant al botànic Requien d'Avinyó que anà a Còrcega per a fer l'inventari de la flora de la illa. Prompte nasqué una ferma amistat entre'ls dos, que sols acabà amb la prematura i sobtada mort de'n Requien a Bonifacio.

L'amistat amb en Requien contribuhí en gran manera en ficcar la orientació de'n Fabre envers les ciencies naturals a les que's dedicà amb ardor, estudiant la fauna i la flora de la illa.

Mes qui's pot dir que exercí una decisiva influencia sobre el destí de Fabre fou Moquin-Tandon, professor d'Historia Natural de Toulouse que anà a Còrcega a continuar l'obra d'en Requien i com aquest prengué a Fabre per company d'escursions, s'hostatjà amb ell i el decidí a continuar l'estudi de l'Historia Natural sobretot de l'anatomía i la biología revelant-li de cop els seus grans coneixements d'anatomia comparada amb la dissecció d'un cargol que feu de cop en el curs de una conversa de sobretaula. Fabre rebé amb entussiasme aquella llissó i en sos *Souvenirs* la descriu del modo sugestíu i magistral que li és peculiar.

Moquin-Tandon, que ademés d'anatomiste habilíssim i de mèrit fou un brillant escriptor, ensenyà a Fabre a penetrar-se del valor de l'istil i de l'importancia de la forma en l'exposició d'una ciencia encara que aquesta sigui purament descriptiva, i tots els quins hagin llegit els *Souvenirs* saben fins a quin punt logrà Fabre seguir les indicacions del mestre.

Mes tant de treballar i les fatigues de llargues excursions, moltes voltes sóts la pluja i el vent glassat, perjudicaren sa salut i havent contret les febres palúdiques tingué de deixar la Còrcega i retornà a Avinyó on continuà els estudis per a la llicenciatura en Sciencies Naturals que feu a Toulouse després de brillants exercicis.

Per fí pogué obtindrer una càtedra a l'Institut d'Avinyó amb la qual se regularisà la seua situació, alternant sos estudis de Historia Natural amb lo de la Química, herborisant i estudiant la flora de la regió amb noble inquietut sense trovar verament sa via, fins que un treball de León Doufour sobre'l *Cerceris* bupresticida caigut casualment a les seves mans l'impresionà tant que'l decidí a seguir els estudis experimentals i a buscar els secrets del gran enigma, la Vida; heusaquí com l'etzar juga de vegades un paper important en les manifestacions del talent.

Fou aleshores en l'ivern de 1854, i un any després aparegué per primera vegada en els «Annales des Sciencies Naturelles» un trevall sobre la mort aparent de les víctimes del *Cerceris,* trevall en que's revelaren ja els poderosos dots d'intuició i observació del gran naturalista i que fou el primer de la magnífica serie que després han anat apareixent deixant assombrat al món sabi referent a la biología dels insectes i que formen els admirables *Souvenirs Entomologiques.*

Durant vint anys aguantà les injusticies i el menyspreu de la *Facultat,* lluitant ardidament contra la incultura i la estupidesa que s'havía apoderat de la ensenyança; entussiasta de la pedagogía escrigué llibres admirables per la claretat del seu istil destinats a l'educació dels infants que encara avui poden treure's com a models; per fí perseguit per l'odi dels *universitaris* que sosteníen que la ciencia devía ésser *dolorosa* i recòndita, que no's devía ensenyar al poble i que sols un nombre reduit d'escullits hi devíen tenir accés, veient que'ls elements oficials feien el buit al seu voltant, fastiguejat de tantes injusticies, impulsat també pel seu esperit independent y altiu, *llensà per la borda* els títols, renuncià a la càtedra i al bocí de pa amb tanta d'amargor amerat i renunciant per sempre més a l'*Universitat* se retirà a Serignan, a l'*Harmàs* en plè camp entre'ls seus estimats insectes a proseguir els experiments que tant de nom li havíen de donar.

I allí continuà solitari, cara a cara amb la Natura, quals secrets volía sorpendre, sa vida de lluita i de treball, passant dies penosos en que sovint la negra miseria trucaba a ses portes, car el triomf del anticlericalisme a França, havía anat arreconant sos llibres d'ensenyament que's consideraven passats de moda i teníen el gros *defecte* de fer massa sovint afirmacions espiritualistes i atacs al transformisme en boga; cada dos anys, amb certa regularitat donava a la prempsa un volúm dels *Souvenirs* que's veníen poc, puix son títol modest i senzill no cridava l'atenció. Per altra part la familia anà creixent, les necessitats s'aumentaren i arrivà un moment en que'l més gran naturalista de nostra època no tingué un mos de pà i es vegè en lo cas d'acudir al gran Mistral, a qui li havía somrigut constantment la fortuna, pregant-li gestionés del Museum la compra de son atlas d'aquareles originals admirablement pintades dels bolets de la Provença. El gran poeta s'impresionà fondament amb la carta de Fabre i publicà emocionants articles en la prempsa, fent una crida a França per a que no deixés morir en l'indigencia a un fill tan ilustre; i en el Concell general de Vancluse lográ una subvenció de 500 francs anuals pel naturalista (1). Fou aleshores quant alguns dels seus deixebles corpresos del seu abandono idearen celebrar el seu jubileu amb l'esperança de revelar al vulgo que l'ignoraba, a la vegada el nom i els llibres de Fabre. La festa tingué lloc el 3 d'Abril de 1910; en ella s'oferí al naturalista, entre altres obsequis, una placa d'or en que Sicart hi grabà en relleu el retrato del Mestre, d'un paregut i expressió notables. En el banquet que se li oferí en lo modest i únic café de Serignan, Edmón Perrier el saludà en nom de l'Institut; altres parlaren en nom dels amics anònims, de tots aquells que tant hem disfrutat llegint les seves obres; els més grans escriptors i poetes hi enviaren la seua adhesió, la gran prempsa se'n feu eco, i prompte comensaren a llegir-se les avans oblidades obres de les que's feren més i més edicions, entrant altra volta el benestar en una llar en que temps hà no hi era, llàstima sols que arrivà tard, quan ja envellit pel pes dels anys, dèbil la vista i tremolós el pols, arrossegant penosament les cames, el gran naturalista no podía ja continuar els seus treballs i portar els seus *Souvenirs* al terme que hauría desitjat.

---

(1) Dr. G.-V. Legrós.—La vie de J.-H. Fabre Naturaliste per un disciple.—París Ch. Delagrave, 1913.

De tots modos passà tranquilament els darrers anys de sa vida i aquesta s'anà extingint tranquilament fins que la seua ànima se'n volà a la Vida infinita.

Descansi en pau.

SALVADOR MALUQUER.

Barcelona, Novembre de 1915.

Nota mineralògica

Fa pocs díes que D. Fernando Orriols, antic company de les escursions que ferem amb el malograt mestre Mn. Norbert Font i Sagué, me portà per a que'ls examinés, uns nodols arronyonats de color gris fosc i d'aspecte quelcom metàlic, que trobà i solats entre argiles margoses anant de Montgrony a Castellar d'En Huc (provincia de Barcelona).

A primer cop d'ull me semblà que sería la *Psilomena,* perque moltes vegades se presenta amb aital aspecte i amb el fi de comprobar-ho, vaig fer la perla de borax, emprò, amb gran sorpresa, per més que repetís la reacció varies vegades, mai me donà ni indicis de manganés, i si solsament de ferro; no era, doncs, la *Psilomena.* Examinant allavors amb més detenció el mineral, i atenent a algunes de ses propietats físiques, com la seva duresa, creguí que en tot o en part, podía ser caliça: tractant-ne un trosset per l'àcit clorhídric se produí tot seguit una vivíssima efervescencia; al finir aquesta restà al fons del tubu d'ensaig una substancia blanca cristallina i una com crosta prima de color gris-negrenc, al exterior, i blanca al interior, amb petites cavitats ocupades avants per la substancia que s'havia disolt, que's lo que formaba la part exterior dels nodols: sustancies que vaig separar pera ulterior examen. La disolució clorhídrica anterior amb l'àcit sulfúric, donà tot seguit un abundós precipitat de sulfat de calç; era realment caliça la part disolta. La substancia blanca cristallina restà definitivament insoluble en els àcits, tant en fret com en calent, amb l'àcit pur com afegint-hi aigua;

per lo que creguí podria ser un sulfat, com m'ho assegurà la reacció dita del hepar. Desde'l primer moment vaig refusar l'idea de que's pogués tractar del de calç per varis indicis, com la seva duresa, i densitat, i creient que sería o el de bari o el d'estronci i exposant-ne un trosset mullat amb àcit clorhídric a la part blava de la flama de la flesca, prenent aquella la coloració roja intença característica del estronci; era doncs, el sulfat d'estronci, la *Celestina*. Quedaba pera examinar la crosta prima negrenca, que posada novament amb àcit clorhídric, al cap d'unes hores el líquit agafà una coloració groguenca-verdosa, lo que me indicà que poc o molt havia sigut atacat l'ensaig; i com aital coloració i altres indicis observats me ferent creurer que hi havia ferro, vaig tractá la disolució pel ferrocianur potàsic, i la coloració blava intensa que prengué instantaneament, me demostrà que no m'havia equivocat; y si bé la petita crosta anà descolorintse, restá insoluble, quedant un agregat de petites partícules cuarçoses, com se veu examinant-ho amb el vidre d'aument y l'esquelet de silice que donà en la perla de borax.

Resumint: aquets curiosos nodols resultan ser de *Celestina*, amb *Caliça*, recoberts d'una petita crosta d'òxit de ferro barrejat ab sílice, el *grès fuluginós* del francesos.

Es la segona vegada, que jo sapiga, que's pot citar la *Celestina* a Catalunya, la primera ho fou per D. Lluis M. Vidal a la Granja d'Escarp (Lleyda), on se presenta en petites masses granelludes, de color blanc també, entre les margues.

En mases arronyonades semblants a les que acabem de descriure, se cita pels autors a la conca de París en el terreny eocènic, com ho es el que hi ha a Montgrony i Castellar d'En Huc, com crec que ho sont també les margues de Granja d'Escarp on també se troba cristalliçada segons noves del consoci D. Joaquim Folch i Girona.

L. Tomás.

Barcelona Octubre de 1915.

NOTES BIBLIOGRÁFIQUES

ENSAYO FITOTOPOGRÁFICO DE BAGES: *Tesis del Doctorado de Farmacia.*—P. Font Quer.

No és el Plà de Bages una comarca de les menys explorades baix el punt de vista botànic, ans al contrari, desde Costa a Cadevall no hi ha hagut botànic català que no hi herborisés, i després de la *Flora del Plà de Bages* del Dr. Sallent, avalorada amb els datos del infatigable Pujol, i de les publicacions del Dr. Cadevall semblava empresa temeraria la publicació d'un catàlec de la flora d'aquella interessant comarca. Amb tot el Dr. P. Font l'ha empresa amb entusiasme i verament no podía sortir més airós de la seva tasca. El nostre consoci ha explorat curosament les valls i les serres d'aquelles encontrades seguint-les a peu en innombrables escursions, visitant un per un tots els pobles de la comarca amb una sola escepció, i aixís ha pogut portar a cap un trevall completíssim, avalorat amb atinades crítiques i observacions.

La obra forma un nodrit volúm de més de 200 pàgines de 16 × 23 cm. imprès curosament en la Tipografía Mahonesa de Mahó.

Comença amb un interessant estudi de la Comarca de Bages ficsant sa situació i límits, orografía, hidrografía, geología, clima, vegetació, plantes naturalitzades i observacions entre les que porta una complerta bibliografía botànica de aquella.

En la part descriptiva enumera les plantes vasculars de la comarca, llocs on se troven, època de floració, i cites d'altres autors i al final de les families posa les especies dubtoses; i sense comptar aquestes, cita un total de 1105 especies antòctones, nombre al que no hi havía arribat, ni de molt, cap dels botànics que amb anterioritat s'havíen ocupat de la flora de Bages.

En resúm l'obra del Dr. Font tant per son fons com per l'ordre i mètodo de sa exposició és verament remarcable i honra al seu autor que, dit sía de pas, obtingué la calificació de Sobresalient en els exàmens del Doctorat en que fou presentada.

Sols hem de consignar are, els més vius desitjos de que nostre docte consoci continui el camí emprès i posi a contribució el seu talent, coneixements, activitat i entussiasme al estudi integral de la Botànica Catalana.

S. M. N.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

Sens cobertes	50 exemplars	100 exemplars
1 - 4 planes	**5 ptes.**	**8 ptes.**
5 - 8 »	**8** »	**15** »
8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.a, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Claris, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

Desembre 1915

Local social: Carrer del Paradís, 10, 1.er - 2.a — Barcelona

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª ÉPOCA BARCELONA, DESEMBRE 1915 ANY XII — NÚM. 9

SUMARI: SECCIÓ OFICIAL: Sessió ordinaria de 5 de Desembre de 1915.—Coleópteros catalanes cazados durante el año 1915, por *Ricardo Zariquiey*.—El Pi Florit del bosc de «Can Vilar de Vallgorguina», per *Joaquim M.ª de Barnola*.—Lepidòpters nous per la fauna Catalana, per *Ignasi de Sagarra*.—Presencia de la Dialaga en els voltants de Barcelona, per *Joan Rosals*.—Obituari, per *Mn. Marián Faura i Sans*.

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 5 DE DESEMBRE DE 1915

Presidencia del Rvnt. P. Joaquim M.ª de Barnola, S. J.
President

Assisteixen els socis Srs. Calzado, Codina, Casanova, Ferrer i Vert, Ferrer i Dalmau, Folch (Joaquím), Folch (Manuel), Gallart, Maluquer (Joaquím), Maluquer (Salvador), Riera, Sagarra (Ignasi), Tomàs i Zariquiey.

DESPAIX ORDINARI

Després de llegida i aprobada l'acta de l'anterior sessió, el Secretari dóna compte de les següents comunicacions:

Comunicacions corporatives.—Del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de l'Industria, invitant a la sessió inaugural del curs 1915-1916.

Aquesta mateixa entitat convida, en altra comunicació, a una reunió per a tractar de l'organització de la «Diada de la Llengua Catalana», que's celebrarà en desagravi de les ofenses que nostra parla nacional rebé al Parlament. S'acorda que'l Secretari s'enteri dels acorts presos en l'esmentada reunió per a obrar en conseqüencia.

Proposta de socis.—Els socis P. Barnola, Calzado i Zariquiey, presenten per a soci numerari a D. Francesc Morer i Ramón, estudiant de Medicina, que viu a la Rambla dels Estudis, 11, 1.er, i es dedica a Coleòpters.

El socis P. Barnola, Calzado i Margarit, presenten per a soci numerari a D. Josep Serra i Riera, estudiant, que viu a la Rambla de Catalunya, 33, 1.er, 2.a i es dedica a Botànica i Entomologia.

Renovació de Concell Directiu.—El Sr. President diu que cumplint lo que's disposa en els estatuts de nostra entitat, deu procedir-se a la elecció dels individuus que han de ocupar els càrregs de Vis-president, Vis-secretari, Bibliotecari i 2.ón Conceller, en el bieni 1916-1918.

Atenent als assumptes que's gestionen actualment, s'acorda per unanimitat la reelecció dels càrrecs abans indicats, per a que la mateixa Junta pugui portar a bon terme la tasca començada. Al ensemps manifesta el Sr. Secretari, el prec del conceller don O. C. Rosset, desitjant se li nomeni un substitut ja que per ses ocupacions particulars no li és possible assistir a les reunions; prenent en consideració les raons aduides per tan distingit consoci es proposa per a substituir-lo, al Dr. Pius Font Quer.

Per aclamació queda el Concell Directiu constituit axís:

President, Rvnt. P. Joaquím M.a de Barnola, S. J.
Vis-President, D. Josep Maluquer i Nicolau.
Secretari, D. Joaquím Maluquer i Nicolau.
Vis-Secretari, D. Joaquím Folch i Girona.
Tresorer, D. Ascensi Codina.
Bibliotecari, D. Llorenç Tomàs.
Conservador del Museu, D. Ignasi de Sagarra i de Castellarnau.
Conceller, D. Felip Ferrer i Vert.
Conceller, Dr. Pius Font i Quer.

Baixa.—Per marxar de Barcelona i particulars ocupacions, se dóna de baixa D. Enric Roig i Valls.

Necrologia.—D. Salvador Maluquer, al comunicar a la Institució la mort del eminent entomòleg provençal J. H. Fabre, llegeix una nota biogràfica que s'acorda publicar en nostre Butlletí.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Coleòpters catalans.—El Sr. Zariquiey, llegeix una llista de coleòpters per ell recullits el present any, en diverses localitats catalanes, i en la que hi han especies verament interessants.

Sobre el cicle evolutiu de la Pieris Brassicae L. (Lepid.).—El Sr. Ferrer i Vert mostra algunes parelles d'aquest lepidòpter cassades a la primera desena del passat Novembre a les hortes de la montanya de Montjuich.

Fa remarcar que aquesta tercera generació es ben abundosa i presenta particularment caràcters de la generació ivernal com sol passar en altres lepidòpters de la mateixa familia. El Sr. Sagarra afegí com a correboració de lo dit pel Sr. Ferrer, que als voltants de Barcelona ell havía recullit la tercera generació dels *Pieris mannii* Mayer, *Pieris daplidice* L. i *Euchloë belia occidentalis* Verity, representant una forma morfològicament intermitja entre les dues generacions ordinaries, si be s'hi manifesten marcadament alguns caràcters de la generació ivernal.

Alguns lepidòpters típics del Alt Pirineu.—El Sr. Sagarra mostra un bon nombre de lepidòpters, en sa majoría diurns, procedents de St. Joan del Erm, com a resultat de l'estudi que ha fet d'aquella encontrada pirinenca. Entre les formes presentades hi ha l'*Argynnis selene* Schiff, *A. euphrosyne* L., *Melanargia japygia* var. *cleanthe* B., *Erebia epiphron* var. *pyrenaica* H.S., *E. stygne* var. *hispanica* Chap., *E. evias* var. *pyrenaica* Stgr., *E. tyndarus* var. *cassioides, Chrysophanus virgaureae* L., *Ch. hippothoë* var. *eurybia* O., *Zygaena purpuralis* Brünn, etz., i moltes d'altres no citades o poc conegudes a Catalunya.

Sobre l'Pthoa hispànica *(Ortop.)*.—El Sr. President presenta un exemplar de *Pthoa hispanica,* Boliv., (ortòpter), femella, que com els *fàsmits,* a qual familia pertany, no fa ooteca, al posar els ous. Ademés de la particularitat del *mimetisme*, amb que's defensa dels aucells, pels que sembla ésser mólt bon àpat, té la de reproduir-se per partenogènesis. Recorda que anys enrera havía obtingut individuus partenogenètics fins a quatre generacions consecutives, i ademés pogué observar que tots els nascuts d'aquesta forma eren femelles. Havent trovat aquest exemplar, casualment, els primers jorns del prop-passat Novembre, el guardà posant-li una branca de *tei (Daphane gnidium,* L.), que menjen amb preferencia. Prò la bestiola, que ja estaba madura, no'n tastà gens, sols anà posant ous fins a 34, i als vuit dies de reclusió va morir. Ensenyà els ous que son elipsoidals, de color negra amb puntuació mólt fina en la seva superficie o corion, i amb el micropil força gran, voltat d'un rafe proporcionalment enlairat. Els conservarà per a fer noves observacions, que comunicarà a l'Instiució, poguent, cas d'anar-li bé les críes, oferir-ne als socis que desitgin fer experiencies.

També participa haver trovat a Sarrià, el *Cebrio Fabricii,* Leach., femella, després de la forta pluja del 20 de Novembre, (es recolliren en el pluviòmetre 50 mm.), de la manera que explica en Cuní, això és, traient l'abdòmen de son cau en espera d'algún mascle.

Nota herpetològica. — D. Joaquím Maluquer llegeix una comunicació molt interessant sobre els Reptils i Batracis per ell observats als voltants de Figueres i en altres excursions fetes el passat istiu. Aquest estudi té molta importancia per el coneixement de la fauna herpetològica de la part oriental de Catalunya, tant per la quantitat de les especies observades com per haver-n'hi algunes quina presència en nostra fauna es consideraba duptosa.

Comunicació coleopterològica.—El Sr. Ferrer i Vert manifesta que entre els coleòpters citats per el consoci Sr. Codina en la passada sessió de Novembre, com a nous per a la fauna catalana, hi figura *Girinus urinator,* Ill., que ja havía sigut citat per el Sr. Cuní i Martorell l'any 1879 al donar compte d'una excursió a Arbucies, i posteriorment, l'any 1888 en son treball «Insectos de los alrededores de Barcelona»; aquesta especie és bastant comú figurant en casi totes les col·leccions d'insectes catalans. Apropòsit dels *Girinus*, presenta un exemplar de *G. elongatus*, Aub., agafat al Pla del Llobregat 1905, especie poc coneguda o nova en nostra regió.

Hemipters nous per a nostra fauna.—També llegeig el mateix senyor una llista d'hemipters entre els que hi figuren les següentes especies que creu noves per a Catalunya: *Oncocephalus notatus*, Ramb.. casat a Sant Pere de Ribes i *Ploiaria domestica*, Scop., trobat a les habitacions de varies cases de la part antiga de nostra ciutat. D'aquestes especies en presenta tres exemplars vius que vé criant en cautivitat dés de fa uns quants mesos. En la mateixa llista es citen les xinxes *Cimex hirundinis,* Jenyns, procedents d'uns nius d'orenetes a Mollet del Vallés i *Cimex columbarius,* Jenyns, dels colomars de la ciutat.

Donatiu per al Museu.—D. Ignasi de Sagarra dóna amb destí al Museu, un exemplar de la estrigida *Asio accipitrinus,* Pall., cassat darrerament a Santa Coloma de Gramanent.

S'aixeca la sessió a les 12'35 minuts.

Coleópteros catalanes cazados durante el año 1915

POR

RICARDO ZARIQUIEY

Tengo el gusto de presentar hoy a los señores consocios una primera lista de parte de lo que he cazado durante el corriente año y a la que creo juzgarán con algún interés por contener entre otras, especies tan interesantes como el *Amorphocephalus coronatus* Grm. Encontrarán en ella también ejemplares pendientes todavía de ulterior clasificación como *Reicheia* sp? de Vallvidrera, *Scotodipnus* sp? de

Vallgorguinas y diferentes PSELAPHIDAE, que, aunque después de clasificados constituirán el tema de una pequeña nota, no he querido dejar de mencionar ahora.

Especial atención hemos dedicado este año a la caza de los pequeños coleópteros de los detritus vegetales, musgo etc., etc., habiendo de este modo reunido más de un centenar de ejemplares, de familias tan poco estudiadas en Cataluña como las de los PSELAPHIDAE y SCIDMAEDIDAE.

El frondoso valle de Santa Fe, el agreste Montnegre y las tan conocidas orillas del Besós y Llobregat han sido entre otros los principales lugares de nuestras exploraciones.

Cychrus rostratus L. Valle de Santa Fe (Montseny). Agosto.

Carabus latus v. *catalonicus* Ganglb. Montserrat. Junio.

» *rutilans aragonensis* Lap. Santa Fe. (Agosto, Septiembre). Montnegre. (28-VIII).

Reicheia Sp? Vallvidriera. (Noviembre).

Bembidion foraminosum Strm. Pra.t (16-V).

» *tibiale* Duft. Santa Fe. (Agosto).

» *Dahli* Dej. Montnegre, (27-VIII). Sabadell, (20-IV). Besós, (15-IX).

Bembidion laterale Dej. Santa Fe, Montnegre. (Agosto).

Scotodipnus Sp? Vallgorguina. (8-X).

Panagaeus crux-major L. Prat-Remolá. (25-IV).

Chlaenius circumpsciiptus Duft. Besós. (Septiembre).

Amara fervida? Prat, (7-III).

Laemostenus terricola trans. a *oblongus*. Santa Fe. (Agosto).

Agonum vidum? Prat. (7-III).

Lionychus albonotatus Dej. Besós. (30-V).

Microlestes plagiatus v. *corticalis* Duft. C'an Tunis. (24-V).

Drypta dentata Rossi. Sabadell. (20-IV). Besós. (Septiembre).

Hydroporus melanocephalus Gyllh. Montnegre. (Agosto).

Deleaster pichrous Grav. Montserrat. (Junio), Montseny. (Agosto).

Platystethus nitens Sahlb. Cardedeu. (11-IV).

Astenus filiformis Latr. Vallvidrera (19-III).

» *angustatus* Payk. Prat. (31-III).

Stilicus rufipes Germ. Vallvidrera (19-III).

Lathrobium quadratum Payk. Montseny. (Agosto).

Xanthoplinus angustatus? Steph. Besós. (Septiembre).

Philonthus immundus Gyll. Montnegre. (28-VIII).

Philonthus sordidus Grav. Montseny. (Agosto).
» *discoididus* Grav. San Boy. (Abril).
Quedius cinctus Payk. Montseny. (Agosto).
» *fuliginosus* Grav. Montseny. (Agosto).
» *maurorufus* Grav. Castelltersol. (27-VIII).
Tachyporus solutus Er. Montseny. (Agosto).
Falagria sulcatula Grav. Montnegre. (27-VIII).
Zyras collaris Payk. Montserrat. (Junio).
Euplectus sp.? Cardedeu. (11-IV).
Pseudoplectus perplexus? Duv. Alella, en el musgo. (Mayo).
Brachygluta sp? El Figaró. (4-VII).
Reichenbachia sp? Vallvidriera. (6-IV).
Bryaxis longicornis Leach. Vallvidriera. (19-III).
» » v. *nigropygialis* Fairm. Sabadell. (20-IV).
Bythinus sp? Montseny. (Agosto).
» » Cardedeu. (11-IV).
Cephenium Codinae Dodero. Alella en el musgo. (Mayo).
Cebrio Fabricii Leach. Hembra. Santa Fe, medio enterrada en el suelo, rodeada por tres machos.
Coraebus amethystinus Oliv. Horta. (21-V).
Aphanisticus pusillus Oliv. Besós. (28-III).
Rosalia alpina L. En las hayas, Santa Fe. (Agosto).
Phytoecia coerulescens ab. virescens? Mul. Caldetas. (2-V).
Chalcoides fulvicornis F. San Boy. (2-VI).
Hippuriphila Modeeri ab. bimaculata WS. Cardedeu. (11-IV).
Amorphocephalus coronatus Grm. Montnegre. (Agosto).
Peritelus sphaeroides Germ. Besós. (28-III).
Polydrosus interstitialis Perris. San Boy. (2-IV).
Hypera philanthus Ol. Vallgorguina. (Abril).
Cionus tuberculosus Scop. Besós.
Apion miniatum Germ. Prat. (7-III).

Barcelona 1.° de Diciembre de 1915.

EL PI FLORIT

del bosc de "Can Vilar de Vallgorguina" (*)

(*Pinus pinea* L. v. *florida* de Barn., var. nova)

PER

JOAQUÍM M.ª DE BARNOLA

Els forasters que anys enrera s'haguessin trovat per qualsevol motiu a la vila de Vallgorguina l'endemà de la diada de Pasqua de Resurrecció, haurian pogut fixar-se, que al devallar el jovent de dita vila del tradicional aplec a l'hermita de «Ntra. Sra. del Corredor», duia uns branquillons de pí, quals fulles en sa meitat superior lluían una viva color groga, que feia curiós i elegant contrast amb el vert esmeragda de la part inferior. ¿D'on eixíen aquelles gaies branques? ¿D'on els hi vénía tenir aquelles virolades fulles? Haurian cregut que per divertiment les havíen ficat en un pot de groc de crom o de cadmí. Mes segons llur testimoni eren rames del *pi florit* del bosc de cân Vilar.

Una excursió al indret on se troba el bosc anomenat, avui propietat del distingit diputat provincial pel districte, D. Pius de Valls, les darreres vacances de Nadal, em permeteren recullir qualques datos, examinar l'arbre, conegut en tota l'encontrada, i emportar-me per a un detingut estudi branques i fruits del celebrat *pi florit*.

Es aquest un peu de *pi ver (Pinus pinea* L.), que porta bona marxa en son creixement, en ple període de desenrotllo, mercès a trovar-se aillat d'altres arbres, prò que temps enrera tingué, segons sembla, la vegetació un xic migrada, ofegat per altres arbres germans; doncs al aterrar el bosc, ara farà uns vinticinc anys, trovant-lo els llenyataires esllanguit i grog el deixaren com una raresa, i qui sab si'l respectaren per saber que ja havía cridat l'atenció als veíns de Vallgorguina. Tal com avui es presenta als ulls de l'observador, aillat, amb

---

(*) V. Butll de l'Inst Cat. d'Hist Nat.—Febrer 1915.

la copa ben arredonida, bicolor, amb una soca recta d'un metre amb vinticinc centímetres de circunferencia a l'alçada d'un de terra, i més mirant-lo de contrallum, a posta de sol, fa l'impresió d'una figura idealista en mitg d'un paisatge viu i real. El to clar de les puntes grogues contrasta tant vivament amb el fosc del vert, que sembla invitar a l'indagació de les causes que produiren tant curiós fenòmen. Provem d'esbrinarles.

La manca, bo i parcial, de sustancia verda o *clorofila* en el pi florit del bosc de «Cân Vilar», és una vera *anomalía* de les fulles, procedent de l'alteració o imperfecta formació de dita sustancia. Aquesta anomalía les converteix en fulles matiçades o virolades, constituint, lo que s'en diu en jardinería, per un mot usual, encara que derivat de llengua extrangera, una *penachura*. No's pot considerar com un cas d'*albinisme*, car aleshores la decoloració fora total; ni com verdadera *clorosis*, que tindría el mateix caràcter; essent axís, segons al començament deiem que la particularitat del pi florit, és la de presentar la meitat solzament de ses fulles amb la color cambiada o alterada. Quant més se'n podría dir un cas d'albinisme o clorosis incompletes. Pro aquesta denominació tampoc és del tot exacta; doncs per un general aquesta modificació produeix ratlles, línies, cintes, taques o punts descolorits en les fulles afectades. Cal observar-ho particularment en els jardins en mates de Boix *(Buxus sempervirens* L.) Salvia *(Salvia officinalis* L.) Olivella (*Ligustrum vulgare* L. i *japonicum)* Boix grébol *(Ilex aquifolium* L.) Evonymus *(Evonymus japonicus*) Aucuba *(Aucuba japonica)*...; presentant-se en les fulles de les plantes monocotiledónees en línies paraleles als nirvis, com veiem en les Etzavares *(Agave)* Formi *(Phormium cookianum)*, Lliri *(Iris)*,... constituint les varietats que'ls jardiners anomenen *foliis variegatis*, és a dir, amb fulles virolades. Pró en nostre cas el cambi de color és localitzat en les extremitats terminals o puntes de les fulles. Es doncs una modificació d'altre ordre.

Per això no és gens fàcil d'endevinar còm la va adquirir l'exemplar qu'estudiem. Pro pensant amb que tot sovint passa, encara que sols en proporció mínima, en moltes plantes de conreu, podem conjecturar i donar com una explicació hipotètica, que una manca de principis nutritius suficients i dels indispensables per a la constitució deguda de la *clorofila* o materia verda en tota la llargaria de la fulla, determinà en un principi la anomalía de que venim tractant, i que continuant en sa creixença va arrivar a fixar-se amb un caràcter de plena estabilitat, a la manera que'n Moquin-Tandon assegura que passa en altres anomalíes, que tant s'arrelen en molts cassos fins a fer-se hereditaries. ¿Quí sap si l'influx de la causa sospitada va ésser auxiliat per la col·laboració de qualques paràsits com pugons o còccits que podríen haber xuclat les sustancies que luego mancaren a les fulles?

Fa sospitar que el fenòmen que tractem d'explicar vingui determinat per l'influx dit d'insuficiencia dels materials alimenticis de la planta, el fet de que la manca de color resti localitzada a la meitat superior de les fulles. En efecte, es compren fàcilment que'l defecte d'alimentació o asimilació degut a la causa dita, feu que no's formés degudament la clorofila en les puntes, on la sava en tal cas arribava gastada o degenerada.

Ni s'em digui que pogueren concorrer com a causes productores la manca de llum, o bé un excés d'humitat, amb una evaporació imperfecta. No la primera, doncs aleshores és natural que la part baixa de la fulla fora la més perjudicada, i per tant la decolorada; quant precisament passa tot al revés en el cas del pi florit. No la segona, perquè l'arbre no està en cap fondalada, on es deturin les aigues, ans gairebé al cim de la costa, i el terrer és de llicorella flonja, i per conseqüencia força permeable. No influint, doncs, aquestes causes ailladament considerades, en cap manera fora llògic deduir que podríen fer-ho plegades. Resta, doncs, ferma nostra hipótesis de considerar com a factor principal de la modificació qu'estudiem, la migrada nutrició i assimilació, a punt que al arrivar la sava a les puntes de les fulles, ja no'ls hi porti tots els materials nutritius indispensables; que se'ls han quedat i consumit les parts baixes; poguent-se sospitar particularment la manca o quantitat insuficient de «ferro», element sense el qual, segons está comprobat experimentalment, no pot formar-se la materia verda de les plantes.

Per l'època en que ferem l'excursió no poguerem recullir i reparar en les flors, per a examinar si presentaven qualque modificació o variació específica. Les fulles, llevat de la estudiada, res tenen de diferent respecte de l'especie tipu, i lo mateix cal dir del *conos* o pinyes que ni per la grandaria, ni per la forma, color, col·locació, figura de les escates, arestes, escut i ombílic del centre d'aquestes, en res s'aparten del pi ver, que permeti apreciar caràcters prou diversificats per a fer-ne una nova especie. Ni la modificació aillada de les fulles fora prou per a constituir una varietat o raça, si sols se trovés en l'exemplar de referencia; pró és el cas, que sembrats pinyons d'aquest, surten els arbres amb la mateixa modificació. De manera, que'n havem vist a Olzinellas, d'ençà la mida d'un decímetre fins a la de un metre i mitg, tota una serie de peus, que conserven per reproducció la color característica del pi pare, el del bosc de «Can Vilar». Afermant-se doncs i trametent-se aquest caràcter per la generació deu haver esdevingut hereditari, i per tant, es deu considerar els nous peus nascuts amb tal modificació, i en els que d'aquests es puguin derivar com un *defecte constitucional per herència.*

Ara bé, essent la modificació de color un caràcter tant fixo que passa a hereditari per la generació, com ho demostren palesament les plantacions fetes a Olsinelles; es pot considerar com suficient per a establir una varietat nova. I a fi de conservar la significació característica que li donà la denominació popular, proposem que se'n digui *florida.* Per tant científicament correspòn al «pi florit del bosc de Can Vilar de Vallgorguina,» i als que d'ell s'han derivat, i als que a l'avenir s'en derivin, d'un i altres, mentres servin la coloració típica del primer, el nom tècnic:

Pinus pinea L., var. *florida* de Barn., nova var.

Sarrià, Octubre, 1915.

Lepidòpters nous per la fauna Catalana,

pertanyents a les famílies
Geometridae - Nolidae - Cymbidae - Arctiidae
Zygaenidae - Psychidae - Aegeriidae,

PER

IGNASI DE SAGARRA

El present trevall ve a ésser la continuació d'aquell que amb el mateix anunciat publicàrem en nostre Butlletí, corresponent al Maig d'enguany. Hem d'avençar que en l'ordenació d'aquestes quantes especies hem seguit el mateix patró que aleshores, o sia l'última edició del catàleg dels lepidòpters de la fauna paleàrtica publicat pels

Drs. Otto Staudinger i Hans Rebel (1) per ésser la nomenclatura d'us general en els trevalls com el nostre. Sols hem adoptat alguna modificació com l'us de la denominació *Aegeriidae* en lloc de *Sessiidae* quina major justesa ha sigut degudament provada.

Entre les agrupacions que ens ocupen, hi han genres com els *Acidalia, Tephroclystia, Larentia, Zygaena, Trochilium* i *Chamaesphecia,* que s'imposa una detinguda revisió per a esvair el concepte equívoc que's té de les especies propies de nostra fauna. Solzament en el genre *Acidalia,* figuren nou denominacions impropies en el catàleg fonamental d'en Miquel Cuní i Martorell, de l'any 1874, éssent cabalment una de les agrupacions més importans per la gran riquesa d'especies catalanes que l'integren. En la present llista tan sols ne donem a conèixer algunes interessants i ben estudiades, reservant-nos per a més endevant parlar d'altres poc conegudes o inèdites. Lo mateix podríem dir dels demés, principalment de les *Zygaena,* de les quals donem a conèixer un morfe groc de la *occitànica,* Vill. que no sabem s'haja esmentat fins ara.

Per a formar-se un concepte de les publicacions catalanes referents a n'aquests lepidòpters, pot consultar-se les noticies que indicàrem al principi de nostra comunicació anterior, afegint tan sols que el catàleg esmentat d'en Cuní, fou enriquit amb noves especies en posteriors publicacions del mateix autor (2).

Referent al material que hem utilitzat per la redacció de la present nota, por dir-se que gaire be procedeix de les tres localitats, Sta. Coloma de Gramanet, St. Pere de Vilamajor i Pirineu, que representen la part baixa o litoral, mitjana (regió del Montseny), i superior catalana. D'aquesta última citem bastants indrets de la serralada, des de la Vall d'Aràn, St. Joan del Erm, Banys de St. Vicens (Seu d'Urgell), Alt Bergadà, fins a la Vall de Ribes.

A més de nostres observacions, figuren també, en son lloc corresponent, cites de nostres benvolguts companys, en Salvador Maluquer, (Banys de St. Vicens, Seu d'Urgell); O. C. Rosset, (Montgrony); M. Llenas, (Vall d'Aràn); J. M. Bofill, (St. Julià de Vilatorta) i doctor A. Weiss que ens cedí alguns exemplars cassats el passat istiu.

---

(1) *O Staudinger* &. *H. Rebel.*—Catalog der Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietes.—Berlín, 1901.

(2) *M. Cuni y Martorell.*—Excursión entomológica y botánica a la montaña de Montserrat.—Barcelona, 1879.

M Cuni y Martorell —Excursión entomológica y botánica a San Miguel del Fay, Arbucias y cumbres del Monseny, Anal. Soc. Esp. Hist. Nat., Vol. IX.—1880

M. Cuni y Martorell.—Excursión entomológica y botánica a la Cerdaña española, Anal. Soc. Esp. Hist. Nat., Vol. X —1881.

M. Cuni y Martorell.—Resultado de una exploración entomológica y botánica por el término de La Garriga (Cataluña), Anal Soc. Esp. Hist. Nat., Vol. XII.—1883.

M Cuni y Martorell.—Excursión entomológica a varias localidades de la provincia de Gerona, Anal Soc. Esp. Hist Nat., Vol. XIV, 1885.

Aplasta ononaria gen. aest. *faecataria* Hb. Freqüent pel mes de Septembre a St. Pere de Vilamajor i a Gualba, atreta per la llum.

Geometra vernaria Hb. Sol apareixer a últims d'Agost i primers de Septembre a St. Pere de Vilamajor. Resta parada prop de les llums eléctriques.

Euchloris smaragdaria F. La hem trobada al alt Bergadà; un exemplar caçat amb la llanterna a Guardiola-Bagá, 5 VIII 1907; altre a la Pobla de Lillet 7 VIII 1907 també a la llum.

Eucrostes herbaria Hb. Palou VIII 1911; St. Pere de Vilamajor IX 1911, bastant escassa, a la llum.

Nemoria porrinata Z. N' havem un exemplar en la col-lecció, cedit Pel Dr. A. Weiss que 'l recullí a Ribas el passat Agost.

Acidalia trilineata Sc. Bastant freqüent a Castellar d'en Huc i a St. Pere de Montgrony, a primers d'Agost. De dia s'alça de les mates.

Acidalia luteolaria Const. Especie característica de la fauna espanyola. Es molt abundosa en la regió pirinenca; Guardiola, Bagà VIII 1907; St. Joan del Erm, 18 VII 1914, vola en plè sol, pels aglevats dels voltants del santuari.

Acidalia fllaveolaria Hb. St. Pere de Montgrony 9 VIII 1907, vola plegada amb la anterior, si bé mes escassa.

Acidalia rhodogrammaria Püng. Aquesta interessant especie fou descoberta pel Sr. Korb a la serra de Espunya (Murcia), l'any 1909 i es descrigué segons tres femelles d'aquella procedencia. Al Agost de 1910 ne reculliren una femella a St. Pere de Vilamajor, atreta per la llum. En dita localitat sembla ésser bastant escassa.

Acidalia dìmidiata Hufn. St. Pere de Vilamajor, IX 1914, no es rara; Sta. Coloma de Gramanet, îstiu de 1906, atreta per la llum.

Acidalia fatimata Stgr. Especie característica de la fauna meridional d'Europa. Sta. Coloma de Gramanet, îstiu de 1906, atreta per la llum.

Acidalia longaria HS. Un exemplar procedent de Sta. Coloma de Gramanet, istiu de 1906. Es una de les especies mes tìpiques del Migdia d'Espanya, algunes illes mediterranies i Nort d'Africa.

Acidalia incarnaria HS. Aquesta interessant especie l'hem trobada escassament a St. Pere de Vilamajor i a Sta. Coloma de Gramanet, per la tardor.

Acidalia rusticata var. *mustellata* St. Pere de Vilamajor, IX 1914; es caça a la llum.

Acidalia interjectaria B. St. Pere de Vilamajor i a Sta. Coloma de Gramanet, istiu i tardor. En el catàleg d'en Cuní i Martorell, están reunides les dugues especies *interjectaria* B. i *dilutaria* Hb. al parlar d'aquesta última. Igual equivoc se troba en altres publicacions (1).

Acidalia degeneraria ab. *depravata* Stgr. St. Pere de Villamajor, frequentement atreta per la llum. De Sta. Coloma de Gramanet tenim la forma tipu.

Acidalia aversata var. *spoliata* Stgr. St. Pere de Vilamajor IX 1912, escassa.

Acidalia incanata L. Escassa, atreta per la llum a St. Pere de Vilamajor; St. Julià de Vilatorta (J. M. Bofill).

Acidalia incanata ab. *adjunctaria* B. St. Joan del Erm 18 VII 1914, un sol exemplar de gran tamany.

Acidalia flacidaria Z. Especie molt abundosa, se troba al Maig i altra volta pel Septembre a St. Pere de Vilamajor, Sta. Coloma de Gramanet. St. Iscle de Vallalta, primavera.

Acidalia violata var. *decorata* Bkh. St. Pere de Vilamajor, VIII 1910. A la llum, bastant escassa.

Acidalia violata var. *honestata* Mab. St. Pere de Vilamajor, vola pel mes de Septembre i amb freqüencia se para prop les llums. Staudinger en la última edició de sa obra, l'indica com a forma local de les illes de Còrcega i Cerdenya. Altres autors com Spuler, son de la mateixa opinió respecte al *habitat* d'aquesta interessant forma.

---

(1) *A. Codina.*—Lepidópteros heteróceros de Cataluña (Primeria serie) en Bull. Soc. Arag. Cienc. Nat., p. 78 —1914.

Ephyra pupillata Hb. Especie excessivament variable. En la regiò del Montseny es presenta amb les formes següents: ab. *badiaria* Stgr. es la més feeqüent; encara que aquesta forma no's troba citada en el catàleg d'en Cunì, Staudinger al parlar d'ella assenyala a Catalunya i Nort d'Africa com a patries originaries; àb. *gyrata* Hb. també freqüent; àb. *nolaria* Hb. escassa a Vilamajor i per últim la forma-tipu, també escassa i sempre de una tonalitat rojenca.

Rhodostrophia calabraria var. *tabidaria* Z. Frequent als voltants de Barcelona, Montcada i St. Pere de Vilamajor. Maig i primers de Juny. De dia sol aixecar-se de les mates i brolla dels erms i costes dels indrets montanyosos.

Rhodostrophia vivicaria Cl. Molt frequent a Montserrat, camì de la ermita de St. Miquel, pel mes de Juny. La var. *strigata* Stgr. se troba en els mateixos llocs on vola el tipu i sembla més freqüent.

Sterrha sacraria ab. *atrifasciaria* Stefan. Forma no gens escassa entre els individuus de la generació tardoral. St. Pere de Vilamajor, pels mesos de Setembre i Octubre.

Lythria sanguinaria Dup. Vall d'Arán (M. Llenas, VIII 1909). No es escassa a St. Joan del Erm, 18 VII 1914; amb el tipu se troba la var. *vernalis* Stgr. si be més escassa.

Ortholita bipunctaria ab. *gachtaria* Frr. Entre la forma-tipu: Ribas 3 VIII 1910; Castellar d'en Huc, 7 VIII 1907. D'aquesta última localitat tenim formes de transizió a la següent:

Ortholita bipunetaria var. *maritima* Seeb. Motgrony, escassa.

Ortholita coelinaria var. *jugicola* Stgr. Especie tìpica del Pirineu. Els exemplars que tenim procedents de Guardiola-Bagà, VIII 1907 tenen el tamany major i la coloració més clara que altres de localitats catalanes, pertanyent per lo tant a n'aquesta forma que Staudinger descrigué de les montanyes de Castella.

Triphosa sabaudiata Dup. Se troba en algunes coves de la regió pirinenca. A Castellar d'en Huc, nostre amic en Salvador Maluquer recullí aquest lepidòpter en quantitat notable dins la cova anomenada «la Tuta», sobre dita població.

Triphosa dubitata L. En el mateix lloc de la anterior, també en gran quantitat (S. Maluquer).

Eucosmia undulata L. Alguns exemplars procedents de la Vall d'Aràn (M. Llenas, VII 1909).

Lygris prunata L. Castellar d'en Huc, al vespre, atreta per la llum del fanal, 7 VIII 1907.

Larentia variata Schiff. Vola a St. Joan del Erm, entre l'abetosa, dos exemplars, 17 VII 1914.

Larentia siterata Hufn. Un exemplar trobat al relleig d'una roca a la montanya del Farell, VI 1912.

Larentia olivata Bkh. Parada al troncs, abetosa de St. Joan del Herm, 18 VII 1914.

Larentia fluctuata ab. *semifasciata* Huene. Sta. Coloma de Gramanet, dos exemplars, 12 III 1906; IX 1909.

Larentia pomoeriaria ab. *abditaria* HS. St. Pere de Vilamajor, escassa, a la llum, IX 1914. Exemplars molt petits. La forma-tipu sol tenir de 13-14 mm. de llargada alar. Aquesta aberraciò se caracteriça per son reduit tamany (11 mm.), i els exemplars de Vilamajor tant sols arriben a 9 $^1/_2$ mm.

Larentia tophaceata ab. *molliculata* Gn. Frequent en diverses encontrades, al ves pre es atreta per la llum; St. Pere de Vilamajor, 10 V 1911; Farell IV 1912, Tarrassa (S. Maluquer, 8 IV 1905).

Larentia unifasciata Hw. Un exemplar a la llum, St. Pere de Vilamajor, IX 1914.

Tephroclystia euphrasiata HS. St. Pere de Vilamajor, IX, a la llum.

Tephroclystia ericeata Rbr. Sta. Coloma de Gramanet, VIII IX 1906.

Enomos âlniaria L. St. Pere de Vilamajor, a la llum, IX 1915.

Selenia bilunaria gen. aest. *juliaria* Hw. Freqüent a la tardor; St. Pere de Vilamajor, IX 1915; Gualba, en igual època, atreta per la llum.

Angerona prunaria L. Guardiola-Bagà, 5 VIII 1907, un exemplar atret per la llum.

Urapteryx sambucaria L. Banys de St. Vicens, prop de la Seu d'Urgell, VIII 1907. Un sol exemplar atret per la llum (S. Maluquer).

Opisthograptis luteolaria L. Freqüent per la tardor a St. Pere de Vilamajor, IX 1914, parada prop de les llums elèctriques.

Epione apiciaria Schiff. St. Pere de Vilamajor, un exemplar caçat al vespre amb el fanal a la riera de Vallestrins, VIII 1910.

Venilia macularia L. Regió del Montseny, en les parts enlairades, Juny. Vall de Sta. Fé, 25 VI 1905 (S. Maluquer); cim de Roca Roja, St. Pere de Vilamajor, VI 1910. L'exemplar de Sta. Fè manifesta típicament el morfe *meridionalis* Hafn.

Boarmia perversaria B. Abundosa a St. Pere de Vilamajor, pels mesos de Maig i Juny, i despres pel Septembre; en aquesta última época es mes abundosa, principalment les femelles.

Boarmia abstersaria B. St. Pere de Montgrony 8 VIII 1907, un exemplar parat al relleix d'una pedra.

Boarmia ribeata Cl. Granollers IX 1914, un exemplar caçat amb el fanal. St. Pere de Vilamajor, un altre tambè a la llum, en igual época.

Boarmia umbraria Hb. St. Pere de Vilamajor 16 IV 1909, un exemplar a la llum eléctrica.

Boarnia selenaria var. *dianaria* Hb. St. Pere de Vilamajor, un exemplar batent les mates, camì de la font de la teula, VIII 1909.

Gnophos furvata F. Guardiola-Bagà, bastant freqüent al vespre, atreta amb el fanal en els marges del camí que puja a St. Llorens, primers d'Agost de 1907.

Gnophos mucidaria var. *ochracearia* Stgr. El exemplars de Catalunya pertauyen a n'aquesta forma i no al tipu com se indica en el catàleg de'n Cuní i en altres ja esmentades; es caracteritzen per sa viva colorarció groguenca. Es molt freqüent als voltants de Barcelona i en la regió del Montseny, Maig i Setembre.

Gnophos asperaria var. *pityata* Rbr. St. Pere de Vilamajor, camí de cân Surell, freqüent en les costes ermes, VI 1909; també l'hem caçat amb la llum en VIII i IX. Les varietats de «Matiz menos subido» que esmenta en Cuní deuen referir-se, precisament, a la forma tipu.

Gnophos caelibaria var. *spurcaria* Lah. Vall de Nuria, 8 VIII 1911, un exemplar.

Bupalus piniarius ab. *flavescens* B. Voltants de Barcelona, Santa Creu d'Olorde, Maig 1910, La forma *mughusaria* Gmppbg. l'hem trobada a St. Joan del Herm, dins l'abetosa.

Selidosema ericetaria var. *pyrenaearia* B. Bastant freqüent a Guardiola-Bagá, VIII 1907.

Thamnona vincularia Hb. Especie propia del Mitg-dia, l'hem trobada amb freqüencia a les costes de Garraf, desde Febrer a Abril; s'alça dels rebrolls de Mata *(Pistacia lentiscus)* i altres plantes que creixen en els terrenys cretacis de Garraf i Vallcarca, i a Castelldefels i Gavà.

Thamnona loricaria Ev. Castellar d'en Huc, 7 VIII 1907; St. Pere de Vilamajor, VII 1913; a la llum.

Phasiane petraria Hb. Voltants de Barcelona. St. Medí 4 V 1907; St. Pere de Vilamajor, V, VI 1913; al vespre a la llum.

Phasiane clatharata L. Es molt variable en sa decoloració; bastant freqüent, s'alça dels rebrolls i mates: Tarrasa, IV 1905, Farell, IV 1906; Guardiola-Bagá, VIII 1907; St. Pere de Vilamajor, VI 1913.

Eubolia murinaria F. Molt freqüent a St. Pere de Vilamajor de VI al IX. De dia resta parada en els camps d'aufals i bores dels marges. De nits es atreta per les llums elèctriques en quantitat. Sta. Coloma de Gramanet, en iguals condicións 1907.

Euconista agaritaria Dardoin. Aquesta rara especie l'havem trobada pel mes de Setembre a Sta. Coloma de Gramanet, 27 IX 1907, i a St. Pere de Vilamajor, IX 1912. L'oruga viu en la *Genista* i *Ulex*.

Nola togatulalis Hb. Es la més freqüent del gènre a St. Pere de Vilamajor; al capvespre vola ran de terra entre l'herba, de nit sol parar-se prop de les llums elèctriques, VIII i IX.

Nola centonalis Hb. St. Pere de Vilamajor; rara, un exemplar caçat amb el fanal el jorn 18 IV 1910.

Nycteola falsalis HS. Rara; al vespre, atreta per la llum. Palou, VIII 1909; St. Pere de Vilamajor, VIII 1913.

Earias chlorana L. Sta. Coloma de Gramanet i St. Pere de Vilamajor, d'Agost a Septembre. Alguns anys es presentà amb bastanta abundor trobant-se parada al entorn de les llums.

Hylophila bicolorana Fuessl. Un exemplar caçat amb la llanterna, a Sta. Coloma de Gramanet, 6 IX 1906.

Spilosoma lubricipeda L. St. Pere de Vilamajor, de Juny a Agost; bastant escassa. atreta per la llum.

Spilosoma urticae Esp. St. Pere de Vilamajor VIII 1914; alguns exemplars atrets per la llum.

Parasemia plantaginis L. Freqüent al Pirineu. Vola a plé sol en els llocs elevats, particularment on creixen els *Rhododendron.* Vall d'Aràn VII. (M. Llenas). Hem de remarcar que la col·loració dels mascles esdevé tant intensa en alguns individuus que'ls apropa a la forma *insularis* Seitz, de les illes Orcades. En la femella es presenta el morfe *flavipennis.*

Parasemia plantaginis var. *hospita* Schiff. Alguns exemplars de la mateixa procedencia,

Rhyparia purpurata L. Vall d'Aràn, VII 1909 (M. Llenas). El morfe català d'aquesta especie mereix un estudi detingut; els exemplars que hem vist són de bon tamany. El dibuix de les ales anteriors està format de petites taques, nombroses i regularment arrenglerades. Ales posteriors de tonalitat roja-groguenca, amb les taques negres de forma allargada, de igual tamany i regularment collocades. A son entorn la color és més groguenca.

Arctia villica ab. *angelica* B. Es el morfe dominant a Catalunya, ne tením exemplars ben típics dels voltats de Barcelona i de la regió del Montseny.

Arctia fasciata Esp. Bastant rara. Ne tením un exemplar procedent de Tarragona, caçat en Maig de 1898. Aquesta especie fou citada per nostre consoci en A. Codina, en la sessió de Abril d'enguany procedent de Cervera.

Arstia maculosa var. *arragonensis* Stgr. Vall d'Aràn, (M. Llenas, VII 1909); voltants de Barcelona. Tots els exemplars que hem vist pertanyen, més o menys caracteritzats, a n'aquesta forma.

Coscinia cribrum var. *punctigera* Frr. Guardiola Bagà, 5 VIII 1907, banys de St. Vicens, Seu d'Urgell (S. Maluquer, VIII 1907).

Coscinia cribrum var. *candida* Cyr. Voltants de Borcelona. Camp de la Bota (M. Llenas).

Hipocrita jacobaeae L. St. Pere de Vilamajor, un sol exemplar al mes de juny de 1910.

Paidia murina Hb. Banys de St. Vicens, Seu d'Urgell. A la llum (S. Maluquer, VIII 1907).

Endrosa irrorella var. *flavicans* B. Amb el tipu, Bróca 16 VIII 1907; Guardiola-Bagà, 18 VIII 1907.

Gnophria rubricollis L. Vall d'Aràn, un exemplar (M. Llenas, VII 1909).

Lithosia deplana Esp. St. Pere de Vilamajor, alguns exemplars a la llum, IX 1909.

Pelosia muscerda Hufn. Gualba IX, alguns examplars caçats amb el fanal.

Zygaena purpuralis Brünnich. Se troba en les parts elevades del Pirineu. Molt abundosa a St. Joan del Erm, volant en els prats humits dels voltants del Santuari; sovint resta parada en les tiges de les graminies o en els capitols de les compostes.

Zygaena scabiosae Scheven. Un exemplar procedent de la Vall d'Aràn (M. Llenas, VII 1909).

Zygaena scabiosae var. *orion* HS. Els individuus que hem vist procedents de Montgrony pertanyen a n'aquesta forma (O. C. Rosset, 18 VII 1914).

Zygaena scabiosae var. *nevadensis* Rbr. Aquesta forma es troba representada per una nombrosa colonia d'individuus a la Vall de Sta. Fè, Montseny de VI a mitjans de VII; vola principalment pels prats humits; resta llargues estones parada a la tiga de les herbes.

Zygaena sarpedon var. *trimaculata* Esp. Se troba volant amb el tipu si bé bastant escassa. Sta. Coloma de Gramanet, 6 VII 1907; Gualba, V 1908 (S. Maluquer).

Zygaena contaminei B. Un exemplar procedent dels banys de Sant Vicens, Seu d'Urgell (S. Maluquer, 15 VIII 1907).

Zygaena exulans Hochenw. Un exemplar caçat al marge de la carretera de Guardiola-Bagà a la Pobla de Lillet, 28 VI 1910.

Zygaena ephialtes ab. *medusa* Pall. Sembla freqüent en la regió del Montseny; L'Estanyoll, Brull, VII 1897 (J. M. de Barnola, S. J.)

Zygaena hilaris O. Llocs montanyosos coberts de vegetació aromàtica; quant el sol està amagat resta parada en les tiges de les graminies i de la farigola, amb les antenes plegades endevant. Alguns exemplars s'acosten a la ab. *confluens*.

Zygaena hilaris var. *ononidis* Mill. Se troba a St. Pere de Vilamajor, volant amb el tipu.

Zygaena fausta var. *junceae* Obth. Tots els individuus catalans que hem estudiat, procedents del Pirineu, Montserrat, regió de Montseny i voltants de Barcelona, pertanyen a n'aquesta forma, De vegades se troba en quantitat notable, particularment en els prats humits del Pirineu.

Zygaena occitanica var. *disjuncta* Spul. En molts llocs on hem caçat aquest lepidòpter se hi troba la forma-tipu, pero la major part dels individuus pertanyen a la que esmentem, per lo qual es pot avensar que la forma dominant a Catalunya és una transizió del tipu a la forma extrema *iberica* Stgr. indicada en el catàleg de'n Cuní amb el nom de *tarraconensis* Stgr. Aquesta és bastant freqüent a St. Pere de Vilamajor VI i VII.

Zygaena occitanica ab. *lutea* nov. ab. La color roja està substituída per groga palida, tant en les ales com en el cinyell del abdomen. Aquesta forma groga no sabem que s'haja esmentat en aquesta especie, morfe que's sol presentar en altres del genre, si bé sempre en casos molt raros. Ne tenim un exemplar magnífic caçat a St. Pere de Vilamajor, 20 VII 1910.

Aglaope infausta L. Vall de Sta. Fè, Montseny 15 VII 1908.

Ino mannii Ld. Molt freqüent en els prats de la font del Bosc, a Sant Joan del Erm. En aquell indret tant humit vola en gran quantitat al capvespre VII 1914.

Ino mannii var. *crassicornis* Stgr. Vola plegada amb la forma anterior, essent la més dominant en aquella encontrada.

Ino notata Z. Un exemplar de St. Joan del Erm, 18 VII 1914; Pla de la Calma (O. C. Rosset).

Oreopsyche leschenaulti var. *nigricans* Stgr. Sta. Coloma de Gramanet, primavera. Sembla que en aquesta època no és escassa.

Sciapteron tabaniformis var. *rhingiaeformis* Hb. Un exemplar parat al tronc d'un pollancre 15 V 1913.

Trochilium myopiformis Bkh. St. Pere de Vilamajor. Parada en la flor d'una orenga, 25 VII 1913.

Chamaesphecia empiformis Esp. St. Joan del Erm, 2 ejemplars, volant prop del santuari, 18 VII 1914.

Barcelona, 21 Novembre 1915.

Presencia de la Dialaga en els voltants de Barcelona

PER

JOAN ROSALS

Lloch de profitosa excursió per el mineròlec i per el geòlec, ha estat i serà encara llarc temps, nostre vehina serralada del Tibidabo. La varietat de ses pissarres, ses interessants roques eruptives i metamòrfiques, la ja llarga serie de minerals trovats en ella, i sobre tot sa poca distancia de nostra ciutat, disminuída avui per tranvíes i funiculars, fan que sía camp obligat d'exploració per a tot naturalista barceloní. Però si el naturalista se dedica al estudi dels minerals, nota tot seguit amb recansa que degut á l'acció oxidadora de la erosió, continuada durant llarcs períodes geològics, s'han alterat de tal manera tots els elements de la montanya, que es dificilíssim trovar un exemplar mineral que no estiga alterat. Mes aquest estat d'alteració, sempre he cregut no podía passar del nivell hidrostàtic i que forçosament en les capes interiors del cor de la montanya, hi devía haver uns nùclis, on els minerals que en tant mal estat estaven en l'exterior, se conservaríen en les millors condicions. Aixís, doncs, amb motiu de les obres del tunel que per el nou carril de Tarrasa està construint la companyía canadenca «Riegos y Fuerza del Ebro», á la base de la montanya de Vallvidrera, vaig creurer constituien una bona ocasió per a poder comprobar la suposició que tenía feta, á quin fí aprofitant un dels diumenges del darrer Agost, vaig anar-hi. Arribat al lloch i examinats lleugerament els materials abundosament extrets de dita foradada, vaig notar que, en efecte, gracies á son bon estat, podíen estudiar-se amb tota comoditat molts dels elements minerals que acompanyen aquelles pissarres. Formen la massa que atravessa el tunel, unes pissarres negroses semi-satinades que en molts llocs passen á maclíferes, conservant sempre emprò, sa dita color negrosa. En una gran part de la massa hi abunden els filonets de anfibol hornblenda netament cristallisat en petits cristalls aciculars negres, de tal manera que pasen les pissarres á verdaderes anfibolites. No he lograt trovar-hi lo anfibol actinota, tan freqüent entre les granatites i anfibolites del Tibidabo (sota l'Observatori). En canvi uns filons de distinta color i textura observats en algunes de dites anfibolites, me feren pensar en un mineral ben diferent i no citat, que sàpiga, en nostra vehina serralada, ja que sos caràcters corresponíen mes á un piróxen que á un anfibol. Ja de retorn á casa, vaig acudir pera la determinació á les obres mineralògiques de bons autors, á la comparació amb exemplars típics de una col·lecció, al detingut examen i al análisi químic, si es fes necessari. Sa textura fullosa, ben diferenta de la acicular dels anfibols, me convencé de que, en efecte, era un piróxen el mineral que tenía al devant. Ademès, sa color verdosa, sa massa fullosa gracies al clivatge perfecte i son aspecte nacarat i metalloide (1) me asseguraren que's tractava de la Dialaga. Ademés segons Rinné (2) els piróxens se trovan no sols en les roques eruptives, sino tambè dins els esquists cristallins, entre'ls que poden col·locarse els de Vallvidrera. Un petit cristall d'entre la massa de Dialaga, d'un dels exemplars, sembla esser de Bronzita, cosa probable si's te en compte que sovint la Dialaga es macla amb la Bronzita. Tambè segons el citat Rinné (3), se sol asso-ciar la Dialaga amb la Bronzita formant la roca piroxenolítica anomenada Dialagita.

Tota la massa de aquesta anfibolita, va alternada en filons més o menys amples de Dialaga amb altres de Hornblenda, plens de menuts cristalls aciculars.

---

(1) Caracters que segons Lapparent distingeixen la Dialaga A. de Lapparent—Precís de Mineralogie—pag. 205.

(2) Rinné—Etude practique des roches—pag. 233.

(3) Rinné—Obra citada—pag. 569.

Com feu notar en una comunicació fa poch temps llegida per nostre digníssim senyor President, es molt freqüent en dits esquists la presencia de la pirita de ferre, que he pogut observar pertany á la especie Marcasita. Tambè s'hi observa, encara que amb menys freqüencia, la calcopirita i la calcita, forman aquesta darrera unas curiosas cristalisacions equiaxes, quina hermosa color blanca contrasta amb la negror de la roca que recubreix.

No dupto pas que si n'estudiesiu amb calma i en diferents dies, dits materials extrets i no en una hora escasa en que jo vaig estar-hi, se trovarian altres minerals nous que vindrien a enriquir la ja nombrosa llista dels fins avuy trovats en las montanyes qu'envoltan el Pla de Barcelona.

Barcelona 29 Setembre 1914.

OBITUARI

Força sensibles són per el món científic les noves necrològiques de que'ns pertoca fer-ne una curta ressenya.

La primera és la de D. Lluis Adaro, Director de la Comisió del Mapa Geològic d'Espanya, mort ara fa prop d'un mes i mig. Havía treballat preferentment sobre els terrenys carbonífers d'Asturias; i amb motíu de la crissis carbonífera a Espanya publicà un lluminós informe sobre els carbons de la península. Després de la jubilació de nostre consoci en Lluis M.ª Vidal fou elevat a la direcció general de Mines, lloc que ocupà amb gran zel fins als derrers moments de sa vida. En el Congrés internacional de Geología, Hidrología i Climatología, celebrat ara fa dos anys, ell sapigué exposar les qüestions geològic-hidrològiques més transcendentals de nostre terrer. I en els seus últims díes s'havía ocupat en la col·laboració de les investigacions sobre l'aprofitament industrial del *platí* a Espanya, apoiant els trevalls del ingenier Sr. Orueta (1).

—

En els camps de batalla ha sigut mort el jove i sabi geòlec En Robert Douvillé, fill del eminent Henri Douvillé. Sa memoria de doctorat versà sobre els Prealps sudètics, en 1906; trevall que demostra sa clara intel·ligencia prometedora de grans empreses d'investigació geognòstic-estratigràfica. En 1911 s'atreví a publicar un resum sintètic de la geología de la península ibèrica, ocupant-se també de les principals publicacions de Catalunya, en particular de les memories de nostres consocis en Lluis M.ª Vidal, el Dr. en Jaume Almera i Mossèn Font i Sagué, que coneixía i sembla apreciaba intensament. (Handbuch der Regionalen Geologie, t. III, p. 3).

---

(1) V. Butll. de l'*Inst. Cat. d'Hist. Nat.*, n. 8.

—

La tercera mort, més particularment sensible per els geòlecs catalans, és la de M. René Zeiller, nat en 1847, membre de l'Institut, Inspector General de Mines,... que ha estat un dels més famosos fito-paleontòlecs. Havía sigut consultat per a la determinació de les especies de vegetals fòssils descoberts per Mossèn Norbert Font i Sagué en el «Mas de Molló» de Camprodón; també habíem consultat alguns dels exemplars duptosos que recullirem a Surroca (Sant Joan de les Abadesses), quan escribíem nostra memoria de doctorat. Havía estat sempre molt atent amb el geòlecs catalans. Deixa escrita una gran obra sobre Fitopaleontología, apart de no poques monografíes. Fou membre de la «Société geológique de France» d'ençà l'any 1870. M. Edmond Perrier, Director del Museu Nacional d'Historia Natural de França, acaba de publicar sa necrología en els *Comptes rendus de l'Academie des Sciencies.*

—

Altres dos geòlecs notables ha perdut la ciencia, abdòs academics corresponents de la «R. Academia de Ciencias y Artes de Barcelona».

M. L. Collot, que morí pel Agost. Apart d'altres trevalls de gran valua científica deixa publicades dugues notes referents a Geología catalana, que daten de 1892, titulades: *Sur une carte des environs de Barcelone,* de M. J. Almera, extr. del «Butll. de la Soc. de France, 3.º ser., t. XX, p. 32-37; i *Coup d'oeil sur la constituiión des Pyrénées,* extr. de la «Revue burguignonne de l'Enseignement», folleto de 20 planes.

M. A, Larazzet, mort el 2 de Septembre. Té publicades moltes obres d'investigació i sobre la classificació dels *Ammonites.* S'ocupaba en un trevall monogràfic d'aquests moluscs extingits; amb aital motiu vingué a visitar els Museus d'Espanya, fa uns tres anys, oferint-li generosament nostre material útil pera sos estudis. Era, ademés especialista en el tractament de la tuberculosis pulmonar.

MN. MARIÁN FAURA I SANS.

⁂

L'Institució Catalana d'Historia Natural s'associa al condol que ha causat al món sabi la pèrdua de tan eminents naturalistes.

Estampa de Francisco X. Altés i Alabart, Angels, 22 i 24. — Barcelona.

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL

1. **Dies de sessió.**—Primer diumenge de cada mes, a les onze del matí.

2. **Socis numeraris.**—Deuen ser presentats per tres socis i admesos en sessió. Pagan **deu pessetes** l'any (que poden fer efectives a D. Asenci Codina, Sors, 35, (Barri de la Salut-Gracia) Barcelona, Tresorer de la **Institució**), rebent totes les publicacions de la Societat i podent consultar la Biblioteca i Museu.

3. **Butlletí.**—Cada mes surt lo **Butlletí** de la **Institució** menys los de Juliol, Agost i Setembre.

4. **Tiratges a part:**
Els autors de traballs del Butlletí que desitgin tiratges a part podràn demanar-los a la imprempta (carrer dels Angels, 22 y 24), als preus següents:

		50 exemplars	100 exemplars
Sens cobertes	**1 - 4 planes**	**5 ptes.**	**8 ptes.**
	5 - 8 »	**8** »	**15** »
	8 - 16 »	**15** »	**25** »

Tot autor de treball publicat en lo **Butlletí** podrà demanar directament a la imprempta, avans indicada, tiratje a part de son trevall sens distribuir lo motllo, sempre que tingui un nombre de pàgines suficients, al preu de 4 ptas. per plec i tiratje de 50 exemplars, segons proposta de la dita imprempta.

Toutes les **communications** et **échanges** doivent être envoyées au siège de la Société.

Paradís, 10, 1.er, 2.ª, Barcelona (Espagne)

Institució Catalana d'Historia Natural

SESSIONS

La Institució Catalana d'Historia Natural celebrarà ses sessions ordinaries d'enguany els jorns:

5 de Janer
7 » Febrer
7 » Març
4 d' Abril
2 de Maig
6 de Juny
3 d'Octubre
7 de Novembre
5 de Desembre

BIBLIOTECA

La Biblioteca de la Institució podrà consultar-se els dijous feiners de 9 a 10 del vespre i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec de la mateixa estarà sempre en el local social a disposició dels senyors socis.

Per a cassos extraordinaris dirigir-se al bibliotecari D. Llorens Tomás, Claris, 43, pral.

MUSEU

Els dies i hores per a consultar el Museu seràn els dijous feiners de 3 a 4 de la tarde i de 9 a 10 del vespre, i els diumenges de 10 a 11 del matí.

El catàlec dels exemplars estarà sempre a dispo- dels senyors socis, en la secció corresponent.

Tots els envíus amb destí al Museu poden endressar-se al conservador del mateix D. Ignasi de Sagarra: Mercaders, 33; o al preparador D. Lluís Soler i Pujol: Rauric, 16 i 18.

ÍNDEX

Pàgines

ZOOLOGÍA

VERMES

De les costes de l'Ampurdà . . 87

CRUSTACEA

De la costa de l'Ampurdà . . 87

INSECTA

COLEÓPTERA

De Centelles 18
Del génre *Oryctes* 34
D'Artesa de Segre 66
Nous per a Catalunya . . 120, 135
Coleópteros catalanes cazados durante el año 1915 . . . 152
Bryobius (Pterostichus) Xatarti Dej., a Nuria . . . 50
Sobre'ls *Carabus* catalans. . 66
Excursió coleopterològica a Centelles. 67

ORTÓPTERA

De la Vall d'Aràn 120
Ocnerodes Brunneri cyanipes Bol., a Cervera 50
Sobre biología de *Ptoa hispanica* 151

HEMIPTERA

Nous per a nostra fauna . . 152
Nota sobre'l *Phaenacoccus aceris* (Sig.), Ckll. (Hemipt. coccit) parassit del *Platanus orientalis* L. 19

LEPIDÓPTERA

Heteróceres nous o poc coneguts de la fauna catalana . 34

Pàgines

De Sant Pere Màrtri . . . 68
Nous per a la fauna catalana pertanyents a les families *Sphingidae Notodontidae, Lymantriidae, Saturnidae, Drepanidae, Noctuidae* i *Cymatophoridae* 74
D'una excursió a Montcada . 88
Les LASIOCAMPIDAE de la fauna catalana 36
Arctia fasciata Esp. God. a Cervera 50
Noves formes de *Melitaea* per a la fauna catalana . . . 66
Nova trovalla de la *Lycaena jolas* Esp. 88
Nota lepidopterològica . . . 135
Sobre'l cicle evolutiu de la *Pieris brassicae* L. . . . 150
Alguns lepidòpters típics del Alt Pirineu 150
Lepidòpters nous per a la fauna catalana pertanyents a les families *Geometridae, Nolidae, Cymbidae, Arctiidae, Zigaenidae, Psichydae, Aegeridae* 158

DÍPTERA

Sobre dípteros catalanes . . 9

MOLLUSCA

Nota sobre los TEREDINIDAE de nuestras costas. . . . 21
Presencia del *Buliminus obscurus* MÜLL a Sarrià. . . 48
De la costa de l'Ampurdà . . 87
De la comarca de Olot . . 119, 122
Los VENERIDAE de nuestro litoral 89
Especies del género *Unio* . . 119

EQUINODERMATA

De les costes de l'Ampurdà 88

TUNICATA

De les costes de l'Ampurdà 88

REPTILIA—BATRACIA

Captura de *Tropidosaura algira* L. a Sant Pere Màrtri 68
Notes herpetològiques 87, 151
El *Rhinechis scalaris* Boie, a Catalunya 111
Casos d'aberració en *Lacerta muralis* L. 121
Ous de *Hemidactylus turcicus* L., de Sarrià 121

AUS

Captura d'un *Larus ridibundus* L. amb anell de la Vogelwarte Rossiten Germanica, n.° 18,798 2
Nyroca nyroca (Güld). Mascle i femella caçades a Ibars d'Urgell 18
Captura de *Perdix ornata* Soler, a Valencia 18
Lanius senator L. en l'interior de la Ciutat 67
Notes ornitològiques 86
Captura d'una parella de *Dendrocycna viduata* L. al Prat del Llobregat 121
Sobre l'emigració de les aus. Un *Fringilla caelebs* L. amb anell del Ornitol. Komitet Moskowa 16, 42, 135

MAMMALIA

Homo

De la barra (maxillar infr.), humana descuberta anys enrera a Banyoles, per en Pere Alsius 126

BOTÁNICA

Pinus pinea var. *florida* de Barn., nov. var. 17, 155
Notolaena Marantae R. Br. i *Blechnum spicant*, Both. al Salt de Gualba 18
L'*Asplenum germanicum* Weiss, a Catalunya 28
Plantes de Castelldefels 34
Bolets de Santa Creu d'Olorde 50
Plantes de Vallferrera (Pallars) 51
Sobre l'*Asplenium glandulossum* Lois. 66
Una *Salvia* hibrida i *Malcolmia confusa* a Castelldefels 66
Excursió Botànica a Sant Pere de Vilamajor 68
La *Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl. o *P. calomelanos* Link a Catalunya? 69
Falgueres de la Pobla de Lillet 86
Nota pteridològica 118
Bolets esquers 119
Plantes noves per a la ciencia i la flora catalana 119
Cas anormal en una sabina 134

MINERALOGÍA I GEOLOGÍA

Amianto del Tibidabo 49
Excursió de geología 118
Sobre un suposat descubriment a Suria 118
Un exemplar notable de *quarç* piramidal 119
Nota geològica 140
Nota mineralògica 146
Presencia de la *Dialaga* als voltants de Barcelona 169

EXCURSIONS

De Ocata al Vallés 67
A Centelles 67
Botànica a Sant Pere de Vilamajor 68
Entomològica a Sant Pere Martri 68
Oceanogràfica a la costa de l'Ampurdà 87
Geològica 119
Entomològica a la Vall d'Aràn 120

VARIA

Càtedra de fisiología botànica a l'Escola d'Istiu de la Mancomunitat Catalana 116

Pàgines

Estudis Oceanogràfics i la Diputació de Barcelona . . 86, 116
El darrer «Congreso de las Ciencias» a Valladolid . . . 136

OBITUARI

Pere Alsius i Torrent 61
J. H. Fabré 141
Lluis Adaro; Robert Douvillé 171
Reiné Zeiller; L. Collot; A. Lazzaret 172

BIBLIOGRAFÍA

Fauna Ibérica, Mamíferos, por A. Cabrera 11
Manual del Entomólogo, por el P. Longinos Navás, S. J. 31
Un megalito curioso llamado *la piedra del sacrificio,* del Castillo de Sabassona en la comarca de Vich 131
Nota geológica y paleontológica sobre el Jurásico superior de la provincia de Lérida, por D. Luis Mariano Vidal 131
Algunos datos sobre los minerales potásicos de Cataluña, por D. Juan Calafat . . . 132
Ensayo fitatopográfico de Bages por el Dr. D. Pius Font Quer 148

SECCIÓ OFICIAL

Llista de socis 3
Concell Directiu 2
Concell de Redacció 2
Memoria informativa corresponent a l'any 1914 . . . 7
Llista de cambis de l'Institució 13
Actes de les sessions. 1, 17, 49, 65, 85, 116, 133, 149

GRAVATS

Lasiocampidae de Catalunya n.° 3 (pl. a part).
Pellaea calomelanos 72

TAULA GENERAL

Pàgines

Concell Directiu 2
Concell de Redacció 3
Llista de socis 3
Memoria informativa corresponent a l'any 1914 7
Sobre Dípteros catalanes, per Ascensio Codina 9
Bibliografía. – Fauna Ibérica.—Mamíferos por Angel Cabra.—J. M. N. 11
Llista de les Societats i publicacions que tenen camvi amb l'I. C. de H. N. 13
Nota sobre'l *Phaenacoccus aceris* (Sig.), Ckll. (Hemíp. Coccit) parassit del *Platanus orientalis* L., per Ascensi Codina 19
Contribución a la Malacología de Cataluña.—Nota sobre los Teredinidae de nuestras costas, por M. de Chia 21
L'*Asplenum germanicum* Weiss a Catalunya, per Joaquim M.ª de Barnola, S. J. 28
Bibliografía.—Manual del Entomólogo, por L. Navás, S. J.—A. C. F. 31
Les Lasiocampidae de la fauna Catalana. Contribució a un catàleg de Lepidòpters de Catalunya (amb 1 pl.), per Ignasi de Sagarra . . 36

Pàgines

Presencia del *Buliminus obscurus* Müll, a Sarrià, per Joan Rosals . . 48
Plantes de Vallferrera, per Pius Font i Quer, Doc. Pharm 51
Pere Alsius i Torrent, nota necrològica, per Joaquim M.ª de Barnola, S. J. 61
La *Pellaea hastata* (Thbg) Prantl o *P. calomelanos* Linck, a Catalunya? per Joaquim M.ª de Barnola, S. J. (amb 1 pl.) 69
Lepidòpters nous per a la fauna Catalana, pertanyents a les families SPHINGIDAE, NOTODONTIDAE, LYMANTRIDAE, SATURNIDAE, DREPANIDAE, NOCTUIDAE i CYMATOPHORIDAE, per Ignasi de Sagarra . . 74
Contribución a la Malacología de Cataluña. Las VENERIDAE de nuestro litoral, por M. de Chia 89
El *Rhinechis scalaris*, Boie a Catalunya, per Joaquim Maluquer i Nicolau 111
Observaciones Malacológicas.—I. Moluscos de Olot, per J. B. de Aguilar-Amat 122
Nota sobre'l trevall inèdit de Pere Alsius «De la barra humana descoberta anys enrera a Bañoles» 126
Bibliografía.—«Un megalito curioso llamado *la piedra del sacrificio*, del castillo de Sabassona en la comarca de Vich», (extret del «Boletín de la Real S. Esp. de H. N., VI-1915)» i «Nota geológica y paleontológica sobre el Jurásico superior de la provincia de Lérida» (extret del «Boletín del Instituto Geológico de España, 1915), per D. Lluis Marián Vidal.—U. T. 131
«Algunos datos sobre los minerales potásicos de Cataluña», por Juan Calafat (Boletín R. S. E. de H. N. — V-915).—Ll. T. . . . 132
El darrer Congrés de les Ciencies a Valladolid, per Joaquim M., de Barnola, S. J. 135
Nota geològica, per Bonaventura Bassegoda i Musté 140
J. H. Fabre (1823-1915, per Salvador Maluquer 141
Nota mineralògica, per Ll. Tomàs 146
Bibliografía.—Ensayo Fitotopográfico de Bages.—Tesis de Doctorado en Farmacia. P. Font Quer.—S M. N. 148
Coleópteros catalanes cazados durante el año 1915, por Ricardo Zariquiey 152
El Pi florit de «Can Vilar de Vallgorguina» (*Pinus pinea* L. ordinaria *florida* de Barn., var. nova, per Joaquim M.ª de Barnola, S. J. 155
Lepidòpters nous per la fauna Catalana, pertanyents a les families GEOMETRIDAE, NOLIDAE, CYMBIDAE, ARCTIIDAE, ZIGAENIDAE, PSICHDAE, AEGERIIDAE, per Ignasi de Sagarra 158
Presencia de la *Dialaga* als voltants de Barcelona, per Joan Rosals 169
Obituari.—Lluis Adaro, Robert Douvillé, René Zeiller, M. L. Collot i A. Larazzet, per Mossèn Mariân Faura i Sans. 171
Secció oficial.—Actes 1, 18, 33, 49, 65, 85, 117, 133, 149

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 01228 2224